

J.R.R. Tolkien

ÎNTOARCEREA REGELUI

A treia parte a trilogiei
STĂPÂNUL INELELOR

Trei inele pentru Regii elfilor cei de sub soare,
Șapte pentru ei, stăpânii gnomilor din săli de stâncă
 Nouă, Oamenilor care știu că-n lumea lor se moare,
 Unul pentru Seniorul Întunecimii-n noaptea lui adâncă
 Unde-s Umbrele în Țara Mordor, ca să le găsească
Și pe toate să le-adune un inel, și altul nime,
Să le ferece pe toate, astfel să le stăpânească,
 Unde-s Umbrele, în Ținutul Mordor, în întunecime.

Sinopsis

Aceasta este partea a treia din STĂPÂNUL INELELOR. Din prima parte, Frăția Inelului, ați aflat cum Gandalf cel Sur a descoperit că inelul care se găsea la Frodo hobbitul era, în fapt, acel Inel unicat, Unul, stăpân peste toate Inelele Puterii. Vi s-a povestit cum au fugit Frodo și tovarășii săi din liniștitul Comitat, locul lor de baștină, urmăriți de teroarea Călăreților Negri din Mordor, până când, cu ajutorul lui Aragorn, Pribeagul din Eriador, au trecut prin pericole de moarte și au ajuns în cele din urmă în Casa lui Elrond din Vâlceaua Despăcată.

Acolo a fost ținut Marele Sfat al lui Elrond, la care s-a hotărât să se încerce distrugerea Inelului, iar Frodo a fost ales drept Purtător al Inelului. Tot acolo au fost aleși și însoțitorii Inelului, care aveau să-l ajute pe Frodo în încercarea la care era supus: anume să încerce să ajungă la Muntele de Foc din Mordor, tărâmul Dușmanului însuși, singurul loc unde Inelul putea fi nimic. Din această Frăție făceau parte Aragorn și Boromir, fiul Seniorului din Gondor, reprezentând seminția oamenilor; Legolas, fiul regelui elfilor din Codrul întunecat, din partea elfilor; Gimli, fiul lui Glóin de la Muntele Singuratic, ales dintre gnomi; Frodo cu servitorul său, Sam cel înțelept, și cele două rubedenii mai tinere, Meriadoc și Peregrin, din partea hobbiților; și Gandalf cel Sur.

Însoțitorii Inelului au călătorit în ascuns departe de Vâlceaua Despăcată din Nord, până când, împiedicați în încercarea lor de a străbate trecătoarea înaltă din Caradhras pe timp de iarnă, au fost călăuziți de Gandalf prin poarta tainică și au pătruns în Minele cele întinse ale Moriei, căutând un drum pe sub munți. Acolo Gandalf, încleștat într-o luptă cu un spirit înspăimântător din adâncuri, s-a prăbușit în abisul întunecat. Dar Aragorn, care s-a dovedit a fi moștenitorul încă nemărturisit al vechilor Regi din Apus, a izbutit să-i călăuzească mai departe, prin Poarta de Răsărit a Moriei, prin Lórien, ținutul elf, la vale pe Marele Râu Anduin, până au ajuns la Cascada Rauros. Știau de-acum că drumul le era pândit de iscoade și că acea creatură pe nume Gollum, care avusese odată în stăpânire inelul și dorea încă și acum să-l aibă, se ținea pe urmele lor.

Sosise momentul să se hotărască dacă o luau spre est, spre Mordor, ori se duceau cu Boromir în ajutorul locuitorilor din Minas Tirith, orașul de competenție al ținutului Gondor, în războiul ce se

pregătea; sau se despărțeau. Când a devenit limpede că Purtătorul Inelului era hotărât să-și continue călătoria fără de speranță în țara Dușmanului, Boromir a încercat să pună cu forța mâna pe Inel. La sfârșitul primei părți, Boromir cădea sub vraja Inelului; Frodo scăpa și fugea împreună cu servitorul său Sam cel înțelept; iar ceilalți din Frăție s-au împrăștiat care încotro când au fost atacați pe neașteptate de războinicii orci, unii aflați în serviciul Seniorului Întunecimii din Mordor, alții în acela al trădătorului Saruman din Isengard. Căutarea în care pornise Purtătorul Inelului părea de pe acum sortită dezastrului.

A doua parte (Cărțile a Treia și a Patra), Cele două turnuri, relatează despre faptele tuturor însoțitorilor Inelului după destrămarea Frăției. Cartea a Treia arată cum s-a căit și a murit Boromir și cum, drept funeralii, a fost așezat într-o barcă și împins către Cascada Rauros; cum au fost luați prizonieri Meriadoc și Peregrin de către războinicii orci care i-au dus spre Isengard, traversând câmpiile răsăritene din Rohan; și cum au fost urmăriți de către Aragorn, Legolas și Gimli.

Apoi au apărut Călăreții din Rohan. O ceată avându-l înfrunte pe Mareșalul Éomer i-a înconjurat pe orci la hotarele Codrului Fangorn și i-a nimicit; dar hobbiții apucaseră să fugă în codru și acolo s-au întâlnit cu Arborebărbos Entul, stăpânul neștiut al Codrului Fangorn. Alături de el au fost martori la trezirea mâniei în poporul Arborilor și i-au văzut pe aceștia pornind împotriva ținutului Isengard.

În acest răstimp, Aragorn și prietenii săi s-au întâlnit cu Éomer, care se întorcea de la bătălie. El le-a dat caii, iar ei s-au îndreptat spre codru. Acolo, în vreme ce-i căutau în zadar pe hobbiți, s-au întâlnit din nou cu Gandalf, reîntors din moarte, care se numea acum Călărețul Alb, deși purta aceleași straie sure dintotdeauna. Laolaltă au străbătut ținutul Rohan și au ajuns în sălile cele mari ale Regelui Théoden din Obște, unde Gandalf l-a tămăduit pe bătrânul rege și l-a scos de sub vrăjile lui Limbă de Vierme, ticălosul său sfetnic, aliatul de taină al lui Saruman. Apoi, împreună cu regele și oastea sa, au pornit împotriva oștirilor din Isengard și au luat parte la victoria disperată de la Cetatea Cornului. După acestea Gandalf i-a dus pe toți la Isengard, unde au găsit marea fortăreață transformată în ruine de către poporul Arborilor; iar pe Saruman și Limbă de Vierme asediați în invincibilul turn Orthanc.

În tratativele purtate în fața porților, Saruman a refuzat să se căiască, drept pentru care Gandalf i-a luat cârja și i-a rupt-o, lăsându-l în paza enților - poporul Arborilor. De la o fereastră înaltă, Limbă de Vierme a aruncat cu o piatră în Gandalf, dar nu l-a nimerit. Piatra a fost ridicată de Peregrin. S-a dovedit că aceasta nu era altceva decât unul din cei trei palantiri care mai supraviețuiseră - Pietrele Văzătoare din Númenor. În timpul nopții, Peregrin a căzut pradă ispitirii Pietrei; a furat-o, s-a uitat la ea și astfel i s-a dezvăluit lui Sauron. Cartea a Treia se încheie prin venirea unui nazgûl asupra câmpiilor din Rohan, un Duh al Inelelor călare pe un armăsar, și amenințarea iminentă a războiului. Gandalf i-a dat palantirul lui Aragorn și, luându-l pe Peregrin cu sine, a plecat călare spre Minas Tirith.

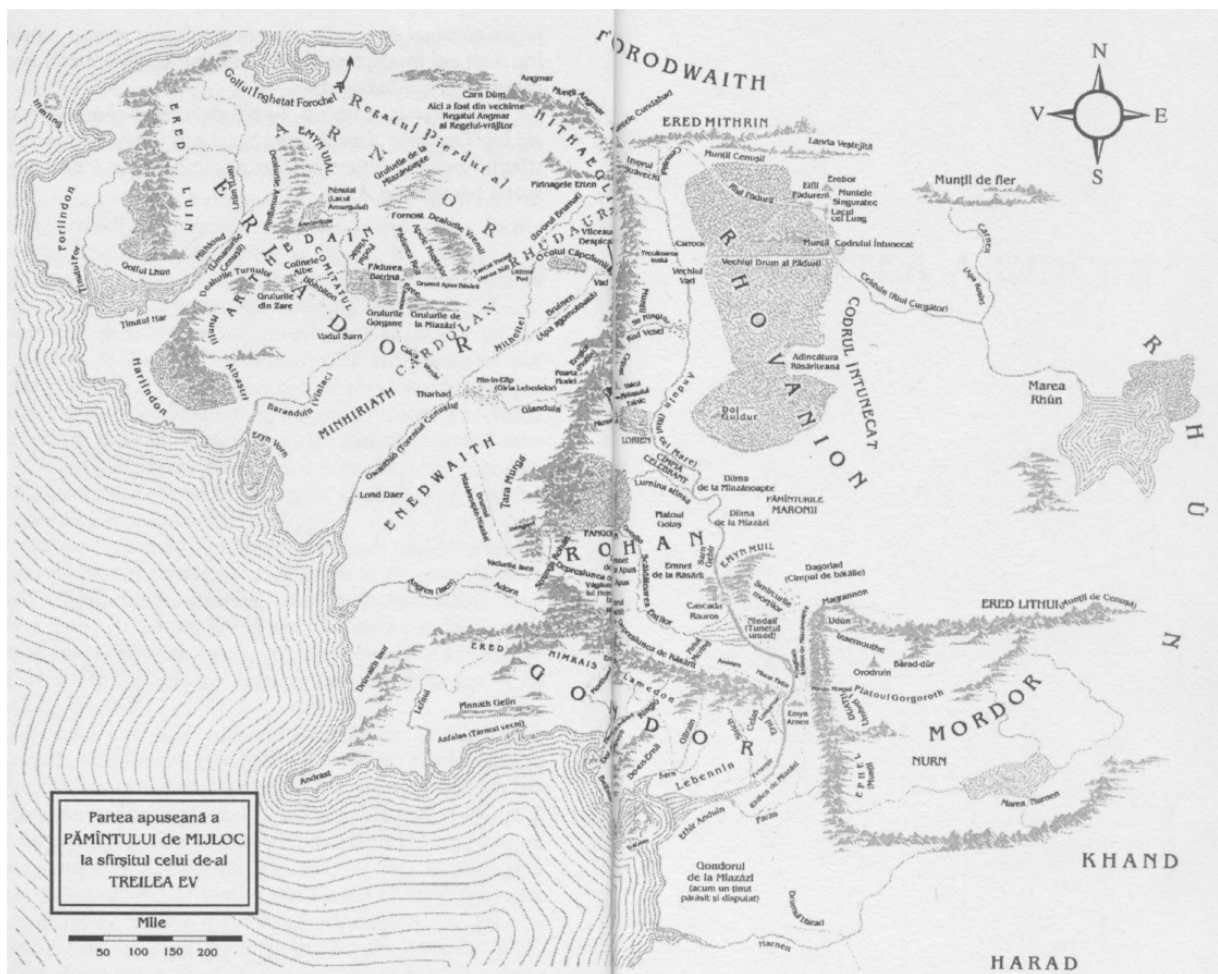
Cartea a Patra i-a avut drept eroi pe Frodo și pe Sam cel înțelept, pierduți între mohorâtele dealuri Eryn Mui. Ni se povestește cum au scăpat din acel ținut și cum au fost prinși din urmă de către Smeagol-Gollum; cum Frodo a reușit să-l înlănțuească pe Gollum și aproape că i-a înfrânt răutatea, făcându-l pe Gollum să le arate drumul prin Smârcurile Morților și prin pustiitul ținut Morannon, Poarta Neagră a Ținutului Mordor de la Miazănoapte.

Pentru că acolo le-a fost peste puțină să pătrundă, Frodo a acceptat sfatul lui Gollum, anume să caute o „intrare tainică”, pe care o știa el, undeva în sud, în Munții Umbrei, meterezele vestice ale Mordorului. Pe drum au fost atacați de o grupă de cercetași a oamenilor din Gondor, în frunte cu Faramir, fratele lui Boromir. Aflând ce anume căutau cei doi hobbiți, Faramir a reușit totuși să nu se lase ademenit de tentația căreia îi căzuse pradă Boromir, ci să le arate drumul spre ultima etapă a călătoriei, anume Cirith Ungol, Trecătoarea Păianjenului; dar i-a prevenit că acela era un loc primejdios de moarte, despre care Gollum le spusese mai puține decât știa el însuși. Tocmai când ajungeau la Răscruce, apucând-o pe calea ce ducea la înspăimântătorul oraș Minas Morgul, o mare întunecime s-a ivit dinspre Mordor, acoperind întreg pământul. Sauron și-a trimis în luptă prima armată, condusă de Regele cel negru al Duhurilor Inelelor: începea Războiul Inelului.

Gollum i-a condus pe hobbiți spre o cale tainică ce ocolea Minas Morgul și pe întuneric au ajuns în cele din urmă în Cirith Ungol. Acolo, căzând din nou sub puterea răului, Gollum a încercat să-i trădeze și să-i dea pe mâna lui Shelob, monstruoasa păzitoare a trecătorii. Dar planul său a fost dejucat de vitejia lui Sam cel înțelept care a respins atacul lui Shelob, răbind-o.

A doua parte se încheie cu hotărârile pe care le are de luat Sam cel înțelept. Înjunghiat de Shelob, Frodo zace ca mort; căutarea va sfârși dezastruos dacă Sam nu se hotărăște să-și abandoneze stăpânul. În cele din urmă, el ia Inelul și încearcă să ducă acea căutare la bun sfârșit de unul singur. Dar tocmai când e pe punctul de a trece în Tara Mordor, apar orcii dinspre Minas Morgul și din Turnul Cirith Ungol care păzește partea de sus a trecătorii. Făcându-se nevăzut cu ajutorul Inelului, Sam cel înțelept află din ciorovăiala orcilor că Frodo nu este mort, ci doar drogat. Dar prea târziu pornește pe urmele orcilor; aceștia duc trupul lui Frodo printr-un tunel care se termină la poarta din spate a turnului lor. Sam cel înțelept se prăbușește fără simțire în fața porții care se închide bubuind.

Partea a treia, și ultima, va povesti despre planurile opuse ale lui Gandalf și Sauron, până la catastrofa cea de pe urmă și sfârșitul marelui întuneric. Dar mai întâi să ne întoarcem la soarta bătăliei din Apus.

CARTEA A CINCEA

I

Minas Tirith

De la adăpostul pelerinei lui Gandalf, Pippin privi afară. Se întrebă dacă era cu adevărat treaz, ori încă mai dormea, cufundat în acel vis repede schimbător în care căzuse de când începuse marea călătorie călare. Lumea întunecată trecea cu repeziciune pe lângă ei, vântul şuiera cu putere în urechile lui. Nu zărea altceva decât stelele rotitoare și, departe, în dreapta, umbre uriașe desenate pe cer, acolo unde munții de la Miazăzi rămâneau în urmă. Somnoros, Pippin încercă să socotească în minte momentele și etapele călătoriei lor, dar memoria îi era amortită, nesigură.

Călăriseră la început cu mare viteză, fără să se oprească, apoi, în zori, Pippin zărise o lucire palidă, aurie, și curând ajunseseră în orașul acela tăcut și în casa cea mare și pustie de pe deal. Abia apucaseră să se adăpostească acolo, când umbra înaripată a trecut din nou peste ei. Și oamenii s-au pierdut cu firea de frică. Dar Gandalf îi susurase vorbe liniștitoare, astfel că el adormise într-un colț, obosit însă neliniștit, dându-și oarecum seama de forfota din jur, veniri, plecări, oameni vorbind între ei, Gandalf împărțind ordine în dreapta și-n stânga. Și iarăși au pornit călare și au călărit toată noaptea. Fusesse a doua, ba nu, a treia noapte de când se uitase la Piatră și la această amintire îngrozitoare se dezmetici de-a binelea, scuturat de un fior, iar şuierul vântului se umplu deodată de voci amenințătoare.

Pe cer se aprinsese o lumină, o pâlălaie de foc galben în spatele unor bariere întunecate. Preț de o clipă, Pippin se ghemui înfricoșat, întrebându-se în ce țară înfiorătoare îl ducea Gandalf. Se frecă la ochi și abia atunci băgă de seamă că ceea ce vedea era luna, aproape plină, care se ridica deasupra umbrelor de la răsărit. Care va să zică, noaptea abia începuse și călătoria avea să continue alte multe ore în întuneric. Se foi și întrebă:

- Unde suntem, Gandalf?

- Pe tărâmul Gondorului, răspunse vrăjitorul. Țara Anórien încă nu s-a sfârșit.

O vreme se lăsă din nou tăcerea. Apoi:

- Ce-i acolo? strigă Pippin dintr-o dată, încleștându-se de mantia lui Gandalf. Uite! Foc, foc roșu! Sunt dragoni prin părțile astea? Uite, încă unul!

Drept răspuns, Gandalf strigă calului său:

- Vai, Iute ca Gândul! Trebuie să ne grăbim. Nu mai avem timp. Vezi? Focurile de avertizare din Gondor au fost aprinse, semn că se cere ajutor. Războiul a început. Uite, e foc pe Amon Dîn și pâlălaie pe Eilemach; și uite cum se îndreaptă cu iuțeală spre apus Nardol, Erelas, Min-Rimmon, Calenhad și halifirienii, spre hotarele Ținutului Rohan.

În loc să-i dea ascultare, Iute ca Gândul își opri galopul, mergând acum la pas, își înălță capul și necheză. Din întuneric îi răspunseră alte nechezaturi; curând se auzi tropăit de copite și trei călăreți se iviră, trecând pe lângă ei ca niște fantome zburătoare în lumina lunii, făcându-se nevăzuți la apus. Iute ca Gândul își adună și el puterile și se avântă înainte, iar noaptea îl învălui precum un vânt vâjâitor.

Pippin simți cum îl cuprinde din nou picoteala, astfel că nu prea luă seamă la ceea ce-i spunea Gandalf despre obiceiurile din Gondor și despre Seniorul Orașului care construise faruri pe vârful dealurilor aflate de-a lungul celor două lanțuri de munți ce formau hotarele; și cum Seniorul avea în acele locuri posturi de strajă unde se găseau întotdeauna cai pregătiți gata să-i ducă pe soli până în Rohan, la Miazănoapte; și în Belfalas, la Miazăzi.

- De mult n-au mai fost aprinse farurile de la Miazănoapte, spuse Gandalf, iar în vremurile de demult ale Ținutului Gondor nici nu era nevoie de ele, căci locuitorii de aici aveau cele Șapte Pietre.

Pippin se foi înfiorat.

- Dormi, dormi, și nu te teme! spuse Gandalf. Doar nu te duci, așa, ca Frodo, în Mordor, ci spre Minas Tirith, și acolo vei fi mai în siguranță decât oriunde altundeva în aceste vremuri. Dacă Gondor va fi învins ori Inelul va încăpea pe mâini străine, atunci Comitatul nu va mai fi loc de refugiu.

- Nu mă liniștesc cu nimic vorbele tale, spuse Pippin.

Cu toate acestea, somnul îl cuprinse pe de-a-ntregul. Și înainte să se cufunde încă o dată într-un vis adânc, își mai aminti doar de o străfulgerare a vârfulor albe și înalte, sclipind precum niște insule plutitoare deasupra norilor atunci când prinseră razele lunii ce apunea. Mai apucă să se întrebe pe unde s-o fi aflând Frodo, dacă ajunsesse de-acum în Mordor sau zăcea mort pe undeva; și nu avea de

unde ști că Frodo, aflat undeva departe, se uita la aceeași lună care apunea dincolo de Gondor cu mult înainte să se ivească zorii.

Pippin se trezi din pricina zvonului de glasuri. Trecuseră încă o zi de fereală și o noapte de spaime. Se iveau zorii: frigul începutului de zi, neguri cenușii, reci, care-i împresurau. Iute ca Gândul stătea lângă ei și din trupul lui asudat se înălțau aburi, grumazul însă și-l ținea drept, fără să dea semne de oboseală. Alături se afla o mulțime de oameni înveșmântați în mantii grele, iar în spatele lor se ivea din negură un perete de piatră. Părea pe jumătate ruinat, dar înainte să se ridice de tot vălurile nopții au început să se audă zgomote de muncă zorită: lovituri de ciocane, zăngănit de mistrii, scârțâit de roți. Torțe și facle luceau stins ici și colo prin ceață. Gandalf stătea de vorbă cu oamenii aceia care îi ațineau calea; ascultându-i, Pippin își dădu dintr-o dată seama că despre el vorbeau.

- Mda, așa e, te cunoaștem, Mithrandir, spunea mai-marele oamenilor, și cunoști parolele celor Șapte Porți, prin urmare ești liber să treci. Dar pe însoțitorul tău nu-l cunoaștem. El ce este? Un gnom ieșit din munții de la Miazănoapte? Nu vrem să avem picior de străin pe meleagurile noastre la această vreme, decât dacă sunt războinici puternici în al căror ajutor și credință ne putem pune nădejdea.

- Voi pune chezașie pentru el în fața tronului lui Denethor, nu se lăsă Gandalf. Cât despre vitejia lui, nu se poate măsura cu înălțimea pe care o are. A trecut prin mai multe bătălii și pericole decât ai făcut-o tu, Ingold, cu toate că ești de două ori mai înalt decât el; iar acum vine de-a dreptul din toiul luptelor din Isengard, despre care aducem vești. Și este cuprins de o mare oboseală, căci altfel l-aș trezi. Numele lui este Peregrin, un om neînchipuit de curajos.

- Om? făcu neîncrezător Ingold, și ceilalți izbucniră în râs.

- Om! izbucni Pippin, trezit de-a binelea. Om! Auzi vorbă! Ba sunt hobbit și tot atât de curajos pe cât sunt de om... poate doar pe ici pe colo, când e nevoie. Să nu vă lăsați amăgiți de Gandalf!

- Mulți care au făcut fapte și mai mari n-ar putea-o spune mai bine, zise Ingold. Dar ce-i un hobbit?

- Un piticuț, răspuse Gandalf. Nu, nu acela despre care s-a tot vorbit, adăugă văzând mirarea de pe fețele oamenilor. Nu acela, ci unul din neamul lui.

- Da, și unul care a călătorit cu el, adăugă Pippin. Și Boromir din orașul vostru a fost cu noi și m-a salvat din zăpezile de la Miazănoapte și până la urmă a fost ucis în timp ce mă apăra de mulți vrăjmași.

- Tăcere! ceru Gandalf. Vestea despre această nenorocire ar fi trebuit spusă mai întâi tatălui.

- Am bănuț-o mai demult, zise Ingold, căci au fost tot felul de semne rele pe aici în ultima vreme. Acum însă treceți iute! Căci Seniorul Orașului Minas Tirith va fi nerăbdător să vadă pe oricine aduce vești despre fiul său, fie că e om sau...

- Hobbit, completă Pippin. Nu prea am cum să-l ajut pe stăpânul vostru, dar voi face tot ce voi putea, în amintirea lui Boromir cel Viteaz.

- Să călătoriți cu bine! le ură Ingold; oamenii se dădură la o parte ca să-i facă loc lui Iute ca Gândul și drumeții trecură printr-o poartă mică din zid. Fie ca sfaturile tale, Mithrandir, să-l ajute pe Denethor în ceasul ăsta de cumpănă și pe noi așijderea! strigă Ingold în urma lor. Numai că se spune că obiceiul tău, Gandalf, e să vii cu vești despre suferințe și primejdii.

- Asta pentru că vin arar, doar atunci când e nevoie de ajutorul meu, răspuse Gandalf. Cât despre sfaturi, vouă v-aș spune că v-ați apucat prea târziu să dregeți zidul Pelennorului. Curajul va fi cea mai bună pavăză împotriva furtunii ce va veni - curajul și speranța pe care vă voi aduce-o eu. Căci nu toate veștile mele sunt rele. Lăsați acum mistriile și ascuțiți-vă săbiile!

- Sfârșim treaba înainte de lăsatul serii, mai zise Ingold. Partea asta de zid va fi ultima ce va fi folosită drept apărare: aici pericolul de atac este cel mai mic, căci de această parte se află prietenii noștri din Rohan. Îi cunoști întrucâtva? Or să răspundă oare chemării noastre, ce crezi?

- Da, or să vină. Numai că ei au purtat multe bătălii ca să vă apere. Drumul ăsta nu mai este sigur, cum nu mai e nici un altul. Fiți cu băgare de seamă! Dacă nu era Gandalf Corb-de-Furtună, ați fi avut parte în Anórien de-o întreagă oaste vrăjmașă, nu de Călăreții din Rohan. Și primejdia încă n-a trecut. Cu bine și să nu care cumva să dormiți!

Acestea fiind zise, Gandalf păși pe întinderea vastă de pământ aflată dincolo de Rammas Echor. Așa numeau oamenii din Gondor zidul exterior pe care îl construiseră cu mare trudă după ce Ithilien căzuse sub umbra Dușmanului. Pornea de la poalele muntelui și după zece leghe se întorcea tot acolo, cuprinzând în arcu său câmpiile Pelennorului: pământuri frumoase și mănoase pe pantele lungi și terasele care cădeau până în albia adâncă a râului Anduin. În colțul cel mai îndepărtat de Poarta cea

Mare a Oraşului, spre nord-est, zidul se afla la patru leghe depărtare şi străjuia de pe malul încreţit şesurile întinse învecinate cu râul, iar oamenii îl construiseră înalt şi puternic; căci în acel loc, urmând o cale apărată de zid, drumul venea de la vadurile şi podurile din Osgiliath şi trecea printr-o poartă păzită de turnuri crenelate. În cel mai apropiat punct al său, spre sud-est, zidul se afla la ceva mai mult de o leghe de Oraş. În acel loc, Anduin, care făcea un cot larg în jurul dealurilor Eryn Arnem, în Ithilien de la Miazăzi, se întorcea brusc spre apus, încât zidul exterior fusese ridicat chiar pe răzorul lui; sub el se aflau cheiurile şi debarcaderele din Harlond, pentru corăbiile care veneau din ţinuturile de la miazăzi.

Pământurile oraşului erau bogate, cultivate, acoperite de livezi, cu gospodării ce aveau cuptoare de uscat hamei şi hambare, ţarcuri şi staule şi multe răușoare clipeau dinspre înălțimi, traversând pajiștile, până în apele Anduinului. Cu toate acestea, nu erau mulți păstori și gospodari care să locuiască în acele case, cea mai mare parte a celor din Gondor trăind în cele șapte cercuri ale Oraşului sau în văile înalte ale munților de la hotare, în Lossarnach, sau și mai la miazăzi, în frumosul Lebennin, cu cele cinci izvoare ale sale. Între munți și mare trăia un popor viteaz. Erau socotiți drept oameni din Gondor, dar sângele lor era amestecat și printre ei se găseau și din cei scunzi și oacheși la înfățișare, ai căror strămoși se trăgeau mai degrabă dintre oamenii de mult uitați, care sălășluiseră la adăpostul dealurilor în Anii Întunecați dinainte de venirea regiilor. Dar dincolo de hotarele acestea, în regatul Belfalas, domnea prințul Imrahil, în castelul său Dol Amroth, pe malul mării, și el era de sânge nobil, la fel și poporul său, oamenii aceia înalți, mândri, cu ochii cenușii ca marea.

Gandalf călări o vreme, timp în care lumina zilei prinse putere; Pippin se trezi și el și se uită în jur. La stânga zări o mare de ceață, înălțându-se ca o umbră rău-vestitoare spre răsărit; în dreapta lui însă munții semeți își desfășurau crestele, întinzându-se de la apus până la un capăt abrupt, răpos, ca și când în modelarea pământurilor Râul izbucnise printr-o mare barieră, săpând o vale largă menită să devină un câmp de luptă și înfruntări în vremurile ce aveau să vină. Iar acolo unde se sfârșeau Munții Albi din Ered Nimradis, Pippin zări, așa după cum îi promisese Gandalf, urieșenia întunecată a Muntelui Mindolluin, umbrele adânci, vineții ale ravenelor lui înalte, peretele, sumețit și el, albindu-se în strălucirea tot mai puternică a zilei. Iar pe pintenul mult împins în afară al Muntelui se afla Orașul Străjuț, cu cele șapte ziduri ale sale, făcute dintr-o piatră atât de dură și de veche, încât nu păreau înălțate de mână de om, ci tăiate din stâncile pământului de către uriași.

Sub privirile uimite ale lui Pippin, zidurile de un cenușiu-șters deveniră albe, împurpurându-se ușor în lumina dimineții; și dintr-o dată soarele ieși de după negura de la răsărit și trimise o rază ce lovi fața oraşului. Lui Pippin îi scăpă un țipăt, căci Turnul Ecthelion, înălțat mult deasupra celui mai înalt zid, apăru parcă desenat pe cer, scăpărând ca un spin de perle și argint, înalt, frumos, fără cusur, iar fleșa strălucea de ai fi zis că e făcută din cristale; flamuri albe fluturau pe creneluri în vântul dimineții, și de undeva de sus și de departe răsună o chemare limpede, ca de trâmbițe de argint.

Și uite-așa au călărit Gandalf și Peregrin până la Poarta cea Mare a oamenilor din Gondor, la răsăritul soarelui, și porțile de fier se deschiseră în fața lor.

- Mithrandir! Mithrandir! strigară oamenii. Acum știm că furtuna se apropie cu adevărat!

- Bate la porțile voastre, întări Gandalf. Am venit pe aripile sale. Lăsați-mă să trec! Trebuie să mă înfățișez în fața Seniorului vostru, Denethor, cât încă mai are puterea în mâinile sale. Orice s-ar întâmpla de-aici încolo, ați ajuns să vedeți sfârșitul aceluia Gondor pe care-l cunoașteți voi. Lăsați-mă să trec!

La auzul vocii sale poruncitoare, oamenii se dădură în lături fără să-i mai pună nici o întrebare, chiar dacă se uitau cu mirare la hobbitul ce ședea în fața lui în șa, și la calul care-i purtase. Oamenii Oraşului foloseau arareori cai, iar pe străzi erau văzuți și mai puțini, în afară de aceia călăriți de solii seniorului lor.

- Nu cumva acesta e unul din armăsarii cei mari ai Regelui din Rohan? întrebă ei. Te pomenești că rohirimii or să vină să întărească rândurile!

Dar Iute ca Gândul trecu mai departe mândru, urmând drumul șerpuitor.

Minas Tirith era construit pe șapte niveluri, fiecare săpat în munte și înconjurat de un zid, și în fiecare zid era o poartă. Porțile însă nu erau așezate în linie dreaptă: Marea Poartă din Zidul Oraşului se afla în colțul estic, în vreme ce a doua se afla la sud-est, a treia spre nord-vest și tot așa, ba la dreapta, ba la stânga, până sus; încât drumul pietruit ce urca spre Citadelă o lua întâi într-o direcție, apoi în cealaltă pe fața pintenului. Și de fiecare dată când trecea prin dreptul Porții celei Mari intra printr-un tunel boltit, străpungând un perete de stâncă a cărui uriașă coamă cocoșată tăia în două toate

cercurile Orașului, în afară de primul. Căci, parte datorită formei promontoriului, parte datorită iscusinței și trudei celor din străvechime, în spațiul larg din spatele Porții celei Mari se înălța un falnic bastion de piatră, cu o muchie la fel de ascuțită precum carena unei corăbii, îndreptată spre răsărit. Și se înălța până în dreptul cercului aflat cel mai sus, iar în vârf avea o coroană de creneluri; și asta pentru că cei din Citadelă, asemeni marinarilor de pe o corabie, să poată privi din chiar creștetul său până la Poarta aflată șapte sute de picioare mai jos. Intrarea în Citadelă dădea și ea spre soare-răsare, dar era scobită în inima stâncii; și astfel o pantă lungă, luminată de felinare, urca în sus până la a șaptea poartă. Așa ajungeau într-un târziu oamenii la Înalta Curte și la Piatra Fântânii de la piciorul Turnului Alb; înalt, durat cu multă măiestrie, turnul măsoară cincizeci de stânjani de la bază la vârf, unde flutura Stindardul Majordomilor, la o mie de picioare deasupra câmpiei.

Și cu adevărat era o cetate puternică, ce nu putea fi cucerită de nici o oștire vrăjmașă atâta vreme cât se afla cineva înăuntru care să mânuiască arme; doar dacă vrăjmașul venea din spate și escalada pantele mai puțin înalte de la poalele Muntelui Mindolluin, pentru a ajunge pe șaua îngustă care lega Dealul Strajei de munte. Dar șaua aceasta, care se întindea până în dreptul celui de-al cincilea zid, era împrejmuțată de metereze înalte până la prăpastia ce se căsca deasupra capătului vestic; aici se găseau casele și criptele boltite ale regilor și seniorilor dispăruți, pentru totdeauna cufundați în tăcere între munte și turn.

Pippin se uita cu tot mai mare uimire la marele oraș de piatră, mai întins și mai minunat decât și-ar fi putut el imagina vreodată; mai măreț și mai puternic decât Isengard și mult mai frumos. Adevărul însă era că an de an se ruina tot mai mult; și de pe-acum rămăsese cu jumătate din oamenii care ar fi putut locui în tihnă acolo. Pe fiecare stradă pe care treceau, Pippin și Gandalf zăreau case mari și curți ale căror uși și porți boltite aveau gravate pe ele multe litere frumoase în forme ciudate și străvechi. Pippin bănuia că erau nume ale unor oameni mari de-ai lor și ale rubedeniilor care locuiseră odată acolo; acum însă casele erau tăcute, nici un pas nu mai răsuna pe aleile lor largi. Nici o voce nu se auzea din holuri și nici un chip nu privea pe ușă sau pe geam afară.

În sfârșit, ieșiră din umbra celei de-a treia porți și soarele fierbinte care strălucea dincolo de râu lumina aici pereții netezi, coloanele bine ținute în stâncă și marele arc a cărui piatră de boltă era sculptată asemenea unei coroane și a unui cap regesc. Gandalf descălecă, caii neavând voie să pătrundă în Citadelă, și lute ca Gândul se lăsă mânat de îndemnul blând al stăpânului său.

Străjerii de la porți purtau veșminte negre, coifurile lor aveau forme ciudate, înalte și cu apărătoare pentru față aproape lipite de obraji, iar deasupra acestor apărătoare se desfăceau aripile albe ale păsărilor mării; coifurile însă luceau ca argintul, fiind cu adevărat făurite din *mithril*, moșteniri ale gloriei de mult apuse. Tunicile negre aveau drept broderie un copac alb cu flori ca de zăpadă, sub o coroană de argint și multe stele în colțuri. Astfel arăta uniforma moștenitorilor lui Elendil și nimeni nu o mai purta acum în întregul Gondor, afară doar de Străjerii Citadelei în fața Curții Fântânii unde crescuse odată Copacul Alb.

Din câte se părea, vestea sosirii lor ajunsese cu mult înainte; astfel că au fost lăsați imediat să intre, fără să li se adreseze un cuvânt și fără să li se pună întrebări. Gandalf traversă iute curtea pavată în alb. O mică fântână arteziană se juca în razele soarelui de dimineață, înconjurată de verdele-crud al unei pajiști; dar în mijlocul fântânii, aplecat peste bazin, se găsea un copac uscat și apa picura trist de pe ramurile sale goale și frânte, înapoi în apa clară din fântână.

Grăbind în urma lui Gandalf, Pippin se uita la copac. Ce trist arăta, își spuse el, întrebându-se de ce oare era lăsat acest copac mort acolo unde toate celelalte erau atât de bine îngrijite.

Șapte stele și șapte pietre și un copac alb.

Cuvintele murmurate odată de Gandalf îi veneau acum în minte. Și deodată se pomeni la porțile sălii celei mari de sub turnul scânteietor; urmându-l pe Gandalf, trecu pe lângă paznicii porților, înalți și tăcuți, și intră în umbrele răcoroase, pline de ecou, ale casei de piatră.

În timp ce străbăteau un culoar pavat, lung și pustiu, Gandalf îi Șopti lui Pippin:

- Fii atent la vorbele pe care le rostesti, meștere Peregrin! Nu-i vreme de neobrăzări de-ale hobbiților. Théoden e un bătrân bun la suflet. Denethor e de alt soi, mândru, iscusit, de viță mult mai nobilă și cu mai mare putere, chiar dacă nu e rege. Ție însă îți va vorbi cel mai mult, îți va pune tot soiul de întrebări, pentru că tu ești cel care-i vei putea povesti despre fiul său Boromir. L-a iubit nespun: poate prea mult; cu atât mai mult cu cât nu se asemănau defel. Dar sub masca acestei iubiri va crede că-i va fi mai ușor să afle de la tine ceea ce dorește, și nu de la mine. Nu-i spune mai multe decât e nevoie și treci sub tăcere misia lui Frodo. O să mă ocup eu de asta când va veni vremea. Și nu spune

nimic nici de Aragorn, decât dacă nu se poate altfel.

- De ce să nu spun? Care-i baiu' cu Pas Mare? șopti Pippin la rândul său. Voia să vină aici, nu-i așa? Și curând chiar o să și fie aici.

- Poate, poate, zise Gandalf. Deși, dacă vine, pun capu' că o va face într-un fel la care nu se așteaptă nimeni, nici chiar Denethor. Mai bine așa. Sau măcar să vină fără să-l vestim noi.

Gandalf se opri în fața unei uși înalte din metal.

- Vezi, meștere Peregrin, nu mai am vreme acum să te învăț istoria ținutului Gondor; deși tare bine ar fi fost dacă ai fi știut câte ceva pe vremea când încă vânai cuiburi de păsări și trăgeai chiulul în pădurile Comitatului. Fă așa cum te-am rugat! Nu prea este înțelept ca atunci când îi aduci unui mare senior vestea morții fiului său să vorbești despre sosirea celui care, dacă va veni, își va cere dreptul asupra regatului. Ți-e de ajuns?

- Regatul? nu se dumiri Pippin.

- Da. Dacă ai umblat toate zilele astea cu urechile astupate și mintea adormită, e vremea să te trezești!

Zicând acestea, Gandalf ciocăni la ușă.

Ușa se deschise, dar părea că o făcuse de la sine, pentru că nu se zărea nimeni. Pippin avea în fața ochilor o sală cât toate zilele. Era luminată de ferestrele adânci așezate în arcadele largi aflate de o parte și de alta, dincolo de șirurile de stâlpi înalți care susțineau tavanul. Erau ca niște monoliți de marmură neagră ce se terminau în capiteli sculptate în multe frunze și figuri ciudate de animale; și mult deasupra, în umbră, lucea stins bolta cea largă și aurită, încrustată cu ornamente ca niște râuri de multe culori. Nici o draperie sau vreo țesătură legendară și nimic altceva țesut sau dăltuit în lemn nu putea fi văzut în acea sală lungă și solemnă; doar între stâlpi se găsea o întreagă adunare de siluete înalte, sculptate în piatră rece.

Văzându-le, Pippin își aminti deodată de stâncile Argonath cele cioplite și se simți copleșit de venerație și teamă privind la acea înșiruire de regi de mult morți. La capătul cel mai îndepărtat al sălii și la piciorul unui șir lung de trepte era așezat un tron înalt, sub un acoperământ de marmură care semăna cu un coif în formă de coroană; în spatele tronului, sculptată pe perete și încrustată în pietre prețioase - imaginea unui copac înflorit. Tronul însă era gol. La capătul scării, pe cea mai de jos treaptă care era lată și adâncă, se găsea un jilț de piatră, negru, fără ornamente, iar pe el ședea un bătrân cu privirile ațintite în poală. În mână ținea un toiag cu o măciulie rotundă, de aur. Nu-și ridică privirile. Cu pas solemn, cei doi traversară podeaua cea lungă, apropiindu-se, și se opriră la numai trei pași de jilț. Iar Gandalf spuse:

- Slavă ție, Senior și Cărmuitor al orașului Minas Tirith, Denethor, fiu al lui Ecthelion! Am venit cu sfaturi și vești în acest ceas întunecat.

Abia atunci își înălță bătrânul privirile. Pippin îi zări fața brăzdată, oasele mândre și pielea precum fildeșul, nasul lung, acvilin, între ochii adânci și întunecați; chipul acesta îi aminti mai puțin de Boromir, cât de Aragorn.

- Cu adevărat e întunecat ceasul, răspuse bătrânul, și la asemenea vreme ești așteptat să vii, Mithrandir. Dar, chiar dacă toate semnele au prezis că sfârșitul Gondorului este aproape, prea puțin înseamnă acum pentru mine acea întunecime, cât propria mea întunecare. Mi s-a spus că aduci cu tine pe cineva care l-a văzut pe fiul meu murind. El este?

- El, spuse Gandalf. Unul dintre cei doi. Celălalt este cu Théoden din Rohan și poate că va veni mai încolo. Sunt piticuți, după cum bine vezi, cu toate că nu el este cel despre care au vorbit semnele.

- Tot piticuț rămâne, se încruntă Denethor, și prea puțin iubesc acest nume, atâta vreme cât acele vorbe blestemate au venit să ne tulbure socotelile și să-l trimită pe fiul meu în solia care i-a adus moartea. Pe Boromir al meu! Acum avem nevoie de tine. În locul tău ar fi trebuit să se ducă Faramir.

- S-ar fi dus, știi bine, îl muștră Gandalf. Nu fi nedrept în suferința ta! Boromir a cerut să i se dea solia și nu ar fi îndurat s-o primească altcineva. A fost un om autoritar, care căpăta tot ceea ce-și dorea. Am călătorit și am deslușit mult din firea lui. Dar tu ai pomenit de moartea lui. Ai primit vreo știre înainte de sosirea noastră?

- Am primit asta, răspuse Denethor și, lăsând jos toiagul, ridică din poală obiectul la care privea mai înainte. În fiecare mână ținea câte o jumătate din mărețul corn, frânt la mijloc: cornul unui bizon, legat în argint.

- Păi, ăsta e cornul pe care Boromir îl purta mereu cu sine! strigă Pippin.

- Întocmai, zise Denethor. La rândul meu, l-am purtat și eu, și așa a făcut fiecare dintre fiii cei mari ai casei noastre, cu mult timp în urmă, încă din vremurile apuse dinainte de căderea regilor, când Vorondul, părintele lui Mardil, a vânat vitele sălbatice din Araw, pe îndepărtatele câmpii Rhûn. L-am auzit abia răsunând peste mlaștinile de la miazănoapte, acum treisprezece zile, iar Râul mi l-a adus frânt: nu va mai răsuna nicicând.

Se opri; o tăcere grea se lăsă. Deodată bătrânul aținti o privire neagră asupra lui Pippin.

- Ce-ai de spus despre asta, piticuțule?

- Treisprezece, treisprezece zile, șovăi Pippin. Da, cam atâtea cred că au trecut. Da, mă aflam lângă el când a suflat din corn. Dar nici un ajutor nu s-a ivit. Doar orci și mai mulți.

- Așa deci, făcu Denethor, scrutând chipul lui Pippin. Zici că erai acolo? Mai spune-mi! De ce n-a venit nici un ajutor? Și cum de ai scăpat tu, iar el nu, chit că era un om atât de vânjos, și n-au fost decât orci care să-l înfrunte?

Roșind, Pippin uită de orice teamă.

- Cel mai puternic om poate fi ucis de o singură săgeată, zise el, iar Boromir a fost străpuns de multe. Când l-am văzut ultima oară, se prăbușise lângă un copac și-și smulgea din coapsă o săgeată cu pene negre. Apoi eu mi-am pierdut simțirea și am fost luat prizonier. Nu l-am mai văzut de atunci și mai multe nu știu. Dar îl cinstesc în gândul meu, căci a fost tare viteaz. A murit ca să ne salveze pe rubedenia mea Meriadoc și pe mine, răpus în codru de soldățimea Seniorului Întunecimii; și chiar dacă el a căzut fără să învingă, recunoștința mea e la fel de mare.

Spunând acestea, Pippin îl privi pe bătrân drept în ochi, simțind cum i se trezește în mod ciudat mândria, stărnită de disprețul și neîncrederea din vocea aceea rece.

- Fără îndoială că un senior atât de mare al oamenilor nu-și închipuie că un hobbit, un piticuț din Comitatul de la miazănoapte, ar putea să-i fie de prea mult ajutor; dar oricât ar fi de puțin, eu sunt gata să i-l ofer, drept răsplată pentru ceea ce-i datorez.

Dând la o parte pelerina cenușie, Pippin scoase la vedere mica lui sabie și o puse la picioarele lui Denethor.

Un zâmbet palid, ca o lucire de soare cu dinți într-o după-masă de iarnă, trecu peste chipul bătrânului; își aplecă totuși capul și, punând deoparte rămășițele cornului, întinse mâna către Pippin.

- Dă-mi arma! ceru el.

Pippin o ridică și îi arătă plăselele.

- De unde-o ai? întrebă Denethor. Mulți, foarte mulți ani se află gravați pe ea. Aș zice că tăișul i-a fost făurit de cei din neamul nostru de la Miazănoapte, în vremurile de mult apuse, sau mă înșel?

- A fost scoasă din măgurile de la hotarele țării mele, răspuse Pippin. Dar numai duhurile rele mai sălășluiesc acum acolo, și de bunăvoie n-am să spun nimic mai mult despre ele.

- Văd că în jurul tău se ȧes povești ciudate, zise Denethor și o dată în plus se dovedește că înfățișarea unui om - sau a unui piticuț - poate să înșele. Îți primesc ajutorul. Căci vorbele nu te fac să dai înapoi; și vorbești curtenitor, chiar dacă graiul tău sună ciudat urechilor noastre aici în sud. Iar în zilele ce vor veni vom avea trebuință de toți cei de bună-credință, fie ei mari sau mici. Jură-mi credință.

- Apucă minerul săbiei, spuse Gandalf, și repetă după Senior, dacă ești hotărât să faci asta.

- Sunt.

Bătrânul așeză sabia în poala sa, iar Pippin puse mâna pe plasele și repetă rar după Denethor.

- Jur să fiu credincios și să servesc ȧinutul Gondor și pe Seniorul și Cărmuitorul său, să vorbesc și să păstrez tăcerea, să fiu făptuitor și martor la cele făptuite, să vin și să plec, la strămtorare sau la îndestulare, în vreme de pace sau de război, întru viață sau întru moarte, din acest ceas încolo, până când seniorul îmi va da dezlegare sau moartea mă va răpune, sau lumea se va sfârși. Astfel am rostit eu, Peregrin, fiu al lui Paladin din Comitatul Piticuților.

- Și astfel am auzit eu, Denethor, fiu al lui Ecthelion, Senior al Gondorului, Majordom al Măriei sale Regele, și nu voi uita și voi răsplăti așa cum se cuvine ceea ce este dat: credința cu dragoste, vitejia cu cinstire, încălcarea jurământului cu răzbunare.

Cu acestea, Pippin își primi înapoi sabia și o vârî în teacă.

- Iar acum, continuă Denethor, prima mea poruncă: vorbește și nu păstra nimic sub tăcere! Spune-mi întreaga ta poveste și ai grijă să-ȧi amintești tot ce poți despre Boromir, fiul meu. Așeză-te și începe! mai zise, lovind un mic gong de argint de lângă scăunelul pentru picioare.

Pe dată apărură câțiva servitori. Abia atunci băgă de seamă Pippin că aceștia stătuseră tot

timpul în niște alcovuri de-o parte și de alta a ușii, nevăzuți atunci când intraseră ei doi.

- Aduceți vin și mâncare și jilțuri pentru oaspeți, ceru Denethor, și aveți grijă să nu ne tulbure nimeni timp de o oră. Apoi către Gandalf: Numai atât pot să stau de vorbă cu voi, căci mai sunt și alte lucruri de care trebuie să iau seamă. Mult mai însemnate s-ar zice, dar nu și pentru mine. Poate totuși vom mai găsi vreme să stăm de vorbă la capătul zilei.

- Poate chiar mai devreme, trag eu nădejde, zise Gandalf. Doar nu am călătorit până aici din Isengard, cale de o sută și cincizeci de leghe, iute ca vântul, numai ca să-ți aduc un războinic mărunțel, oricât de curtenitor ar fi el. Oare nu înseamnă nimic pentru tine că Théoden a dus o bătălie măreață și că Isengard a fost înfrânt și că eu am rupt cărja lui Saruman?

- Înseamnă mult pentru mine. Dar știu de-acum destule despre aceste fapte, atât cât îmi sunt de trebuință împotriva primejdiei de la Răsărit. Își întoarse privirile întunecate spre Gandalf, și abia acum observă Pippin o asemănare între cei doi și simți încordarea dintre ei, ca și când ar fi zărit o fâșie de foc mocnit întinzându-se de la ochii unuia la ai celuilalt, gata să izbucnească într-o flacără.

Și, cu adevărat, mai curând Denethor arăta ca un mare vrăjitor, decât Gandalf, mai maiestuos, mai frumos, mai puternic; și mai bătrân. Și totuși, cu un alt simț decât cel al văzului, Pippin înțelese că Gandalf avea puterea cea mare și înțelepciunea mai adâncă, și o măreție ascunsă. Și era mai bătrân, mult mai bătrân. „Cu cât mai bătrân?” se întrebă Pippin, apoi își spuse că era tare ciudat că nu se gândise la asta până acum. Arborebărbos îi pomenise ceva despre vrăjitori, dar nici chiar atunci nu îl socotise pe Gandalf ca unul dintre ei. Ce era Gandalf? În ce loc și în ce vremuri îndepărtate venise el pe lume, și când avea s-o părăsească?

Cu aceasta cugetările lui încetară și văzu că Denethor și Gandalf încă se mai priveau în ochi, parcă citindu-și unul altuia gândurile. Denethor fuse acela care-și feri primul privirile.

- Mda, zise el. Chiar dacă Pietrele s-au pierdut - așa se zice - seniorii din Gondor tot au simțul văzului mai ascuțit decât oamenii obișnuiți, astfel că primesc mai multe vești decât ceilalți. Dar acum așezați-vă!

La aceste cuvinte, câțiva bărbați aduseră un jilț și un scăunel, iar un altul veni cu un platou pe care se aflau o cană și cupe de argint și prăjituri albe. Pippin se așeză, dar rămase cu privirile la seniorul cel bătrân. Oare fusese într-adevăr așa, sau doar i se păruse, anume că pomenind de Pietre o scăpărare neașteptată îi apăruse în ochi atunci când și-i ațintise pe chipul lui Pippin?

- Acum spune-mi povestea ta, vasalul meu, îi ceru Denethor cu blândețe, dar și ușor în derâdere. Căci vorbele celui de care s-a apropiat într-atât fiul meu nu pot fi decât bine venite.

Pippin n-avea să uite vreodată acel ceas petrecut în marea sală sub privirea pătrunzătoare a Seniorului din Gondor, împuns când și când de întrebările lui viclene, și știindu-l în tot acest timp pe Gandalf alături, urmărindu-l, ascultându-l și (astfel simțise Pippin) stăpânindu-și cu greu nerăbdarea și o mânie tot mai aprinsă. Când se scurse ceasul și Denethor lovi încă o dată în gong, Pippin era vlăguit. „Nu se poate să fi trecut de nouă, își spuse. Aș fi în stare să mănânc trei porții la micul dejun și tot nu m-aș sătura.”

- Duceți-l pe Seniorul Mithrandir la casa pregătită pentru domnia sa, spuse Denethor, iar însoțitorul său poate să fie găzduit împreună cu el până una alta, dacă așa dorește. Dar să se dea de veste că l-am primit în slujba mea și de aici încolo va fi știut drept Peregrin fiul lui Paladin și i se vor spune parolele supușilor. Înștiințați-i pe Căpitani să vină să mă aștepte aici de cum a bătut de ora trei.

Cât despre domnia ta, Senior Mithrandir, vei veni când și cum vei pofti. Nimeni nu te va opri să pătrunzi la mine la oricare ceas, fără doar de puținele ore de somn. Lasă să se stingă mânia față de nesocotința unui om bătrân, și apoi întoarce-te spre a-mi oferi sprijin!

- Nesocotință? făcu Gandalf. Nu, domnul meu, când ai dat în mintea copiilor ești ca și mort. Până și durerea îți poate servi drept mască. Crezi tu că nu înțeleg ce urmărești atunci când copleșești cu întrebări pe cineva ce nu știe nimic, în vreme ce eu șed alături?

- Dacă pricepi, mulțumește-te cu atât, i-o-ntoarse Denethor. Trufia ar fi semn de nesocotință dacă refuză ajutorul și sfatul când e trebuință de ele; dar ești liber să ni le dăruiești după cum socotești de cuviință. Să știi însă că Seniorul Gondorului nu ajunge unealta nici unui gând ascuns, oricât de meritos și al oricui ar fi acesta. Iar pentru el nu se află țel mai nobil în lumea de acum decât binele țării Gondor; cât privește cârmuirea țării, domnul meu, este a mea și a nici unui alt om, decât doar a regelui, dacă se va întoarce.

- Decât dacă se va întoarce regele? întrebă Gandalf. Ei bine, domnul meu Majordom, îndatorirea ta este să păstrezi liniștea în regat tocmai pentru un asemenea fapt, pe care puțini par acum

să-l întrevadă. Și pentru aceasta vei primi tot ajutorul pe care vei dori să mi-l ceri. Dar ascultă-mă bine: eu unul nu cârmuiesc peste nici o țară, fie ea Gondor sau alta, mică sau mare. Însă tot ce se află în primejdie în lume așa cum se află ea acum, intră în grija mea. Cât despre mine, eu nu mă voi abate de la îndatorirea mea, chiar dacă Gondor va trebui să piară, atâta vreme cât această noapte va putea fi trecută de ceva ce va crește frumos în zilele care vor veni, sau va purta fruct și va înflori din nou. Căci și eu sunt Majordom. Sau n-ai știut?

Cu aceste vorbe, Gandalf se răsuci pe călcâie și ieși cu pași mari din sală, însoțit de Pippin care alerga pe lângă el.

Cât merseră, Gandalf nu se uită la Pippin și nici nu-i adresează vreun cuvânt. Călăuza îi conduse de la porțile sălii celei mari, prin Curtea Fântâniei, pe o alee mărginită de case înalte de piatră. După mai multe cotituri ajunseră la o casă din apropierea zidului nordic, nu departe de umărul care lega dealul de munte. Intrară, urcând pe o scară largă, cioplită în piatră, la ceea ce era primul cat dacă te uitai dinspre stradă, și acolo călăuza le arătă o încăpere frumoasă, luminoasă, aerisită, cu perdele minunate, în fir de aur stins, dar neîngreunate de zorzoane. Mobilă puțină, doar o masă mică, două scaune și o laviță; însă de o parte și de alta se găsea câte un alcov cu draperii, iar înăuntrul fiecăruia un pat gata așternut, vase și un bol pentru spălat. Trei ferestre înalte și înguste dădeau spre miazănoapte, spre marele cot al râului Anduin, învăluit încă în cețuri, și mai departe spre Emyl Muil și Rauros. Pippin trebui să se urce pe laviță ca să poată privi peste pervazul lat de piatră.

- Ești supărat pe mine, Gandalf? întrebă el după ce călăuza ieși, închizând ușa în urma lui. Am făcut tot ce-am putut.

- Ai făcut, nu încape vorbă! izbucni Gandalf într-un hohot de râs neașteptat; se apropie de Pippin, îl înconjură cu un braț pe după umeri și privi și el afară.

Pippin cercetă cu oarecare mirare chipul aflat acum atât de aproape de al lui, căci hohotul acela fusese cu adevărat plin de veselie. Și totuși pe obrazul vrăjitorului văzu la început doar semnele adânci ale griji și întristării. Dar, privind mai cu băgare de seamă, desluși sub toate acestea o mare bucurie: o fântână de voioșie care ar fi putut să stârnească râsul în tot regatul, de-ar fi fost lăsată să țâșnească la suprafață.

- Chiar că ai făcut tot ce-ai fi putut mai bine, repetă vrăjitorul; și sper că va trece multă vreme până când te vei mai găsi încolțit atât de strașnic între doi bătrâni fără pereche de cumpliți. Dar Seniorul Gondorului a aflat de la tine mai multe decât ai putea crede, Pippin. N-ai putut tăinui faptul că Boromir nu i-a condus pe însoțitorii Inelului după ce-ați ieșit din Moria și că printre voi s-a aflat cineva de mare slavă care venea spre Minas Tirith; și că avea o spadă prea bine cunoscută. Oamenii pun preț pe poveștile despre zilele de odinioară ale țării Gondor; și de când Boromir a plecat de-acasă, Denethor a cugetat îndelung la balada *Blestemul lui Isildur*.

El nu este ca alți oameni care trăiesc în aceste vremuri, Pippin, și oricare ar fi obârșia sa din tată în fiu, printr-o întâmplare a sorții sângele celor din Apusime curge cu adevărat prin vinele lui; așa cum curge și prin vinele celui alt fiu al său, Faramir, dar nu și ale lui Boromir, pe care l-a iubit cel mai mult. El vede până departe. Poate să deslușească, dacă voiește, mult din ceea ce se petrece în mințile oamenilor, chiar ale celor care trăiesc departe. Nu-l poți amăgi cu ușurință și e chiar primejdios să încerci.

Să nu uiți acest lucru! Căci de-acum i-ai jurat supunere. Nu știu ce-o fi fost în mintea ta, sau în inima ta, să faci acest lucru. Dar ai făcut bine ce-ai făcut. Nu te-am împiedicat, căci faptele generoase nu trebuiesc zădărnicate cu sfaturi reci. L-ai înduioșat și i-ai mulțumit (dacă mi-e îngădui s-o spun) vanitatea și măcar acum ești liber să te miști după pofta inimii prin Minas Tirith - când nu ai treburi de îndeplinit. Căci mai este și fața cealaltă a medaliei. Ești la porunca lui; și acest lucru nu-l va uita. Fii totuși cu băgare de seamă!

Tăcu și oftă.

- Mă rog, n-are rost să ne facem griji de ce ne va aduce ziua de mâine. Căci poți fi sigur că ziua de mâine va fi mai rea ca cea de azi, și asta pentru multe zile de aici încolo. Și nu am ce face mai mult decât am făcut ca să îndrept lucrurile. Tabla a fost așezată, piesele se mișcă pe ea. O piesă pe care tare îmi doresc s-o găsec este Faramir, moștenitorul de-acum al lui Denethor. Nu cred că este în Oraș; las' că nici n-am avut vreme să întreb în dreapta și-n stânga. Trebuie să plec, Pippin. Trebuie să mă duc la sfatul ăsta al mai-marilor și să aflu acolo tot ce pot. Mutarea următoare este însă la Dușman, care e gata să atace din plin. Iar pionii vor simți asta cel mai rău, Peregrin, fiu al lui Paladin, soldat al țării Gondor. Ascute-ți tășul!

Gandalf se îndreaptă spre ușă și acolo se răsuci spre hobbit.

- Mă grăbesc, Pippin. Fă-mi o favoare când vei ieși. Chiar înainte să te odihnești, dacă nu ești prea obosit. Du-te de-l caută pe Iute ca Gândul, vezi dacă e bine găzduit. Oamenii ăștia se poartă bine cu animalele, pentru că sunt un popor bun la suflet și înțelept, numai că la cai se pricep mai puțin decât alții.

Zicând acestea, Gandalf ieși; tot atunci răsună un zvon limpede și dulce de clopot dinspre turnul citadelei. De trei ori bătu, un glas de argint în văzduh, apoi încetă: al treilea ceas de la răsăritul soarelui.

Nici nu trecu un minut când Pippin ieși din încăpere, coborî scara și, ajuns în stradă, privi în jurul său. Soarele strălucea cald și luminos, turnurile și casele înalte aruncau umbre lungi, adânci spre apus. Deasupra, în eterul albastru, Muntele Mindolluin își înălța coiful alb și mantia de zăpadă. Oameni înarmați străbăteau căile Orașului, ca și când, o dată cu bătaia orologiului, se duceau să schimbe străjile și să-și intre în pâine.

- În Comitat am zice că e nouă, spuse Pippin de unul singur, cu voce tare. Taman vremea pentru o gustare copioasă, lângă fereastra deschisă, în soarele de primăvară. Și cum mi-ar mai plăcea o gustărică! Oare oamenii ăștia mănâncă așa ceva, sau au și isprăvit? Și când iau cina, și unde?

Tocmai atunci zări un bărbat înveșmântat în negru și alb, îndreptându-se spre el pe strada îngustă dinspre centrul orașului. Simțindu-se tare singur, Pippin se hotărî să se adreseze omului ăstuia atunci când va ajunge în dreptul lui; dar n-a fost nevoie să facă el primul pas, căci bărbatul tocmai spre el venea.

- Ești Peregrin Piticuțul? întrebă acesta. Am auzit că ai jurat credință Seniorului și Orașului. Bun venit!

Îi întinse mâna și Peregrin i-o dădu pe a sa.

- Numele meu e Beregond, fiul lui Baranor. În dimineața asta n-am nici o îndatorire, astfel că am fost trimis să te învăț parolele și să-ți spun câteva din multele lucruri pe care, fără îndoială, vei dori să le știi. Cât despre mine, aș vrea și eu să aflu câte ceva despre domnia ta. Căci până acum nu ne-a fost dat să vedem vreun piticuț pe meleagurile astea și chiar dacă ne-a fost dat să auzim tot felul de zvonuri, se vorbește prea puțin despre ei în poveștile pe care le cunoaștem. Unde mai pui că ești prieten cu Mithrandir. Îl cunoști bine?

- Bine, răspunse Pippin. Am auzit *despre* el de când am venit pe lume, chiar dacă nu-s prea mulți ani de-atunci; iar în ultima vreme am călătorit până departe cu el. Dar e o carte în care ai multe de citit, iară eu nu pot spune că am citit decât o pagină ori două. Cu toate acestea, aș zice că-l cunosc tot atât ca oricare altul, afară de câțiva, foarte puțini. Aragorn, cred, era singurul dintre noi, însoțitorii, care-l cunoștea cu adevărat.

- Aragorn? tresări Beregond. Cine-i?

- Oh, se bâlbâi Pippin, un om care a călătorit cu noi. S-ar putea să se afle în Rohan acum.

- Am auzit că ai fost în Rohan. Și despre meleagul acela aș avea multe să te întreb; căci ne punem multe din puținele noastre speranțe în oamenii de acolo. Da' m-am luat cu vorba și mai că am uitat de treaba pe care o am de îndeplinit, anume să răspund mai întâi eu la tot ce-ai avea tu să mă întrebi. Ce-ai vrea să știi, jupâne Peregrin?

- Aăăă, păi, dacă pot să zic așa, o întrebare care cam arde la ceasul ăsta este, hm, ce-i cu gustarea de dimineață și treburi din astea? Adică, orele de masă, cam care sunt, dacă mă-nțelegi, și unde-i sufrageria, dacă există așa ceva? Și hanurile? M-am uitat în jur, da' n-am văzut nici unul cât am urcat până aici sus, cu toate că m-a ținut în puteri nădejdea că om primi o dușcă de bere de cum vom fi ajuns în casa oamenilor ăstora înțelepți și primitori.

Beregond îl privi cu un aer grav.

- Cătană bătrână din câte văd, zise. Am auzit că bărbății care merg la război nu așteaptă altceva decât primul prilej să mănânce și să bea din nou; eu unul nu-s călător de felul meu. Da' să înțeleg că n-ai mâncat încă pe ziua de azi?

- Mă rog, ca să fiu cinstit, ceva-ceva am îmbucat eu, recunosc Pippin. Da' nu mai mult decât o cupă de vin și o prăjitură albă sau două, cu bunăvoința seniorului vostru; nici o grijă, mi le-a scos apoi pe nas cu un ceas întreg de întrebări, și zău că treaba asta îți face foame.

Beregond izbucni în râs.

- Când e vorba de masă, și cel mai mărunț om se dovedește demn de fapte mari, așa zicem noi. Iar domnia ta ți-ai luat gustarea de dimineață la fel ca orice alt bărbat din Citadelă, *chiar la mare*

cinste. Aceasta e o fortăreață și un turn de strajă și acum se află în stare de război. Ne trezim înainte să răsară soarele, îmbucăm ceva în lumina cenușie, ne ducem la îndatoririle noastre la primul ceas de lumină. Dar nu-ți pierde speranța! Izbucni din nou în râs văzând descumpănirea de pe chipul lui Pippin. Cei care au avut însărcinări *grele* iau o gustare la mijlocul dimineții, ca să-și refacă forțele. Apoi e prânzul, pe la amiază sau puțin după, cum ne îngăduie treburile; și ne întâlnim la masa zilei, când ne veselim cât ne mai țin puterile, asta la ceasul apusului.

Hai cu mine! Ne preumblăm puțin și după aceea mergem să găsim ceva care să ne îmbospăteze forțele, să mâncăm și să bem sus pe metereze și să admirăm dimineața asta frumoasă.

- Stai nițel! se îmbujora Pippin. Lăcomia, sau foamea, cum i-ai zis tu cu delicatețe, m-a făcut să uit cu totul. Gandalf - voi îl numiți Mithrandir - m-a rugat să mă îngrijesc de calul lui - Iute ca Gândul, un minunat armăsar din Rohan, lumina ochilor regelui de acolo, așa am auzit, cu toate că i l-a dat lui Mithrandir spre a-l sluji. Îmi vine să cred că noul lui stăpân iubește mai mult animalul ăsta decât iubește mulți oameni. Și dacă bunele lui intenții au vreo valoare în orașul vostru, atunci îi veți arăta lui Iute ca Gândul toată cinstirea voastră: chiar mai mare bunăvoință decât i-ați arătat hobbitului ăstuia, dacă e cu puțință.

- Hobbit? nu pricepu Beregond.

- Nouă așa ni se spune, explică Pippin.

- Îmi pare bine s-o aflu, zise Beregond, căci acum pot să-ți spun că nici o notă ciudată nu strică vorbirea asta frumoasă, iar hobbiții sunt o seminție cu un fel tare plăcut de a vorbi. Ei, să mergem! Trebuie să-mi faci cunoștință cu acest cal bun. Iubesc animalele și nu ne e dat prea ades să le vedem în orașul nostru de piatră; căci neamul meu se trage din văile dintre munți și mai înainte din Ithilien. Însă nu ai de ce te teme! Nu vom sta mult din pricina mea, o simplă curiozitate, apoi ne vom duce la popotă.

Într-adevăr, Iute ca Gândul era bine îngrijit și găzduit, Pippin n-avea de ce să se plângă. Căci în al șaselea cerc, în afara zidurilor citadelei, se găseau niște grajduri frumoase unde erau ținuți câțiva cai iuți de picior, foarte aproape de locuințele solilor Seniorului: mesageri gata oricând să o ia din loc la poruncile lui Denethor sau ale căpeteniilor oștilor sale, ce trebuiau duse la îndeplinire fără întârziere. Dar acum atât caii, cât și călăreții erau duși departe.

Iute ca Gândul necheză când Pippin intră în grajd, și își întoarse capul spre el.

- Bună dimineața! îl salută Pippin. Gandalf o să vină de cum o putea. Acum e ocupat, dar îți trimite salutări, iar eu trebuie să mă îngrijesc să nu duci lipsă de nimic; nădăjduiesc să te odihnești după truda atât de îndelungată.

Iute ca Gândul scutură din cap și bătu din copită. Dar îl lăsă pe Beregond să-l atingă blând pe cap și să-i mângâie crupele lungi.

- Arată de parcă abia așteaptă să pornească într-o cursă, nicidecum ca un cal abia venit de la drum lung, zise Beregond. Cât de puternic și de mândru e! Unde-i harnașamentul? Trebuie să fie tare frumos și bogat.

- Nici unul nu-i destul de frumos și de bogat pentru el, spuse Pippin. Nu te lasă să-i pui frâu. Dacă se învoiește să te poarte, te va purta; dacă nu, ei bine, nici un căpăstru și nici o zăbală, nici un bici ori pinten nu-l va îmblânzi. Rămâi cu bine, Iute ca Gândul! Ai răbdare. Bătălia se apropie.

Armăsarul înălță capul și scoase un nechezat de se cutremură grajdul, iar cei doi trebură să-și astupe urechile. Se îndreptară spre ieșire, dar nu înainte de a se îngriji ca ieslea să fie bine umplută.

- Iar acum spre ieslea noastră, zise Beregond și-l conduse pe Pippin înapoi spre Citadelă și acolo spre poarta de intrare dinspre nord în turnul cel mare. Coborâră o scară lungă și răcoroasă, până ajunseră la o alee largă, luminată de felinare. În pereți se găseau niște deschizături, și una dintre ele avea oblonul ridicat.

- Asta e magazia și popota corpului meu de Străjeri, spuse Beregond. Salutare, Targon! strigă prin deschizătură. E încă devreme, dar am aici un nou-venit pe care Seniorul l-a luat în serviciul său. A venit călare de foarte departe, strângând cureaua, iar în dimineața asta a avut o treabă tare neplăcută care l-a flămânzit și mai mult. Dă-ne ce-ai pe-acolo!

Primiră pâine și unt, și brânză și mere: ultimele din rezerva de peste iarnă, zbârcite însă nestrucate și dulci; și o garafă de piele cu bere proaspăt scoasă din butoi, și blide și câni de lemn. După ce puseră totul într-un coș de nuiete, urcară înapoi în lumina soarelui;

Beregond îl duse pe Pippin într-un loc la capătul estic, mult ieșit în afară, al parapetului, unde se găsea o ambrazură în perete, cu o banchetă de piatră sub pervaz. De acolo puteau să privească la

dimineța ce se așternuse peste lume. Mâncară și băură; vorbiră despre Gondor, despre obiceiurile și datinile ținutului, despre Comitat și țările ciudate pe care le văzuse Pippin. Și, pe măsură ce vorbeau, Beregond era tot mai uimit și îl privea cu și mai mare uluială pe hobbit care își legăna picioarele scurte când ședea pe banchetă ori trebuia să se înalțe pe vârfuri când se uita peste marginea de piatră la pământurile de dedesubt.

- N-am să ascund de domnia ta, jupâne Peregrin, că pentru noi semeni aproape cu unul dintre copiii noștri, un puștan de nouă veri, nu mai mult; cu toate astea, ai îndurat pericole și ai văzut minuni cu care puțini dintre cei cu bărbi sure dintre noi se pot mândri. Am crezut că a fost doar o toană de-a Seniorului nostru să-și ia un paj de viță nobilă, după cum se povestește că făceau regii din vechime. Dar văd acum că lucrurile nu stau tocmai așa cum credeam și trebuie să-mi ierți nesocotința.

- Ți-o iert, zise Pippin. Prea mult însă nu ai greșit. Căci nu sunt cu mult mai mare decât un băiețel, după cum socotim noi acasă anii, și încă mai am patru ani până la „majorat”, cum zicem noi în Comitat. Dar nu-ți face griji din pricina mea. Vino și te uită și spune-mi ce văd eu aici.

Soarele se ridica și cețurile din vale se risipiseră. Ultimele se îndepărtau plutind chiar pe deasupra lor, ca niște fuioare de nori albi purtați de vântul tot mai năbădăios dinspre răsărit, ce flutura și smucea stindardele albe ale Citadelei. Departe jos, pe fundul văii, la vreo cinci leghe măsurate din ochi, Marele Râu putea fi văzut acum, cenușiu, sclipitor, curgând dinspre nord-vest, făcând un cot uriaș întâi spre sud, apoi din nou spre vest, până se pierdea din vedere într-un abur tremurător dincolo de care, la cincizeci de leghe depărtare, se găsea marea.

Pippin avea în fața ochilor întregul Pelennor, punctat în zare de gospodării, ziduri mici, grajduri și staule, dar nicăieri nu zărea vite ori alte animale. Pe multele drumuri și șleauri care străbăteau câmpurile verzi era un du-te-vino neîntrerupt: un șir lung de care îndreptându-se spre Marea Poartă, altele ieșind prin ea și depărtându-se. Când și când, un călăreț se apropia, descăleca la poartă și intra în Oraș. Dar cea mai mare parte a traficului se desfășura pe drumul principal, care o lua spre sud, apoi, făcând un cot mai scurt decât al râului, trecea pe la poalele dealurilor, dispărând curând din vedere. Drumul era lat, bine pavat, iar de-a lungul laturii dinspre răsărit se găsea o alee verde, anume pentru călărie, apoi un zid. Pe alee galopau călăreții în sus și-n jos, iar drumul părea blocat de marile care acoperite ce se îndreptau spre miazăzi. Curând însă Pippin își dădu seama că totul era, în fapt, foarte bine ordonat: carele se mișcau în trei șiruri, unul mai iute, cele trase de cai, altul mai încet, cele mari, trase de boi și cu coviltire frumoase, în multe culori; pe marginea apuseană se înșiruiau căruțele și teleguțele, multe la număr, la care se opinteau oamenii.

- Acela-i drumul spre văile Tumladen și Lossarnach și spre satele de munte, și mai departe spre Lebennin, explică Beregond. Sunt ultimele care ce îi duc în bejenie pe bătrâni, pe copii și pe femeile ce-i însoțesc. Toți trebuie să se depărteze de Poartă și să lase drumul liber încă înainte de prânz, cale de o leghe: așa sună porunca. Trist, dar așa trebuie făcut. Oftă, apoi adăugă: Poate că puțini dintre cei despărțiți acum se vor mai întâlni. Și întotdeauna au fost prea puțini copii în orașul ăsta; acum n-a mai rămas nici unul - în afară de câțiva flăcăi care n-au vrut să plece și mai găsesc câte ceva de făcut pe aici: e și fiul meu printre ei.

O vreme rămaseră tăcuți. Pippin se uita cu neliniște spre răsărit, ca și când în orice clipă mii de orci ar fi putut inunda câmpurile.

- Ce văd acolo? întrebă el, arătând spre mijlocul cotului cel mare al Râului Anduin. Un alt oraș, sau ce?

- A fost un oraș, răspunse Beregond, orașul principal din Gondor, citadela noastră nefiind decât o fortăreață. Acelea sunt ruinele Osgiliathului, pe ambele maluri ale râului, pe care vrăjmașii noștri l-au cucerit cu mult timp în urmă și i-au dat foc. Dar noi l-am recucerit în zilele de tinerețe ale lui Denethor: nu ca să locuim în el, ci pentru a-l păstra ca un avanpost și să reconstruim podul pentru trecerea oștirilor noastre. Apoi au venit Călăreții cei Cruți din Minas Morgul.

- Călăreții Negri? căscă Pippin ochii lui mari, întunecați deodată din pricina unei vechi spaime renăscute.

- Da, erau negri și văd că știi ceva despre ei, cu toate că nu i-ai pomenit în nici una din poveștile tale.

- Știu, șopti Pippin, dar nu voi vorbi despre ei acum, atât de aproape, de aproape.

Vocea i se frânse. Pippin își înalță ochii deasupra Râului și i se păru că nu putea vedea altceva decât o umbră mare și amenințătoare. Or fi fost munți care se înalțau la orizont, crestele lor zimțate împlânzite de cele aproape douăzeci de leghe de văzduh împâclit; sau nu era altceva decât un zid de

nor și dincolo de el o negură și mai adâncă. Numai că, în timp ce privea, i se păru că negureala aceea creștea și se îngroșa foarte încet, pentru ca, la fel de încet, să nimicească tărâmurile soarelui.

- Atât de aproape de Mordor? întrebă cu glas scăzut Beregond. Arareori îi spunem pe nume; dar de când ne știm, viețuim aici având acea umbră în fața ochilor: uneori mai aproape și mai întunecată. Acum crește și se întunecă; din care pricină teama și neliniștea noastră cresc și ele. Iar Călăreții cei Crunți, cu mai puțin de un an în urmă, au recucerit toate trecerile peste râu și mulți dintre oamenii noștri cei mai buni au fost uciși. Boromir a fost cel care, într-un târziu, a alungat dușmanul de pe malul apusean și încă mai avem în stăpânirea noastră jumătatea de pe malul nostru a orașului Osgiliath. Pentru scurtă vreme. Acum însă ne așteptăm la un nou atac acolo. Poate cel mai important atac al războiului care va să vie.

- Când? Ai vreo bănuială? Căci noaptea trecută am văzut focurile de avertizare și solii călare; și Gandalf mi-a spus că toate astea erau semn că a început războiul. Se grăbea cu disperare, așa mi s-a părut. Iar acum mi se pare că totul s-a liniștit.

- Doar pentru că acum totul e pregătit, zise Beregond. Precum respirația adâncă înaintea saltului.

- Dar de ce-au fost aprinse focurile noaptea trecută?

- E mult prea târziu să mai trimiți după ajutor când ești asediat. Nu știi însă ce-au hotărât Seniorul și căpitanii săi la sfat. Ei au multe căi de a afla noutățile. Seniorul Denethor nu e ca toți ceilalți oameni: el vede până departe. Se spune că, atunci când stă noaptea de unul singur în încăperea lui din vârful Turnului și își îndreaptă gândul într-o parte sau alta, poate citi câte ceva din ce se va întâmpla în viitor; cică uneori răscolește chiar și mintea Dușmanului, se luptă cu el. Și de aceea a îmbătrânit el atât, cu mult înainte să-i fi venit vremea. Dar lăsând asta la o parte, stăpânul meu Faramir este pe alte meleaguri, dincolo de Râu, într-o solie plină de primejdii, și se prea poate să fi trimis ceva vești.

Dar dacă mă întrebi pe mine ce anume a aprins focurile, aş zice că sunt zvonurile aduse ieri seară din Lebennin. O mare armie se adună la gurile Anduinului, în fruntea căreia se află pirații din Umbar de la Miazăzi. De mult nu le mai este teamă de puterea Gondorului și s-au aliat și ei cu Dușmanul, iar acum pun la cale un atac puternic menit să-l sprijine. Căci va atrage o parte însemnată din ajutorul pe care speram să-l primim din Lebennin și Belfalas, unde se găsesc mulți oșteni și viteji. Tot mai mult ni se îndreaptă gândurile spre miazănoapte, spre Rohan; și cu atât mai mult ne bucurăm de veștile despre victorie pe care le-ați adus voi.

Numai că - tăcu puțin, se ridică în picioare, privi în jur spre miazănoapte, spre răsărit și spre miazăzi - cele petrecute la Isengard ar trebui să fie semn pentru noi că suntem prinși într-o capcană mare și înconjurați de intrigi din toate părțile. Gata cu ciondănelile la vaduri, cu năvălirile dinspre Ithilien și Anórien, gata cu pânzele și jafurile. Asta e un război pus la cale de mult, iar noi nu suntem decât o rotiță în el, oricât ar vorbi mândria în noi. Lumea a început să se miște departe la Răsărit, dincolo de Marea Interioară, așa am aflat; și la miazănoapte, în Codrul Întunecat, și dincolo de ea; și la miazăzi, în Harad. Iar acum toate tărâmurile vor fi puse la încercare, ori vor ține piept, ori vor cădea - sub puterea Umbrei.

Dar, jupâne Peregrin, măcar cu asta ne putem lăuda: vom fi întotdeauna ținta urii celei mai înverșunate a Seniorului Întunecimii, căci ura asta izvorăște din străfundurile vremurilor și de peste adâncimile Mării. Aici va cădea mai grea lovitura ciocanului. Și din această pricină a venit Mithrandir cu atâta grabă încoace. Căci dacă și noi cădem, cine mai rămâne în picioare? Și, jupâne Peregrin, vezi mata vreo nădejde că vom rămâne în picioare?

Pippin nu răspunse. Se uită la zidurile cenușii, la turnuri, la flamurile minunate, la soarele din înaltul cerului, apoi la negura tot mai deasă de la Răsărit; și se gândi la degetele lungi ale Umbrei aceleia: la orcii din păduri și munți, la trădarea de la Isengard, la păsările care deoache, la Călăreții Negri ajunși până pe pajiștile din Comitat - și la acea grozăvie înaripată, nazgûlii. Se cutremură și speranțele pătură a i se năruiră. Și tocmai atunci soarele păli preț de o clipă și se întunecă, de-ai fi zis că o aripă neagră trecuse peste el. Lui Pippin i se năzări că aude, aproape dincolo de puțința urechii de a auzi, undeva în înalt, departe, în tăriile cerului, un strigăt: stins, dar care îi făcu inima cât un purice, plin de cruzime, rece. Pippin albi și se rezemă de zid.

- Ce-a fost asta? întrebă Beregond nedumerit. Ai simțit și tu ceva?

- Da, murmură Pippin. E semnul căderii noastre, umbra sfârșitului, un Călăreț Crunt al văzduhului.

- Da, umbra sfârșitului, spuse Beregond. Mă tem că Minas Tirith va cădea. Vine noaptea. Parcă mi s-a răpit însăși căldura sângelui.

O vreme rămaseră amândoi cu capetele plecate, fără să vorbească. Deodată, Pippin ridică privirile și văzu că soarele încă mai strălucea, iar flamurile fluturau în vânt. Se scutură ca să-și vină în fire.

- A trecut, zise. Nu, inima mea nu se lasă cuprinsă încă de disperare. Gandalf a căzut și apoi s-a întors, și acum e cu noi. O să rezistăm, chiar dacă într-un singur picior, o să rămânem îngenuncheați, dar atât.

- Bine zis! strigă Beregond, ridicându-se în picioare și agitându-se în sus și-n jos. Nu, nu, chiar dacă toate pe lume se sfârșesc într-un târziu, Gondor încă nu va pieri. Nici când zidurile vor fi cucerite de un dușman nesăbuit care va înălța mormane de leșuri în fața lor. Mai sunt și alte fortărețe și căi de a scăpa în munți. Trebuie să mai fie vreo vale cu iarba verde unde speranța și memoria să nu piară.

- O fi precum spui, dar aș vrea să se sfârșească odată, de-i bine sau de-i rău, oftă Pippin. Nu-s războinic de felul meu și mă înfioară orice gând la luptă; dar mai rău decât să mă aflu în pragul unei bătălii de care nu pot să scap nici că se poate. Încă de pe acum mi se pare lungă ziua! Aș fi mai fericit dacă n-am fi siliți să stăm și să privim, fără să facem vreo mișcare, fără să lovim noi primii. În Rohan n-ar fi atacat nimeni dacă n-ar fi fost Gandalf, așa-mi vine să cred.

- Ah, acum pui degetul pe-o rană pe care mulți o simt! zise Beregond. Dar poate că lucrurile se vor schimba după ce se întoarce Faramir. E cutezător, mult mai cutezător decât îl cred mulți; în ziua de azi oamenii le vine greu să-și închipuie că un căpitan poate fi înțelept și știutor într-ale baladelor și datinilor de demult și-n același timp un bărbat viteaz și iute la minte când e pe câmpul de bătălie. Așa e Faramir. Mai puțin nesăbuit și avântat ca Boromir, dar la fel de hotărât. Dar, chiar și așa stând lucrurile, ce poate el face? Nu putem lua cu asalt munții de... de pe tărâmul celălalt. Avem bătaie scurtă și nu putem lovi decât dacă se apropie îndeajuns dușmanul. Iar atunci mâna trebuie să ne fie tare grea! mai zise el lovind mânerul săbiei.

Pippin îl privi: înalt, mândru, impunător, ca toți bărbații pe care-i întâlnise în țara asta; și cu sclipiri în ochi atunci când vorbea de lupte. „Vai mie! Îmi simt mâna ușoară ca un fulg, gândi el, dar de spus nu spuse nimic. Zicea Gandalf ceva de un pion? O fi; dar de partea cealaltă a tablei de șah.”

Și au tot vorbit până când soarele a ajuns în țaria cerului și deodată clopotele prinseră a bate amiaza, iar în Citadelă începu agitația; căci cu toții, în afară de sentinele, se duceau la masă.

- Vii cu mine? întrebă Beregond. Azi mă poți însoți la popota mea. Nu știu la ce companie vei fi trimis; ori poate că Seniorul te va păstra pentru treburile sale. Dar vei fi bine venit. Și e bine să întâlnești cât mai mulți oameni, cât mai e încă vreme.

- Vin bucuros, spuse Pippin. Mă simt singur, ca să-ți spun adevărul. Cel mai bun prieten al meu a rămas în Rohan și n-am mai avut pe nimeni cu care să stau de vorbă sau să glumesc. Nu s-ar putea totuși să vin în compania ta? Tu ești căpitanul? Pentru că dacă ești, poate îți stă în putere să mă iei la tine, sau să pui o vorbă bună pentru mine?

- Ne, ne, râse Beregond. Nu-s eu căpitanul. N-am nici slujbă, nici rang, nici putere, sunt doar un oștean simplu din Compania a Treia a Citadelei. Cu toate acestea, jupâne Peregrin, e la mare cinste în Oraș să fii oștean al Strajei Turnului din Gondor, și asemenea oameni se bucură de respect în țară.

- Văd că n-am cale de-ntors, își acceptă Pippin soarta. Du-mă înapoi în camera noastră și dacă nu-l găsec pe Gandalf acolo, o să merg unde voiești - ca oaspete al domniei-tale.

Gandalf nu era în încăpere și nu lăsase nici un mesaj; astfel că Pippin îl însoți pe Beregond și fu prezentat celor ce formau Compania a Treia. Din câte se părea, Beregond fu întâmpinat cu aceeași cinste ca și oaspetele său care fu primit cu brațele deschise. Se spuseră de-acum multe în Citadelă despre însoțitorul lui Mithrandir și despre sfatul tainic pe care-l avusese cu Seniorul: unii auziseră că un Prinț al Piticuților sosise de la Miazănoapte ca să jure credință Gondorului și să pună în slujba lui cinci mii de săbii. Mai erau unii care spuneau că atunci când vor veni Călăreții din Rohan, fiecare va aduce în spatele său pe șaua un războinic piticuț, mic de stat, dar tare voinic.

Cu părere de rău, Pippin a trebuit să spulbere această poveste, numai că tot nu a putut scăpa de noul său rang, tocmai potrivit, socoteau bărbații aceștia, pentru cineva care a fost prietenul lui Boromir, iar Seniorul l-a primit cu atâta cinste; i-au mulțumit că a venit în mijlocul lor; i-au ascultat poveștile și vorbele despre țări străine; și i-au pus în față atâta mâncare și băutură câtă își putea el dori. Cu adevărat, singura lui grijă era aceea de a fi „atent”, după cum îl sfătuisese Gandalf, și să nu-și lase gura s-o ia razna, după obiceiul hobbiților când se află printre prieteni.

Într-un târziu, Beregond se ridică în picioare.

- De data asta ne luăm rămas-bun! zise. De-acum și până la apus e rândul meu să fac de strajă, și treabă au și toți ceilalți de-aici, așa cred. Dar dacă te simți singur, așa cum spui, poate vrei să faci un tur vesel al Orașului. Fiul meu te-ar însoți bucuros. Pot să spun că e un băiat bun. Dacă-ți face plăcere, coboară până la Cercul cel mai de Jos și întrebă unde este Vechea Casă de Oaspeți, în Fortăreața Celerdain, Strada Lămpărarilor. Ai să-l găsești acolo, cu alți băietani care au rămas în Oraș. S-ar putea să fie lucruri demne de văzut la Poarta cea Mare înainte să se închidă.

Și cu aceste vorbe, Beregond ieși; curând plecară și ceilalți. Ziua era încă frumoasă, deși se încețoșa, iar vremea era caldă pentru luna martie, chiar și acolo, departe în sud. Pippin ar fi avut chef să doarmă, dar parcă era prea mare mohoreală în încăperea aia a lor, așa că hotărî să coboare și să cerceteze Orașul. Întâi trecu - la Iute ca Gândul, ca să-i ducă resturile de mâncare pe care le păstrase anume pentru el. Armăsarul le mănca bucuros, deși nu s-ar fi zis că ducea lipsă de ceva. Apoi își continuă drumul în jos, pe multe străzi ocolite.

Oamenii se uitau lung la el. Afișând o politețe gravă, îl salutau după felul celor din Gondor, cu capul plecat și mâinile la piept. Însă după ce trecea de ei, Pippin auzea tot felul de strigăte, căci cei aflați afară îi chemau pe cei dinăuntru ca să-l vadă pe Prințul Piticuților, însoțitorul lui Mithrandir. Mulți foloseau alt grai decât Limba Comună, dar în scurtă vreme a aflat măcar ce înseamnă *Emil i Pheriannath*, înțelegând că rangul său ajunsese în Oraș cu mult înaintea lui.

După ce străbătu multe străzi boltite și alei și trotuare frumoase, ajunsese în sfârșit la cercul cel mai de jos și mai mare, iar acolo fu îndrumat spre Strada Lămpărarilor, o cale largă ce cobora până la Poarta cea Mare. Găsi și Vechea Casă de Oaspeți, o clădire mare din piatră cenușie, roasă de vreme, cu două aripi ce porneau de la stradă și duceau până în spate; în față, o fâșie de gazon, apoi casa cu multe ferestre și cu o verandă împodobind întreaga fațadă; veranda însăși avea coloane și un rând de trepte ce coborau până la gazon. Printre coloane se jucau niște băiețândri, singurii copii pe care-i văzuse Pippin în Minas Tirith, așa că se opri să se uite la ei. Deodată, unul dintre ei îl zări și, cu un strigăt, sări peste fâșia de iarbă și veni în stradă, urmat de alți câțiva. Se proțăpi în fața lui Pippin, măsurându-l din cap până-n picioare.

- Salutare! zise puștiul. De unde vii? Ești străin de oraș?

- Am fost, îl corectă Pippin, dar acum se zice că am devenit un bărbat al Gondorului.

- I-auzi! făcu puștiul. Înseamnă că toți suntem bărbați pe-aici. Da' câți ani ai și cum te cheamă? Eu am împlinit zece și în curând o să măsoz cinci picioare înălțime. Sunt mai înalt decât tine. Numa' că tata e Străjer, unul dintre cei mai înalți. Tatăl tău ce e?

- La care întrebare să răspund mai întâi? Tatăl meu lucrează pământurile din Izvorul Mic, lângă Târgupitit, în Comitat. Am aproape douăzeci și nouă de ani, care va să zică în asta te întrec; chiar dacă n-am decât patru picioare înălțime și nu prea mai am cum crește, decât poate în lățime.

- Douăzeci și nouă! fluieră băietanul a mirare. Păi ești bătrân! La fel de bătrân ca și unchiul meu Iorlas. Da' pun rămășag - adăugă el plin de speranță - că te pot face să stai în cap sau să te răstorn pe spate.

- E cu puțință, dacă te las eu, zise Pippin și izbucni în râs. Și mai gândesc că aș putea și eu face același lucru cu tine: știm și noi câteva șmecherii de trântă în țărișoara mea acolo, unde, trebuie să-ți spun, nu prea vezi pe alții la fel de voinici și de puternici ca mine; și n-am îngăduit până acum nimănu să mă răstoarne cu picioarele în sus. Așa că, dacă e să ne măsurăm puterile, și n-am altă cale de ieșire, se prea poate să fiu nevoit să te omor. Căci atunci când o să mai crești puțin, o să vezi că oamenii nu-s totdeauna ceea ce par; și chiar dacă mă vei fi luat tu drept un străinaș d-ăla bleg pe care-l poți da gata ușor, ei bine, te avertizez: nu sunt așa ceva, sunt din neamul piticuților, necruțător, curajos și rău!

Și Pippin se strâmbă atât de cumplit, încât băiatul se dădu îndărăt câțiva pași, ca în clipa următoare să înainteze din nou, cu pumnii strânși și ochii scăpărând de dorința de a lupta.

- Nu! izbucni Pippin în râs. Să nu crezi nici ce îndrugă străinii despre ei înșiși! Nu-s un luptător. Dar mai politicos ar fi ca acela care mă provoacă la luptă să spună și cine este.

Băiatul își împinse țănoș pieptul înainte:

- Sunt Bergil, fiul lui Beregond, din Corpul de Străjeri.

- Așa gândeam și eu, spuse Pippin, căci semeni cu tatăl tău. Îl cunosc, el m-a trimis să te caut.

- Atunci de ce n-ai spus așa de la bun început? întrebă Bergil și dintr-o dată un aer de disperare se așternu pe chipul lui. Să nu-mi zici că s-a răzgândit și mă trimite împreună cu toate copilițele alea! Da' n-are cum, au plecat și ultimele care.

- Mesajul lui nu-i chiar atât de rău, chiar dacă nu e bun. A zis că în loc să mă răstorni cu picioarele în sus, poate ți-ar surâde mai degrabă să-mi arăți Orașul și să-mi veselești singurătatea. Iar eu, în schimb, îți pot spune povești despre țări îndepărtate.

Bergil bătu din palme și râse a ușurare.

- Ce bine! strigă el. Vino, atunci! Voiam să mergem la Poartă, să ne uităm și noi. Așa că hai!

- Ce se întâmplă acolo?

- Se zice că încă înainte de apusul soarelui or să apară Căpitani din Țări Străine pe Drumul de la Miazăzi. Vino cu noi și-ai să vezi.

Bergil se dovedi un fârtat bun, cel mai bun pe care-l avusese Pippin de când se despărțise de Merry, încât nu trecu mult și amândoi râdeau și vorbeau veseli în timp ce străbăteau străzile fără să le pese de privirile nenumărate ce se așteptau asupra lor. Curând se pomeniră prinși într-o îmbulzeală de oameni care se îndreptau spre Poarta cea Mare. Acolo Pippin crescuse mult în ochii lui Bergil, căci își rosti numele, spuse parola și străjerul îl salută și-l lăsă să treacă; mai mult chiar, îl lăsă și pe tovarășul său să treacă o dată cu el.

- Asta e bine! zise Bergil. Noi, băieții, nu mai avem voie să trecem de Poartă fără să fim însoțiți de cineva mai în vârstă. Acum o să vedem mai bine.

Dincolo de Poartă, o mulțime de oameni se strânsese pe marginea drumului principal și a locului pietruit unde se întâlneau toate celelalte drumuri care duceau spre Minas Tirith. Ochii lor căutau spre miazăzi și curând se auzi un murmur:

- Se vede praf acolo! Vin!

Pippin și Bergil dădură din coate ca să ajungă în rândul din față al mulțimii și acolo rămaseră în așteptare. De la oarece depărtare răsunară chemări de corn și strigăte de bucurie se rostogoliră spre ei precum pala unui vânt. Apoi văzduhul fu sfâșiat de un sunet de trâmbiță și peste tot în jur oamenii începură să strige.

- Forlong! Forlong! se auzea înjur.

- Ce strigă? întrebă Pippin.

- A venit Forlong, îl lămurii Bergil; bătrânul Forlong cel Gras, Seniorul din Lossarnach. Acolo trăiește bunicul meu. Urraa! Uite-l. Bunul și bătrânul Forlong!

În frunte venea la pas un cal mare, cu picioare groase, aducând pe spinare un bărbat lat în umeri, pântecos, dar bătrân, cu barbă sură, cu toate acestea purtând za, coif negru și o sulită lungă și grea. În urmă-i mărșăluia mândru un șir colbuit de bărbați, bine înarmați cu securi mari de bătalie; întunecați la chip, mai mici de statură și mai oacheși decât toți bărbații pe care-i văzuse Pippin în Gondor.

- Forlong! strigară oamenii. Prieten credincios, prieten adevărat! Forlong!

Dar după ce trecură bărbații din Lossarnach aceleași voci murmurară:

- Atât de puțini! Câți sunt, două sute? Și noi care nădăjduiam să fie măcar de zece ori pe atât.

Asta da veste pentru flota neagră! S-arunce în luptă doar o părticică din forța lor. Dar, cât o fi, tot e un câștig.

Și au urmat și celelalte companii, una după alta, și toate au fost primite cu ovații și strigăte de bucurie și au intrat pe Poartă, oamenii din Țările Străine venind să apere Orașul Gondor într-un ceas de mare cumpănă, dar de fiecare dată prea puțini, mai puțini decât se așteptase de la ei și decât li se ceruse drept ajutor. Oamenii din Valea Ringló urmându-l pe fiul seniorului lor, Dervorin, care veneau pe jos: trei sute numărau aceștia. Din Morthond, ținutul muntos, marea Vale a Rădăcinii Negre, Duinhir cel înalt cu fiii săi, Duilin și Derufin, și cinci sute de arcași. Din Anfalas, Țărutul Vechi cel îndepărtat, un șir lung de bărbați de neamuri diferite, vânători și păstori și bărbați din sătucuri, cam sărăcăcios înarmați, fără doar de cei de la curtea seniorului lor, Golasgil. Din Lamedon, câțiva munteni cu chipuri încrâncenate, fără căpitan. Câțiva din neamul pescăresc din Ethir, și vreo sută și ceva de sulitași de pe corăbii. Hirluin cel Bălăi din Dealurile Verzi din Pinnath Gelin, cu trei sute de bărbați chipeși, înveșmântați în straie verzi. Și la urmă, și cel mai mândru, venea Imrahil, Prințul din Dol Amroth, rubedenie de-a Seniorului, cu flamuri aurii purtând însemnele acestuia, Corabia și Lebăda Argintie, însoțit de o ceată de cavaleri în armuri, călare pe caii suri; și-n urma lor, șapte sute de războinici, înalți precum niște prinți, cu ochi cenușii și părul negru, care înaintau cântând.

Și asta era tot, mai puțin de trei mii cu totul. Alții nici că aveau să mai vină. Strigătele lor și tropăiturile picioarelor pătrunseră în oraș și se stinseră. Privitorii rămaseră o vreme tăcuți. Văzduhul era plin de praf, căci vântul murise și înserarea era apăsătoare. Ceasul la care se închideau porțile se

apropia, soarele roșatic apusese în spatele crestei Mindolluin. Umbrele coborau peste Oraș.

Privind spre cer, lui Pippin i se păru că acesta căpătase culoarea cenușie, ca și când o mare de colb și de fum atârna deasupra-le, prin care lumina pătrundea palidă. Dar la Apus soarele ce apunea aprinsese negurile, încât Mindolluin se desena negru pe o pâclă arzândă, smălțuită de tăciuni încinși.

- Astfel se sfârșește în urgie o zi frumoasă! cugetă el, uitând de băietanul ce-l însoțea.

- Astfel se va sfârși de nu mă întorc înainte să bată clopotele de seară, zise Bergil. Vino! Auzi cum ne cheamă surla care anunță închiderea Porții.

Se reîntoarseră în Oraș, ținându-se de mână, după ce trecuseră ultimii de Poartă înainte să fie închisă; și pe când ajunseră pe Strada Lămpărarilor, toate clopotele din turnuri băteau cu solemnitate. Lumini se aprinseră deodată în spatele multor ferestre și cântece răsunau din casele și barăcile construite de-a lungul zidurilor, unde se adăposteau cei șapte sute de războinici.

- Cu bine, pentru seara asta, zise Bergil. Salută-l pe tata din partea mea și mulțumește-i pentru fârtatul pe care mi l-a trimis. Și mai vino, rogu-te, cât de curând. Aproape că mi-aș dori să nu fie război, căci tare bine ne-am mai fi distrat. Ne-am fi putut duce la Lossarnach, la casa bunului meu; e tare bine să fii acolo primăvara, pădurile și câmpurile sunt pline de flori. Da' poate tot o să ajungem până acolo împreună. N-o să-l înfrângă niciodată pe Seniorul nostru, iar tata e tare viteaz. Cu bine și întoarce-te!

Se despărțiră și Pippin se grăbi înapoi spre citadelă. Drumul îi părea lung; efortul îl încălzise, îi era foame; și noaptea cobora cu repeziciune și neagră. Nici o stea nu străpungea bolta. Ajunse în sfârșit la popotă, chiar dacă întârziase la masa de seară, iar Beregond îl salută cu bucurie și-l pofti să ia loc lângă el ca să audă ce vești îi aducea despre fiul său. După ce isprăvi de mâncat, Pippin mai zăbovi o vreme, apoi își luă rămas-bun, căci îl cuprinsese o apăsare ciudată și își dorea tare mult să-l vadă pe Gandalf.

- Știi cum să ajungi? întrebă Beregond din pragul sălii celei mici, din partea de nord a Citadelei, unde șezuseră până atunci. Noaptea e întunecoasă, încă mai întunecoasă de când s-a dat ordinul ca luminile să fie făcute cât mai mici în Oraș, pentru ca nici una să nu răzbată dincolo de ziduri. Și-ți mai zic de un ordin: vei fi chemat la Seniorul Denethor mâine la primul ceas al zilei. Mă tem că nu vei face parte din Compania a Treia. Da', să tragem nădejde că ne vom revedea. Cu bine și dormi în pace!

Încăperea era cufundată în întuneric, doar un lămpaș mic licărea pe masă. Gandalf nu era acolo. Pippin simți că apăsarea ce-l cuprinsese s-a făcut deodată și mai grea. Se urcă pe banchetă și încercă să se uite afară pe geam, dar era ca și cum ar fi privit într-o fântână de întuneric. Coborî, închise obloanele și se băgă în pat. O vreme rămase întins, atent să audă zgomotele întoarcerii lui Gandalf, dar curând se cufundă într-un somn agitat.

Cândva în timpul nopții fu trezit de o lumină; Gandalf se întorsese și acum măsura camera în sus și-n jos, dincolo de perdeaua alcovului: pe masă se găseau luminări și suluri de pergament. Pippin îl auzi pe vrăjitor oftând și murmurând:

- Când oare se va întoarce Faramir?

- Salutare! făcut Pippin scoțându-și capul de după perdea. Am crezut că m-ai uitat de tot. Mă bucur să te văd acasă. A fost o zi lungă.

- Numai că noaptea va fi prea scurtă, zise Gandalf. M-am întors aici pentru că am nevoie de puțină liniște și singurătate. Mai bine dormi acolo-n pat cât mai ai în ce să dormi. La răsăritul soarelui te voi duce din nou la Seniorul Denethor. Ba nu, nu când răsare soarele, ci când se va trimite după tine. Întunecimea a început, Zori nu vor mai fi.

Trecerea Frăției Sure

Gandalf plecase și copitele tropăitoare ale lui Iute ca Gândul se pierduseră în noapte atunci când Merry se întoarse la Aragorn. Nu mai avea cu sine decât o bocceluță, căci își pierduse ranița la Parth Galen și tot ce-i mai rămăsese erau câteva lucruri trebuincioase pe care le culesese dintre ruinele de la Isengard. Hasufel încălecaser de-acum. Legolas și Gimli erau și ei acolo, cu calul lor.

- Vasăzică, au mai rămas patru din însoțitorii Purtătorului Inelului, zise Aragorn. Vom călători împreună mai departe. Dar nu vom merge singuri, așa cum am crezut. Regele e hotărât să pornească fără nici o altă zăbavă. De când a apărut umbra înaripată, el dorește să se întoarcă între dealuri la ascunzișul întunericului.

- Și de-acolo unde mai departe? vru să știe Legolas.

- Încă nu pot să spun. Cât despre rege, peste patru seri se va duce la Edoras, să cerceteze trupele, așa cum a voit el. Și cred că acolo va afla vești despre război, iar Călăreții din Rohan se vor îndrepta spre Minas Tirith. Cât despre mine, și cei care mă vor însoți...

- Eu, da! strigă Legolas.

- Și Gimli împreună cu el! strigă gnomul la rândul său.

- Ei bine, continuă Aragorn, cât despre mine, în fața mea se-ntinde întunericul. Și eu trebuie să mă duc la Minas Tirith, dar încă nu zăresc drumul. Se apropie un ceas de mult pregătit.

- Nu mă lăsați în urmă! se rugă Merry. Nu v-am prea fost până acum de mare ajutor; dar nu vreau să fiu lăsat deoparte, ca o sarsana de care-ți aduci aminte după ce s-a isprăvit totul. Călăreții n-or să vrea să-și bată capul cu mine tocmai acum, așa cred. Chiar dacă regele a spus că mă vrea să șed lângă el atunci când se va întoarce la casa lui, pentru a-i povesti despre Comitat.

- Da, întări Aragorn, și așa zice că drumul tău este tot același cu al lui, Merry. Dar să nu te aștepți la bucurie când vei ajunge la capăt. Mă tem că va trece multă vreme până când Théoden va șede iarăși liniștit în Lăcașul Auriu. Multe speranțe se vor ofili în Primăvara asta încrâncenată.

Curând, toți erau gata de plecare: douăzeci și patru de cai, cu Gimli așezat în spatele lui Legolas, iar Merry în fața lui Aragorn. Și iată-i călărind cu repeziciune prin noapte. Abia dacă trecuseră de movilele de la Vadurile Isen, când un Călăreț veni în galop de la coada șirului.

- Măria ta, suntem urmăriți de niște călăreți. Când am trecut vadul mi s-a părut că îi aud. Acum nu mai e nici o îndoială. Ne vor ajunge, căci vin mâncând pământul.

Théoden porunci pe dată oprirea. Călăreții se răsuciră și-și pregătiră sulițele. Aragorn descălecă și-l coborî și pe Merry din șa, apoi, trăgându-și spada din teacă, se postă lângă scara de la șaua regelui. Éomer și scutierul său se duseră înapoi la coada șirului. Merry se simțea mai nefolositor ca oricând, ca un bagaj de care nimeni nu avea nevoie, și se întreba ce avea el să facă dacă se va încinge o luptă. Să zicem că mica escortă a regelui avea să cadă înfrântă în mâinile dușmanului, iar el reușea să scape în beznă - singur - pe câmpiile pustii ale ținutului Rohan, fără habar unde anume se afla pe întinderile acelea nesfârșite. „Zadarnic!” cugetă el. Își scoase sabia din teacă și-și strânse și mai tare brâul.

Luna care apunea era ascunsă de un nor mare, purtat de vânt, dar dintr-o dată ieși de după acesta. Atunci auziră cu toții tropăitul copitelor și în aceeași clipă văzură niște siluete negre care se apropiau iute pe drumul dinspre vad: razele lunii scăpărau când și când în vârfurile sulițelor. Merry n-ar fi putut spune câți erau cei care-i urmăreau, dar păreau cel puțin la fel de mulți cât escorta regelui.

Când urmăritorii ajunseră cam la cincizeci de pași distanță, Éomer strigă:

- Opriți! Opriți! Cine călărește în Rohan?

Urmăritorii își înfrânară brusc armăsarii. Urmă o tăcere; și apoi, în lumina lunii zăriră un călăreț descălecând și înaintând încet. Mâna lui apără albă atunci când și-o înalță, cu palma răsucită spre ei, în semn de pace; dar oamenii regelui își încleștară mâinile pe arme. La zece pași de ei omul se opri. Era înalt, o umbră întunecată, care stătea în picioare. Apoi răsună vocea lui clară:

- Rohan? Rohan ați spus? Un cuvânt care ne bucură. Căutăm țara asta de multă vreme și cu mare grăbire.

- Ați găsit-o, zise Éomer. Trecând vadurile din urmă ați pătruns în ea. Dar asta e țărâmul lui Théoden, Regele. Nimeni nu călărește aici fără învoirea lui. Cine ești? Și ce-i cu graba asta?

- Halbarad Dunadan, Pribeag de la Miazănoapte sunt, strigă omul. Îl căutăm pe unul Aragorn,

fiu al lui Arathorn, și am auzit că ar fi în Rohan.

- Și l-ați și găsit! strigă Aragorn. Dând lui Merry frâul să-l țină, alergă și îl îmbrățișa pe noul-venit. Halbarad! strigă. Dintre toate bucuriile la aceasta mă așteptam cel mai puțin!

Merry scoase un oftat de ușurare. Se temuse ca nu cumva la mijloc să fie o altă șmecherie de-a lui Saruman, pentru a-l atrage într-o cursă pe rege când acesta avea numai câțiva oameni în preajmă; dar, din câte se părea, nu era nevoie să moară în apărarea lui Théoden, sau nu încă. Astfel că își băgă sabia la loc în teacă.

- Toate-s bune, îl liniști Aragorn, întorcându-se la ei. Sunt din neamul meu, din țara aceea îndepărtată unde-mi e sălașul. Dar de ce au venit și câți sunt, ne va spune Halbarad.

- Treizeci mă însoțesc, răspunse Halbarad. E tot ce-am putut strânge în grabă din neamul nostru; dar frații Elladan și Elrohir ni s-au alăturat, dorind să meargă la război. Am călărit cât am putut de repede după ce-am primit solia de la tine.

- Numai că eu nu v-am trimis nici o solie, decât poate prin puterea vrerii mele. Adesea mi s-au îndreptat gândurile spre voi și mai rar atât de mult ca în această noapte; dar vorbă nu v-am trimis. Acum veniți! Asemenea treburi pot să mai aștepte să fie lămurite. Ne găsiți călărind în grabă și mânați de primejdie. De-acum însoțiți-ne dacă regele vă dă învoire.

Théoden se bucură cu adevărat de vești.

- E bine! zise. Dacă rubedeniile astea îți seamănă în vreun fel, nobile Aragorn, treizeci de asemenea cavaleri vor fi o forță ce nu poate fi măsurată după câte capete sunt.

Și Călăreții o porniră din nou, iar Aragorn călări o vreme împreună cu dunedainii; și după ce își împărtășiră noutățile de la Miazănoapte și de la Miazăzi, Elrohir îi spuse:

- Îți aduc veste de la tatăl meu: *Zilele sunt scurte. Dacă te grăbești, adu-ți aminte de Căile Morților.*

- Întotdeauna zilele mele mi s-au părut prea scurte pentru a putea să-mi împlinesc dorințele, răspunse Aragorn. Dar cu adevărat mare va trebui să-mi fie graba ca s-o apuc pe drumul acela.

- Vom vedea curând, spuse Elrohir. Dar să nu mai vorbim despre asemenea lucruri la drum deschis!

Iar Aragorn se întoarse spre Halbarad.

- Ce este ceea ce porți acolo, cu tine? Căci vedea că, în loc de suliță, acesta ducea un toiag înalt, de parcă era un stindard, numai că era bine înfășurat într-o țesătură neagră, legată cu multe chingi.

- Este un dar ce ți-l aduc din partea Doamnei din Vâlceaua Despăcată, lămuri Halbarad. Ea l-a făcut, în taină, și multă vreme i-a trebuit pentru aceasta. Îți trimite însă și câteva vorbe: *Zilele sunt acum scurte. Nădejdea noastră poate să se împlinească, ori piere orice nădejde. Prin urmare, îți trimit ție ceea ce am făcut pentru tine. Cu bine, Piatră Elfă!*

La care Aragorn răspunse:

- Acum știu ce aduci cu tine. Păstrează-l tu pentru mine încă o vreme!

Și, răsucindu-se, privi departe, spre Miazănoapte, sub panoplia stelelor strălucitoare, dar nu mai spuse nimic altceva, rămânând tăcut cât a mai durat călătoria în acea noapte.

Noaptea era târzie, la Răsărit cerul se arăta cenușiu când, călărind dinspre Viroaga Văgăunii, ajunseră la Cetatea Cornului. Acolo urmau să rămână și să se odihnească o vreme, pentru a se sfătui.

Merry dormi până fu trezit de către Legolas și Gimli.

- Soarele e sus pe cer, zise elful. Ceilalți s-au trezit cu toții, își văd de treburi. Haide, jupâne Trântor, vino să privești locurile astea cât mai poți!

- Acum trei nopți a fost o bătălie aici, spuse Gimli, și tot aici Legolas și cu mine am jucat un joc pe care l-am câștigat eu doar cu un orc în plus. Vino să vezi cum a fost! Și sunt grote, Merry, o minune de grote! Ce zici, Legolas, le vizităm?

- Nu! Nu avem timp, răspunse elful. Nu te pripi că strici minunea! Ți-am dat cuvântul să mă întorc aici, împreună cu tine, dacă vom mai avea parte de o zi de pace și libertate. Acum însă e aproape de ora prânzului, oră la care mâncăm și ne așternem din nou la drum, așa am auzit.

Merry se ridică și căscă. Puținele ore de somn nu-i fuseseră de ajuns; era obosit și posomorât. Îi era tare dor de Pippin și se simțea ca o povară, în vreme ce toți ceilalți se socoteau cum să se grăbească mai mult într-o treabă pe care el n-o pricepea prea bine.

- Unde este Aragorn? întrebă.

- Într-o încăpere undeva sus, în Cetate, zise Legolas. Nu a dormit și nu s-a odihnit, așa am eu

impresia. S-a dus acolo acum câteva ore, spunea că vrea să stea să se gândească și numai rubedenia aia a lui, Halbarad, l-a însoțit; îl apasă o îndoială întunecată, sau poate o grijă.

- Ciudat mai arată oamenii ăștia veniți acum, spuse Gimli. Voinici, falnici, încât Călăreții din Rohan par niște flăcăiandri pe lângă ei; înverșunați la chip, bătuți de soare și vânt precum stânca mâncată de vreme, cam așa cum arată Aragorn; și tăcuți.

- Dar, asemenea lui Aragorn, sunt cuviincioși atunci când rup tăcerea, adăugă Legolas. Și i-ai băgat în seamă pe frații Elladan și Elrohir? Veșmintele le sunt mai puțin mohorâte decât ale celorlalți, și sunt chipeși și măreți precum seniorii elfi; ceea ce nu e câtuși de puțin de mirare la fiii lui Elrond din Vâlceaua Despăcată.

- De ce au venit? Ai aflat ceva? vru să știe Merry. Se îmbrăcase între timp și-și petrecuse mantia pe după umeri; toți trei se îndreptară spre poarta ruinată a Cetății.

- Au răspuns unei chemări. După cum ai auzit și tu, spuse Gimli. Ziceau că au primit veste în Vâlcea: *Aragorn are trebuință de rubedeniile sale. Lăsați-i pe dunedaini să se ducă la el în Rohan!* Da' nici ei nu mai știu acum cine le-a trimis această solie. Îmi vine să cred că e mâna lui Gandalf la mijloc.

- Ba nu, a lui Galadriel, îl contrazise Legolas. Nu ne-a trimis ea prin Gandalf veste despre Frăția Sură de la Miazănoapte?

- Așa e, ai dreptate, își aminti Gimli. Doamna Pădurii! Citea multe inimi și aleanuri doamna asta. Ascultă, Legolas, ce-ar fi să ne dorim și noi pe câțiva din semințiile noastre?

Legolas se opri în fața porții și își îndreptă ochii luminoși spre miazănoapte și spre răsărit și tulburarea se așternu pe chipul lui frumos.

- Nu cred că ar veni careva, spuse. Ei nu au de ce să pornească la război; pentru că războiul a pornit-o de-acum spre tărâmurile lor.

O vreme cei trei prieteni merseră alături, vorbind de una, de alta despre bătălie, coborând la vale după ce trecură de poarta sfărâmată, trecând de movilele celor căzuți în luptă, înălțate pe pajiștea verde de lângă drum, până ce ajunseră pe Stăvilarul lui Helm de unde priviră în Văgăună. Gruiful Morții se afla chiar acolo, negru, înalt, pietros, și iarba brăzdată și călcată în picioare de către huorni se vedea cu limpezime. Dunlendingii (Locuitorii Țării Murge Dunland (*n.tr.*)) și mulți oameni din garnizoana Cetății trudeau la Stăvilar, pe câmpuri și în jurul zidurilor dărâmate de dincolo de ele; numai că totul părea cufundat într-o liniște ciudată: o vale istovită, odihnind după o mare furtună. După o vreme, cei trei prieteni întoarseră spatele priveliștii și se duseră să ia prânzul în Sala cea mare a Cetății.

Regele sosise înaintea lor și de cum intrară ei îl chemă pe Merry la sine, poftindu-l să se așeze alături.

- Nu așa aș fi vrut să arate totul, zise Théoden, căci prea puțin se aseamănă locul acesta cu frumoasa mea casă în Edoras. Iar prietenul tău e dus, deși aici ar trebui să fie, cu noi. Va mai trece însă multă vreme până vom șede tu și cu mine la masa mea îmbelșugată din Lăcașul Auriu; vreme nu va fi de benchetuit când mă voi întoarce acolo.

Acum însă, dă-i drumul! Mănâncă și bea și să stăm de vorbă cât mai putem. Apoi vei călări împreună cu mine.

- Mi-e îngăduit? făcu Merry surprins și încântat. Ce minunat ar fi! Nici când nu se simțise mai recunoscător pentru asemenea vorbe omenoase. Mă tem că stau în drumul tuturor, murmură el; dar să știți că tare aș vrea să fac și eu ce-mi stă în puteri.

- Nu mă îndoiesc, nu mă îndoiesc, zise regele. Am pregătit un ponei de muntean, un animal bun, anume pentru tine. Te va purta la fel de iute ca orice cal pe drumurile pe care le vom străbate. Căci din Cetate o s-o luăm pe poteci de munte, nu prin câmpie, astfel vom ajunge în Edoras prin Valea Calvarului, unde mă așteaptă Lady Éowyn. Vei fi scutierul meu, dacă voiești. Éomer, se află ceva straie de luptă prin locul ăsta, pe care le-ar putea purta Thainul, scutierul meu?

- Nu prea sunt depozite de arme pe-aici, Măria ta, răspunse Éomer. Poate că o să găsim totuși un coif care să i se potrivească; za ori sabie însă nu avem pentru cineva de înălțimea lui.

- Sabie am eu, răspunse Merry, coborând de pe locul său și trăgând din teaca neagră tăișul lui mic, dar scăpărător. Copleșit dintr-o dată de dragoste pentru bătrânul acesta, îngenunche într-un genunchi, îi luă mâna și i-o sărută.

- Pot să așez sabia lui Meriadoc din Comitat în poala Măriei tale, Rege Théoden? strigă el. Primește-mi serviciile, dacă voiești!

- Bucuros, răspuse regele; și așezându-și mâinile lungi și bătrâne pe creștetul castaniu al hobbitului, îi dădu binecuvântarea sa. Și-acum ridică-te, Meriadoc, cavaler de Rohan și al casei de Meduseld! spuse. Ia-ți sabia și poart-o cu noroc!

- Ca un tată îmi veți fi.

- Pentru o vreme, da, răspuse Théoden.

Apoi statură de vorbă în timp ce mâncau, până îi întrerupse Éomer:

- Măria ta, aproape că a sosit ceasul să ne așternem la drum. Să-i rog pe oameni să sufle din corni? Dar Aragorn unde e? Jițul lui e gol, iar el nu a mâncat.

- Ne pregătim de plecare, hotărî Théoden, iar Seniorului Aragorn să-i fie trimisă vorbă că ora e târzie.

Însoțit de garda sa și de Merry, regele trecu de poarta Cetății spre pajiștea unde se strâneau Călăreții. Mulți încălecaseră. Avea să fie o companie mare; căci regele lăsa doar o garnizoană mică în Cetate și toți cei de care nu era nevoie acolo călăreau spre Edoras, unde aveau să se înarmeze. O mie de sulifași plecaseră de cu noapte într-acolo; dar tot mai erau vreo cinci sute sau chiar mai mulți care îl însoțeau pe rege, mai toți bărbați de pe plaiurile și văile din Depresiunea de Apus.

Ceva mai la o parte stăteau Pribegii, tăcuți, aliniați, înarmați cu sulite, arcuri și săbii. Erau înveșmântați în mantii de-un cenușiu închis, iar glugile erau trase peste coif și cap. Caii erau puternici, falnici, dar neșesălați; iar unul n-avea călăreț, tocmai calul lui Aragorn, pe care-l aduseseră cu ei din meleagul nordic; Roheryn era numele lui. Nici o strălucire de nestemată sau aur și nici un alt ornament nu împodobeau harnașamentele sau armurile; iar călăreții nu purtau nici un alt însemn ori blazon, în afara paftalei de argint, sub forma unei stele cu raze, care prindea fiecare pelerină pe umărul stâng.

Regele urcă în șa, Coamă de Zăpadă se numea calul, iar lângă el Merry aburcă pe poneiul său, Stybba. Numai de cât pe poartă ieși Éomer, și cu el veneau Aragorn și Halbarad care purta marele toiag învelit în negru, și încă doi bărbați înalți, nici tineri nici bătrâni. Atât de mult semănau cei doi, feciorii lui Elrond, încât puțini puteau să-i deosebească: cu păr negru, ochi cenușii, iar pielea obrajilor albă ca a elfilor; înveșmântați la fel, cu zale strălucitoare sub mantii gri-argintii. În urma lor veneau Legolas și Gimli. Dar Merry avea ochi doar pentru Aragorn, atât de uimitor era schimbarea pe care o vedea în el ca și când într-o singură noapte ani fără număr se prăvăliseră peste el. Posomorit îi era chipul, pământiu, istovit.

- Mîntea mi-e cuprinsă de tulburare, Măria ta, zise el, oprindu-se lângă calul regelui. Am auzit vorbe ciudate și presimt primejdii în depărtare. Am stat și-am cumpănit îndelung și mă tem că trebuie să mă îndrept spre altă țintă. Spune-mi Théoden, acum te îndrepti spre Valea Calvarului, cât vei face până acolo?

- E trecut cu o oră de amiază, zise Éomer. Înainte să pogoare noaptea celei de-a treia zile de-acum încolo ar trebui să ajungem la Fort. O noapte va fi trecut atunci după Luna plină, iar adunarea poruncită de Rege va urma a doua zi. Mai iute de-atât nu izbutim dacă e să strângem forțele din Rohan.

Aragorn rămase tăcut o vreme.

- Trei zile, murmură el, și abia atunci va începe adunarea. Dar pricep că nu se poate mai repede.

Ridică privirile și pe fața lui se citea că luase o hotărâre, căci era mai puțin chinuită.

- Atunci, cu voia Măriei tale, am ales altminteri pentru mine și fărtații mei. Va trebui să ne urmăm drumul nostru, fără să ne mai ferim. Pentru mine vremea tănuirii a trecut. Mă voi îndrepta spre răsărit, pe cel mai iute drum, și voi urma Căile Morților.

- Căile Morților! exclamă Théoden, înfiorat. De ce le pomenești?

Éomer se răsuci spre Aragorn, ațintindu-l cu privirea, iar lui Merry i se păru că fețele Călăreților care se aflau în apropiere și auziseră cele spuse păliră deodată.

- Dacă s-ar afla cu adevărat asemenea căi, mai zise Théoden, poarta lor se găsește în Valea Calvarului; dar nici o ființă vie nu poate trece de ea.

- Vai, vai, Aragorn, prietene! se întrista Éomer. Nădăjdusese că vom merge la război împreună; dar dacă tu cauți Căile Morților, înseamnă că a sosit clipa despărțirii noastre și nu prea cred că ne vom mai întâlni vreodată sub soare.

- Cu toate acestea, acel drum îl voi urma. Dar ascultă-mă ce-ți spun, Éomer, poate că ne e dat să ne mai întâlnim în bătălie, chiar dacă între noi se vor afla toate armile din Mordor.

- Vei face precum voiești, prințe Aragorn, zise Théoden. Așa și-o fi scris, să apuci pe căi

ciudate pe care alții nu-ndrăznesc. Mă amărăște despărțirea asta, ce-mi împrăștiează forțele; dar acum trebuie s-o apuc pe cărări de munte, fără altă zăbavă. Cu bine!

- Cu bine, Măria ta! răspuse Aragorn. Spre victorie să ți se îndrepte pașii! Cu bine, Merry! Te las în mâini bune, mai bune decât speram atunci când i-am hăituit pe orci până în Fangorn. Legolas și Gimli or să mai vâneze cu mine, așa nădăjduiesc; dar n-o să te uităm nicicând.

- Cu bine! zise Merry.

Nu mai știa ce să spună. Se simțea foarte mic și era zăpăcit și întristat de toate aceste vorbe sumbre. Mai mult ca oricând simțea acum lipsa veseliei de nestăvilite a lui Pippin. Călăreții erau gata de drum, nu mai aveau astâmpăr; Merry nu-și mai dorea decât să pornească odată și să se isprăvească totul cât mai repede.

Apoi Théoden îi mai spuse ceva lui Éomer, după care, înălțându-și mâna, strigă spre Călăreți și aceștia porniră. Traversară Stăvilarul și coborâră spre Văgăună, de unde, cotind brusc spre răsărit, o luară pe un drumeag ce înainta pe la poalele dealurilor preț de o milă sau poate mai mult, până când, cotind spre miazăzi, se întorcea înapoi, pierzându-se printre dealuri. Aragorn călări până la Stăvilar, privind cum coboară oamenii regelui spre Viroagă. Apoi se răsuci spre Halbarad și spuse:

- Au plecat trei ființe pe care le iubesc, pe cea mai mică în egală măsură ca pe celelalte. Habar n-are picuțul spre ce se îndreaptă; dar și dacă ar ști, tot s-ar duce.

- Or fi cei din Comitat un popor mic, dar cu virtuți neprețuite, zise Halbarad. Nu știu ei cât trudim să le apărăm hotarele, însă nu le port pică pentru asta.

- Și uite că sortile ni s-au împletit, spuse Aragorn. Dar, vai! de-aici încolo ne despărțim. Asta e, să îmbuc și eu ceva și apoi o să trebuiască s-o luăm din loc în mare grabă. Veniți, Legolas și Gimli! Avem de vorbit cât mănânc.

Se întoarseră tustrei în Cetate; o vreme însă Aragorn șezu tăcut la masa din sală, iar ceilalți îl așteptară să se hotărască să vorbească.

- Hai! îl îndemnă Legolas într-un târziu. Spune ce ai de spus și ușurează-ți inima și alungă umbra! Ce s-a întâmplat de când ne-am reîntors în locul ăsta sumbru în dimineața cenușie?

- O luptă mult mai cruntă pentru mine, decât bătălia pentru Cetatea Cornului, răspuse Aragorn. Am privit în Piatra Orthanc, prieteni.

- Ai privit în piatra aia blestemată a magiei! exclamă Gimli și chipul lui fu cuprins de teamă și uluire. Lui... i-ai zis ceva? Chiar și Gandalf se teme de întâlnirea asta.

- Uți cu cine vorbești, zise Aragorn aspru și ochii lui scăpărară. Nu mi-am făcut oare cunoscut titlul de noblețe în fața *desonului* din Edoras? Ce anume te temi că i-aș putea spune? Nu, Gimli, își înmuie el vocea; aerul sever îi pieri de pe chip, acum arăta ca și când se perpelise noapți întregi chinuit de durere. Nu, prieteni, eu sunt stăpânul de drept al Pietrei și am dreptul și puterea să o folosesc, sau cel puțin așa gândesc eu. De dreptul pe care-l am nu se poate îndoii nimeni. Puterea mi-a ajuns... pe muchie de cuțit.

Trase adânc aer în piept.

- A fost o luptă amarnică și istovirea nu se lasă dusă ușor. Nu i-am spus nici un cuvânt și până la urmă am făcut ca Piatra să se supună voinței mele. El n-o să poată îndura așa ceva. M-a zărit. Da, jupâne Gimli, m-a văzut, dar sub altă înfățișare decât aceea pe care-o aveți voi în fața ochilor. Dacă acest lucru o să-l ajute, atunci am greșit ce-am făcut. Dar nu cred, nu, nu cred. L-a lovit drept în inimă, să știe că trăiesc și că am pășit pe pământul ăsta - eu așa socotesc; căci până acum n-a știut asta. Ochii din Orthanc nu au străpuns armura lui Théoden; numai că Sauron nu a uitat de Isildur și de sabia lui Elendil. Acum, tocmai în ceasul în care să se împlinescă marile lui planuri, apar moștenitorul lui Isildur și Sabia; căci am arătat tăișul făurit din nou. Încă nu e atât de puternic încât să nu-i mai fie teamă: nu, nu, îndoiala îl roade fără milă.

- Cu toate acestea, are mare putere, spuse Gimli; și acum o să lovească și mai iute.

- Lovitura pripită nimerește adesea pe de lături, zise Aragorn. Trebuie să-l încolțim de dușman, să nu-l mai așteptăm pe el să facă prima mutare. Vedeți voi, prietenii mei, când am reușit să stăpânesc Piatra, am aflat multe lucruri. Am văzut cum o mare primejdie se apropie pe neașteptate de Gondor, venind dinspre Miazăzi, și aceasta va atrage împotriva-i o mare parte din forța de apărare din Minas Tirith. Dacă nu i se ține piept fără zăbavă, nici n-o să treacă zece zile de-acum încolo și Orașul va fi pierdut - eu așa socotesc.

- Atunci pierdut va fi, zise Gimli. Căci ce ajutor poate fi trimis într-acolo și cum ar putea să ajungă la timp?

- De trimis, n-am ce trimit, astfel că trebuie să mă duc eu însumi. Însă nu se află decât un singur drum prin munți care mă va scoate la liman înainte ca totul să fie pierdut: Căile Morților.

- Căile Morților! exclamă Gimli. Un nume de temut; și câtuși de puțin pe placul oamenilor din Rohan, din câte am văzut eu. Oare cei vii pot urma această cale fără a pieri? Și chiar dacă o iei pe acolo, cum vei putea ține doar tu piept atacurilor asupra Mordorului?

- De la venirea rohirrimilor, răspuse Aragorn, nimeni dintre cei vii n-a mai umblat pe acea cale, căci închisă le este. Dar în ceasul ăsta întunecat, moștenitorul lui Isildur o poate folosi, numai să cuteze: Ascultați ce vă spun! Iată ce solie mi-au adus fiii lui Elrond de la tatăl lor din Vâlceaua Despăcată, cel mai înțelept printre învățații într-ale poveștilor din trecut: *Rugați-l pe Aragorn să-și amintească de cuvintele clarvăzătorului și de Căile Morților.*

- Și care-ar fi cuvintele clarvăzătorului? vru să știe Legolas. Și Aragorn răspuse:

- Iată ce-a spus Malbeth clarvăzătorul, în zilele lui Arvedui, ultimul rege din Fornost:

Peste pământuri umbre lungi resfiră
Spre soare-apune văluri de-ntuneric
Și Turnul e-n cutremur; Judecata
E-aproape de-ale regilor morminte -
Căci, iată, ceasul greu al sperjurilor sosit-a
Și se trezesc cei Morți, din nou să steie
La Piatra din Erech, unde s-asculte
Un corn chemând acolo dintre dealuri.
Al cui să fie cornul și cine-i va chema
Pe cei uitați din seara cenușie?
Moștenitorul celui căruia i-au jurat
Cu toții, o să vină de către Miazănoapte;
Nevoia-l va împinge să treacă înainte
Spre poarta unde-i Calea celor din Morminte.

- Întunecate căi, fără-ndoială, zise Gimli, dar nu mai întunecate decât îmi par stihurile astea.

- De reușești să le deslușești mai bine, te rog, atunci, să mă-nsoțești, căci pe acea cale o voi apuca acum. N-o fac cu bucurie, să știi; doar nevoia mă împinge. Prin urmare, n-aș vrea să vii decât dacă ți-e voia astfel, căci vei avea de înfruntat osteneală și frică mare și poate și alte cele încă și mai mari.

- Voi merge cu tine chiar și pe Căile Morților, oriunde-ar duce astea, răspuse Gimli.

- Vin și eu, spuse Legolas, pentru că nu mă tem de morți.

- Trag nădejde că cei care-au fost uitați n-au uitat cum să se lupte, zise Gimli, altfel nu văd de ce i-am tulbura.

- Vom afla numai de vom ajunge la Erech, spuse Aragorn. Dar jurământul pe care-l făcuseră le cerea să lupte împotriva lui Sauron, prin urmare trebuie să lupte dacă e să-și împlinească jurământul. La Erech se află o altă piatră neagră, adusă, din cât se spune, din Númenor, de către Isildur; și a fost așezată pe o colină, și pe ea i-a jurat Regele Munților credință atunci, la începuturile tărâmului Gondor. Când însă s-a întors Sauron, și iarăși a devenit puternic, Isildur le-a cerut Muntenilor să-și împlinească jurământul, dar ei n-au vrut: pentru că în Anii întunecimii s-au închinat lui Sauron.

Și-atunci Isildur i-a spus Regelui lor: „Cel de pe urmă rege vei fi. Și de Apusul dovedi-se-va mai puternic decât al tău Stăpân Întunecat, blestem rostesc asupra ta și a lor tăi: în veci să nu găsiți odihnă până ce jurământul nu vi-l veți împlini. Căci războiul acesta ani nenumărați va dura și încă o dată veți fi chemați, când se va apropia sfârșitul.” Și au fugit din fața mâniei lui Isildur, necutezând să meargă la război de partea lui Sauron; și s-au ascuns în locuri tainice în munți, rupând legăturile cu alți oameni și pierind încet între înălțimile pustii. Și spaima de Morții fără Somn băntuie Muntele Erech și toate locurile prin care a umblat seminția lor. Iar eu pe-acolo trebuie s-o iau, căci nimeni altcineva dintre cei vii nu mă poate ajuta.

Aragorn se ridică în picioare.

- Veniți! strigă el, scoțând sabia care scapără în sala abia luminată a Cetății. Spre Piatra Erech! Voi căuta Căile Morților. Veniți cu mine cei ce voți!

Legolas și Gimli nu răspunseră, se ridicară totuși și-l urmară pe Aragorn afară din sală. Pe pajiște încă îi așteptau Pribegii cu capetele acoperite de glugi. Legolas și Gimli urcară în șa. Aragorn

sări pe spinarea lui Roheryn. Apoi Halbarad înălță un corn mare și chemarea acestuia răsună în Văgăuna lui Helm; și cu acestea, porniră în galop, coborând precum tunetul povârnișul Viroagei, urmăriți de privirile uluite ale bărbaților lăsați în urmă pe Stăvilar sau în Cetate.

În vreme ce Théoden urma potecile cumiști de pe coline, Frăția Sură străbătu cu mare iuțea câmpia, iar a doua zi după-amiază ajunseră la Edoras; acolo făcură un popas scurt înainte să o ia pe vale în sus, și astfel sosiră la Fortul Văii Calvarului o dată cu lăsatul întunericului.

Lady Éowyn îi întâmpină bucuroasă de venirea lor; căci nicicând nu-i fusese dat să vadă oameni mai strașnici ca dunedainii și chipeșii fii ai lui Elrond; dar cel mai mult au poposit privirile ei asupra lui Aragorn. Și când s-au așezat cu toții la masă, au stat la sfat împreună, astfel că ea află despre toate cele ce se întâmplaseră de când plecaseră Théoden, căci până atunci doar vești aduse în mare grabă îi ajunseseră la ureche; auzind despre bătălia din Văgăuna lui Helm și despre măcelărirea fără milă a vrăjmașilor lor și despre atacul neașteptat al lui Théoden și a cavalerilor săi, ochii ei scăpărară.

Într-un târziu spuse:

- Domnii mei, trebuie că sunteți osteniți și tare v-ar prinde bine să mergeți la culcare în paturile ce v-au fost pregătite acum în grabă. Mâine însă veți fi găzduiți după cinstirea pe care o meritați.

- Nu, domniță, se împotrivi Aragorn, nu trebuie să-ți faci griji din pricina noastră! Dacă putem să ne odihnim trupurile aici în astă-noapte și să îmbucăm ceva mâine dimineață va fi de ajuns. Căci mă află pe drum cu o solie ce nu poate suferi amânare, astfel că pornim la primul ceas al zilei.

La aceste vorbe ea zâmbi:

- Atunci, domnul meu, ai dat dovadă de multă bunăvoință să te abați atâta amar de cale din drumul domniei-tale doar pentru a-i aduce vești lui Éowyn și pentru a-i vorbi în exilul ei.

- Nici un bărbat nu s-ar gândi că și-a irosit vremea cu o asemenea călătorie, nu se lăsa Aragorn mai prejos. Cu toate acestea, domniță, trebuie să știi că nu aș fi putut să vin până aici dacă drumul pe care îl am de urmat nu ar fi trecut pe la Adăpostul din Valea Calvarului.

- Atunci, domnul meu, răspunse ea cu vocea cuiva căruia nu-i place ceea ce tocmai a auzit, înseamnă că te-ai rătăcit; căci din Valea Calvarului nici un drum nu pornește spre răsărit sau spre miazăzi; și ai face mai bine să te întorci pe unde ai venit.

- Cătuși de puțin, domniță, nu m-am rătăcit; căci aceste meleaguri mi-a fost dat să le străbat înainte să te fi născut domnia ta pentru a le dăruia din frumusețea-ți. Valea aceasta are totuși o cale de ieșire, și eu pe aceea o voi urma. Mâine o voi apuca pe Căile Morților.

Éowyn se uită la el ca trăsniță, sângele i se scurse din obraji și multă vreme nu scoase nici un cuvânt, și astfel rămaseră cu toții cufundați în tăcere.

- Dar, Aragorn, vorbi ea în cele din urmă, oare solia ta este aceea de a căuta moartea? Căci asta este tot ce vei găsi pe drumul acela. Morții nu-i îngăduie pe cei vii să treacă.

- Pe mine poate că or să mă îngăduie, spuse Aragorn; măcar voi face încercarea. Este singurul drum care-mi poate fi de folos.

- Dar e nebulie curată. Uită-te la bărbații aceștia, vestiți și viteji, pe care nu ar trebui să-i duci cu tine în lumea umbrelor, ci în luptă să-i conduci, unde este nevoie de ei. Te conjur, rămâi aici și însoțește-l pe fratele meu; căci numai așa inimile noastre se vor bucura și speranțele ne vor spori.

- Nu e nebulie, domniță, răspunse Aragorn; calea aceasta a fost aleasă pentru mine. Iar cei care mă însoțesc o fac de bunăvoie; și dacă ei doresc acum să nu mă urmeze, ci să se alăture rohirrimilor, sunt liberi s-o facă. Eu însă mă voi duce pe Căile Morților, singur de va fi nevoie.

Nimeni nu mai spuse un cuvânt după acestea și își continuară masa în tăcere; ea însă nu-și dezlipia ochii de la chipul lui Aragorn și comeseții înțeleseseră că era chinuită de gânduri. În cele din urmă se ridicară cu toții și, mulțumindu-i pentru ospetie, îi urară noapte bună și se duseră la culcare.

Dar când Aragorn ajunse la baraca ce avea să-i găzduiască pe el, pe Legolas și pe Gimli, și după ce însoțitorii săi intrară, numai ce apare Lady Éowyn și-l cheamă pe nume. El se răsuci și o zări precum o scăpărare în noapte, căci era înveșmântată în alb; ochii ei însă erau ca de jar.

- Aragorn, de ce vrei să mergi pe drumul acela al morții?

- Pentru că așa trebuie. Numai astfel am vreo speranță să-mi împlinesc menirea în războiul împotriva lui Sauron. Nu eu aleg căile primejdiei, Éowyn. De-ar fi să merg acolo unde mi-a rămas inima, departe în Nord, acum aș hălădui prin minunata Vâlcea Despăcată.

O vreme ea rămase tăcută; cugetând parcă la ce ar fi putut să însemne aceste vorbe. Deodată își puse mâna pe brațul lui.

- Ești un senior neînduplecat și hotărât și astfel își câștigă bărbații renumele. Câteva clipe tăcu iarăși, apoi continuă: Domnul meu, dacă trebuie să pleci, atunci lasă-mă să călăresc în urma ta. Căci mi s-a urât să stau ascunsă între dealuri, doresc să dau piept cu primejdia și lupta.

- Ai o datorie față de poporul tău, răspuse el.

- Numai asta aud, datorie, strigă ea. Dar oare nu fac și eu parte din Casa lui Eorl, nu-s și eu străjer și nu dădăcă la copil? Destul am așteptat și mi-au șovăit picioarele. Dar acum nu-mi mai șovăie, așa-mi pare, prin urmare nu am voie să fac cu viața mea ceea ce vreau?

- Puțini pot face asta cu onoare. În privința domniei tale, domniță: n-ai acceptat de bunăvoie să-ți cârmuiești poporul până la întoarcerea seniorului lor? Dacă n-ai fi fost aleasă, în locul lui ar fi pus un mareșal ori un căpitan, care nu ar fi putut să-și părăsească postul călare pe cal, oricât ar fi fost de sătul de ceea ce făcea.

- Și să fiu mereu aleasă? se îndârji ea. Să fiu mereu lăsată în urmă atunci când Călăreții pleacă, să am grijă de gospodărie în vreme ce ei își câștigă renumele, ca la întoarcere să-i aștepte mâncarea gata gătită și paturile așternute?

- Poate că va veni curând o vreme când nu se va mai întoarce nici unul. Va fi nevoie atunci de vitejie fără renume, căci nimeni nu-și va aminti faptele ce sunt făcute pentru apărarea ultimă a caselor voastre. Dar nici nu vor fi faptele mai puțin vitejești doar pentru că nu sunt ridicate în slăvi.

- Ceea ce ai spus vrea să însemne: ești femeie, locul tău este în gospodărie. Dar după ce bărbații mor în bătălie și onoare, ai și tu voie să mori arsă în casă, pentru că bărbații n-or să mai aibă nevoie de ea. Eu însă mă trag din Casa Eorl, nu-s servitoarea nimănui. Știu să călăresc, să mânuiesc spada și nu mă tem nici de moarte, nici de durere.

- De ce anume te temi, domniță?

- De colivie. Să fiu ținută după gratii până ce obișnuința și bătrânețea vor ajunge să nu le mai bage în seamă, iar din nădejdea de a împlini fapte mari nu va mai rămâne nici o dorință ori amintire.

- Dar mie mi-ai spus să nu mă aventurez pe drumul pe care l-am ales, pentru că este primejdios?

- E un sfat, nimic mai mult. Dar nu-ți spun să fugi de primejdie, ci să te avânți în bătălia în care spada îți poate câștiga renumele și victoria. Nu-mi place să văd cum sunt aruncate la vechituri lucruri prețioase.

- Nici mie, spuse el. Prin urmare, ascultă-mă, domniță: Rămâi pe loc! Căci solia ta nu se găsește la Miazăzi.

- Și nici a celor care merg cu domnia ta. Te însoțesc doar pentru că nu vor să vă despărțiți - pentru că te iubesc.

Spunând acestea, Éowyn se făcu nevăzută în noapte.

Zorii luminau de-acum cerul, dar soarele încă nu se ivise la orizontul răsăritean, atunci când Aragorn se pregăti de plecare. Tovarășii săi îl așteptau călare, iar el tocmai voia să se aburce în șa când Lady Éowyn veni să-și ia rămas-bun de la ei. Purta veșminte de Călăreți și o sabie încinsă la brâu. În mână ținea un pocal, pe care-l duse la buze, sorbi din el și le ură drum bun și fără zăbavă; apoi întinse pocalul lui Aragorn, care luă o sorbitură și zise:

- Rămâi cu bine, Stăpâna a ținutului Rohan! Beau pentru norocul bun al Casei din care te tragi, al domniei tale și al poporului pe care-l cârmuiești. Iar fratelui astfel să-i spui: dincolo de umbre poate că ne vom întâlni din nou!

La vorbele acestea, Gimli și Legolas, care se aflau în apropiere, ar fi jurat că o văd plângând, ceea ce, la o ființă atât de vitează și de mândră, părea încă și mai dureros. Dar ea nu spuse decât atât:

- Aragorn, chiar vei pleca?

-Da.

- Atunci nu mă lași să mă alătur vouă, așa cum v-am rugat?

- Nu, domniță. Căci nu pot îngădui un asemenea lucru fără învoire de la rege și de la fratele domniei tale; iar ei nu se întorc decât abia mâine. Pentru mine însă fiecare ceas, fiecare minut e prețios. Cu bine!

Atunci ea căzu în genunchi:

-Te conjur!

- Nu, domniță, zise el din nou și, apucând-o de mână, o ridică în picioare.

Îi sărută mâna, sări în șa, dădu pinteni calului și porni în galop fără să se uite în urmă; și numai cei care îl cunoșteau bine și se aflau în preajmă îi văzură durerea de pe chip.

Éowyn rămase nemișcată ca o stană de piatră, cu pumnii încleștați pe lângă trup, și îi urmări cu privirea până intrară în umbrele întunecatului Dwimorberg, Muntele Bântuit, în care se afla Poarta Morților. Când se pierdură din vedere, ea se răsuci pe călcâie, împiedicându-se ca un nevăzător, și se întoarse la casa ei. Însă nici unul dintre supușii săi nu a văzut scena despărțirii, căci stăteau ascunși de teamă și nu aveau să iasă la iveală decât după ce se lumina bine de ziuă și nesocotiții străini se vor fi dus cu totul.

Iar unii dintre ei spuneau:

- Sunt creaturi elfești. N-au decât să se ducă acolo unde le e locul, în întunecime, și nicidecum să nu se mai întoarcă. Ne e de ajuns că trăim timpuri rele.

Dimineața era încă cenușie, soarele nu se înălțase peste crestele negre ale Muntelui Bântuit ce se afla în fața lor. O spaimă îi cuprinsese încă de când trecuseră printre șirurile de pietre străvechi, și astfel ajunseră la Crângul Tainic. Acolo, în întunecimea arborilor negri, pe care nici măcar Legolas nu se simțea în stare s-o îndure prea mult, dădură peste o scobitură ce se deschidea la poala muntelui și chiar în mijlocul potecii se afla o piatră colosală ce semăna cu un deget al sorții.

- Îmi îngheață sângele în vine, zise Gimli, dar ceilalți nu spuseră nimic și vocea lui fu înăbușită de covorul jilav de ace de brad de pe jos.

Caii se împotrivară să treacă de piatră, încât călăreții se văzură nevoiți să descălece și să-i ia de dârlogi. Și astfel ajunseră în sfârșit în fundul văioagei; acolo se înălța un adevărat perete de stâncă, în care Poarta Întunecată se deschidea înaintea lor ca o gură a nopții. Semne și chipuri erau cioplite deasupra arcului ei larg, prea întunecate și ele pentru a putea fi citite, iar teama se răspândea din ea asemenea unor vapori cenușii.

Grupul se opri, inima fiecăruia părea să se fi oprit și ea în piept, în afară de aceea a lui Legolas elful, pe care stafiile oamenilor nu-l înspăimântau.

- Poarta asta e rea, zise Halbarad, și moartea mea să află dincolo de ea. Cu toate acestea voi cuteza să-i trec pragul; dar caii nu o vor face.

- Dar trebuie să intrăm, prin urmare și caii vor intra, zise Aragorn. Căci dacă vom pătrunde în această întunecime, multe mile ne vor sta înaintea și cu fiecare oră pe care o pierdem, triumful lui Sauron se apropie tot mai mult. Urmați-mă!

Aragorn porni primul, și atât de puternică se dovedi voința lui, încât dunedainii și caii îl urmau. Și cu adevărat, dragostea pe care o purtau caii Pribegilor pentru stăpânii lor era îndestul de mare pentru ca ei să se arate gata să înfrunte până și spaima Porții dacă stăpânii nu se pierdeau cu firea mergând alături de ei. Doar Arod, calul din Rohan, refuză să meargă, rămânând țintuit, tremurând și asudând pradă unei spaima de țigărie mai mare mila să-l privești. Legolas însă îi acoperi ochii cu mâinile și îi cântă în ureche câteva vorbe care străbătură blânde bezna, până când calul se lăsă dus de dârlogi, astfel că și Legolas păși dincolo de prag. În urmă rămase numai Gimli, gnomul.

Genunchii îi tremurau; Gimli se simți cuprins de mânie împotriva lui însuși.

- Așa ceva n-am mai pomenit, zise el, ca un elf să îndrăznească să pășească în lumea subpământeană, iar un gnom să se codească!

Cu aceste vorbe se avântă înăuntru. Lui însă i se păru că-și târa picioarele peste prag; ca în clipa următoare peste ochii lui să se pogoare ca o negură, tocmai lui să i se întâmple asta, lui Gimli, fiul lui Glóin, care umblase neînfricat prin atâtea adâncimi ale lumii.

Aragorn mergea în frunte ținând aprinsă deasupra capului una din torțele pe care le adusese cu sine de la Adăpostul din Valea Calvarului; Elladon, în coada șirului, ducea o altă torță aprinsă; rămas în urmă, Gimli se chinuia să-l întreacă, dar se împiedica tot timpul. Nu vedea nimic în afară de lucirea stinsă a torțelor; iar când tovarășii săi se opreau din mers, i se părea că e înconjurat de peste tot de o șopotire nesfârșită de voci, un murmur de cuvinte în nici una din limbile pe care le auzise vreodată.

Nimic nu-i ataca și nu li se împotriva. Cu toate acestea frica puneă tot mai mult stăpânire pe gnom pe măsură ce înainta - mai cu seamă pentru că știa acum că nu mai era cale de întors; toate căile rămase în spatele lor erau înșesate de nevăzuții stăpâni ai locului care-i urmau în întuneric.

Și astfel a trecut timp fără de măsură până când lui Gimli îi fu dat să vadă o primejdie de care apoi avea să-și aducă aminte cu oroare. Drumul era larg, din câte își putea el da seama, dar dintr-o dată grupul ajunsese într-un imens spațiu gol, fără urmă de pereți într-o parte sau în alta. Gimli era atât de copleșit de teamă, încât abia mai putea merge. Undeva în stânga, ceva sclipi în întuneric la apropierea torței lui Aragorn. Acesta se abătu din drum ca să vadă ce anume putea să sclipească astfel.

- Oare nu se teme? murmură gnomul pentru sine. În oricare altă peșteră, Gimli fiul lui Glóin s-

ar fi repezit primul la lucirea aurului. Dar nu aici! N-are decât să zacă acolo ce-o-fi, neatins!

Cu toate acestea, se apropie și el și-l văzu pe Aragorn îngenunchind în timp ce Elladon ținea ridicate ambele torțe. În fața lui se găseau osemintele unui om deosebit de mare. Purtase za, armura încă se mai afla acolo întregă. Căci aerul peșterii era uscat precum colbul, iar zaua aurită. Centura era din aur și granate, și greu de aur îi era coiful de pe capul numai oase, întors cu fața în jos. Căzuse aproape de peretele îndepărtat al peșterii, după cum se putea vedea acum, în fața unei uși de piatră ce se închisese cu repeziciune: căci oasele mâinii rămăseseră încleștate în crăpătura ei. O spadă cu tăișul crestat și frânt zăcea lângă el, cu care, pare-se, scobise în stâncă într-o ultimă încercare disperată.

Aragorn nu-l atinse, îl privi doar o vreme, apoi se ridică și oftă.

- Până și florile de *simbelmynë*, (veșnicuțe, n.tr.) mor, murmură el. Nouă colnice și încă șapte înverzite-s de iarbă și la capăt au ajuns lungii ani de când zace la ușa pe care în zadar s-a chinuit s-o deschidă. Unde duce oare? De ce să fi vrut să treacă dincolo? Nimeni nu va ști vreodată.

Căci nu asta e solia mea! strigă el, întorcându-se spre peșteră, spre întunericul șopotitor din spatele lor. Păstrați-vă comorile și tainele pe care le-ați strâns în Anii Blestemați! Nu cerem decât să ne putem grăbi. Lăsați-ne să trecem și apoi puteți veni! Vă chem să veniți la Piatra Erech!

Nici un răspuns altul decât tăcerea deplină, mai înspăimântătoare decât șopotirile dinainte; apoi o pală înghețată care făcu torțele să pâlpaie și apoi să se stingă de tot, nemaiputând să fie reaprinse. Despre ceea ce a urmat Gimli avea să-și amintească prea puțin. Ceilalți o porniră la drum fără zăbavă, dar el rămânea mereu la coadă, urmărit de o spaimă ce părea să-l caute anume pe el, gata-gata să-l înghită; și de un zvon asemenea ecoului părelnic a mii și mii de picioare. Se împiedica atât de ades, încât ajunse să se târască în patru labe, precum o fiară, simțind că nu mai poate îndura: ori ajungea la un capăt al drumului și reușea să scape, ori fugea îndărăt să dea piept cu teama aceea care-l urmărea.

Pe neașteptate auzi clipocit de apă, un zgomot dur și limpede ca o cădere de piatră într-un vis de umbre întunecate. Bezna se subția și, hop! drumeții trecură de o altă intrare, cu pragul de sus înalt, boltit și larg și cu un râușor care curgea pe lângă ei; dincolo de intrare se zărea un drum care cobora abrupt printre pereții de stâncă ce-și desenau pe cer, mult deasupra lor, muchiile ascuțite ca o lamă de cuțit. Atât de adâncă și de îngustă era acea ravenă, încât cerul apărea negru, cu stele mici clipind pe el. Cu toate acestea, după cum avea să afle Gimli mai târziu, mai erau două ceasuri până la apusul soarelui în acea zi, aceeași în care porniseră din Valea Calvarului; deși, din câte ar fi putut el spune atunci, pe loc, se prea putea să fie amurgul unei zile dintr-un cu totul alt an sau chiar dintr-o altă lume.

Drumeții încălecară din nou și Gimli sui în șa împreună cu Legolas. Călăreau în șir; seara pogorî peste lume aducând cu sine un amurg senin de un albastru-adânc; teama încă nu-i părăsise. Vrând să-i spună ceva lui Gimli, Legolas se răsuci spre el și atunci gnomul zări sclipirea din ochii senini ai elfului. În urma lor venea Elladan, ultimul dintre ei, dar nu și dintre cei care coborau atunci pe același drum.

- Morții sunt pe urmele noastre, spuse Legolas. Văd forme de oameni și de cai și stindarde palide, ca fuioarele de nori și lăncii precum promoroaca într-o noapte cețoasă de iarnă. Morții sunt pe urmele noastre.

- Da. Morții vin din urmă. Au fost chemați să se adune, răspunse Elladan.

Într-un târziu ieșiră din ravenă, atât de brusc încât ai fi zis că țâșniseră printr-o crăpătură din perete; la picioarele lor se căscau prăvălișurile unei văi largi și abrupte, iar pârâul care curgea pe lângă ei cădea cu vuiet rece peste multe cascade.

- Unde-n Pământul de Mijloc ne aflăm? întrebă Gimli, iar Elladan răspunse:

- Am coborât de la izvoarele lui Morthond, râul cel lung cu ape reci ca gheața ce se varsă într-un târziu în mare după ce spală înălțimile Dol Amroth. De-acum nu va mai trebui să întrebați de unde-i vine numele: Rădăcina Neagră îl numesc oamenii.

Valea Morthond forma un golf mare ale cărui ape se loveau de fețele sudice ale muntelui. Pantele sale abrupte erau acoperite de iarbă; dar la acel ceas totul apărea cenușiu căci soarele apusese; departe jos, luminițe licăreau în casele oamenilor. Valea era mănoasă, drept pentru care mulți oameni sălășluiau în ea.

Fără să se răsucescă în șa, Aragorn strigă tare, cât să-l audă toată lumea:

- Prieteni, dați uitării oboseala! Călăriți, dați pinteni! Trebuie să ajungem la Piatra Erech înainte ca astă zi să se stingă, iar drumul ne stă încă lung în față.

Și astfel, fără să se mai uite în urmă, au străbătut plaiurile acelea muntoase până ajunseră la un

pod peste torentul tot mai vijelios, dincolo de care găsiră un drum ce cobora la șes.

Luminile se stingeau în case și cătunuri la apropierea lor, ușile erau închise degrabă, pe câmpuri oamenii izbucneau în țipete îngrozite și o rupeau la fugă precum ciutele hăituite. Și de peste tot se auzea același strigăt în înserarea tot mai adâncă: „Regele Morților! Regele Morților ne atacă!”

Clopote băteau departe în vale și toată suflarea din partea locului fugea din calea lui Aragorn; dar în graba lor, călăreții Frăției Sure călăreau precum niște adevărați vânători, până când caii începură să se împiedice de oboseală. Și astfel, cu puțin înainte de miezul nopții, în întunericul la fel de adânc precum bezna peșterilor, ajunseră în sfârșit la Dealul Erech.

De multă vreme dealul acela și câmpurile pustii din preajma lui erau bânuite de spectrul Morților. Căci în vârful dealului se găsea o piatră neagră, rotundă ca un glob uriaș și înaltă cât un stat de om, cu toate că jumătate din ea era îngropată în pământ. Părea venită din altă lume, ca și când picase din cer, după cum credeau unii; dar cei care-și mai aminteau legendele din Apusime povesteau că fusese adusă din ruinele de la Númenor și pusă acolo de către Isildur însuși, la descălecatul său. Nici unul dintre locuitorii văii nu cuteza să se apropie de ea și nici să-și facă sălașuri în apropiere; căci spuneau că era locul de întâlnire al Oamenilor-umbre care se adunau acolo în vremuri de amenințare și spaimă, strângându-se în jurul Pietrei și șușotind.

La acea Piatră ajunse grupul de călăreți și se opri în tăria nopții. Elhorin îi dădu lui Aragorn un corn de argint în care acesta suflă; celor ce se aflau în preajmă li se păru că aud cum alte cornuri răspund chemării, ca un ecou în grote adânci undeva departe. Nici un alt sunet nu deslușiră, cu toate acestea simțeau că dealul pe care se aflau ei fusese înconjurat de o mare armie; dinspre munți cobora un vânt rece, precum răsuflarea duhurilor. Aragorn însă descălecă, se apropie de Piatră și strigă cu voce de tunet:

- Voi cei ce-ați încălcat jurământul, de ce-ați venit?

O voce se auzi în noapte, ca venită de undeva de departe, care îi răspunse:

- Pentru a ne împlini jurământul și astfel a ne găsi pacea.

- Iată, ceasul acela a sosit, în sfârșit, zise Aragorn. Acum eu mă îndrept spre Pelargir, pe malul râului Anduin, iar voi mă veți urma. Și când tot acest meleag va fi fost curățat de servitorii lui Sauron, abia atunci voi spune că jurământul a fost împlinit, iar voi veți găsi pacea și veți putea pleca pentru totdeauna. Căci eu sunt Elessar, moștenitorul lui Isildur asupra ținutului Gondor.

Rostind acestea, îl rugă pe Halbarad să desfășoare marele stindard pe care-l adusese cu sine; dar, ce să vezi! stindardul era negru, iar dacă se afla vreun însemn pe el, întunericul îl ascundea. Și se lăsă tăcerea și nici șoaptă, nici oftat nu se mai auzi cât fu noaptea de lungă. Călăreții înnoptară lângă Piatră, dar nu le fu dat să doarmă prea mult, căci simțeau împresurarea Umbrelor.

Când se iviră zorile reci și palide, Aragorn se ridică în pripă și, sculându-i pe toți ai săi, își reluară călătoria cu și mai mare grabă și oboseală, cum nici unul dintre ei nu mai cunoscuse până atunci, în afară de el, Aragorn, încât numai voința lui îi împingea înainte. Nici un alt om muritor nu ar fi avut puterea să îndure, decât doar dunedainii de la Miazănoapte, și împreună cu ei Gimli gnomul și Legolas dintre elfi.

Trecură de Strâmtoarea lui Tarlang și ajunseră în Lameon; Armia Umbrelor venea fără milă din urmă, iar în fața lor se întindea spaima pe care o trezeau, și asta până ajunseră la Calembel, pe râul Ciril și soarele coborî sângeriu în spatele culmilor Pinnath Gelin, în Apus, în urma lor. Orașul-căpetenie și forturile din Ciril îi întâmpinară pustii, căci mulți bărbați plecaseră la război și toată suflarea ce mai rămăsese în acele locuri se refugiase între dealuri la aflarea veștii că se apropia Regele Morților. Ziua următoare însă zorii nu se mai iviră și Frăția Sură intră în întunecimea Furtunii din Mordor și pierdută fu pentru ochii muritorilor; numai Morții îi urmară.

Adunarea din Rohan

De-acum toate drumurile se îndreptau spre Răsărit pentru a da piept cu războiul care stătea să înceapă și cu asaltul Umbrei. Și în vreme ce Pippin se afla la Marea Poartă a Orașului și privea cum își făcea intrarea Prințul din Dol Amroth, cu flamurile sale, Regele ținutului Rohan cobora din munți.

Ziua se stingea. În ultimele raze ale soarelui umbrele Călăreților se desfășurau prelungi și ascuțite pe drum, înaintea lor. Întunericul se furișase în pădurile de brad ce acopereau povârnișurile munților. Regele domolise galopul calului acum, la capătul zilei. Poteca pe care venea el coti pentru a înconjura un pinden de stâncă și intră sub bolta întunecoasă a copacilor, foșnind șoptit. Călăreții coborau tot mai jos, într-un șir lung și șerpuitor. Când într-un târziu ajunseră în partea de jos a defileului, se pomeniră că seara se lăsase în văioage. Soarele dispăruse, Amurgul împresura cascadele.

Toată ziua îi însoțise curgerea sprintară a unui pârâu ce izvora din pasul înalt rămas în urmă și își croia valea îngustă printre pereții stâncoși acoperiți de pini; aici, printr-o poartă de piatră, scăpa din strâmtoarea înălțimilor și se revârsa într-o vale mai largă. De-a lungul ei înaintară Călăreții și dintr-o dată Valea Calvarului apăru în fața ochilor lor, răsunând în înserare de tumultul apelor. Izvorul Zăpezii, ce se unea acolo cu firul unui pârâiaș, se prăvălea vijelios și înspumat peste pietre, până jos în Edoras, printre dealurile înverzite, udând câmpiile. În dreapta, la capătul celălalt al văii largi, semețul Țanc al Voinicului domina peste nenumărații săi versanți, înconjurat de nori; însă vârful său crenelat, îngropat sub zăpezi veșnice, strălucea mult deasupra lumii, cu umbre albastre pe fața dinspre Răsărit, pătat cu roșu de soarele însângerat pe fața dinspre Apus.

Merry privi cu uimire la acest ținut străin despre care auzise multe povești în timpul călătoriei lor lungi. O lume fără cer, în care ochiul lui zărea, prin spărturi nedeslușite de văzduh adumbrat, doar povârnișuri, pereți masivi de stâncă în spatele altor pereți masivi și cascade neîndurătoare învăluite în aburi. Preț de o clipă, Merry se pierdu în visare, ascultând vuietul apei, șoapta copacilor întunecați, pietrele care crăpau și nesfârșita tăcere ce pândea dincolo de toate aceste zvonuri. Iubea munții sau îndrăgise gândul la ei ce se țesuse din povești aduse de departe; acum însă era doborât de greutatea copleșitoare a Pământului de Mijloc. Îi era dor să închidă acea imensitate afară, iar el să se refugieze într-o cameră liniștită, în fața focului din vatră.

Era foarte obosit, căci, deși călătoriseră încet, aproape că nu se opriseră din călărit pentru a se odihni. Oră după oră timp de aproape trei zile istovitoare urcase și coborâse, peste trecători, prin văi lungi, peste multe pâraie. Uneori, acolo unde drumul se lățea, călărise alături de rege, fără să bage de seamă că mulți dintre Călăreți zâmbeau văzându-i așa: hobbitul pe poneiul lui micuț, flocoș și sur, iar Seniorul Rohanului pe marele lui cal alb. Stătuse atunci de vorbă cu Théoden, povestindu-i despre ținutul său și despre felul de a fi al celor din Comitat, sau ascultând la rândul său povești despre Obște și despre vitejii oameni din străvechime. Dar cea mai mare parte a timpului, mai ales în această din urmă zi, Merry călărise de unul singur în spatele regelui, cufundat în tăcere, încercând să priceapă vorbirea aceea domoală și sonoră a bărbaților care veneau în urma lui. Era o limbă ce părea să aibă multe cuvinte cunoscute de el, numai că erau rostite parcă mai profund și cu mai multă forță decât în Comitat, și cu toate acestea nu reușea să le lege pe înțeles. Uneori câte un călăreț își înălța vocea clară într-un cântec vesel, și Merry își simțea inima tresăltând, deși nu știa despre ce era vorba în cântecul acela. Cu toate acestea, fusese singur și nicicând parcă atât de singur ca acum, la capătul zilei. Se întreba unde-o fi ajuns Pippin în toată acea lume străină; și ce se alesese de Aragorn și Legolas și Gimli. Și deodată, cu o gheară de gheață în jurul inimii, se gândi la Frodo și la Sam. „Pe ei îi uit! își spuse el cu reproș. Și tocmai ei sunt mai importanți decât noi toți ăștia! Și am venit ca să-i ajut; dar acum trebuie să fie la sute de mile depărtare, dacă mai sunt în viață.” Tremură înfiorat.

- În sfârșit, Valea Calvarului! spuse Éomer. Călătoria noastră aproape a ajuns la capăt.

Se opriră. Potecile care ieșeau din defileul îngust coborau abrupt. Valea cea largă de jos, cufundată în amurg, abia se întrezărea, parcă printr-o fereastră înaltă. O singură luminiță sclipea pe malul râului.

- S-o fi terminând ea călătoria asta, spuse Théoden, dar eu mai am mult de mers. Noaptea trecută a fost lună plină, astfel că mâine dimineată voi pleca spre Edoras, la sfatul obștei.

- De vrei să-mi urmezi povața, zise Éomer cu voce coborâtă, după sfat te vei întoarce aici, până când se va sfârși războiul, de-o fi să-l câștigăm sau să-l pierdem.

Théoden zâmbi.

- Nu, fiul meu, și tare te-aș ruga să nu susuri în urechile mele bătrâne vorbele mieroase ale lui Limbă de Vierme. Se ridică în scări și privi înapoi la lungul șir al oamenilor săi, care se pierdea în întunericul din urmă, și zise: Ani îndelungați îmi par să fi trecut de când am pornit spre apus, chiar de-au fost doar câteva zile; dar nicicând nu mă voi mai sprijini de-un toiag. De-o fi să pierdem războiul, ce rost mai are să mă ascund în munți? Iar de-o fi să-l câștigăm, gândești că voi suferi vreo clipă că-mi irosc și ultimele puteri, chiar de-ar fi să cad în luptă? Dar să lăsăm astea acum. La noapte voi rămâne în Adăpostul din Valea Calvarului. Măcar atât ne-a mai rămas, o noapte de pace. Să mergem!

Ajunseră în vale în amurgul târziu. Izvorul Zăpezii curgea aici pe lângă peretele apusean al văii; poteca îi duse curând la un vad unde apele puțin adânci șopteau peste pietre. Vadul era păzit. Când se apropie regele, mulți bărbați săriră în drum din umbrele stâncilor; dar văzând cine era musafirul, strigară cu voci pline de bucurie:

- Théoden Regele! Regele Théoden! Se întoarce Regele Obștei! Unul dintre ei suflă cu putere în corn. Valea se umplu de ecou. Alți corni răsunseră și pe malul celălalt al râului se iviră lumini.

Deodată izbucni un cor de trâmbițe de undeva de pe înălțimi, răsunând pare-se, dintr-o scobitură care strângea toate notele într-o singură voce, rostogolind-o și izbînd-o de pereții de stîncă.

Așa s-a întors Regele Obștei victorios din Apus în Adăpostul din Valea Calvarului, la poalele Munților Albi. Găsi acolo adunată tot ce mai rămăsese din forța poporului său; căci de cum se dusesse vestea sosirii lui, căpitanii încălecaseră degrabă să-l întâmpine la vad, aducând cu ei vești de la Gandalf. În fruntea lor se afla Dînhere, căpetenia locuitorilor din Valea Calvarului.

- Stăpâne, acum trei zile în zori Iute ca Gândul a venit iute ca vântul din Apus în Edoras, aducându-l cu sine pe Gandalf care ne-a umplut inimile de bucurie, vestindu-ne despre victoria domniei tale. Și ne-a mai zis că domnia ta porunceai să grăbim adunarea Călăreților. Și după aceea a venit Umbra înaripată.

- Umbra înaripată? făcu Théoden. Am zărit-o și noi, dar asta a fost în toiul nopții dinaintea celei în care ne-a părăsit Gandalf.

- Se prea poate, stăpâne. Numai că aceeași Umbră, ori poate alta asemenea ei, o întunecime zburătoare ca o pasăre monstruoasă, a trecut peste Edoras în acea dimineață și toată suflarea s-a cutremurat de teamă, căci peste Meduseld a dat roată, apoi s-a lăsat în jos până aproape de coama casei, și făcând aceasta s-a auzit un țipăt care ne-a oprit inimile în loc și alta nu. Atunci Gandalf ne-a sfătuit să nu ne strângem pe câmpie, ci să te întâmpinăm aici, în vale, la pavăza munților. Și ne-a mai rugat să nu aprindem lumini sau focuri, decât atât cât este de trebuință. Și așa am făcut. N-am putut să nu dăm ascultare sfaturilor lui Gandalf. Nădăjduim că și domnia ta ne-ar fi sfătuit la fel. Până acum nu ne-a mai fost dat să vedem astfel de lucruri rele în Valea Calvarului.

- Ați făcut bine, încuviință Théoden. Acum mă voi duce la Adăpost, iar acolo, înainte să mă retrag, mă voi întâlni cu mareșalii și căpitanii. Spune-le să vină la mine cât mai curând cu putință!

Drumul o lua spre răsărit, traversând valea care în acel loc nu era î laț de o jumătate de milă. Peste tot în jur, dâmburi și scobituri acoperite de iarbă crudă, cenușie în întunericul ce cobora, dar în față, departe,, în capătul celălalt al văii, Merry zări un perete încrețit, ultimul dâmb-martor al marilor rădăcini ale Țancului Voinicului, străpuns de apele râului în vremuri apuse.

Oriunde pământul se întindea drept, oamenii se strânseseră la marginea drumului, izbucnind în urale la vederea regelui și a călăreților ce veneau de la Apus; însă în spatele lor, până departe, se vedeau șiruri ordonate de corturi și barăci, și rânduri de cai legați de țărui, precum și grămezi de arme și piramide de sulți zburlite ca rămurișul încâlcit al copacilor abia sădiți. Întreaga suflare adunată acolo se cufunda acum în întuneric și, cu tot vântul rece al nopții, care sufla dinspre înălțimi, nici un lămpăș și nici un foc nu fusese aprins. Cu mantale groase pe umeri, străjerii treceau în sus și-n jos.

Merry se întrebă câți bărbați se strânseseră acolo. Nu le putea ghici numărul în întuneric, dar lui i se păreau a fi mii și mii de soldați, în timp ce se uita ba într-o parte ba în alta, suita regelui ajunse sub stânca impunătoare ce închidea valea la răsărit; acolo drumul începea deodată să urce și Merry își ridică uimit privirile. Așa ceva încă nu-i mai fusese dat să vadă, căci drumul era o lucrare măreață, făcută de mâna omului în timpuri pe care nici măcar legendele nu și le aminteau. Urca unduindu-se ca un șarpe și sfredelind peretele stâncii. Abrupt precum o scară, urca în curbe strânse, înainte, înapoi și iar înainte. Caii puteau să-l răzbească, iar căruțele, dacă erau mânate încet, îl urcau și ele, dar nici un vrăjmaș nu ar fi putut veni pe această cale, decât doar zburând prin văzduh, atunci când drumul era păzit în partea lui de sus. La fiecare cotitură se găseau piloni mari de piatră ciopliți după chipul și

asemănarea oamenilor, cu mădulare butucănoase și urieșești, picioarele ținute cruciș și brațele scurte încrucișate peste pânțele umflate. Unele chipuri, o dată cu trecerea vremii, își pierduseră trăsăturile, în afară de găvanele întunecate ale ochilor care încă se așteptau triste asupra trecătorilor. Călăreții aproape că nici nu le băgau în seamă. Porecliseră ciopliturile oamenii-Púkel și nici că le pasau de ei: nu mai aveau nici o putere și nu mai inspirau teamă; Merry însă privea cu mirare și aproape cu milă la statuile acelea care se înălțau mohorâte în noapte.

După o vreme, uitându-se în urmă, văzu că se afla la câteva sute de picioare deasupra văii, dar departe, jos, reuși cu greu să deslușească în beznă un șir lung și șerpuitor de Călăreți care treceau prin vad și se îndreptau spre tabăra ce fusese pregătită pentru ei. Numai regele și gărzile sale urcau sus, în Adăpost. Într-un târziu, suita regelui ajunse la un mal abrupt; drumul, tăiat printre doi pereți de stâncă, urca o pantă scurtă și ieșea pe un platou întins. Oamenii îl numeau Câmpul Firien, o pășune de munte acoperită cu iarbă verde și iarbă-neagră. Mult deasupra văii adânci a Izvorului Zăpezii, înaintând până la poalele munților celor mari din zare: Țancul Voinicului la miazăzi, iar la miazănoapte zimții ca de ferăstrău ai masivului Irensaga, între care se desfășura peretele neguros al Muntelui Bântuit, Dwimorberg, sumețindu-se din spatele clinelor abrupte de pini întunecați. Două șiruri de pietre înalte și fără formă împărțeau platoul în două, pierzându-se în noapte și dispărând printre copaci. Cei care cutezau să urmeze acea cale ajungeau curând la Crângul Tainic, sub Dwimorberg, unde străjuia amenințător pilastrul de stâncă și se căsca umbra porții interzise.

Astfel arăta întunecatul Adăpost al Văii Calvarului, făurit de oameni de mult dați uitării. Numele lor se pierduse, nici măcar cântecele sau legendele nu-și mai aminteau de ele. Ce gând îi mânase să-l făurească - oraș să fi fost, ori poate un templu tainic, ori mormânt regesc - nimeni n-ar fi putut spune. Aici truseră în Anii Întunecimii, înainte ca vreo corabie să fi ajuns la țărnișurile apusene sau Gondor, cel al dunedainilor, să fi fost întemeiat; acum dispăruseră cu totul, doar oamenii-Púkel rămăseseră, șezând la cotiturile drumului.

Merry se uită lung la șirurile de pietre așezate în picioare; mâncate și înnegrite de vreme, crăpate unele, altele sparte; precum șiruri de dinți bătrâni și flămânzi. Se întreba ce rost aveau pietrele acelea și nădăjduia ca regele să nu le urmeze în bezna din partea cealaltă a Platoului. Abia atunci băgă de seamă că de-o parte și de alta a căii pietroase se aflau corturi și barăci; nu erau așezate în apropierea copacilor, ci mai curând erau îngrămădite cât mai departe de aceștia, spre buza stâncii. Cele mai multe se găseau în dreapta, unde platoul se lărgea; în stânga - o tabără mai mică, în mijlocul căreia se zărea un pavilion înalt. De acolo se îndrepta acum către ei un călăreț, astfel că suita se abătu de la drum.

Pe măsură ce se apropiau, Merry văzu că cel care venea în întâmpinarea lor era o femeie, cu costițe lungi care luceau în ultimele scăpărări ale amurgului, dar pe cap purta un coif și era înveșmântată precum un războinic până la brâu, de care avea încinsă o sabie.

- Slăvit să fii, Senior al Obștii! strigă ea. Inima-mi tresaltă de bucurie că te-ai întors.

- Toate-s bune cu tine, Éowyn? întrebă Théoden drept salut.

- Toate-s bune, răspunse ea; Merry însă ar fi zis că vocea o trădează, ca și când femeia ar fi plâns, deși era greu de crezut acest lucru, văzându-i fața atât de severă. Toate bune, repetă ea. Drumul i-a obosit pe oameni, mai cu seamă că au trebuit să plece în grabă atât de mare de acasă. S-au rostit vorbe grele, căci a trecut multă vreme de când războiul ne-a alungat de pe câmpiile cele verzi; dar lucruri rele nu s-au întâmplat. Totul este aranjat cum se cuvine, după cum bine poți vedea. Adăpostul tău este pregătit; am primit vești despre tine, știam până și ceasul la care aveai să sosești.

- Prin urmare Aragorn a sosit, înțelese Éomer. Mai este aici?

- Nu, a plecat, zise Éowyn, răsucindu-se și privind către munții întunecați și desenați pe cerul de la miazăzi și de la răsărit.

- Încotro s-a dus?

- Nu știu, răspunse ea. A sosit noaptea și a plecat ieri dimineață, înainte să apuce Soarele să se ivească de după culmile munților. S-a dus.

- Ești îndurerată, fiica mea, zise Théoden. Ce s-a întâmplat? Spune-mi, a zis ceva despre acel drum? și arată în depărtare, de-a lungul șirului de pietre, spre Dwimorberg. Despre Căile Morților?

- Da. Și a pătruns în umbrele de unde nu s-a întors nimeni. N-am putut să-l fac să se răzgândească. S-a dus.

- Atunci drumurile noastre s-au despărțit, zise Éomer. E pierdut pentru noi. Va trebui să mergem mai departe fără el și nădejtile noastre încep să se năruie.

Călărirea în tăcere prin iarbă scurtă a platoului, până ajunseră la pavilionul regelui. Merry văzu

că totul era pregătit pentru găzduirea lor, și nici chiar el nu fusese dat uitării. Un cort mic fusese înălțat lângă cel al regelui; Merry rămase singur lângă cort, în vreme ce oamenii treceau în sus și-n jos prin fața lui, intrând la rege și sfătuindu-se cu acesta. Noaptea se adâncea și culmile abia zărite ale munților de la apus purtau coroane de stele, dar cerul răsăritean era întunecat și fără nici o stea. Pietrele înșiruite păleau în beznă; dincolo de ele, încă și mai întunecată decât noaptea, pâdea umbra tot mai întinsă a muntelui Dwimorberg.

- Căile Morților, murmură el pentru sine. Căile Morților? Ce-nseamnă toată povestea asta? Toți m-au părăsit. Toți s-au dus mânați de câte-o soartă. Gandalf și Pippin la război, în Răsărit; Sam și Frodo în Mordor; iar Pas Mare și Legolas și Gimli pe Căile Morților. Îmi va veni și mie rândul, curând, așa-mi pare. Mă-ntreb ce-or tot vorbi atâta și ce-o fi având regele de gând să facă. Căci de-acum trebuie să mă duc încotro se duce el.

Pradă acestor gânduri apăsătoare, își aminti deodată că îi era tare foame, astfel că se ridică să vadă dacă mai era vreunul în tabăra aceea ciudată, care să simtă același lucru. Dar chiar atunci răsună o trâmbiță și un bărbat veni să-l poftască pe scutierul Merry să-l servească pe rege la masă.

Câteva draperii brodate despărțeau de restul pavilionului un colțisor așternut cu blănuri; acolo, la o masă mică ședea Théoden împreună cu Éomer și Éowyn și Dúnhere, seniorul din Valea Calvarului. Merry stătea lângă jilțul regelui, servindu-l până când regele, dând la o parte gândurile ce-l măcinaseră până atunci, se răsuci spre el zâmbind.

- Hai, meștere Meriadoc! zise el. N-am să te las să stai în picioare. Vei ședea lângă mine atâta vreme cât mă aflu pe pământurile mele, și-mi vei veseli inima cu povești.

Astfel că hobbitului i se făcu loc la stânga regelui, dar nimeni nu-i ceru să spună vreo poveste. Nici nu s-a vorbit prea mult în acest răstimp, toți mâncau și beau în tăcere; într-un târziu, luându-și inima-n dinți, Merry dădu glas întrebării ce-l rodea:

- De două ori până acum, stăpâne, am auzit pomenindu-se de Căile Morților. Ce-s alea? Și încotro s-a dus Pas Mare, vreau să spun Seniorul Aragorn?

Regele oftă, dar nimeni nu răspunse; în cele din urmă, Éomer se îndură de hobbit și spuse:

- Nu știi și inimile noastre ni-s grele. Cât despre Căile Morților, tu însuși ai pășit pe primele lor trepte. Nu, să nu crezi că am cobit!

Dar drumul pe care am urcat duce la Poartă, acolo, în Crângul Tainic. Dar ce se află în spatele ei, nimeni nu știe.

- Nimeni nu știe, vorbi Théoden, cu toate acestea aflăm câte ceva din legende străvechi, despre care arar se mai amintește acum. Dacă se află un sâmbure de adevăr în poveștile astea din bătrâni, care au ajuns de la cei din Casa Eorl până la noi din tată în fiu, atunci ușa de sub Dwimorberg duce la un drum tainic ce trece pe sub munte spre un capăt uitat de lume. Dar ca să-i deslușească secretele nimeni nu s-a încumetat după Baldor, fiul lui Brego, cel care i-a trecut pragul și de atunci n-a mai fost văzut printre cei vii. A făcut un jurământ pripit atunci când a suflat din corn la petrecerea dată de Brego pentru a sărbători Lăcașul Auriu Meduseld ce tocmai fusese construit, și nicicând n-a mai ajuns să se așeze pe jilțul cel înalt pe care-l moștenea de drept.

Gura lumii vorbește că Morții din Anii Întunecimii păzesc calea și nu îngăduie nici unui om viu să pătrundă în sălile lor ascunse; când și când însă ei înșiși sunt văzuți, ca niște umbre, trecând pragul încoace și coborând drumul de piatră. Atunci locuitorii din Vale își închid iute ușile și-și oblonesc fereștile și stau pitiți de frică. Numai că Morții ies arar și doar în vremuri de mare tulburare și când se apropie moartea.

- Însă în Vale se mai spune că de curând, când au fost nopțile fără lună, o mare armie a trecut în devălmășie pe aici, se băgă în vorbă Éowyn. Dincotro a venit, nimeni nu știe, a luat-o însă în sus pe drumul de piatră și s-a făcut nevăzută în munți, ca și când ar fi mers la o întâlnire.

- Atunci de ce a luat-o Aragorn pe-acolo? întrebă Merry. Nu puteți să-mi deslușiți acest lucru?

- Nimeni din lumea celor vii nu poate spune ceva despre noima faptei sale, zise Éomer, decât doar dacă ți-o fi spus ție niște vorbe ca prieten al său, pe care noi să nu le fi auzit.

- Tare schimbat mi s-a părut de când l-am văzut prima oară în casa regelui, spuse Éowyn; mai posomorit, îmbătrânit. Parcă însemnat de soartă, ca o ființă pe care o cheamă Moartea la sine.

- Poate că a și fost chemat, își dădu cu părerea Théoden; inima-mi spune că n-am să-l mai văd niciodată. Cu toate astea, e o față regească menită unui destin mareț. Și mângâie-te cu acest gând, fiica mea, căci mângâiere îmi pare mie că-ți trebuie în durerea pe care ți-a pricinuit-o ăst oaspete. Se spune că atunci când neamul Eorling a coborât de la Miazănoapte și a luat-o de-a lungul Izvorului Zăpezii în

căutarea unor locuri bine ferite unde să se refugieze în vremuri de restriște, Brego și fiul său Baldor au urcat Scara Adăpostului și au ajuns în dreptul Porții. Pe prag ședea un bătrân, mai bătrân decât vremea; fusese odată înalt și maiestuos, dar acum arăta vârstat precum o piatră veche. Și drept piatră l-au și luat, căci nu s-a clintit din loc și n-a rostit nici o vorbă, până când n-au încercat să treacă pe lângă el și să intre. Atunci abia s-a înălțat din el o voce, de-ai fi zis că venea din pământ, și cu mare uimire au auzit-o rostind într-o limbă de la soare-apune: *Drumul este închis.*

S-au oprit, s-au uitat la el și au băgat de seamă că încă era viu; iar bătrânul nu le-a întors privirea. *Drumul este închis*, a zis din nou vocea lui. *A fost făcut de cei ce-s morți și al Morților rămâne până la capătul zilelor. Drumul este închis.*

Și când va fi acel capăt al zilelor? ar fi întrebat Baldor. Dar n-a primit răspuns la întrebare. Căci bătrânul a murit în acel ceas și a căzut cu fața la pământ; și de atunci neamul nostru n-a mai aflat nimic despre străvechii sălășluitoari ai munților. Dar poate că a sosit acum tocmai acel capăt al zilelor și Aragorn va fi lăsat să treacă.

- Dar cum poate cineva să afle dacă e sau nu e capătul acela, fără să încerce Poarta? vru să știe Éomer. Eu unul n-am s-o apuc pe acel drum, de-ar fi să am în fața mea toate armile din Mordor și eu aș fi de unul singur și n-aș avea nici o altă cale de retragere. Mare păcat că o asemenea soartă s-a abătut asupra unui om atât de viteaz în ceasul ăsta de mare restriște! Nu-s ele destule relele de pe lume, fără să trebuiască să le căutăm sub pământ? Războiul bate la ușă.

Se opri deodată, căci în acea clipă de afară se auzi un zgomot, o voce de bărbat strigând numele lui Théoden și străjile care împiedicau pe cineva să intre.

În clipa următoare draperia fu dată la o parte și mai-marele străjerilor apăru în prag.

- A venit un bărbat, stăpâne, un călăreț cu o solie din Gondor. Dorește să se înfățișeze Domniei voastre de îndată.

- Lasă-l să intre! spuse Théoden.

Intră un bărbat înalt și, văzându-l, Merry își înăbuși un strigăt; căci preț de o clipă i se năzări că Boromir înviase din morți. Dar își dădu repede seama că se înșelase; bărbatul era un străin, chiar dacă semăna cu Boromir de-ai fi zis că-i era rubedenie, la fel de înalt, cu ochii cenușii și înfățișare mândră. Era înveșmântat precum un călăreț, mantie verde-închis peste o za lucrată măiestrit; coiful avea gravată în partea din față o stea mică de argint. În mână ținea o săgeată, cu pene negre și legată în oțel, dar vârful îi era vopsit în roșu.

Căzu în genunchi și întinse săgeata către Théoden.

- Slavă ție, Senior al neamului rohirrimilor, prieten al ținutului Gondor! spuse. Hirgon mă cheamă, sol călare al lui Denethor, și-ți aduc acest semn de război. Gondor se află la mare ananghie. Adeseori ne-a ajutat neamul rohirrimilor, numai că acum Seniorul Denethor vă cere să-i trimiteți în ajutor întreaga voastră putere, și cu iuțea cea mai mare, altfel Gondorul va cădea.

- Săgeata Roșie! zise Théoden luând-o în mâna sa, ca cineva care primește o chemare la război de mult așteptată, dar tot pe atât de înfricoșătoare atunci când, în cele din urmă, află de ea. Mâna îi tremura. Săgeata Roșie n-a fost văzută în Obște de când mă știu eu pe pământ! continuă el. A sosit cu adevărat clipa? Și cât socotește oare Seniorul Denethor că poate fi toată această putere și iuțea mea?

- Numai domnia ta poate ști acest lucru cel mai bine, stăpâne, răspuse Hirgon. Dar nu va trece mult până ce Minas Tirith va fi înconjurat, și de nu vă stă în putere să înfrângeți asediul pe care-l pun la cale multe puteri, Seniorul Denethor mă roagă să vă spun că, după judecata lui, e mai bine ca oștirile rohirrimilor să se afle înăuntrul zidurilor orașului său, decât în afara lor.

- Numai că el știe foarte bine că noi suntem o seminție ce luptăm mai curând călare, la loc deschis, și că suntem împrăștiți în multe locuri, încât e nevoie de timp pentru a-i strânge pe toți Călăreții noștri. Nu este oare adevărat, Hirgon, că Seniorul din Minas Tirith știe mai multe decât lasă să se înțeleagă prin această solie? Căci noi suntem de-acum în război, după cum ai văzut și tu, fără îndoială încât nu ne-ai găsit chiar nepregătiți. Gandalf cel Sur a fost printre noi, și chiar acum ne pregătim pentru bătălie în Răsărit.

- Nu pot să spun ce știe sau ce bănuiește Seniorul Denethor din toate aceste lucruri, răspuse Hirgon. Știu doar că noi suntem la mare ananghie. Seniorul meu nu vă poruncește, ci vă roagă să vă amintiți de vechi prietenii și jurăminte făcute de mult și spre binele domniilor voastre să faceți tot ceea ce vă stă în puteri. Am aflat că mulți regi au pornit din Răsărit pentru a servi sub stindardul Mordorului. De la Miazănoapte și până în câmpiile Dagorlad e mare tulburare și zvon de război. La

Miazăzi se urnește neamul haradrimilor și spaima a cuprins toate ținuturile noastre de coastă, încât prea puțin sprijin ne va veni din cea parte. Grăbiți-vă! Căci sub zidurile orașului Minas Tirith se va hotărî soarta vremii noastre, și dacă puhoiul nu va putea fi oprit acolo, se va revărsa peste toate frumoasele câmpii din Rohan și nici măcar în ăst Adăpost dintre munți nu se va mai afla apărare.

- Întunecate vești, zise Théoden, dar nu și neașteptate. Lui Denethor spune-i însă că am veni în ajutorul celor din Rohan chiar și dacă nimic nu l-ar amenința. Numai că am suferit pierderi însemnate în bătăliile cu trădătorul de Saruman. Și încă trebuie să cumpănim la fruntariile noastre de la miazănoapte și răsărit, după cum dau de înțeles chiar veștile de la el. Forța asta pe care o stăpânește Seniorul întunecimii este atât de mare, încât ne poate ține pe toți încleștați în bătălie în fața orașului și în astă vreme el să atace și mai avan peste Râu, dincolo de Poarta Regilor.

Dar să nu ne mai irosim vorbele cu sfaturi preventivoare. Vom veni. Măine începe înarmarea. Când totul va fi pus în ordine, pornim. Am trimis călare la câmpie zece mii de sulitași ca să bage groaza în vrăjmașii noștri. Acum mă tem că vor fi mai puțini; căci n-am să-mi las fortărețele nepăzite. Dar chiar și așa, măcar șase mii tot mă vor urma. Ci spune-i lui Denethor că la acest ceas de restriște însuși regele Obștii va coborî în ținutul Gondor, chiar dacă nicicând nu va face drumul de întoarcere. Drumul este lung, dar omul și animalul trebuie să ajungă la capătul lui cu destulă putere să poată lupta. De mâine dimineată într-o săptămână veți auzi strigătul Fiilor lui Eorl coborând de la Miazănoapte.

- O săptămână! exclamă Hirgon. Asta e, dacă așa trebuie să fie, atunci așa să fie. Nu se știe însă dacă peste șapte zile de-acum încolo vă va fi dat să mai găsiți doar ziduri preschimbate în ruine, asta dacă nu cumva primim un ajutor de unde nici cu gândul nu gândim. Măcar îi vei tulbura pe orci și pe oamenii ăia oacheși de la festinul lor din Turnul Alb.

- Măcar atât, așa e, spuse Théoden. Dar eu însumi abia am sosit de la bătălie și dintr-o călătorie lungă și-acum mă voi duce să mă odihnesc. Rămâi aici peste noapte. Măine vei vedea adunarea armiei din Rohan și vei porni la drum cu inima mai ușoară după o asemenea privești, și mai iute de picior pentru a duce veștile. Sfaturile sunt mai bune dimineța, iar noaptea poate schimba multe gânduri.

Cu aceste vorbe, regele se ridică din jilț și toți ceilalți făcură la fel.

- Duceți-vă acum la culcare și dormiți bine, le ură el. Jupâne Meriadoc, nu mai am trebuință de serviciile dumitale în seara asta. Măine dimineată însă fii pregătit, căci te voi chema de cum răsare soarele.

- Voi fi gata, zise Merry, chiar de mă vei ruga să te însoțesc pe Căile Morților.

- Nu cobi! îl mustră regele. Nu se știe dacă nu cumva or să fie mai multe drumuri cărora să li se potrivească acest nume. Eu însă n-am spus că te voi ruga să mă însoțești pe vreun drum. Noapte bună!

- N-am să rămân aici numai ca să-l slujesc când o fi să se întoarcă! murmură Merry. N-am să rămân aici, n-am să rămân.

Tot repetându-și aceste vorbe, adormi într-un târziu în cortul său. Fu trezit de un bărbat care-l zgâlțâia.

- Trezește-te, jupâne Holbytla, trezește-te! striga acesta.

Cu greu Merry se smulse din visele sale adânci și sări în capul oaselor speriat. Afară era încă întuneric, cel puțin așa i se păru lui.

- Care-i baiul? întrebă.

- Te cheamă regele.

- Da' încă n-a răsărit Soarele.

- Așa-i, și nici n-o să răsară astăzi, jupâne Holbytla. Ai zice că nici nu va mai răsări vreodată. Sub norul ăsta, Timpul însă nu stă pe loc, chiar de-i pierdut Soarele pentru totdeauna. Grăbește-te!

Îmbrăcându-se în grabă cu ce i-a căzut la îndemână, Merry se uită afară. Lumea întreagă era cufundată în întuneric. Însuși văzduhul părea cafeniu, iar lucrurile din jur erau negre și cenușii și lipsite de umbră; peste tot împrejur domnea o liniște profundă. Nu se zărea nici urmă de nor, decât poate departe, la apus, unde cele mai îndepărtate degete băjbâitoare ale marelui întuneric se târau încă încoace și printre ele picura o geană de lumină. Deasupra capului atârna un acoperiș greu, mohorât și fără de formă, iar lumina mai curând lipsea decât creștea.

Merry văzu că mulți oameni stăteau și se uitau în sus, murmurând; chipurile lor erau cenușii, triste și pe unele dintre ele se citea spaima. Cu inima strânsă se îndreptă spre pavilionul regelui. Hirgon, călărețul din Gondor, ajunsese acolo înaintea lui și alături de el se afla un alt om, semănând cu

acesta la chip și purtând aceleași veșminte, numai că era mai scund și mai lat în umeri. Când intră Merry, acesta tocmai îi vorbea regelui.

- Vine dinspre Mordor, stăpâne, spunea. A început de cu seară, după apusul soarelui. De pe crestele Lanțului Răsăritean al ținutului domniei tale l-am văzut înălțându-se și târându-se pe cer și cât am călărit întreaga noapte s-a întins în urma mea, mâncând stelele. Acum norul cel mare atârnă peste întreg ținutul, de aici până la Munții Umbrei; și se îngroașă tot mai mult. Războiul a început.

O vreme regele rămase tăcut. Într-un târziu spuse:

- Vasăzică am ajuns și la asta în cele din urmă; marea bătălie a vremurilor noastre, în care vor dispărea multe. Măcar nu mai e nevoie să ne ascundem. Vom apuca pe drumul drept și deschis și cât se va putea de iute. Să sune adunarea, fără zăbavă, nu mai așteptăm pe nimeni care zăbovește. Aveți provizii îndestulătoare în Minas Tirith? Căci dacă e să pornim acum în grabă mare, atunci trebuie să călătorim fără altceva decât cu atâta hrană și apă cât să ne ajungă până la bătălie.

- Proviziile sunt de mult pregătite, îl liniști Hirgon. Călătoriți cu poveri cât mai ușoare și cât puteți de iute!

- Atunci, Éomer, dă-le de știre pristavilor, porunci Théoden. Călăreții să se încoloneze!

Éomer ieși și curând se auziră trâmbițe răsunând în Adăpost, căroro alte trâmbițe le răspunseră de jos, din vale; însă chemarea lor nu mai era limpede și vitează, cum i se păruse lui Merry cu o seară înainte. Ci mohorâtă, aspră în văzduhul acela greu, un hârâit amenințător.

Regele se răsuci spre Merry.

- Plec la război, jupâne Meriadoc, zise. Peste puțin timp mă aștern la drum. Te eliberez de orice îndatorire față de mine, dar nu înseamnă că pun capăt și prieteniei ce ți-o port. Vei rămâne aici și, dacă dorești, poți să intri în serviciul lui Lady Éowyn, căci ea va cârmui poporul cât lipsesc eu.

- Da'... da'... domnia ta, se bâlbâi Merry, ți-am oferit spada mea. Nu vreau să mă despart de domnia ta astfel, Rege Théoden. Și cum toți prietenii mei au plecat la bătălie, m-aș rușina să rămân de căruță.

- Dar noi călătorim pe cai înalți și iuți, spuse Théoden; și oricât de vitează e inima ta, nu poți călări un asemenea animal.

- Atunci leagă-mă de spinarea unuia dintre ei, sau lasă-mă să atârnez de scară sau orice altceva, nu se dădu bătut Merry. De alergat e cale lungă; dar voi alerga dacă altfel nu se poate, chiar de-ar fi să-mi tocesc picioarele și să ajung la câteva săptămâni după voi.

Théoden zâmbi.

- Decât așa, mai degrabă te duc cu mine în șa, pe Coamă de Nea, spuse el. Măcar până la Edoras să călărești cu mine, și acolo poți să rămâi să admiri Lăcașul Auriu; căci aceasta este calea pe care o voi urma. Stybba te poate duce atâta drum; marea cursă nu va începe decât când vom ajunge la câmpie.

- Vino, Meriadoc! spuse Éowyn, ridicându-se în picioare. Vreau să-ți arăt veșmintele pe care ți le-am pregătit.

Ieșiră împreună și, în vreme ce treceau printre corturi, ea adăugă:

- E singura rugămintă pe care mi-a făcut-o Aragorn, anume să fii înarmat pentru bătălie. I-am îndeplinit-o după cum am putut mai bine. Căci inima-mi spune că vei avea trebuință de ele înainte să se sfârșească totul.

Îl duse pe Merry la o baracă aflată printre corturile unde era adăpostită garda regală; și acolo un armurier îi aduse lui Éowyn un coif mic, un scut rotund și alte lucruri trebuincioase.

- Za nu am găsit care să ți se potrivească, și nici timp nu am avut să făurim o asemenea cămașă; dar uite aici un veston de piele, un brâu și un pumnal. Spadă ai.

Merry făcu o plecăciune și domnița îi arătă scutul, care semăna cu acela ce-i fusese dat lui Gimli și purta pe el însemnul calului alb.

- Ia toate aceste lucruri și să-ți poarte noroc! Drum bun, jupâne Meriadoc! Dar poate că ne vom mai întâlni noi doi.

Și astfel a fost că în tristețea tot mai apăsătoare din jur, Regele Obștii se pregăti să-și conducă armia de Călăreți pe drumul ce se îndrepta spre răsărit. Inimile erau grele și mulți tremurau de frică la adăpostul întunericului. Cu toate acestea, erau un popor dârz, credincios stăpânului lor, încât văicăreli ori suspine nu se prea auzeau, nici măcar în tabăra din Adăpost unde erau găzduiți cei refugiați din Edoras - femeii, copiii, bătrâni. Știa ce le era sortit, dar așteptau totul în tăcere.

Alte două ore trecură ca gândul, regele încalcă pe calul său alb care lucea în lumina aceea

palidă. Arăta mândru și înalt, chiar dacă pletele ce ieșeau de sub coif erau ninse; și mulți se minunară de el și prinseră curaj văzându-l atât de falnic și netemător.

Iar dincolo, pe pajiștile netede de pe malul râului zgomotos, Călăreții înarmați până-n dinți, cam la vreo cinci mii și cinci sute, erau rânduți în companii multe la număr, și pe lângă ei alte sute de bărbați ce aduceau cai de rezervă purtând poveri ușoare. O singură trâmbiță răsună. Regele înălță mâna, după care, în tăcere, armia Obștii se urni din loc. În frunte mergeau doisprezece dintre oamenii de casă ai regelui, călăreți vestiți în tot ținutul. După ei veneau regele cu Éomer la dreapta sa. Își luase rămas-bun de la Éowyn sus, în Adăpost, și amintirea îl îndurera; acum însă trebuia să se gândească la drumul ce-i stătea în față. În urma lui venea Merry, călare pe Stybba, împreună cu cei doi soli din Gondor, urmați imediat de alți doisprezece călăreți de casă ai regelui. Trecură prin dreptul coloanelor lungi de bărbați care așteptau aspri și împietriți la chip. Dar când ajunseră aproape de capătul șirului, unul dintre acești bărbați își ridică privirile și le aținti asupra hobbitului. Un bărbat tânăr, își spuse Merry întorcându-i căutătura, mai scund și mai firav decât mulți dintre ei. Sclipirea din ochii lui limpezi și cenușii îl înfioră pe hobbit, căci dintr-o dată își dădu seama că privea la chipul unui om fără de speranță care merge să-și găsească moartea.

Pe drumul cenușiu porniră, de-a lungul Izvorului Zăpezii ce se prăvălea peste pietrele albiei; printre cătunele Pârâiașul de Sus și Furtunoasa de Jos, unde din pragul întunecat al caselor îi priveau multe chipuri triste de femei; și astfel, fără corn sau harpă, sau glasuri cântătoare de bărbați, începu marele marș spre Răsărit, despre care cântecele din Rohan aveau să povestească vreme de multe vieți omenești ce au urmat.

Din Valea-ntunecată-a Calvarului porni
în zorii zilei fiul lui Théngel,
Cu Thani și căpitani porni și-ajunse
în Edoras. Străvechile palate
ale oștirii cufundate-n neguri
ascund în umbre bârnele-aurite.
De la poporul liber luându-și bun-rămas,
lăsând și tron și vatră și locuri preaiubite
umbrate înainte de stingerea luminii,
Porni la drum, pe urmă-i cu teamă și în față
cu soarta lui de rege credincios
atâtor jurăminte făcute și-implinite -
La drum porni Théoden. Apoi cinci noți și zile
spre Răsărit, călare eorlingii, străbătând
Hotar al Smârcurilor, Lande, Pădurea Firien,
cu șase mii de suliți treceau spre Soare-Apune.
Puternica Cetate-a Colnicului suia
de Mindolluin, rege al mării, străjuită.
Acolo, în Regatul de Miazăzi, acum
Și focul și vrăjmașii o-mpresoară.
Soarta-i mâna-nainte. Dar noaptea cotropi
Și cai și călăreți deopotrivă,
Și sunetul potcoavelor în zare
tăcu, - precum în cântece se spune.

Cu adevărat, în tot mai adâncă înnegurare ajunse regele în Edoras, cu toate că ziua era la amiază. Acolo se opri doar cât să i se alătore alți șazeci de Călăreți ce ajunseseră mai târziu la locul de adunare. Măncă ceva și se pregăti din nou de drum, luându-și rămas-bun de la scutierul său. Dar Merry îl rugă încă o dată să-i îngăduie să-l însoțească.

- Asta nu e o călătorie pentru căluți ca Stybba, după cum ți-am mai spus, răspunse Théoden. Și într-o bătălie din cea pe care presimt că o vom purta pe câmpiile din Gondor, ce vei face Domnia ta, jupâne Meriadoc, chiar de ești thain al sabiei și inima ți-e mai mare decât statul?

- Cât despre asta, cine-ar putea ști? cugetă Merry. Dar, pe de altă parte, stăpâne, de ce m-ai luat drept scutier, dacă nu pentru a sta alături de Domnia ta? Unde mai pui că nu-mi doresc să povestească mai încolo cântecele despre mine c-am fost mereu lăsat de căruță!

- Te-am primit în slujba mea pentru a te proteja, precum și pentru că așa am vrut. Nici unul dintre Călăreții mei nu te poate duce drept povară. Dacă bătălia s-ar ține în fața porților mele, poate că de faptele tale și-ar aminti menestrelii; dar până la Fortăreața Colnicului, unde este stăpân Denethor, mai sunt o sută de leghe. Și cu asta am zis ce-am avut de spus.

Merry făcu o plecăciune și se depărta nefericit, privind însă lung la șirurile de călăreți. Companiile se pregăteau de plecare: bărbații strângeau chingile, potriveau șeile, își mângâiau caii; unii priveau cu neliniște la cerul tot mai coborât. Un călăreț se apropie pe neobservate de hobbit și-i șopti la ureche:

- *Unde nu te aștepți se deschide un drum*, așa spune o vorbă de-a noastră. Iată-mă-s.

Merry ridică privirile și văzu că era călărețul tânăr pe care-l băgase de seamă în acea dimineață.

- Dorești să mergi acolo unde merge și Seniorul Obștii: ți-o citesc pe chip.

- Așa e, recunosc Merry.

- Atunci vei merge cu mine. Te voi duce în șa înaintea mea, la adăpostul mantiei mele, până ajungem departe, pe câmp și întunericul devine și mai negru. O asemenea silință nu trebuie refuzată. Nu scoate nici un cuvânt despre asta nimănui, și vino!

- Îți mulțumesc din suflet! răspunse Merry. Mulțumesc, domnule, chiar dacă nu-ți cunosc numele.

- Chiar nu mi-l știi? șopti Călărețul. Atunci spune-mi Dernhelm (*Dern* - gaură țesută; țesătură; *helm* - cărmă; coif - n.tr.).

Așa s-a făcut că, atunci când regele porni la drum, în fața lui Dernhelm, în șa, ședea Meriadoc hobbitul, și marele armăsar sur Suflare de Vânt nici nu se sinchisea de povară; căci Dernhelm era mai ușor ca mulți bărbați, chiar dacă sprinten și bine legat.

Tot mai adânc pătrundeau în negură. Noaptea făcură popas în desișul sălciilor din locul unde Izvorul Zăpezii se vărsa în Scăldătoarea Enților, la douăsprezece leghe la răsărit de Edoras. Și apoi mai departe, străbătând Landele; și Hotarul Smârcurilor unde, la dreapta lor, codrii de stejar urcau până la poalele dealurilor, sub umbra aruncată de întunecatul Halifirien, aproape de fruntariile Gondorului; dar departe, la stânga lor, negurile adăstau peste mlaștinile muiate de gurile Scăldătorii Enților. Și în acest timp primeau vești despre războiul de la Miazănoapte. Oameni singuratici, călărind ca nebunii, aduceau vorbă despre vrăjmașii ce atacau hotarele răsăritene, despre armate întregi de orci care pătrundeau în Platoul Golaș al Rohanului.

- Călăriți mai departe! Tot înainte! striga Éomer. Prea târziu să ne abatem din drum. Smârcurile Scăldătoarei o să ne apere flancul. Iuțeală e tot ce ne trebuie acum. Călăriți!

Regele Théoden părăsi astfel ținutul său și, leghe după leghe, drumul cel lung începu să cotească, lăsând în urmă dealurile pe care se aprindeau focurile de avertizare: Calenhad, Min-Rimmon, Erelas, Nardol. Focurile erau stinse pe culmile lor. Pământurile erau cenușii peste tot în jur și tăcute; iar umbra se adâncea din ce în ce în fața lor, iar nădejțile mureau în inimi.

IV

Asegiul Gondorului

Pippin fu trezit de Gandalf. În încăperea lor erau aprinse lumânările, căci prin ferestre pătrundea doar o rază de lumină; văzduhul era greu, ca înaintea tunetului.

- Ce oră-i? întrebă Pippin căscând.

- Trecut de două, spuse Gandalf. E vremea să te scoli și să te gătești. Ești chemat la Seniorul orașului să afli care ți-s îndatoririle.

- Și o să-mi dea să și mănânc?

- Nu! Eu îți dau; e tot ce primești până la prânz. Mâncarea este de-acum drămuțată, așa sună porunca.

Pippin privi chiondorăș la bucățica de pâine și fărâma de unt cătuși de puțin îndestulătoare (gândi el), alături de care se găsea o cană de lapte smântânit.

- De ce m-ai adus aici? întrebă el.

- Știi foarte bine de ce. Ca să te feresc de nenorociri; și dacă nu-ți place că te afli aici, amintește-ți rogu-te că ți-ai făcut-o cu mâna ta.

Pippin tăcu mălc.

După puțină vreme, străbătea încă odată, alături de Gandalf, coridorul friguros până la ușa ce dădea în Sala Turnului. Acolo ședea Denethor, în întunecimea cenușie a mării încăperi, ca un păianjen bătrân și răbdător (își spuse Pippin); ai fi zis că nu se clintise cătuși de puțin din ziua precedentă. Îi făcu semn lui Gandalf să se așeze, dar hobbitul fu lăsat să stea în picioare, nebăgat în seamă. Deodată, bătrânul se răsuci spre el:

- Ei, jupâne Peregrin, nădăjduiesc că ți-ai petrecut ziua de ieri cu folos și după bunul plac, așa e? Deși mă tem că în orașul ăsta masa nu e într-atât de îmbelșugată precum ți-ai dori.

Pippin avu sentimentul stânjenitor că mai tot din ceea ce spusese ori făcuse ajunsese oarecum la cunoștința Seniorului Orașului și că bătrânul putea chiar să-i citească și gândurile. Nu răspunse.

- Acum că ești în serviciul meu, ce ai dori să faci?

- Credeam, stăpâne, că-mi veți spune care mi-s îndatoririle.

- Ți le voi spune, după ce voi afla de ce ești în stare, i-o întoarse Denethor. Dar asta poate că voi afla mai curând dacă te țin alături de mine. Scutierul meu a cerut învoire să se ducă la garnizoana aflată în afara Turnului, astfel că o vreme o să-i ții locul. Mă vei servi, vei fi solul meu și vei sta de vorbă cu mine dacă războiul și sfatul îmi vor lăsa ceva răgaz. Știi să cânti?

- Da. Mă rog, da, destul de bine pentru ai mei acasă. Dar, stăpâne, noi nu avem cântece potrivite pentru săli din cele mari și pentru vremuri de război. Arareori cântăm despre lucruri mai cumplite decât vântul ori ploaia. Și cele mai multe din cântecele mele sunt despre lucruri ce ne fac să râdem; sau despre mâncare și băutură, de bună seamă.

- Și de ce ar fi asemenea cântece nepotrivite pentru sălile mele, sau pentru ceasuri ca acestea de acum? Oare noi cei care trăim de atâta vreme sub apăsarea Umbrei nu avem voie să auzim ecouri dintr-o lume ce nu a fost tulburată de ea? Abia atunci vom simți că veghea noastră nu a fost în zadar, deși poate că nimeni nu ne va mulțumi pentru ea.

Pippin simți cum i se strânge inima. Nu-i plăcea defel ideea de a-i cânta vreun cântec din Comitat Seniorului din Minas Tirith, cu atât mai puțin cele caraghioase pe care le știa cel mai bine; erau prea... mă rog, prea de la țară pentru o asemenea ocazie. Dar, deocamdată, fu iertat de această încercare. Nu i se porunci să cânte. Denethor se întoarse către Gandalf, ca să-l întrebe despre rohirrimi și despre ce anume aveau ei de gând să facă, și ce gândea Éomer, nepotul regelui, de toate câte se întâmplau. Da' multe mai știa Seniorul despre o seminție care trăia atât de departe, își spunea uimit Pippin, gândindu-se că trebuie să fi trecut mulți ani de când Denethor însuși plecase pe meleaguri străine.

La un moment dat, Denethor îi făcu semn hobbitului că poate să plece.

- Du-te la arsenalul Citadelei, îi spuse, și ia-ți de acolo uniforma Turnului și toate cele de trebuință. Am dat poruncă încă de ieri să-ți fie pregătite. După ce te-ai echipat, întoarce-te aici!

Și, într-adevăr, Pippin se pomeni curând înveșmântat în straie ciudate, negre și argintii la culoare. Avea o cămașă de zale micuță, ca pentru el, cu inele făcute parcă din oțel, cu toate că erau negre ca tăciunele; și un coif înalt, în formă de coroană, cu aripi mici de corb de o parte și de alta, cu o stea de argint în mijlocul inelului coroanei. Peste ea i se dăduse un surtuc scurt, negru, cu broderie de argint pe piept, înfățișând Copacul. Vechile lui haine au fost împăturite frumos și puse deoparte, dar i s-a îngăduit să păstreze mantia cenușie primită în Lórien, nu însă și să o poarte cât era la datorie. Arăta acum ca un adevărat *Ernil i Pheriannath*, Prințul Piticuților, cum îl numiseră cei de acasă - numai că el nu știa acest lucru, doar că se simțea tare stingherit. Și întunecimea începu să-i apese inima.

Ziua rămase înnegurată și întunecoasă. De la zorii lipsiți de soare și până seara, umbra densă se adânci și mai mult și inimile tuturor celor din Oraș erau grele. În înaltul cerului, un nor mare se târa încet spre apus dinspre Tărâmul Negru, devorând orice rază de lumină, purtat de vântul războiului; sub el, văzduhul era neclintit, rară pic de vânt, parcă întreaga Vale a Anduinului stătea în așteptarea unei furtuni devastatoare.

Cam pe la ceasurile unsprezece, eliberat în sfârșit din serviciu pentru un scurt răgaz, Pippin plecă să caute ceva de mâncare și de băut ca să-și mai veselească inima grea și să poată îndura mai

ușor sarcina de a-l servi pe Senior. La popotă îl întâlnește din nou pe Beregond, care tocmai sosise de la Pelennor, unde fusese trimis cu o solie pentru cei din Turnurile de Pază dinspre Drumul Pietruit. Urcară împreună pe ziduri, căci Pippin se simțea ca într-o închisoare chiar și în spațioasa citadelă. Se așezară din nou unul lângă altul în ambrazura ce dădea spre răsărit, tot acolo unde mâncaseră și stătuseră de vorbă cu o zi înainte.

Era ceasul apusului, dar uriașul nor se întinsese de-acum până departe, spre vest, și doar atunci când se cufundă în mare reuși Soarele să scape de apăsarea norului și să trimită o ultimă rază de rămas-bun înainte de lăsarea întunericului, și tot atunci îl zări și Frodo, la Răscruce, atingând capul regelui căzut. Dar până la câmpiile Pelennor, străjuite de Mindolluin, nu ajunse nici o rază; acestea au rămas cafenii și mohorâte.

Lui Pippin i se părea că trecuseră ani mulți de când șezuse întâia dată acolo, într-un timp pe jumătate uitat când încă mai era hobbit, un călător cu inima ușoară, aproape neatinsă de primejdiile prin care trecuse. Și uite că acum era un soldațel într-un oraș ce se pregătea pentru marele asalt, îmbrăcat în veșmintele mândre însă mohorâte ale Turnului de Strajă.

În altă vreme și în alt loc poate că Pippin s-ar fi mândrit cu noul lui veșmânt, dar știa că de data asta nu lua parte la un joc; ci era fără nici o urmă de îndoială slujitorul unui stăpân înverșunat aflat în cea mai cumplită primejdie. Cămașa lungă de zale îl împovăra, iar coiful îi apăsa creștetul. Mantia și-o pusese deoparte, pe bancheta de piatră. Își întoarse privirile obosite de la câmpurile de jos, tot mai întunecate, și căscă, apoi oftă.

- Te-a obosit ziua de azi? întrebă Beregond.

- Cam așa, spuse Pippin, foarte tare. Obosit de stat degeaba și de așteptare. Mi-am tocit călcâiele bătându-le la ușa stăpânului meu ore nesfârșit de lungi, în timp ce el ținea sfat cu Gandalf și Prințul și alți mai-mari. Iar eu nu-s deprins, jupâne Beregond, să-i servesc flămând pe alții în timp ce mănâncă. Crede-mă, e o încercare tare dureroasă pentru un hobbit, zău așa. Cu siguranță că ai să zici că ar trebui să mă simt mult mai onorat. Dar cu ce mă aleg din onoarea asta? Dacă-i pe-așa, ce rost mai are să mănânci și să bei sub umbra asta târătoare? Ce mai înseamnă? Până și aerul pe care-l respirăm pare gros și cafeniu! Întunecimi din astea sunt obișnuite pe aici pe la voi când bate vântul dinspre Răsărit?

- Ba deloc, asta nu-i vreme din lumea noastră. E o unealtă a răutății lui; vapori din clocotirile Muntelui de Foc, pe care îi trimite el ca să ne întunece inimile și judecata și chiar izbutește. Uf, de s-ar întoarce odată Seniorul Faramir. El nu s-ar pierde cu firea. Dar cine să știe dacă se va întoarce vreodată de dincolo de Râu, din întunecime?

- Mda, făcu Pippin, și Gandalf e neliniștit. Îmi vine să cred că a fost tare descumpănit că nu l-a găsit pe Faramir aici. Unde s-o fi dus? A plecat de la sfatul cu Seniorul încă înainte de masa de prânz și nu era în toane bune, așa mi s-a părut. Te pomenești că presimte că va primi vești proaste.

Dintr-o dată, în timp ce vorbeau, ceva îi făcu să înghețe, să se preschimbe în stane. Pippin se ghemui la pământ și-și duse mâinile la urechi; dar Beregond, care, vorbind de Faramir, își îndreptase privirile dincolo de parapet, rămase încremenit, fără să-și întoarcă ochii măriți de uluială. Pippin cunoștea țipătul cutremurător pe care-l auzise: același pe care-l auzise cu mult timp în urmă, în Smârcurile din Comitat, dar acum răsunase mai puternic, mai plin de ură, străpungându-i inima cu o disperare otrăvitoare.

Într-un târziu, Beregond spuse cu mare greutate:

- Au venit! Fă-ți curaj și privește! Jos acolo, la creaturile alea scârbavnice.

Fără tragere de inimă, Pippin se cocoță pe bancheta de piatră și privi peste zid. Dedesubt se deslușea cu greu Pelennorul, pierzându-se spre abia ghicita linie a Râului cel Mare. Numai că acum, Pippin zări în văzduhul de sub el, rostogolindu-se cu repeziciune peste câmpie, precum umbre ale unei nopți venite prea devreme, cinci creaturi aducând a păsări, asemenea în hidoșenie cu zburătoarele ce se hrănesc cu stârvuri, dar mai mari decât vulturii și la fel de crude precum Moartea. Ba se repezeau până la o aruncătură de săgeată de ziduri, ba se depărtau în cercuri largi.

- Călăreții Negri! murmură Pippin. Călăreți Negri ai văzduhului! Beregond! strigă el deodată, vezi cum caută ceva? Uite cum se rotesc și se reped de fiecare dată până la locul acela acolo jos! Și vezi ceva mișcându-se pe pământ? Niște ființe mici și negre. Da, bărbați călare: patru sau cinci. Ah! Nu mă pot uita! Gandalf! Gandalf, Salvează-ne!

Încă un țipăt prelung izbucni și apoi se stinse, și Pippin se dădu îndărăt de la zid, gâfâind ca un animal încolțit. Pierdut și parcă venind de departe prin acel țipăt cutremurător, Pippin auzi înălțându-se

până la el, de jos, chemarea unei trâmbițe, sfârșită pe o notă înaltă și prelungă.

- Faramir! Seniorul Faramir! El sună din trâmbiță! strigă Beregond. Inimă vitează! Dar cum să răzbească el până la Poartă, când ulii aștia, scârboșeniile astea venite parcă din iad folosesc alte arme decât frica? Uite! Nu se dau bătuți. Vor ajunge la Poartă! Nu! Căii-s apucați de streche. Uite! I-au aruncat din șa; acum aleargă pe jos. Nu, unul a rămas în șa, dar fuge după ceilalți cai. Țasta trebuie să fie Căpitanul, el poate să stăpânească și fiarele și oamenii. Ah! o zburătoare d-astea îngrozitoare se repede asupra lui. Ajutor! Ajutor! Nu iese nimeni să-l ajute? Faramir!

Strigând acestea, Beregond porni ca din pușcă și dispăru în întuneric. Rușinat de spaima lui, în vreme ce Beregond străjerul se gândise, iată, mai întâi la căpitanul pe care-l iubea atât, Pippin se cocoță înapoi pe banchetă și se uită afară. În aceeași clipă zări o scăpărare de alb și argintiu venind dinspre Miazănoapte, asemenea unei stele mici peste câmpiile cufundate în noapte: se apropia cu iuțeala unei săgeți și creștea văzând cu ochii, urmând aceeași direcție cu a celor patru care fugeau spre Poartă. Lui Pippin i se năzări că zărește o lumină palidă înconjurând scăpărarea, în fața căreia umbrele grele se retrăgeau; și apoi, pe măsură ce se apropia de el, i se păru că aude, ca un ecou din ziduri, o voce măreață chemând.

- Gandalf! strigă Pippin. Gandalf! Mereu apare când nevoia e mai mare. Du-te! Du-te, Călărețule Alb! Gandalf! Gandalf! țipă el sălbatic, parcă era un spectator la o cursă nemaipomenită, îndemnând un alergător ce nu mai are nevoie de încurajări.

Numai că umbrele cele întunecate și rotitoare îl zăriseră și ele pe nou-venit. Una se îndreptă spre el; dar, din câte își dădu Pippin seama, Gandalf ridică mâna și din ea țâșni în sus un toiag de lumină albă. Nazgûlul scoase un vaier lung și se depărta iute; ceilalți patru ezitară, apoi se înălțară în spirale rapide și o luară spre răsărit, făcându-se nevăzuți într-un nor jos; peste Pelennor negura părea că se rărise întrucâtva.

Pippin privi la ce se întâmpla pe pământ și-i văzu pe cel rămas în șa și pe Călărețul Alb întâlnindu-se și oprindu-se, în așteptarea celor care rămăseseră fără cai. Din Oraș ieșeau acum Călăreți, alergându-le în întâmpinare; curând zidurile exterioare îi ascunse privirii și Pippin înțelese că trecuseră sub Poartă. Bănuind că vor veni fără întârziere la Turn și la Majordom, fugi și el către intrarea citadelei. Acolo i se alăturară mulți alții care urmăriseră de pe zidurile înalte cursa și cum fuseseră salvați cei patru.

Nu trecu mult până când de pe străzile ce urcau dinspre cercurile exterioare se auzi larmă mare, cu urale și voci care strigau numele lui Faramir și Mithrandir. Curând Pippin zări torțe și doi călăreți care înaintau încet, urmați de o mulțime de oameni: unul dintre cei doi era înveșmântat în alb, însă fără lucirea dinainte, ci palid în lumina crepusculară, ca și când focul i se stinsese ori fusese acoperit; celălalt purta straie întunecate și ținea capul plecat. Au descălecat amândoi și, dând caii în grija rândașilor, se apropiară de santinela porții: Gandalf ținându-se drept, cu mantia cenușie fluturând în spate și cu un foc încă moccind în priviri; însoțitorul său, îmbrăcat în verde, cu mers încet, clătinându-se puțin, ca un om obosit ori rănit.

Pippin își făcu loc în față când cei doi trecură pe sub felinarul agățat de bolta porții, și văzând chipul palid al lui Faramir, simți cum i se oprește respirația în piept. Era fața cuiva peste care se abătuse o spaimă sau o suferință mare, dar care izbutise să o înfrângă și acum era liniștit. Stătu o vreme de vorbă cu străjerul porții, mândru și grav, și, privind-l, Pippin își dădu seama cât de mult semăna cu fratele său Boromir - pe care Pippin îl îndrăgise din prima clipă, admirându-i felul maiestuos, dar în același timp cumsecade, de a se purta. Cu toate acestea, uitându-se la Faramir, hobbitul își simți inima dintr-o dată cuprinsă în mod ciudat de un sentiment care nu-l mai încercase până atunci. Omul acesta avea un aer de mare noblețe, așa cum numai Aragorn trăda uneori, poate mai puțin nobil ca al acestuia din urmă, dar și mai puțin imprezvizibil și distant: aerul unui Rege al Oamenilor, născut mai de curând, însă purtând înțelepciunea și tristețea Seminției Străvechi. Acum înțelegea de ce Beregond îi rostea numele cu iubire. Era o căpetenie pe care oamenii o urmau de bunăvoie, chiar și sub umbra aripilor negre.

- Faramir! strigă el cu voce tare, laolaltă cu ceilalți. Faramir!

Și Faramir, prinzând vocea lui ciudată printre uralele oamenilor din Oraș, se răsuci și privi uimit în jos spre el.

- Dar tu de unde-ai apărut? întrebă. Un piticuț, și încă îmbrăcat uniforma Turnului! De unde...? Dar Gandalf se apropie iute de el și spuse:

- A venit cu mine din Țara Piticuților. Cu mine a venit. Dar să nu mai zăbovim aici. Sunt

multe de spus și de făcut, iar tu ești ostenit. Ne va însoți. Va trebui s-o facă, pentru că, dacă nu cumva și-o fi uitat noile îndatoriri mai curând decât le uit eu, trebuie să se găsească din nou în preajma stăpânului său în acest ceas. Haide, Pippin, urmează-ne!

În cele din urmă ajunseră în camera de taină a Seniorului Orașului. Câteva jilțuri adânci fuseră așezate în jurul unui vas plin cu jărat; vinul nu întârzie să apară; iar Pippin, aproape nebăgat în seamă, stătea în spatele jilțului lui Denethor, fără să-și mai simtă oboseala, atât de dornic era să prindă tot ce se spunea.

Faramir luă o bucată de pâine albă și o cană cu vin și se așază pe un taburet la stânga tatălui său. De partea cealaltă, la o oarecare distanță, ședea Gandalf, într-un jilț din lemn sculptat; părea că doarme. Căci la început Faramir vorbi doar de solia ce i se încredinșase cu zece zile în urmă, iar acum aducea vești despre Ithilien și despre mișcările Dușmanului și ale aliaților săi; povesti despre lupta dusă pe drum când oamenii din Harad și fiara lor uriașă fuseseră nimiciți: era ca un căpitan care dă socoteală mai-marelui său despre fapte ce mai fuseseră auzite și înainte, mărunțișuri despre răfuieli la hotare ce acum păreau fără rost și încă și mai mărunte, despuiate de fala lor.

Dintr-o dată Faramir privi spre Pippin.

- Dar acum am ajuns la lucruri ciudate, zise el. Căci acesta nu e primul piticuț pe care mi-a fost dat să-l văd apărând din legendele de la Miazănoapte pe tărâmurile de la Miazăzi.

La aceste vorbe, Gandalf tresări și-și înclăștă mâinile pe brațele jilțului; nu spuse însă nimic, și cu o privire opri exclamația ce dădea să scape de pe buzele lui Pippin. Denethor privi la chipurile lor și clătină din cap, ca și când ar fi vrut să le dea de înțeles că citise multe pe ele înainte ca vorbele să fi fost rostite. Încet, în timp ce toți ceilalți stăteau tăcuți și ascultau, Faramir le depănă povestea sa, cu ochii ațintiți aproape tot timpul la Gandalf, deși când și când și-i furișea spre Pippin, parcă pentru a-și reîmprospăta în minte amintirea celorlalți hobbiți văzuți de el.

În vreme ce le spunea cum se întâlnise cu Pippin și cu servitorul său și cum și ce anume se întâmplase la Henneth Annûn, Pippin băgă de seamă că mâinile lui Gandalf tremurau înclăștate pe lemnul sculptat al jilțului. Arătau albe și bătrâne și, privindu-le, Pippin înțelese, cu un fior de teamă ce-l cuprinsese brusc, că Gandalf, însuși Gandalf, era tulburat, chiar speriat. Aerul din încăperea era închis, neclintit. Într-un târziu, când Faramir vorbi despre despărțirea de călători și de hotărârea lor de a ajunge la Cirith Ungor, vocea îi căzu, iar el dădu din cap și oftă. Gandalf țâșni în picioare.

- Cirith Ungor? Valea Morgul? întrebă el. Când, Faramir, când? Când te-ai despărțit de ei? Când ar fi să ajungă în Valea aia blestemată?

- Acum două zile, dimineața, m-am despărțit de ei, răspunse Faramir. Cincisprezece leghe sunt de acolo până la Valea Morgulduin, dacă au luat-o drept spre Miazăzi; iar de acolo încă cinci leghe la apus de Turnul cel blestemat. Mai iute de azi nu au cum să ajungă, și poate că nici nu au ajuns încă. Da, înțeleg de ce te temi. Dar întunericul nu e pricinuit de încercarea lor. A început ieri pe înserat și până la lăsatul nopții întregul Ithilien era acoperit de umbră. Pentru mine este limpede că Dușmanul plănuia de mult să ne atace și ceasul asaltului fusese hotărât înainte să le dau eu drumul călătorilor să plece.

Gandalf măsură încăperea fără astâmpăr.

- Acum două zile dimineața, aproape trei zile de călătorie! cumpăni el cu voce tare. Cât e de departe locul unde v-ați despărțit?

- Douăzeci și cinci de leghe, să zic, în linie dreaptă. Dar n-am putut ajunge mai degrabă. Aseară am făcut popas la Cair Andros, insula aceea lungă din mijlocul Râului, spre miazănoapte, pe care o ținem spre apărare; și aveau cai ținuți pe malul ăstălal. Pe măsură ce e întindea întunericul, am știut că trebuia să mă zoresc, astfel că am pornit încoace cu trei însoțitori ce se simțeau în stare să călărească. Pe ceilalți din compania mea i-am trimis spre miazăzi, să se alăture garnizoanei de la vadurile Osgiliath. Nădăjduiesc că n-am greșit făcând astfel? întrebă el privind la tatăl său.

- Dacă ai greșit? izbucni Denethor și ochii îi scăpărară dintr-o dată. De ce mă întrebă pe mine? Oamenii se aflau sub comanda ta. Ori te pomenești că îmi ceri să judec toate faptele tale? Te porți cu umilință în preajma mea, dar de multă vreme nu-mi mai ieși în seamă sfaturile. Poftim, ai vorbit cu meșteșug, ca întotdeauna; dar oare nu ți-am văzut privirile-ți ațintite asupra lui Mithrandir, să vezi dacă spuneai bine ceea ce spuneai, sau poate că dezvăluiai prea multe? De multă vreme ți-e inima în mâinile lui.

Tatăl tău, fiule, o fi el bătrân, dar încă n-a dat în mintea copiilor. Văd și aud la fel de bine ca întotdeauna; și tare puține mi-au mai rămas ascunse din ceea ce ai spus doar pe jumătate sau ai lăsat

nerostit. Cunosc dezlegarea multor cimilituri. Vai, vai, bietul Boromir!

Faramir însă spuse liniștit:

- Dacă ceea ce am făcut nu-ți este pe plac, tată, tare bine ar fi fost dacă aș fi știut sfatul tău înainte să mi se pună pe umeri povara unei hotărâri atât de grele.

- Și oare asta te-ar fi făcut să-ți schimbi hotărârea? întrebă Denethor. Tot cum te-ar fi tăiat pe tine capul ai fi făcut, eu așa socotesc. Prea bine te cunosc. De când te știu nu ți-ai dorit altceva decât să apari maiestuos și mărinimos ca un rege de demult, milostiv și blând. S-ar potrivi toate acestea celor de viță nobilă atunci când au frâiele în mâinile lor și trăiesc în pace. Dar în vremuri de restriște blândețea poate fi răsplătită cu moarta.

- Atunci așa să fie.

- Așa să fie! strigă Denethor. Dar nu-i doar moartea ta la mijloc, Senior Faramir; ci și a tatălui tău și a întregului tău popor, pe care va trebui să-l protegi de-acum, căci Boromir s-a dus.

- Ai fi vrut poate să fi fost el în locul meu și eu în al lui?

- Da, așa aș fi vrut, cu adevărat. Căci Boromir mi-a fost credincios, nu s-a luat după sfaturile unui vrăjitor. Și-ar fi amintit ce nevoie îl apasă pe tatăl său și n-ar fi irosit norocul dat de soartă. El mi-ar fi adus un dar pe măsură de măreț.

La care vorbe, lăsând preț de o clipă orice rețineră deoparte, Faramir spuse:

- Te-aș ruga, tată, să-ți amintești de ce am fost eu, și nu el, cel care m-am aflat în Ithilien. Măcar o dată sfatul tău a fost urmat întocmai nu cu mult timp în urmă. Cel care i-a dat lui Boromir acea solie a fost tocmai Cărmuitorul Orașului.

- Nu mai răscoli fierea în paharul pe care singur mi l-am pregătit să-l beau, îi ceru Denethor. Oare n-am gustat-o îndeajuns atâtea nopți la rând, presimțind că la fund voi da peste ce-i încă și mai amar? Și cu adevărat așa este. Ce n-aș da să nu fi fost așa! Ce n-aș da ca obiectul acela să fi ajuns la mine!

- În privința asta poți să stai liniștit! se băgă în vorbă Gandalf. Nici când Boromir nu ți l-ar fi adus ție. A murit, și bine a făcut că a murit; să doarmă în pace! Dar tu te amăgești singur. Boromir ar fi întins mâna după acest obiect și luându-l ar fi căzut în ispită. L-ar fi păstrat pentru sine și când ar fi venit înapoi acasă nu ți-ai mai fi recunoscut fiul.

Chipul lui Denethor căpătă o expresie rece și aspră.

- Pe Boromir nu l-ai fi putut mânui la fel de ușor, asta e, nu-i așa? murmură el. Dar eu, care i-am fost tată, pot spune că mi l-ar fi adus mie. Ești înțelept, Mithrandir, nu zic eu, însă nu stăpânești toată înțelepciunea lumii, oricâte vicleșuguri ai folosi. Și se pot găsi sfaturi care nu sunt nici lucrări vrăjitorești și nici pripeli nechibzuite. În această privință am de partea mea mai multă știință în înțelepciune decât ți-ai putea imagina.

- Și câtă ar fi înțelepciunea asta a ta? vru să știe Gandalf.

- Destulă ca să înțeleg că două sunt nesăbuințele ce trebuiesc ocolite. Primejdios este a folosi obiectul. Dar e curată nebunie, în acest ceas, să-l trimiți cu un piticuț fără minte chiar în țara Dușmanului, așa cum ai făcut tu împreună cu fiul ăsta al meu.

- Și ce-ar fi făcut Seniorul Denethor?

- Nici una, nici cealaltă. Cu siguranță însă că nimic nu l-ar fi convins să lase obiectul la voia întâmplării dincolo de orice speranță, fără doar dacă ar fi nebun de-a binelea, riscând ruina tuturor dacă Dușmanul ar pune din nou mâna pe ceea ce a pierdut. Nu, nu, ar trebui păstrat bine, ascuns, ascuns undeva în adânc și întuneric. Nici cum folosit, zic eu, decât dacă, împins de nevoie, n-ar mai avea altă ieșire, dar până atunci ar trebui ținut cât mai departe de el, și doar dacă victoria ar fi atât de deplină încât ceea ce ar urma nu ne-ar mai tulbura pe noi, căci cu toții am fi morți.

- Domnia ta nu te gândești decât la Gondor, ca întotdeauna, spuse Gandalf. Dar mai sunt și alți oameni, și alte vieți, iar timpul încă nu s-a sfârșit. Cât despre mine, mi-e milă chiar și de sclavii lui.

- Și unde vor căuta ajutor ceilalți oameni, după ce cade Gondorul, întrebă Denethor. Dacă aș avea obiectul acela în taințele adânci ale Citadelei, n-am mai tremura de spaimă sub întunericul ăsta, temându-ne de tot ce poate fi mai rău, iar sfaturile noastre n-ar mai fi tulburate. Dacă nu crezi că pot să rezist acestei încercări, înseamnă că nu mă cunoști.

- Oricum ar fi, încredere nu am în tine, recunosc Gandalf. Dacă aș fi avut, aș fi trimis obiectul aici de la bun început, să ai tu grijă de el, și n-am mai fi pățimit atâta nici eu, nici alții. Iar acum, auzindu-te cum vorbești, am chiar și mai puțină încredere în tine, cam tot atâta câtă am avut în Boromir. Stai așa, nu te înfură! Nici în mine nu am încredere, încât am refuzat obiectul chiar și atunci

când mi-a fost dăruit de bunăvoie. Tu ești puternic, Denethor, și stăpân pe tine însuși în multe privințe; dar dacă ai fi primit obiectul acesta, te-ar fi răpus. De-ar fi îngropat sub rădăcinile adânci ale muntelui Mindolluin, și tot ți-ar frige mintea pe măsură ce întunericul s-ar adânci, și lucruri și mai rele ce va să vină s-ar abate asupra noastră.

Preț de o clipă, ochii lui Denethor scăpărară din nou când se ațintiră asupra lui Gandalf și Pippin simți în aer încordarea ce o năștea înfruntarea voințelor lor; iar privirile lor păreau mai curând tăișuri scânteinde ce le țâșneau din ochi. Pippin se temea chiar să nu fie lovit de unul dintre ele. Denethor însă își regăsi stăpânirea de sine și își potoli mânia. Ridică din umeri și zise:

- Dacă eu! Dacă tu! Vorbe și îndoieli deșarte. A intrat în Umbră și numai timpul ne va arăta ce soartă îl așteaptă și ne așteaptă și pe noi. Și timpul ăsta nu va fi prea lung. Până atunci, fie ca toți cei care luptăm fiecare cum știe împotriva Dușmanului să ne unim și să ne păstrăm speranțele cât mai putem să o facem, iar când acestea se vor fi sfârșit, măcar curajul să-l mai avem să murim liberi. Cum e garnizoana din Osgiliath, ce zici? Întrebă el adresându-i-se lui Faramir.

- Prea puternică nu-i. Ți-am spus doar. Am trimis acolo compania din Ithilien ca să o întărească.

- Mă tem că nu-i destul, zise Denethor. Acolo se va da primul atac. E nevoie de o căpetenie vitează acolo.

- Și acolo și în multe alte părți, oftă Faramir. Îmi pare rău de Boromir, căci și eu l-am iubit, să știi! Se ridică în picioare. Îmi îngădui să mă retrag, tată?

Cuprins de amețeală, se sprijini de jilțul părintelui său.

- Văd că ești ostenit, zise Denethor. Mi s-a spus că ai venit călare de departe și fără zăbavă, și încă sub umbrela răului din văzduh.

- Să nu vorbim acum despre asta.

- Atunci n-o să vorbim. Du-te și te odihnește. Căci mâine ne așteaptă nevoi și mai mari.

Se despărțiră cu toții de Seniorul Orașului și se duseră să mai afle puțină odihnă cât încă se mai putea. Afară întunericul era deplin, fără nici o stea pe cer; însoțit de Pippin care ducea o torță mică, Gandalf se îndreptă spre casa care-i găzduia. N-au scos o vorbă până s-au văzut în spatele ușii încuiate. Abia colo Pippin îl luă pe Gandalf de mână.

- Zi-mi, rogu-te, mai este vreo nădejde? Pentru Frodo, vreau să spun; sau mai ales pentru Frodo, măcar atât.

Gandalf își puse mâna pe creștetul lui Pippin.

- Nici când nădejdea n-a fost prea mare, răspunse el. Doar nădejdea nebunului, după cum mi s-a spus. Și când am mai auzit și de Cirith Ungol... Tăcu dintr-o dată și, cu pași mari, se îndreptă spre fereastră, ca și când ochii lui ar fi putut să străpungă noaptea de la Răsărit. Cirith Ungol! murmură el. De ce pe acea cale, mă întreb eu? Se răsuci spre Pippin: Chiar acum, Pippin, aproape că mi s-a oprit inima în piept la auzul acestui nume. Adevărul însă este că eu cred că Faramir ne-a adus puțină speranță o dată cu veștile sale. Căci pare limpede că vrăjmașul nostru a dat semnalul de începere a războiului și a făcut prima mișcare cât Frodo se mai afla în libertate. Prin urmare, multe zile de aici încolo, ochii vrăjmașului vor fi îndreptați în toate părțile, numai spre țara sa nu. Și totuși, Pippin, chiar și de la depărtarea aceasta îi simt graba și teama. A pornit lupta mai curând decât ar fi trebuit. S-a petrecut ceva care l-a stârnit.

Gandalf rămase o vreme dus pe gânduri.

- Poate, murmură el, poate chiar și nesăbuiința ta, băiete, a dat o mână de ajutor. Ia să văd: cam acum cinci zile a descoperit că l-am alungat pe Saruman și că am luat Piatra. Și ce-i cu asta? Tot n-am putea-o folosi cu prea mult folos și fără știința lui. Oare?! Stau eu și mă întreb. Aragorn? Vremea lui se apropie. Și e puternic și neîndurător din fire, să știi, Pippin; cutezător, hotărât, n-are nevoie de alți sfătuitori decât propria sa judecată și, dacă e nevoie, știe să-și pună pielea la bătaie. Poate că aici se află răspunsul. Poate că el a folosit Piatra și s-a arătat Vrăjmașului, stârnindu-l, tocmai asta vrând. Stau și mă întreb. Oricum nu vom afla răspunsul până nu ajung aici Călăreții din Rohan, dacă nu cumva vor sosi prea târziu. Ne așteaptă zile tare negre. Să dormim cât mai putem!

- Dar..., începu Pippin.

- Dar ce? În seara aceasta nu îngădui decât un singur *dar*.

- Gollum, zise Pippin. Cum naiba au putut să meargă împreună cu el, urmându-l chiar? Și, din câte am văzut, lui Faramir nu i-a plăcut câtuși de puțin locul în care îi ducea, cum de altfel nici ție nu-ți place. Care-i baiul?

- Nu-ți pot spune acum. În inima mea însă am presimțit că Frodo și Gollum se vor întâlni înainte să se sfârșească toate. Fie de bine, fie de rău. Dar în seara asta nu voi vorbi despre Cirith Ungol. Trădare, mă tem de trădare; vietatea aceea nenorocită va trăda. Așa trebuie să fie, și cu asta basta. Să nu uităm că un trădător poate să se trădeze pe sine și prin asta să facă un bine la care nici nu se gândea. Se întâmplă uneori și astfel. Noapte bună!

Următoarea zi veni cu o dimineață asemenea unor zori mohorâți, încât oamenii, cu toate că prinseseră ceva curaj o dată cu venirea lui Faramir, simțiră cum se pierd din nou cu firea. Umbrele înaripate n-au mai fost zărite în acea zi, cu toate acestea, când și când, deasupra orașului, sus de tot, răsuna un țipăt stins, și mulți din cei care-l auzeau rămâneau țințuiți de o spaimă trecătoare, iar cei cu inima mai slabă erau cuprinși de tremur și plângeau.

Faramir plecase din nou la drum.

- Nu-i dau nici o clipă de răgaz, murmurau oamenii. Seniorul își hăituie fiul fără milă, unde mai pui că acum trebuie să trudească cât pentru doi, pentru el și pentru cel care nu se va mai întoarce. Și oamenii priveau spre Miazănoapte, întrebând: Unde sunt Călăreții din Rohan?

Și, cu adevărat, Faramir nu plecase de bunăvoie. Dar Seniorul Orașului era în același timp și mai-marele Sfatului, iar în acea zi nu avea nici o dorință să se supună vrierii altora. Sfatul se strânsese la primul ceas al zilei. După judecata căpeteniilor, din pricina amenințării de la Miazăzi, forțele lor erau mult prea slabe să atace primele fără ajutor din partea Călăreților din Rohan. Însă până soseau aceștia, trebuiau să trimită oameni înarmați pe ziduri, și apoi să stea și să aștepte.

- Cu toate acestea, spusese Denethor, nu ar trebui să renunțăm prea ușor la fortificațiile Rammas din afara zidurilor, clădite cu atâta trudă. Iar Vrajmașul va trebui să plătească scump dacă va trece Râul. Și dacă-l trece, nu-i va ajunge puterea să atace Orașul, din pricina mlaștinilor de la miazănoapte de Cair Andros, și din pricina lățimii râului la miazăzi, dinspre Lebennin, căci acolo are nevoie de multe bărci. Atacul nemilos îl va da la Osgiliath, așa cum a mai făcut-o și înainte, când i-a ținut Boromir piept.

- Atunci doar ne-am încercat forțele, zisese Faramir. Astăzi însă va trebui să-l facem pe Dușman să plătească de zece ori mai mult pentru pierderile pe care le vom suferi când va trece râul, și tot vom regreta acest schimb. Căci dacă pentru el pierderea unei oștiri e o nimica toată, pentru noi e mult și pierderea unei companii. Iar retragerea celor pe care-i vom trimite departe, pe câmpul de luptă, va fi primejduită, dacă Dușmanul izbuteste să treacă în număr mare.

- Și cum rămâne cu Cair Andros? întrebase Seniorul. Trebuie să rezistăm și acolo dacă apărăm Osgiliathul. Să nu uităm primejdia ce vine din stânga noastră. Nu știm dacă rohirrimii vor veni până la urmă. Dar Faramir ne-a povestit ceva despre un număr mare de războinici care s-ar îndrepta către Poarta Neagră. Și mă gândesc că s-ar putea ca de acolo să se ivească nu numai o singură oștire, și că acestea or să atace din mai multe părți.

- Riscurile sunt mari în orice război, spusese Denethor. Cair Ansis este plin de oameni înarmați și oricum nu mai putem trimite alte forțe. Dar nu voi renunța la Râu și la Pelennor fără luptă - măcar atâta vreme cât avem aici o căpetenie care încă mai are curajul să îndeplinească vrerea seniorului său.

La aceste vorbe, în sală s-a lăsat tăcerea. Într-un târziu Faramir vorbi:

- Nu mă împotrivesc vrierii domniei tale. Deoarece Boromir ți-a fost răpit, mă voi duce eu în locul lui și voi face tot ceea ce-mi va în putință - dacă așa îmi poruncești.

- Așa îți poruncesc, întări Denethor.

- Atunci, cu bine! zise Faramir. Dar de-o fi să mă întorc, fie ca gândurile tale pentru mine să fie mai bune!

- Să văd mai întâi cum te vei întoarce, răspunse Denethor.

Gandalf a fost ultimul care a mai vorbit cu Faramir, înainte ca acesta să o pornească spre răsărit.

- Nu-ți primejdui viața cu pripeală sau din prea mare amărăciune, îi zise. Va fi nevoie de tine aici, și nu pentru război, ci pentru alte treburi. Tatăl tău te iubește, Faramir, și își va aduce aminte de iubirea asta înainte să se sfârșească totul. Cu bine!

Așa a plecat Seniorul Faramir din nou la drum, luând cu sine atâția bărbați câți se arătaseră dornici să-l însoțească sau de câți se putea lipsi fortăreața. De pe ziduri, câțiva oameni își mijeau privirile prin întunecime spre orașul în ruină și se întrebau ce anume se întâmpla în acel loc, căci de zărit nu se putea zări nimic. Alții însă priveau spre miazănoapte, socotind în gând câte leghe îi despărteau de Théoden, aflat în Rohan.

- Oare va veni? se întrebau ei. Își va aminti de vechea noastră alianță?

- Da, va veni, răspundea Gandalf, chiar dacă sosește prea târziu. Dar gândiți-vă puțin! În cel mai bun caz Săgeata Roșie a ajuns la el abia acum două zile, iar din Edoras sunt multe leghe lungi până aici.

Veștile au sosit după căderea nopții. Venind dinspre vaduri, un bărbat a năvălit călare și a anunțat că o oștire apăruse din Minas Morgul și se apropia de Osgiliath; ei i se alăturaseră regimente de la Miazăzi, precum și Haradruin, cel înalt și crud.

- Și am mai aflat, spuse solul, că în fruntea lor s-ar afla din nou Căpetenia Neagră, și teama de el i-a luat-o înainte, cuprinzând malul cestălalt al Râului.

Cu aceste vorbe rău-vestitoare s-a sfârșit și a treia zi de când sosise Pippin în Minas Tirith. Puțini au fost cei care s-au dus să se odihnească în acea noapte, căci nu prea mai aveau nădejde ca Faramir să poată apăra vadurile atât cât era nevoie.

Ziua următoare, cu toate că întunecimea era deplină și nu avea cum să se mai adâncească, a îngreunat și mai mult inimile oamenilor, și o mare teamă a pus stăpânire pe ei. Iar veștile rele, altele și mai multe, nu au întârziat să apară. Trecerea peste Anduin căzuse în mâinile Dușmanului. Faramir se retrăgea spre zidurile Pelennorului, regroupându-și oamenii la Fortărețele Zăgazului; dar Dușmanul era de zece ori mai numeros.

- Dacă învinge la Pelennor, îi va avea pe vrăjmași în spate, spunea solul. Au plătit scump trecerea peste râu, dar nu într-atât pe cât nădăjduisem noi. Și-au pregătit bine planul de luptă. Abia acum ne-am dat seama că își construiau de mult pe ascuns un număr mare de plute și bărci acolo, în Osgiliathul Răsăritean. Parcă se umpluseră apele râului de gândaci, atâția erau cei care le treceau. Dar cel care ne înfrânge este Căpetenia Neagră. Puțini vor fi cei ce vor rămâne pe loc și vor putea să îndure chiar și numai vestea sosirii lui. Înșiși supușii lui se pierd cu firea în fața lui și sunt în stare să se spintece cu propria lor mână dacă el le-o cere.

- Înseamnă că de mine e nevoie acolo mai mult decât aici, spuse Gandalf și numaidecât porni la drum și lucirea lui albă pieri curând din vedere.

Și toată noaptea aceea Pippin rămase singur și fără de somn, sus pe ziduri, cu privirile îndreptate către răsărit.

Nici nu s-a stins bine dangătul primelor clopote ale noii zile, răsunând mai curând a derâdere în bezna fără geană de lumină, când Pippin zări deodată, la mare depărtare, cum izbucnesc focuri în locurile acelea nedeslușite unde se înălțau zidurile Pelennorului. Străjile au dat alarma și toți bărbații Orașului au pus mâna pe arme. Când și când se vedea o scăpărare roșiatică, și încet, prin văzduhul greu, răzbăteau bubuituri surde.

- Au cucerit zidul! strigau bărbații. Și îl pușcă pentru a face spărturi în el. Vin încoace!

- Unde-i Faramir? strigă Beregonnd cuprins de disperare. Să nu-mi spuneți că s-a prăpădit!

Primele vești le-a adus Gandalf. Sosi la mijlocul dimineții, însoțit de câțiva călăreți și escortând un șir de care. Erau pline de răniți, toți cei care fuseseră salvați cu chiu cu vai de la Forturile Zăgazului. Se duse drept la Denethor, fără să mai piardă o clipă. Seniorul Orașului se afla într-o încăpere înaltă, deasupra Sălii din Turnul Alb, iar lângă el se găsea Pippin; își mijeja ochii prin ferestrele întunecate ce dădeau spre nord, sud și est, ca și când ar fi vrut să străpungă umbrele pieirii ce-l înconjurau din toate părțile. Spre miazănoapte privea el mai cu seamă, oprindu-se uneori să asculte, ca și când prin cine știe ce știință străveche urechile ar fi prins ropotul copitelor pe câmpiile îndepărtate.

- A venit Faramir? întrebă el.

- Nu, răspunse Gandalf. Dar l-am lăsat în viață. A hotărât să rămână în ariergardă, de teamă ca nu cumva oamenii lui să se retragă din Pelennor, fugind care încotro vede cu ochii. Poate că va izbuti să-i țină la un loc pe toți atât cât va fi nevoie, dar tare mă îndoiesc. Dușmanul pe care îl are de înfruntat este mult prea puternic. Căci iată a venit cel de care mă temeam eu.

- Doar n-o fi chiar Seniorul Întunecimii? strigă Pippin, atât de îngrozit încât uită de buna-cuviință.

Denethor pufni într-un hohot amar.

- Nu, încă nu, jupâne Peregrin! El va veni doar atunci când va putea să mă răstoarne în triumf, după ce totul va fi fost câștigat. Îi folosește pe alții drept arme ale sale. Așa fac toți marii cârmuitori, dacă sunt înțelepți, jupâne Piticuț. Oare de ce altfel șed eu aici, în turnul meu, și cuget și privesc și aștept, sacrificându-i până și pe propriii mei fii? Căci sabia încă o mai pot mânui.

Se ridică în picioare, își desfășoară mantia cea lungă și neagră și, ce să vezi! Pe dedesubt era înveșmântat în zale, încins la brâu cu o sabie pe măsură, vârată într-o teacă neagră încrustată în argint. Spuse:

- Astfel umblu și astfel dorm de mulți ani, până când trupul meu, odată cu trecerea vremii, își va pierde vigoarea și temeritatea.

- Numai că acum Seniorul din Barad-dûr, cel mai cumplit dintre căpeteniile lui a ajuns să stăpânească zidurile tale exterioare, spuse Gandalf. Cel ce a fost odată Regele Angmar, Vrăjitorul, Duhul Inelului, Stăpânul Nazgûlilor, o suliță a groazei în mâna lui Sauron, umbra disperării.

- Ia seama, Mithrandir, că ai avut un dușman pe măsura ta, nu-l iertă Denethor. Eu unul știu de multă vreme cine este căpetenia supremă din Turnul Întunecimii. Te-ai întors numai pentru a ne spune atâta lucru? Sau te pomenești că te-ai retras din pricină că dușmanul s-a dovedit mai puternic decât tine?

Pippin se înfiora la gândul că Gandalf ar putea izbucni plin de mânie, dar teama lui era neîntemeiată, căci Gandalf răspunse cu blândețe:

- Poate că așa este. Dar încă n-a sosit clipa să ne măsurăm puterile. Și dacă vorbele din bătrâni sunt adevărate, nu de mâna omului va cădea el, iar soarta ce-l așteaptă, ascunsă le este până și înțelepților. Oricum ar fi, Căpetenia Disperării încă nu forțează înaintarea, cel puțin nu acum. El conduce cu acea înțelepciune despre care tocmai ai pomenit, stând în urma sclavilor săi și mânăndu-i din spate pentru împlinirea smintelii lui.

Nu, eu am venit mai curând pentru a-i apăra pe cei ce mai pot fi încă tămăduiți; căci Rammas a fost spart în multe locuri și curând oastea din Morgul va pătrunde peste tot. Mai ales pentru a spune acestea am venit eu. Curând bătălia se va purta aici, pe câmpie. Trebuie pregătiți oamenii. Să fie din cei călări; numai în ei mai putem avea puțină speranță, căci singura slăbiciune a dușmanului asta este: nu are destui călăreți.

- Nici noi nu avem mulți. De-ar fi să vină cei din Rohan, ar fi tocmai la țanc, zise Denethor.

- Mă tem că pe alții o să-i vedem sosind mai întâi, îl avertiză Gandalf. Fugarii din Cair Andros au și ajuns. Insula a căzut. O altă oștire a venit dinspre Poarta Neagră, de la nord-est.

-Știi, Mithrandir, unii te învinuiesc că îți place să aduci vești proaste, dar pentru mine nimic nu-i nou din ceea ce spui, am aflat totul încă de aseară. Cât despre oamenii noștri, m-am și gândit la asta. Să coborâm.

Și timpul trecea și la un moment dat străjerii de pe ziduri au văzut cum se retrag soldații lor. La început s-au întors în devălmășeală grupuri mici de bărbați istoviți și cei mai mulți dintre ei erau răniți; alergau cuprinși de panică, de-ai fi zis că-i urmărea ceva. Spre răsărit se zăreau licărind focuri îndepărtate; dar din ce în ce mai mult, ba într-o parte, ba în alta, focurile acestea păreau să cuprindă întreaga câmpie. Casele și hambarele erau înghițite de pâlălaie. Apoi, din nenumărate locuri porniră cu repeziciune mici pâraie de flăcări roșii, tăindu-și drum prin întuneric și îndreptându-se toate spre panglica lată a drumului care ducea de la Poarta Orașului până la Osgiliath.

- Vrăjmașul, murmurară oamenii. Stăvilarul n-a mai rezistat. Uite-i cum se revarsă prin spărturi! Și parcă aduc torțe cu ei. Ai noștri unde-s?

Seara se lăsa tot mai adâncă, lumina era atât de slabă, încât până și cei care puteau zări până departe abia mai deslușeau limpede ce se petrecea pe câmpie, în afară de focurile din ce în ce mai multe și de liniile de foc ce se tot lăteau și înaintau văzând cu ochii. Într-un târziu, la mai puțin de o milă de Oraș, se ivi o mulțime de oameni, oarecum mai ordonată și care nu fugea, ci mășșăluia, fără să se risipească.

Străjerii își ținură respirația.

- Mai mult ca sigur că în fruntea lor se află Faramir, își dădură ei cu părerea. El are puterea să stăpânească om și fiară deopotrivă. El va izbândi.

Cei care se retrăgeau se aflau la câteva sute de picioare de zid. Din întunecime, din spatele lor, se ivi un grup mic de călăreți care se apropiau în galop, tot ceea ce mai rămăsese din ariergardă. Dintr-o dată se răsuciră pe loc, pentru a înfrunta liniile de focuri ce se apropiau. Și brusc izbucni un vuiet de strigăte înfiorătoare. Călăreții dușmanului se dădură la o parte și din urmă limbile de foc se revărsară ca niște torente, rânduri după rânduri de orci purtând torțe, și bărbați sălbatici de la Miazăzi ducând stindarde roșii, scoțând strigăte în graiurile lor aspre, năvălind tot mai mulți, prinzând pe fugari din urmă. Și cu un țipăt pătrunzător, din cerul întunecat se prăvăliră înaripatele umbre, nazgûlii însetați să ucidă.

Retragerea deveni o devălmășie. Oamenii se repezeau care încotro, înnebuniți, pierduți, lepădându-și armele, strigând cuprinși de frică, prăbușindu-se la pământ.

Și pe neașteptate o trâmbiță răsună din Citadelă și Denethor făcu semn trupei de atac să intre în luptă. Ascunsă în umbra Porții și la adăpostul zidurilor exterioare, aceasta așteptase semnalul lui: și erau acolo toți călăreții care mai rămăseseră în Oraș. Dădură pinteni cailor și se repeziră în formație compactă, în galop, atacând cu strigăt mare. De pe ziduri li se răspunse cu un alt strigăt; căci undeva în față pe câmpie, călăreau cavalerii-lebădă din Dol Amroth, în frunte cu Prințul lor și stindardul lui albastru.

- Amroth pentru Gondor! strigară ei. Amroth pentru Faramir!

Asemenea tunetului se repeziră asupra dușmanului din ambele părți ale armiei care se retrăgea; dar un călăreț îi întrecu pe toți, iute ca vântul când trece prin iarbă: îl purta Iute ca Gândul, iar călărețul strălucea dezvăluit încă o dată, cu o lumină fășnind din mâna lui ridicată.

Nazgûlii țipară și se făcură nevăzuți, căci Căpetenia lor nu era pregătită să înfrunte focul alb al dușmanului său. Oștirile din Morgul, cu gândul numai la prada lor, se pomeniră atacate cu sălbăticie, încât rupseră rândurile și se risipiră precum scânteile purtate de vânt. Scoțând strigăte de bucurie, fugarii se întoarseră și se năpustiră asupra urmăritorilor lor. Cei vânați acum erau chiar vânătorii. Retragerea se preschimbă într-un atac dezlănțuit. Câmpia era plină de orci și oameni răpuși și peste toți și toate se înălța în rotocoale fumul torțelor azvârlite la pământ. Cavaleria își continuă asaltul.

Dar Denethor nu le îngădui să se depărteze prea mult. Cu toate că dușmanul fusese oprit și chiar alungat pentru moment, dinspre Răsărit veneau oștiri nemăsurat de puternice. Trâmbiță răsună din nou, anunțând retragerea. Cavaleria Gondorului se opri, la adăpostul ei, celelalte companii se regrupară. Fără grabă se întoarseră spre Citadelă. Ajunseseră la Poarta Orașului, intrară în pas mândru; la fel de mândri îi primiră locuitorii Orașului, strigând întru lauda lor, dar inimile le erau grele văzând cât se împuținase armia lor. Faramir pierduse o treime din oamenii lui. Dar unde era Faramir?

El veni cel mai de pe urmă. Întâi oamenii lui. Apoi cavalerii călare, iar după ei stindardul din Dol Amroth și Prințul. Și în brațele sale, în fața lui pe cal, aducea trupul rubedeniei sale, Faramir, fiul Denethor, găsit pe câmpul de luptă.

- Faramir! Faramir! strigau pe străzi oamenii, izbucnind în plâns.

Dar el nu răspunse, astfel că l-au dus pe drumul șerpuitor până sus în Citadelă, la tatăl său. Chiar înainte ca nazgûlii să se retragă din calea Călărețului Alb, dădură un ultim atac ucigător, iar Faramir, care tocmai îl încolțise pe unul dintre feroșii războinici călare din Harad, căzuse secerat la pământ. Numai atacul cavalerilor din Dol Amroth l-a salvat de săbiile roșii ale celor de la Miazăzi, care l-ar fi căsăpuit bucăți-bucățele.

Prințul Imrahil îl aduse pe Faramir la Turnul Alb.

- Fiul domniei tale s-a întors după ce a împlinit fapte mari, spuse el, povestind tot ceea ce văzuse.

Însă Denethor se ridică în picioare și, fără să spună un cuvânt, privi la chipul fiului său. Porunci apoi să se pregătească chiar acolo în încăpere un pat pentru Faramir și, după ce-l vor fi culcat în el, să iasă toți din încăpere. Acestea fiind împlinite, Denethor urcă singur în camera lui tainică din vârful turnului; și mulți dintre cei care au privit într-acolo au putut vedea o lumină palidă lucind și licărind o vreme prin ferestrele înguste, apoi stingându-se de tot. Într-un târziu coborî și Denethor; și ducându-se la Faramir, se așeză lângă el fără să scoată un cuvânt, dar chipul lui era pământiu, mai cadaveric decât al fiului său.

Orașul era acum asediat, împresurat din toate părțile de vrăjmași. Rammas fusese spart, Pelennorul abandonat în mâinile Dușmanului. Ultimele vești de dincolo de ziduri au fost aduse de bărbații care fugiseră înoace pe drumul de miazănoapte, înainte ca Poarta să fi fost închisă. Numai ei mai rămăseseră din straja ce fusese pusă acolo unde drumurile dinspre Anórien și Rohan pătrundeau în câmpiile din afara Orașului. De la poartă i-a condus Ingold, același care-i lăsase să intre pe Gandalf și pe Pippin cu numai cinci zile înainte, când soarele încă mai răsărea și aducea speranță dimineța.

- N-am primit nici o veste de la rohirrimi, zise Ingold. Cei din Rohan nu vin acum. Iar dacă vin, nu ne va sluji la nimic. Căci am aflat că înaintea lor a sosit o altă oștire, peste Râu, dinspre Andros, din cât se spune. Și este puternică: batalioane de orci de-ai Ochiului și nenumărate companii de oameni de un soi de care noi n-am întâlnit până acum. Nu-s înalți, ci lați în umeri și tare feroși la înfățișare, bărboși cum sunt gnomii și cu topoare drept arme. Vin dintr-o țară sălbatică, de undeva din întinsul Răsărit, așa se bănuie. Au pus stăpânire pe drumul de miazănoapte, și mulți au intrat în

Anórien. Rohirrimii nu au cum să se apropie.

Poarta era zăvorită. Întreaga noapte străjerii de pe ziduri au auzit freamătul Dușmanului care se agita pe câmpie, pârjolind iarbă și copaci și ciopârțind orice ființă omenească li se ivea în cale, vie sau moartă. În întuneric era greu de ghicit câți anume trecuseră peste apa Râului, dar când dimineața se furișă peste câmpie, sau mai bine spus umbra palidă a unei dimineți, și-au dat seama că nici măcar spaima din timpul nopții nu le socotise bine numărul. Câmpia era înnegrită de companiile mărșăluitoare, întinzându-se cât putea ochiul cuprinde în întunecimea aceea; ca o ciupercă otrăvitoare uriașă, peste tot în jurul orașului se ridicaseră tabere nesfârșite de corturi negre sau sângerii.

Orcii săpau ca furnicile, săpau șiruri de tranșee adânci într-un cerc uriaș, la un zbor de săgeată depărtare de ziduri, nu mai mult; și pe măsură ce isprăveau de săpat o tranșee, o umpleau cu foc, deși, cum anume erau acestea aprinse ori împiedicate să se stingă, dacă prin știința lor sau prin cine știe ce vrăjitorie, nimeni nu-și putea da seama. Și au continuat să trudească, sub privirile celor din Minas Tirith, care nu aveau cum să-i împiedice pe orci. Și după ce era isprăvită o linie de tranșee, care mari se apropiau; și curând după aceea alte companii ale dușmanului veneau și la adăpostul unei tranșee înălțau mașinăriile acelea uriașe care aruncau proiectile. Nimic de soiul ăsta sau care să bată atât de departe nu se afla pe zidurile Orașului, ca să întoarcă atacul.

La început locuitorii au râs, fără să se teamă prea mult de pregătirile dușmanului. Căci zidul principal al Orașului era tare înalt și gros, îl duraseră númeroneenii înainte ca puterea și priceperea lor să se fi risipit în exil; iar în afară, suprafața lui semăna cu Turnul din Orthanc, dură, de nerăzbit, ca tăișul oțelului ori dogoarea focului, de nedărâmat decât prin vreo răscolire a pământului pe care se sprijinea.

- Nu, nu, spuneau asediații, nici de-ar veni Cel fără Nume, nici măcar el n-ar putea pătrunde aici, atâta vreme cât suntem noi în viață.

Dar alții întrebau:

- Cât suntem în viață? Cât va mai dura viața noastră? Dușmanul are o armă cu care, de când a început lumea aceasta, multe fortărețe de neînfrânt a dărâmat: Foamea. Drumurile ne sunt tăiate. Rohan nu va veni.

Dar mașinăriile nu și-au irosit proiectilele împotriva zidului invincibil. Cel care poruncea asaltul asupra celui mai mare dușman al Seniorului din Mordor nu era nici incendiator, nici căpetenie orcească. Ci o putere și o minte a răului însuși. De cum au fost ridicate în vâlmășag de strigăte și scârțâituri de frânghii și grui, marile catapulte au și început să arunce proiectile, dar le aruncau în sus, încât treceau pe deasupra meterezelor și cădeau bufnind în primul cerc al Orașului; și prin cine știe ce meșteșug tainic, multe dintre ele izbucneau în flăcări încă înainte de a atinge pământul.

Curând, primejdia ca în spatele zidului să izbucnească un pârjol deveni atât de mare, încât cei care nu păzeau zidurile erau nevoiți să se lupte cu flăcările ce țâșneau peste tot. Apoi, o dată cu proiectilele cele mari a venit încă o rafală, mai puțin distrugătoare, însă cu atât mai cumplită. Peste tot pe străzile și pe aleile din spatele Porții cădeau și se rostogoleau mici proiectile rotunde care nu ardeau. Dar când oamenii s-au repezit să vadă ce anume puteau fi acelea, au izbucnit în țipete sau în lacrimi. Căci dușmanul arunca în Oraș capetele tuturor celor care căzuseră în lupta de la Osgiliath sau pe zăgazul Rammas, sau pe câmpuri. Priveliștea era cum nu se poate mai îngrozitoare: cu toate că unele dintre ele erau zdrobite, diforme, iar altele fuseseră retezate cu cruzime, multe mai purtau trăsături ce puteau fi recunoscute și nu era greu de ghicit că oamenii aceia muriseră în chinuri groaznice; iar chipurile fuseseră însemnate cu mârșavul semn al Ochiului fără de Pleopă. Dar așa pocite și pângărite cum erau, tot se mai întâmpla ca cei din oraș să mai vadă o dată chipul cuiva pe care-l cunoscuseră înainte, care odată umblase mândru de uniforma sa soldătească sau trudise la câmp sau venise în vreo zi de sărbătoare de prin văile înverzite dintre dealuri.

În zadar își agitau bărbații pumnii la vrăjmașii haini care viermuiau dincolo de Poartă. Nu le păsa acelora de blestemele lor și nici ei nu pricepeau graiurile oamenilor din apus care strigau cu voci aspre ca ale fiarelor sau păsărilor de stârvuri. Dar curând puțini au mai rămas în Minas Tirith dintre aceia care aveau temeritatea să înfrunte armile Mordorului. Căci Seniorul întunecimii s-a dovedit că mai avea o armă, încă și mai nemilos de iute decât foamea: spaima și disperarea.

Nazgûlii s-au întors și, după cum Seniorul întunecimii, Seniorul lor, creștea în putere și nu pregeta să și-o arate, la fel și vocile lor, care nu dădeau glas la altceva decât vrerii și ticăloșiei lui, se dovedeau tot mai grele de răutate, răspândind și mai multă groază. Se roteau deasupra Orașului precum vulturii care-și așteaptă tainul din carnea oamenilor sortiți pieirii. Zburau apoi până pieriau din

vedere și unde nu-i mai putea atinge nici o săgeată, cu toate acestea erau mereu acolo și vocile lor aducătoare de moarte umpleau văzduhul. Și cu fiecare strigăt deveneau tot mai greu de îndurat. În cele din urmă, până și cei mai tari de inimă se aruncau la pământ atunci când amenințarea nevăzută trecea pe deasupra lor, sau, dacă rămâneau în picioare, își lăsau armele să cadă din mâinile lipsite de vlagă, în vreme ce în mințile lor își făcea loc întunericul și atunci nu se mai gândeau la război, ci numai cum să se ascundă și să se târască, și numai la moarte.

Cât a durat acea zi neagră, Faramir a zăcut pe patul său din încăperea din Turnul Alb, pradă unei fierbințeli fără de speranță; pe moarte, a spus careva, și curând toți cei aflați pe ziduri și pe străzi numai asta spuneau, „pe moarte”, și lângă el se afla tatăl său, fără să scoată o vorbă, doar veghetor, și nu mai lua câtuși de puțin seamă la apărare.

Ore mai întunecate ca acestea nu-i fusese încă dat lui Pippin să cunoască, nici măcar atunci când se aflase în ghearele lui Uruk-hai. Datoria sa era aceea de a-l sluji pe Stăpân, ceea ce și făcea, stând uitat, așa i se părea, lângă ușa încăperii neluminate, stăpânindu-și cât putea mai bine propriile sale temeri. Și cum stătea acolo și se uita, i se păru că Denethor îmbătrânește văzând cu ochii, ca și când ceva se frânsese în voința sa mândră și mintea lui neîndurătoare fusese învinsă. Poate că ceea ce o măcinase erau durerea și remușcarea. Pippin zări lacrimi pe fața aceea ce nu cunoscuse lacrima înainte, ceea ce încă și mai greu de îndurat decât mânia.

- Nu plângeți, stăpâne, murmură el. Poate că se va tămădui. Pe Gandalf l-ați întrebat?

- Nu-ncerca să mă alini cu vrăjitorii! Îi ceru Denethor. Nădejdea nebunului a dat greș. Dușmanul a descoperit-o și acum puterea lui sporește; ne citește gândurile și orice am face nu e decât spre pieirea noastră.

Mi-am trimis fiul fără să-i mulțumesc, fără să-l binecuvânteț, l-am trimis într-o primejdie fără rost, și iată-l cum zace cu otrava umplându-i sângele. Vai, vai, oricare-ar fi de-aici încolo soarta războiului, spița mea se sfârșește, însăși Casa Majordomului a fost înfrântă. Neamuri mărunte vor domni de-acum încolo peste ceea ce a mai rămas din Regii Oamenilor, pitindu-se în munți până când cu toții vor fi stârpiți.

La ușă veniră bărbați strigând după Seniorul Orașului să iasă.

- Nu, nu voi coborî, spuse el. Trebuie să stau lângă fiul meu. Poate că va vorbi înainte să se sfârșească. Numai că sfârșitul lui e aproape. Urmați pe cine voțiți, și pe Marele Nebun de-o fi să fie, chiar dacă nădejdea lui a murit. Eu aici rămân.

Așa s-a făcut că a ajuns Gandalf să comande ultima apărare a Orașului din Gondor. Oriunde se ducea, inimile oamenilor prindeau din nou putere și umbrele înaripate piereau din amintire. Neobosit bătea el drumul între Citadelă și Poartă, de la mieznoapte și miezăzi, făcând înconjurul zidului, și împreună cu el mergea Prințul din Dol Amroth, cu cămașa lui din zale lucitoare. Căci el și cavalerii săi încă se mai țineau de adevărați seniori ai númeroșilor. Cei care-i vedeau șușoteau: „Adevăr grăiesc poveștile de demult: prin venele seminției acesteia curge sânge elfesc, căci poporul lui Nimrodel a viețuit cumva pe tărâmurile celea.” Și câte unul prindea atunci să cânte în întuneric, câteva strofe doar, din balada lui Nimrodel sau din alte cântece din Valea Anduinului, din anii de demult pieriți.

Și cu toate acestea... cum se depărtau ei, umbrele se apropiau din nou de oameni și inimile lor înghețau și vitejia Gondorului se preschimba în cenușă. Și astfel au trecut ei dintr-o întunecată zi a spaimei în întunericul unei nopți disperate. Focurile ardeau nestăpânite în primul cerc al orașului, iar în multe locuri garnizoanei de pe zidul exterior i se tăia orice cale de retragere. Numai că aceia foarte devotați, care încă mai rămăseseră la posturile lor, erau puțini; cei mai mulți fugiseră în spatele celei de-a doua porți.

Dincolo de câmpul de luptă, departe, peste Râu, se duraseră cu repeziciune poduri și, cât a fost ziua aceea de lungă, încă și mai multe oștiri și mașinării de război s-au revărsat dincoace de ape. Și iată că la miezul nopții a început atacul. Avangarda a trecut prin tranșeele de foc pe tot felul de căi ocolite ce fuseseră lăsate anume printre ele. Înaintau fără să ia seamă la câți pierdeau dintre ei în timp ce se apropiau grămadă și intrau în bătaia arcurilor celor de pe ziduri. Numai că acolo sus rămăseseră mult prea puțini pentru a le mai pricinui mari pagube, cu toate că lumina focurilor dezvăluia multe ținte pentru arcașii iscusiți cu care se lăudase Gondorul odată. Și atunci, dându-și seama că vitejia Orașului fusese îngenuncheată, Căpetenia nevăzută și-a dezlănțuit puterea. Încet, grozavele turnuri de asediu înălțate în Osgiliath s-au pus în mișcare prin întuneric.

Și din nou veniră solii la ușa încăperii din Turnul Alb și Pippin îi lăsa să intre, căci veștile lor nu sufereau amânare. Denethor își întoarse încet ochii de la chipul lui Faramir și se uită în tăcere la ei.

- Primul cerc al Oraşului e în flăcări, stăpâne, spuseră ei. Ce porunceşti, Măria ta? Încă eşti Senior şi Majordom. Nu toţi vor să-l urmeze pe Mithrandir. Oamenii fug de pe ziduri, le lasă neapărate.

- De ce? întrebă Denethor. De ce fug, nebunii de ei? Mai bine să ardă mai curând decât mai târziu, căci cu toţii vom arde. Întoarceţi-vă la rugul vostru! Iară eu? Eu mă voi duce acum spre propriul meu rug. Propriul meu rug! Fără mormânt pentru Denethor şi Faramir. Fără mormânt! Fără somnul cel prelung al morţii îmbălsămate. Vom arde precum regii păgâni de dinainte ca vreo corabie să fi plutit coace dinspre Apus. Apusul n-a izbândit. Duceţi-vă şi ardeţi!

Fără plecăciuni şi fără să răspundă, solii se răsuciră pe călcâie şi ieşiră în fugă din încăpere.

Denethor se ridică în picioare şi dădu drumul mâinii încinse de febră a lui Faramir, pe care o ţinuse până atunci într-ale sale.

- El a şi început să ardă, spuse el mâhnit. Sălaşul spiritului său se năruie.

Se apropie de Pippin şi privi cu blândeţe în jos spre el.

- Rămâi cu bine, îi zise. Rămâi cu bine, Peregrin, fiu al lui Paladin! Scurt a fost serviciul tău în slujba mea şi iată că acum se apropie de sfârşit. Te eliberez de puţinul care a mai rămas. Te du si mori aşa cum crezi tu că îţi este mai bine. Şi cu cine vei voi, chiar şi cu acel prieten a cărui nesăbuiţă te-a adus în pragul acestei morţi. Cheamă-i la mine pe slujitorii mei şi apoi te du. Cu bine!

- Eu nu-mi iau rămas-bun, stăpâne, zise Pippin, îngenunchind. Deodată se ridică în picioare, îl privi pe bătrân drept în ochi - după cum era obiceiul hobbiţilor - şi spuse: vă las acum, stăpâne, pentru că, într-adevăr, tare mult vreau să-l văd pe Gandalf. Dar nu este nebun; şi nu mă voi gândi la moarte atâta timp cât el nu-şi pierde speranţa în viaţă. Cât priveşte jurământul ce l-am făcut şi slujba la domnia voastră, nu doresc să fiu eliberat cât încă mai sunteţi în viaţă. Iar de-o fi ca ei să pătrundă până în Citadelă, nădăjduiesc să fiu aici şi să stau alături de domnia voastră şi să dovedesc că merit măcar armele pe care mi le-aţi dat.

- Fă cum pofteşti, jupâne Piticuţ, spuse Denethor. Dar *viaţa* mea s-a frânt. Trimite slujitorii la mine!

Şi cu aceste vorbe se întoarse la Faramir.

Pippin se duse să-i cheme pe slujitori, şi aceştia veniră: şase bărbaţi vânjoşi şi chipeşi care îndeplineau treburile gospodăreşti. Porunca stăpânului îi făcuse să tremure de frică. Însă Denethor îi rugă, cu voce blândă, să aşeze peste trupul lui Faramir cuverturi calde şi apoi să-l scoată de acolo. Iar ei se supuseră şi, ridicând patul, îl scoaseră din încăpere. Păseau încet, pentru a nu-l zgâlţâi prea tare pe omul cuprins de fierbinţeală, şi în urma lor venea Denethor, sprijinit în toiag; ultimul venea Pippin.

Şi astfel au ieşit din Turnul Alb, ca şi când mergeau la o înmormântare, şi au pornit prin întuneric spre locul unde norul ce atârna deasupra oraşului era luminat de jos de licăriri de-un roşu-stins. Şi cu acelaşi pas domol au traversat curtea cea mare şi, la un cuvânt al lui Denethor, s-au oprit lângă Copacul Veştejit.

În jur era linişte, nu se auzea decât freamătul războiului de jos, din Oraş. Şi picurul trist, în havuzul întunecat, al apei de pe ramurile moarte. Apoi cortegiul a trecut pe sub poarta Citadelei şi prin faţa străjerilor care-i priveau uluiţi şi deznădăjduiţi. Luând-o spre apus, după un timp au ajuns la o uşă ce se deschidea în zidul din spate al celui de-al şaselea cerc. Era numită Pen Hollen, pentru că stătea mereu zăvorită, nu se deschidea decât la funeralii şi numai Seniorul Oraşului o putea folosi, ori cei care duceau ofrande la morminte, ori îngrijeau de criptele morţilor. Din spatele uşii pornea un drum şerpuit ce cobora cu multe ocolişuri până la fâşia de pământ aflată în umbra prăpastiei lui Mindolluin, acolo unde se găseau marile cripte ale Regilor şi ale Majordomilor morţi.

Lângă drum, într-o căsuţă, stătea portarul; cu teamă în ochi şi un felinar în mână se apropie de cortegiul. La porunca Seniorului, descuie uşa şi aceasta se deschise fără zgomot; iar ei trecură, luând cu ei felinarul portarului. Întunericul ascundea drumul ce urca spre ei printre ziduri străvechi şi balustrade sprijinite pe nenumăraţi stâlpi care apăreau fantasmatici în raza legănată a felinarului. Ecoul însoţea zgomotul paşilor lor care coborau încet, tot mai jos, până când, în cele din urmă, ajunseră la Strada Tăcută, Rath Dínen, aflată între cupole palide şi săli pustii şi chipuri ale celor morţi de mult; şi intrară în Casa Majordomilor şi aşezară pe pământ povara ce-o purtaseră.

Privind neliniştit în jur, Pippin văzu că se afla într-o încăpere larg boltită, învăluită ca de nişte draperii de umbrele uriaşe pe care micul felinar le arunca pe pereţii ei ascunşi vederii. Şi abia desluşit se întrezăreau multe şiruri de mese tăiate din marmură; pe fiecare masă zăcea o siluetă care dormea cu mâinile încrucişate, cu capul sprijinit de piatră. Însă chiar lângă ei se afla o masă lată şi goală. Pe

această masă, la un semn al lui Denethor, l-au întins ei pe Faramir și alături pe tatăl său, și i-au acoperit cu același acoperământ pe amândoi. Și au stat apoi cu capetele plecate precum îndoliații la patul celui mort. Într-un târziu, Denethor spuse cu voce șoptită:

- Aici vom aștepta. Dar să nu trimiteți după îmbălsămători. Ci lemne să ne aduceți, care ard iute, și să le puneți peste tot în jur și sub masă; și turnați ulei peste ele. Și când vă voi ruga eu, să aruncați torța. Faceți precum v-am poruncit și nu-mi mai vorbiți. Rămâneți cu bine!

- Cu voia domniei voastre, stăpâne! spuse Pippin, și răsucindu-se pe călcâie o rupse la fugă îngrozit din casa morții. „Bietul Faramir! Mai curând are nevoie de leacuri, nu de lacrimi. Ah, unde să-l găsec pe Gandalf? Unde-i îmbulzeala mai mare, îmi vine să cred; și n-o să aibă timp de pierdut cu muribunzii sau nebunii”.

La ușă se întoarse către servitorul care rămăsese acolo de pază.

- Stăpânul tău nu-i în toate mințile, spuse. Nu vă pripiți! Nu aduceți foc aici atâta vreme cât Faramir trăiește!

- Cine cârmuiește Minas Tirith? întrebă omul. Seniorul Denethor ori Pribeagul cel Sur?

- Din cât se pare, nimeni altcineva decât Pribeagul cel Sur, răspunse Pippin și cu acestea o porni înapoi pe drumul șerpuit în sus, cât de repede erau picioarele lui în stare să-l ducă, trecu pe lângă portarul uluit, ieși pe ușă și o ținu tot așa până când ajunse aproape de poarta Citadelei. Straja îl opri când ajunse în dreptul ei. Recunosc vocea lui Beregond.

- Încotro alergi așa, jupâne Peregrin? strigă.

- Să-l găsec pe Mithrandir.

- Soliile Seniorului nu suferă amânare, iar eu nu am căderea să le țin în loc, zise Beregond; dar spune-mi totuși: ce se petrece? Încotro s-a dus Stăpânul meu? Eu abia am intrat în gardă, dar am auzit că a trecut pe aici în drum spre Ușa Zăvorită și câțiva bărbați mergeau în fața lui, purtându-l pe Faramir.

- Așa este, s-a dus spre Strada Tăcută.

Beregond își lăsă capul în piept ca să-și ascundă lacrimile.

- Umbla vorba că e pe moarte, oftă el, și uite că acum e mort.

- Nu, încă n-a murit. Și eu cred că moartea lui mai poate fi împiedicată. Dar, Beregond, Seniorul Orașului a căzut înainte ca Orașul lui să fie cucerit. Mîntea i s-a tulburat și din această pricină e periculos.

Și pe nerăsuflăte îi povesti despre cuvintele și faptele ciudate ale lui Denethor.

- Trebuie să-l găsec pe Gandalf cât mai iute.

- Atunci trebuie să cobori până jos, unde se dă bătălia.

- Știu. Am plecat cu învoirea Seniorului. Dar, Beregond, încearcă, dacă poți, să împiedici să se întâmple ceva rău.

- Seniorul nu îngăduie celor ce poartă însemnele negre și argintii să-și părăsească postul, oricare ar fi pricina, decât la porunca lui.

- Ei bine, acum ai de ales între reguli și viața lui Faramir, spuse Pippin. În ce-l privește pe Denethor, mă tem că vei avea de înfruntat un smintit, nu un senior. Acum trebuie să fug. Mă voi întoarce, dacă voi putea.

Și porni în fugă în jos, tot mai jos, spre orașul exterior. Pe lângă el treceau oameni care fugeau de pârjol, și unii care-i băgau de seamă uniforma se întorceau să strige după el, dar lui nu-i păsa. În sfârșit, trecu de cea de-a Doua Poartă, dincolo de care focuri se înălțau uriașe între ziduri. Și totuși, totul părea nefiresc de tăcut. Nici zgomote, nici strigăte de bătălie sau zăngănit de arme. Dintr-o dată se auzi un strigăt înfiorător. Urmă o zguduitură cumplită și un bubuit ce se prelungi într-un ecou adânc. Luptându-se din răputeri să-și înfrângă teama și groaza care-i înmuia genunchii, Pippin dădu un colț și se pomeni în spațiul larg ce se deschidea în spatele Porții Orașului. Se opri ca trăsnet. Îl găsisse pe Gandalf; dar în clipa următoare, se retrase, ghemuindu-se în umbră.

Atacul cel mare începuse imediat după miezul nopții, și de atunci nu slăbise câtuși de puțin. Tobele bubuiseră una-ntruna. Dinspre miazănoapte și dinspre miazăzi, companie după companie de vrăjmași atacau fără încetare zidurile. Veneau monștri neînchipuit de mari, ca niște case mișcătoare în lumina roșie și spasmodică, *mûmakilii* din Harad, trăgând pe străzi, drept prin mijlocul focurilor, turnuri și mașinării urieșești. Căpeteniei lor nu-i prea păsa ce făceau aceștia sau câți aveau să moară dintre ei: singurul ei gând era acela de a cerca forța apărării și de a le da de furcă oamenilor din Gondor în cât mai multe locuri deodată. Greutatea cea mai mare avea s-o azvârle asupra Porții. O fi

fost ea foarte trainică, făurită din oțel și fier și apărată de turnuri și bastioane din piatră cu neputință de cucerit numai că tocmai ea era cheia, punctul cel mai slab din tot acel zid înalt și de nepătruns.

Tobele bubuiau din ce în ce mai tare. Focuri izbucneau peste tot. Mașinării colosale traversau câmpia; și în mijlocul lor se afla un berbec uriaș, lung cât un copac de o sută de picioare, legându-se de lanțuri puternice. Vreme multă a trebuit ca să fie turnat în fierăriile tenebroase ale Mordorului, și capul său hidos, din oțel negru, primise forma unui lup fioros; fusese vrăjit să aducă numai prăpăd și nenorocire. Grond îi era numele, în amintirea Barosului din străvechea Lume Subpământeană. Fiare nemiloase îl trăgeau, orci îl înconjurau, iar în urmă-i veneau căpcăunii munților, ca să-l mânuiască.

În jurul Porții, rezistența era încă dârză, cavalerii din Dol Amroth și cei mai neînfricați din garnizoană ținând cu îndârjire piept atacului. Proiectilele și săgețile cădeau cu nemiluita; turnurile de asediu se năruiau sau izbucneau dintr-o dată în flăcări. La picioarele zidurilor, de o parte și de alta a lor, pământul era îngropat sub mormane de sfărâmaturi și sub trupurile celor răpuși; vrăjmașii însă veneau tot mai mulți, pradă parcă nebuniei.

Grond se târa înainte. Nici un foc nu cădea pe scheletul ce-l susținea. Când și când, unii din monștrii aceia imenși care-l împingeau își ieșeau din minți și dădeau iama în orcii fără număr care străjuiau berbecule, apoi leșurile erau aruncate în lături din calea berbecului, dar alți orci, și mai mulți, le luau locul.

Grond se târa înainte. Tobe bubuiau sălbatic. Deasupra movilelor de cărnuri spintecate apărură o formă hidoasă: un călăreț înalt, cu capul acoperit de o glugă și trupul învelit într-o mantie neagră, încet, călcând pe cei căzuți sub copitele calului, se apropia fără să se ferească de săgeți. Se opri la un moment dat și scoase o sabie lungă cu lamă nelucitoare. În acea clipă, o teamă cumplită puse stăpânire pe toți, apărători și dușmani deopotrivă, și mâinile oamenilor căzură fără vlagă pe lângă trupuri și nici un arc nu mai zbârâni. Preț de o clipă, totul încetă.

Tobe bubuiau și duduiau. Cu o forță uriașă, Grond fu împins în față de către niște mâini la fel de uriașe. Ajunse la Poartă. Își luă avânt. Un bubuit adânc zgudui Orașul precum tunetul ce se rostogolește printre nori. Dar poarta de fier și stâlpii de oțel nu se clintiră.

Atunci Căpitanul Negru se înalță în scări și strigă cu vocea lui înspăimântătoare, rostind într-un grai de mult uitat vorbe de putere și groază, menite să sfărâme inimi și piatră laolaltă. Poarta Gondorului crăpă. Lovită parcă de un descântec nimicitor, se sfărâmă; un fulger de lumină orbitoare izbucni și aripile porții se sfărâmară în mii de bucățele.

Și atunci intră călare Stăpânul nazgûlilor. O siluetă copleșitoare, neagră, desenată pe focurile din spatele său, astfel se înfățișa Călărețul, răspândind în jur o mare de disperare. Intră călare Stăpânul nazgûlilor, pe sub bolta porții pe unde nici un dușman nu trecuse vreodată, și toată suflarea omenească fugi din calea lui.

Toți, în afară de unul singur. Așteptând acolo, tăcut și nemișcat, în spațiul din fața Porții, stătea Gandalf călare pe Iute ca Gândul: singurul dintre toți caii de pe pământ care putea să îndure grozăvenia aceea, nemișcat, întepenit pe picioarele lui, precum un chip gravat.

- Nu poți pătrunde aici, spuse Gandalf, și uriașa umbră se opri locului. Du-te înapoi, în hăul care ți-a fost sortit! Du-te înapoi! Prăvălește-te în nimicnicia care vă așteaptă pe tine și pe stăpânul tău. Du-te!

Călărețul Negru își lăsă gluga pe spate și, să vezi și să nu crezi! purta o coroană regească; numai că era așezată pe un cap ce nu se vedea. Focurile roșii strălucneau între coroană și umerii lați și întunecați, acoperiți de mantie. Dintr-o gură nevăzută izbucni un hohot de râs nimicitor.

- Nebun bătrân! zise călărețul. Nebun bătrân! A sosit vremea mea. Nu recunoști Moartea atunci când ți se înfățișează înaintea ochilor? Acum ai să mori și sudalmele tale vor suna în pustiu!

Și cu aceste vorbe ridică sus spada și tăișul acesteia fu străbătut de flăcări. Gandalf nu se clinti. Și chiar în acea clipă, undeva într-o ogradă din Oraș, se auzi un cântat de cocoș. Cârâitul ascuțit și limpede al unui cocoș căruia nu-i păsa de vrăjitorii, nici de război, salutând doar dimineața care aducea zorile pe cer, mult deasupra Umbrelor morții.

Și parcă răspunzându-i, de undeva de departe se auzi un alt zvon. Corni, corni, corni. Răsuna stins ecoul chemării lor între pereții întunecoși ai muntelui Mindolluin. Chemarea dezlanțuită a cornilor celor mari de la Miazănoapte. Rohan sosise, în sfârșit.

V

Marșul rohirrimilor

Era întuneric și Merry nu putea zări nimic de acolo de unde stătea întins pe pământ, învelit într-o pătură; cu toate că noaptea era înăbușitoare, fără nici o adiere de vânt, peste tot în jurul lui copacii nevăzuți suspinau încetișor. Merry își înalță capul. Și auzi din nou un sunet ca de tobe în depărtare, dinspre dealurile împădurite și terasele muntelui. Bătăile încetau brusc și iar începeau, din altă direcție, ba mai aproape, ba mai departe. Oare cei care făceau de strajă le auziseră și ei? se întrebă Merry.

Nu le putea vedea, dar știa că de jur împrejur se aflau companiile rohirrimilor. Simțea prin întuneric mirosul cailor, îi auzea cum se mișcă și cum lovesc din copite în pământul acoperit cu ace de brad. Oștirea făcuse popas în pădurile de pini ce creșteau în jurul Farului Silenach, un țănc înălțându-se mult deasupra lungilor culmi ale Pădurii Druadan, care însoțeau drumul principal din Anórienul de Răsărit.

Merry era prea obosit ca să doarmă. Călărise patru zile fără întrerupere și întunericul tot mai adânc se lăsase ca o povară pe inima lui. Începea să se întrebe de ce ținuse atât de mult să vină, când avusese toate motivele, chiar stăpânul îi poruncise, să rămână acasă. Se întrebă dacă regele cel bătrân știa că porunca lui fusese încălcată și era supărat din această pricină. Poate că nu. Din câte se părea, Dernhelm se înțelese cu Elfhelm (*Elf* - elf; *helm* - cărmă; coif, *n.tr.*), mareșalul care comanda *éoredul* în care călăreau ei. El și oamenii săi nu-l băgau în seamă pe Merry și se prefăceau că nu-l aud atunci când vorbea. Ca și când n-ar fi fost mai mult decât o altă boccea pe care o ducea Dernhelm. Lui Dernhelm nici nu-i păsa, căci nu vorbea niciodată cu nimeni. Merry se simțea mic, nedorit de nimeni și singur. Iar acum timpul nu mai avea răbdare și oștirea se afla în primejdie. Îi despărțea mai puțin de o zi de zidurile exterioare ale orașului Minas Tirith, care înconjurau pământurile orașului. Cercetașii fuseseră trimiși înainte. Unii dintre ei nu se întorseseră. Alții veniseră degrabă înapoi, spunând că drumul era blocat. O oștire vrăjmașă făcuse tabără chiar pe drum, la trei mile depărtare de Amon Dîn, și câteva cete înarmate se apropiau de ei, mai aveau de străbătut trei leghe și ajungeau aici. Orcii mișunau pe dealurile și prin pădurile care mărgineau drumul. Regele și Éomer țineau sfat la adăpostul nopții.

Merry își dorea să aibă pe cineva cu care să stea de vorbă și gândul îi zbură la Pippin. Ceea ce îi spori neliniștea. Bietul Pippin, închis în marele oraș de piatră, singur și înspăimântat. Tare ar fi vrut Merry să fie un călăreț înalt, așa ca Éomer, să poată sufla și el din corn sau ce-o fi fost, și să fugă în galop să-și salveze prietenul. Se ridică în capul oaselor, ascultând bubuitul tobelor care reîncepuse, Parcă mai aproape de data asta. La un moment dat, auzi niște voci care vorbeau în șoaptă și văzu niște felinare, pe jumătate acoperite, trecând printre copaci. Oamenii din preajma lui începură să se foiască șovăielnici prin întuneric.

O siluetă înaltă apărură din senin, se împiedică de Merry și bodogăni câteva înjurături la adresa rădăcinilor de copaci. Merry recunoscu vocea mareșalului Elfhelm.

- Nu sunt rădăcină de copac, domnule, zise el, nici raniță, ci un hobbit pe care domnia ta tocmai l-a lovit. Nu pretind scuze, dar măcar spune-mi ce se petrece.

- Orice se poate petrece în întunericul ăsta blestemat, răspunse Elfhelm. Oricum, stăpânul meu a trimis vorbă că trebuie să fim gata: în orice clipă putem primi ordin de plecare.

- Asta înseamnă că dușmanul se apropie? vru să știe Merry cuprins de neliniște.

- Nicidecum, dușmanul este pe drum, nu aici, între dealuri. Ce auzi tu sunt woseii, Oamenii Sălbatici ai Pădurii - ăsta-i felul lor de a vorbi între ei când se află departe unii de ceilalți. Se zice că încă și acum mai bănuie Pădurea Druadan. Sunt urmașii unei seminții din alte vremuri, au mai rămas puțini, trăiesc ascunși, sălbatici și temători, precum fiarele. Nu se războiesc nici cu Mordorul, nici cu Obștea; dar întunericul ăsta și apropierea orcilor îi neliniștește: se tem să nu se întoarcă Anii Întunecimii. Și teama lor s-ar putea adevăra. Să fim mulțumiți că nu ne vânează pe noi: căci, din câte

se spune, folosesc săgeți otrăvite și sunt vânători neîntrețuți. Dar s-au pus în slujba lui Théoden. Chiar acum una din căpeteniile lor este dusă la rege. Într-acolo se îndreaptă luminile. Cam asta este ceea ce-am aflat, altceva nimic. Și acum trebuie să mă duc să împlinesc poruncile stăpânului meu. Strânge-ți și tu lucrurile, jupâne Raniță!

Și dispăru în întuneric.

Lui Merry nu-i prea plăcură veștile astea despre sălbatici și săgeți otrăvite, dar și fără ele se simțea apăsător de o spaimă mare. Nu mai suporta așteptarea. Dorea să știe ce avea să se întâmple. Se ridică de jos și fără să piardă multă vreme porni precaut în urma ultimului felinar, înainte ca acesta să dispară cu totul printre copaci.

Ajunse curând la un loc deschis unde, sub un copac falnic, se găsea un cort mic, înălțat anume pentru rege. Un felinar mare, acoperit în partea de sus, atârna de o cracă, aruncând în jos un palid cerc de lumină. Acolo ședea Théoden și Éomer, iar în fața lor, pe pământ, stătea o piticanie de om, vârstat ca o piatră roasă de vreme, cu firele bărbii rare răzlețite pe pieptul lui scobit, ca niște fuioare de mușchi uscat. Picioare scurte și brațe dolofane, gros și îndesat la trup, cu un acoperământ de ierburi în jurul șalelor. Merry parcă mai văzuse undeva ființa asta, și deodată își aminti de Oamenii Púkel din Valea Calvarului. Ai fi zis că era una din acele figuri străvechi readuse la viață, sau te pomenești că era o creatură coborâtă în linie dreaptă de-a lungul anilor fără număr din modelele folosite de meșteri cioplitori cu multă vreme în urmă.

Cei trei tăceau când s-a apropiat Merry, târându-se neauzit, apoi Sălbaticul începu să vorbească, răspunzând, din câte se părea, unei întrebări puse mai înainte. Vocea lui era adâncă și guturală, dar, spre surprinderea lui Merry, vorbea în Limba Comună, doar că oarecum poticnit și amestecând tot felul de cuvinte ciudate.

- Nu, părinte al călăreților, spuse el. Noi nu luptăm. Doar vânăm. Omorâm *gorgûni* în pădure, urâm pe orci. Și voi urâți pe *gorgûni*. Noi ajutăm cum putem. Sălbaticii au urechi și ochi lungi; știu toate potecile. Sălbaticii trăiesc aici dinainte de Casele de Piatră; dinainte ca Oamenii înalți să vină din Apă.

- Dar noi avem nevoie de ajutor în bătălie, spuse Éomer. Cum o să ne ajutați tu și-ai tăi?

- Adunăm vești, zise Sălbaticul. Noi privim din dealuri. Noi urcăm munți înalți și privim jos. Orașul de Piatră e închis. Foc arde acolo afară; acum și înăuntru. Vreți să veniți acolo? Atunci trebuie să vă grăbiți. Dar *gorgûni* și oameni de tare departe - și își flutură spre răsărit un braț noduros - stau pe drumul de cai. Foarte mulți, mai mulți decât Călăreții.

- De unde știi? întrebă Éomer.

De pe chipul teșit și din ochii negri ai bătrânului nu se putea citi nimic, dar vocea îi era morocânoasă, semn că nu-i plăcuse ceea ce auzise.

- Sălbaticii sunt sălbatici, liberi, dar au copii, răspunse el. Eu sunt mare căpetenie Ghân-buri-Ghân. Eu număr multe lucruri: stelele pe cer, frunzele în copaci, oamenii în întuneric. Voi sunteți de douăzeci de ori câte douăzeci numărate de zece ori și încă cinci. Ei sunt mai mulți. Bătălie mare, și cine va câștiga? Și încă și mai mulți se învârt în jurul zidurilor Orașului de Piatră.

- Vai! Adevăr grăiește, zise Théoden. Cercetașii noștri spun că au săpat șanțuri pe drum și au înfipt țărushi. N-avem cum le înlătura din cale dacă atacăm, pe neașteptate.

- Oricum ar fi, trebuie să ne grăbim, spuse Éomer. Fortăreața Colnicului a fost incendiată!

- Lasă pe Ghân-buri-Ghân să isprăvească! zise Sălbaticul. Știe și alte drumuri. El vă va duce pe drum ce nu are gropi, unde nu umblă *gorgûni*, numai sălbatici și fiare. Multe drumuri au fost făcute când Seminția Caselor de Piatră a fost puternică. Au tăiat dealuri așa cum taie vânătorii carnea fiarelor. Sălbaticii cred că s-au hrănit cu pietre. Treceau prin Druadan spre Rinimon în care mari. Nu se mai duc. Drumul a fost uitat, dar nu și de Sălbatici. Peste deal și dincolo de deal încă se găsește sub iarbă și copaci, acolo, dincolo de Rinimon, până jos la Dîn, și la capăt se întoarce înapoi spre drumul Călăreților. Sălbaticii or să vă arate drumul. Atunci veți omorî pe *gorgûni* și veți alunga întunecimea rea cu fier sclipitor, și Sălbaticii se pot întoarce să doarmă în pădurile sălbatice.

Éomer și regele se sfătuiră în graiul lor. După o vreme, Théoden se răsuci spre Sălbatic.

- Ne învoim, zise. Chiar dacă lăsăm în urmă o oaste întreagă de dușmani, cui îi mai pasă? Dacă e să cadă Orașul de Piatră, atunci nu mai avem cale de întors. Dar dacă îl salvăm, atunci oastea orcilor nu mai are pe unde să se întoarcă. Dacă ești de bună-credință, Ghân-buri-Ghân, te vom răsplăti regește și te vei bucura pe veci de prietenia Obștii.

- Oamenii morți nu sunt prietenii oamenilor vii și nu le faceți daruri, spuse Sălbaticul. Dar

dacă veți trăi după întunecime, atunci lăsați în pace pe Sălbatici în pădure și nu-i mai vânați ca pe fiare. Ghân-buri-Ghân nu vă duce în capcană. El însuși va merge cu părintele Călăreților și, dacă vă duce greșit, omorâți-l.

- Așa să fie! zise Théoden.

- Cât ne ia ca să ocolim dușmanul și să ne reîntoarcem la drum? întrebă Éomer. Trebuie să mergem la pas dacă ne călăuzești tu; și nu mă îndoiesc că drumul este îngust.

- Sălbaticii merg repede pe picioarele lor, spuse Ghân. Drumul este larg pentru patru cai, în Valea Carelor de Piatră, încolo - și își flutură mâna spre miazăzi - dar îngust la început și la sfârșit. Sălbaticul ar putea să ajungă pe jos de aici până la Dîn între răsăritul soarelui și amiază.

- Atunci trebuie să le dăm căpeteniilor cel puțin șapte ceasuri, socoti Éomer; iar pentru restul oștirii, vreo zece. Pot să ne întârzie lucruri neașteptate și dacă oștirea este înșirată de-a lungul drumului, o să ne ia multă vreme până om putea-o pune din nou în ordine când ieșim dintre dealuri. Cât o fi ora acum?

- Cine poate ști? oftă Théoden. Peste tot e numai noapte.

- E numai întuneric, dar nu e numai noapte, îl contrazise Ghân. Când vine Soarele noi îl simțim, chiar dacă este ascuns. Acum urcă peste munții de la Răsărit. În câmpiile cerului se deschide ziua.

- Atunci s-o pornim la drum cât mai curând cu putință, hotărî Éomer. Chiar și așa avem puține speranțe să ajungem astăzi la timp ca să ajutăm Gondorul.

Merry nu mai așteptă să audă și altceva, ci se furișă de acolo ca să se pregătească pentru plecarea în marș. Era ultima etapă înaintea bătăliei. Nu prea credea că vor fi mulți cei care aveau să iasă vii din această încercare. Dar gândul la Pippin și la flăcărilor ce cuprinseseră Minas Tirith îi dădu puteri să-și înfrângă spaima.

În acea zi toate au mers ca pe roate, fără să vadă sau să audă ceva ce le-ar fi dat de înțeles că vrăjmașul îi aștepta ca să-i atace. Sălbaticii trimiseseră înainte drept scut câțiva vânători pricepuți de-ai lor pentru ca nici un orc sau vreo iscoadă să nu prindă de veste despre mișcările de trupe din regiunea dealurilor. Lumina devenea tot mai palidă pe măsură ce ei se apropiau de orașul asediat, iar Călăreții treceau în șiruri lungi, ca niște umbre întunecate de oameni și cai. Fiecare companie avea drept călăuză un pădurean sălbatic; bătrânul Ghân mergea alături de rege. La începutul marșului pierduseră mai mult timp decât plănuseră, și aceasta deoarece Călăreților care își duceau caii de dârlogi le trebuise ceva vreme să găsească poteci potrivite peste culmile despădurite din spatele taberei lor, care coborau până în Valea Caselor de Piatră. Era târziu după-amiază când ariergarda ajunsese într-un ținut de desiș cenușiu, întins Până pe coastele răsăritene ale muntelui Amon Dîn, ascunzând un mare defileu în lanțul de dealuri înșiruite de la răsărit până la apus, între Nardol și Dîn. Era defileul prin care trecuse, cu atâta vreme în urmă, uitatul drum al carelor, ca apoi să se unească cu drumul principal al Călăreților ce începea prin Oraș și străbătea Anórien, dar, de nenumărate vieți omenești, copacii pusese stăpânire pe el, făcându-l dispără, rupt pe alocuri și îngropat sub frunzele strânse de veacuri. Iată că tocmai desișul acesta oferea călăreților ultima speranță de nu fi descoperiți înainte de a se arunca în bătălia la câmp deschis; în urma lor se aflau drumul și lunca Anduinului, în vreme ce la răsărit și la miazăzi costișele erau golașe, stâncoase, căci dealurile gurguite se adunau unele în altele și urcau, culme după culme, până în masivul și umerii Mindolluinului.

Companiei din frunte i se făcu semn să oprească și, pe măsură ce ieșeau din strunga Văii Caselor de Piatră, cei ce veneau din urmă se răspândeau, căutându-și loc de popas sub coroanele cenușii ale copacilor. Regele chemă căpitanii la sfat. Éomer trimise iscoade să cerceteze drumul; dar bătrânul Ghân clătină din cap.

- Nu are rost să trimiți Călăreți. Sălbaticii au văzut tot ce poate fi văzut în văzduhul rău. Vor veni curând și vor vorbi cu mine aici.

Căpitanii veniră după cum sunase porunca și atunci, dintre copaci, apărură cu fereală alte forme púkel, care semănau într-atât cu bătrânul Ghân, încât lui Merry îi venea greu să-i deosebească. O vreme statură de vorbă cu Ghân într-un grai gutural ciudat. Apoi Ghân se întoarse spre rege.

- Sălbaticii spun multe, zise el. Întâi fiți cu băgare de seamă! Încă-s mulți oameni în tabără, dincolo de Dîn, la o oră de mers într-acolo, - și își flutură brațul spre apus, spre țăncul negru. Dar nu se vede nici unul între acest loc și noile ziduri ale Seminției Pietrei. Mulți își caută de treabă acolo. Zidurile nu mai sunt în picioare: *gorgúni* le dărâmă cu tunet de pământ și cu măciuci de fier negru. Nu se tem de nimic și nu se uită înjur. Ei cred că prietenii lor păzesc toate drumurile.

Zicând acestea, bătrânul Ghân scoase un sunet gălgâit, ca și când ar fi râs, sau cel puțin așa părea.

- Vești bune! strigă Éomer. Chiar și în întunericul acesta nădejdea licăre din nou. Adesea urzelile dușmanului ne sunt de folos, în ciuda lui. Blestematul ăsta de întuneric ne proteguie ca o mantie. Iar acum, în dorința lor nestăpânită de a distruge Gondorul piatră cu piatră, orcii lui mi-au alungat cea mai cumplită frică. Ar fi putut păstra zidul exterior multă vreme, ca să ni se împotrivescă. Dar acum putem pătrunde prin el - dacă izbutim să ajungem până acolo.

- Îți mulțumesc încă o dată, Ghân-buri-Ghân al pădurilor, zise Théoden. Fie ca norocul să te însoțească pentru veștile bune pe care ni le-ai adus și pentru că ne-ai călăuzit!

- Omorâți-i pe *gorgûni*! Omorâți neamul orcilor! Nici un alt cuvânt nu bucură mai mult pe Sălbatici, răspuse Ghân. Alungați cu fier strălucitor văzduhul rău și întunericul!

- Pentru a împlini acestea am călătorit atât de departe, zise Regele. Și vom încerca să le ducem la bun sfârșit. Dar cât vom izbuti din acestea, numai mâine vom ști.

Ghân-buri-Ghân se ciuci la pământ și îl atinse cu fruntea lui cărnoasă, ca semn de rămas-bun. Apoi se ridică a plecare. Dar dintr-o dată rămase cu privirile ațintite în sus, precum o vietate speriată a pădurii care adulmecă un miros ciudat. În ochii lui sclipi o lumină.

- Se schimbă vântul! strigă și, zicând acestea, el împreună cu tovarășii săi dispărură ca prin farmec în umbrele întunericului, fără ca vreun călăreț din Rohan să-i mai vadă vreodată.

Nu mult după aceea, departe la răsărit tobele își reluară bubuitul stins. Dar inima nici unuia dintre călăreți nu se umplu de teamă că sălbaticii ar fi putut să-i trădeze. Chiar dacă păreau atât de ciudați și de lipsiți de farmec.

- Nu mai avem nevoie de călăuză, zise Elfhelm, căci printre noi se află călăreți care au străbătut drumul pe jos la Fortăreața Colnicului în vreme de pace. Eu sunt unul dintre aceștia. După ce ajungem la drum, se face un cot spre miazăzi, și de acolo mai sunt șapte leghe până la zidul pământurilor ce țin de oraș. Și aproape tot drumul de-o parte și de alta este iarbă din belșug. Acolo au călărit soliile din Gondor cel mai iute, așa ne-au spus. Vasăzică și noi putem străbate distanța aceea iute și fără multă zarvă.

- Atunci, dacă e să ne înfruntăm cu fapte crunte pentru care vom avea nevoie de toată puterea noastră, zise Éomer, sfatul meu este să te odihnim acum și să pornim la drum la noapte și să ne cumpănim timpul astfel încât să ajungem la câmpie mâine pe lumină, câtă o fi și aceasta, sau când ne dă semn stăpânul nostru.

Regele consimți și căpitanii plecară. Dar nu trecu mult și Elfhelm se întoarse.

- Stăpâne, cercetașii n-au găsit nimic demn de luat în seamă dincolo de pădurea cenușie, în afară de doi oameni: morți amândoi. Și doi cai morți.

- Și? Ce-i cu asta? făcu nedumerit Éomer.

- Păi, stăpâne, erau soli călări din Gondor. Unul s-ar putea să fie Hirgon, căci mâna lui era încă încheștată pe Săgeata Roșie, dar capul i-a fost retezat. Și încă ceva: s-ar părea, din câte ne spun semnele, că fugeau spre *apus* atunci când au fost răpuși. După cum înțeleg eu, când s-au întors, au dat peste dușmani sub zidul exterior, sau poate chiar îl luau cu asalt - asta a fost acum două nopți, dacă au avut cai din cei odihniți de la forturi, cum obișnuiau ei să facă. N-au izbutit să ajungă în Oraș și s-au întors.

- Vai și-amar! suspină Théoden. Înseamnă că Denethor nu a primit vestea apropierii noastre și e pradă disperării.

- „Nevoia nu rabdă amânare, dar mai bine mai târziu decât niciodată”, zise Éomer. Și bine ar fi ca de data asta vorba din bătrâni să se adeverească mai mult decât oricând de când se știe omenirea grăind în grai omenesc.

Se lăsase noaptea. Armia Rohanului înainta în tăcere de-o parte și de alta a drumului care trecea aproape de poalele muntelui Mindolluin și care acum cotea către miazăzi. În depărtare și aproape în fața lor se zărea o lucire roșiatică sub cerul negru, coastele muntelui desenându-se și ele la fel de negre în acea lumină. Călăreții se apropiu de Rammass, zidul Pelennorului; dar ziua încă nu se arăta.

Regele călărea în mijlocul companiei aflate în frunte, înconjurat de suita sa. Urma compania lui Elfhelm - sau *éored*, cum i se spunea în Rohan; abia acum băgă Merry de seamă că Dernhelm își părăsise locul și călărea tot înaintea în întuneric, ajungând din urmă suita regală. Merry auzi voci în față, care șușoteau, semn că se ținea un mic sfat. Câțiva călăreți se avântaseră până în apropiere de zid

și acum se întorseseră și se duseseră drept la rege.

- Sunt focuri mari, Măria ta, spuse unul. Orașul întreg este cuprins de flăcări și câmpia este plină de dușmani. Dar, din câte ne-am dat noi seama, nu le pasă decât de atac și doar puțini au mai rămas pe zidul exterior, fără căpetenie, mânați de dorința de a distruge.

- Măria ta, îți amintești de vorbele Sălbaticului? îl întrebă altul. Eu unul, când e pace, îmi duc viața pe Platoul Golaș. Widfara îmi este numele și am un nas care adu-mecă și el veștile văzduhului. Vântul se schimbă. Se simte o răsuflare de la Miazăzi; un iz de mare, chiar dacă abia simțit. Dimineața ne va aduce noutăți. Deasupra vălătucilor de fum va fi ceață atunci când veți trece de zid.

- Dacă cele ce spui se vor adevăra, Widfara, fie să trăiești ani mulți și binecuvântați după ce această zi se va fi sfârșit! Îi ură Théoden. Apoi se răsuci către oamenii din suita sa, aflați în apropiere, și de data asta vorbi răspicat, astfel că mulți călăreți care se aflau în prima companie îi auziră vorbele:

- A sosit clipa, Călăreți ai Obștei, fii ai lui Eorl! Dușmani și focuri se află în fața noastră, iar casele voastre au rămas departe în urmă. Dar, cu toate că veți lupta pe un câmp străin, gloria pe care o să v-o câștigați aici a voastră va fi pentru totdeauna. De jurat ați jurat: nu vă rămâne decât să împliniți jurământul față de stăpân și de glie și în numele prieteniei!

Călăreții își loviră sulizele de scuturi.

- Éomer, fiule! Tu te afli în fruntea primei *éored*, zise Théoden, și veți călări în urma stindardului regal, pe centru. Elfhelm, tu și oamenii tăi o luați prin dreapta când trecem de zid. Iar Grimbald se va duce cu ai săi prin stânga. Companiile din spate se vor lua după cele trei din frunte, fiecare cum poate sau crede de cuviință. Loviți dușmanul oriunde îl găsiți. Alte planuri nu ne putem face acum, căci încă nu știm cum stau lucrurile pe câmpul de luptă. Înainte! Și nu vă temeți de întuneric!

Compania din frunte porni de îndată și călări cât de repede putea, căci întunericul stăruia încă deplin, în ciuda celor prevestite de Widfara. Merry călărea în spatele lui Dernhelm, ținând frâul cu o singură mână, în vreme ce cu cealaltă încerca să-și slăbească sabia în teacă. Abia cum simțea pe deplin adevărul din vorbele bătrânului rege: „într-o astfel de bătălie, tu ce ai face, Meriadoc?” „Ceea ce fac acum, își spuse în sinea lui, încurc un călăreț și trag nădejde să rămân în șa și să nu mă pomenesc călcat în copite de ceilalți cai!”

Aveau mai puțin de o leghe până acolo unde se înălțaseră mai înainte zidurile exterioare. Curând ajunseră; prea curând pentru Merry. Strigăte sălbatică izbucniră și arme se încleștară, dar și acestea s-au isprăvit repede. În preajma zidurilor rămăseseră puțin orci și, luați pe nepregătite, au fost iute răpuși ori puși pe fugă. În fața ruinelor porții nordice a zidului, Rammas regele s-a oprit încă o dată. Prima *éored* s-a grupat în spatele și de o parte și de alta a lui. Dernhelm se ținea aproape de rege, cu toate că Elfhelm și compania lui se aflau în dreapta. Oamenii lui Gromhold s-au întors din drum, îndreptându-se spre o spărtură mare în zid, ceva mai departe, spre răsărit.

Merry privea din spatele lui Dernhelm. În depărtare, la vreo zece mile distanță, poate mai mult, ardea un foc mare, dar între acest foc și călăreți erau alte șiruri de focuri ce formau un semicerc uriaș - cel mai apropiat punct al acestuia se afla la mai puțin de o leghe distanță. Altceva Merry nu prea reușea să mai deslușească pe câmpia aceea întunecată și nu vedea nici vreun semn încurajator care să anunțe dimineața, iar vântul nu adia nici a schimbare, nici a neschimbare.

Armia Rohanului porni din nou, tăcută, spre câmpia Gondorului, pătrunzând încet, dar neconținut, precum un flux ce se revarsă prin spărturile unui dig pe care oamenii l-au crezut de neînfrânt. Dar mintea și voința Căpitanului Negru erau îndreptate acum numai asupra orașului ce pierdea încet și nici un val nu se îndrepta spre el ca să-i dea de știre că planurile lui schiopătau în vreun fel.

După o vreme, regele își îndreptă oștirea întrucâtva către răsărit, pentru a putea ajunge între linia focurilor asediatoare și câmpurile din afara zidurilor orașului. Continuau să înainteze fără ca cineva să li se opună, iar Théoden încă nu dădea semnalul. Și iată că se opri din nou, pentru a treia oară. Orașul se găsea mai aproape. În văzduh plutea miros de arsură și o umbră vestitoare de moarte. Caii erau neliniștiți. Regele însă ședea neclintit în șa, pe Coamă de Nea, privind la agonia orașului Minas Tirith, parcă împietrit de suferință ori poate de teamă. Părea să se împuțineze la trup, apăsător de bătrânețe. Merry însuși avea sentimentul că era apăsător de groază și de îndoială, ca de o mare greutate. Inima abia îi bătea. Timpul părea suspendat în șovăire. Ajunseseră prea târziu! Prea târziu era mai rău decât niciodată! Poate că lui Théoden îi va pieri curajul, își va lăsa în piept capul lui bătrân, se va întoarce din drum, se va furișa și se va ascunde în munți.

Dar, dintr-o dată, Merry o simți fără urmă de îndoială: simți schimbarea. Simțea vântul pe obraji! Licărea o geană de lumină. Departe, tare departe spre miazăzi, norii se desenau neclar ca niște forme cenușii aflate la mare distanță, care se vălătuceau în sus și se risipeau: dimineața se ivea din spatele lor.

Dar în aceeași clipă explodă o altă lumină, ca și când un fulger ar fi țâșnit din pământ de undeva de sub Oraș. Preț de o fracțiune de secundă spânzură în văzduh, acolo departe, în alb și negru, un turn orbitor precum un ac sclipitor; și apoi, când întunericul se închise la loc peste ea, peste câmpuri se rostogoli un bubuit cumplit.

La auzul acestui zgomot, silueta cocârjată a regelui se îndreptă dintr-o dată. Regele părea din nou înalt și semeț; se ridică în scări și strigă cu voce tare și mai limpede decât ar fi putut vreodată să răsune o voce de muritor:

Treziți-vă, sus, Călăreți ai lui Théoden!
Grozăvii se arată, în pârjol și măcel!
Să zbârnâie suliți, să se sfărâme scuturi!
Ziua-n săbii înalță răsăritul de sânge!
Călăriți, călăriți, călăriți spre Gondor!

Zicând acestea, luă un corn mare de la Guthláf, purtătorul stindardului regal, și suflă în el cu o asemenea putere, încât cornul se sfărâmă. În clipa următoare, toți cornii oștirii își uniră glasurile și acest cântec al Rohanului se revărsă peste câmpuri precum o furtună și umplu munții la fel ca bubuitul unui tunet.

„Călăriți, călăriți! Călăriți spre Gondor!”

Deodată regele strigă ceva calului său și Coamă de Nea țâșni. În urmă-i flutura stindardul calului alb pe un câmp verde, dar regele i-o luă cu mult înainte. Cavalerii din suită goneau după el mâncând pământul, dar și pe aceștia îi lăsă mult în spate. Éomer îl urmă și el, atât de iute, încât coada albă a coifului său plutea în vânt, și prima linie a primei companii mugea în galopul ei, ca un val ce se sparge înspumat la mal, dar nici ei n-au reușit să-l ajungă pe Théoden. Părea cuprins de nebunie, sau poate furia bătăliei moștenită de la străbunii săi îi curgea acum prin vine ca un foc nou, iar Coamă de Nea îl purta în spinare ca pe un zeu din străvechime, ca pe Oromë cel Mare, în bătălia valarilor, când lumea era încă tânără. Scutul de aur era descoperit și, minune! deodată începu să strălucească asemenea Soarelui, iar iarba se făcu verde sub picioarele albe ale armăsarului său. Căci iată că venise dimineața, și o dată cu ea un vânt dinspre mare; și întunericul fu alungat și oștirile Mordorului izbucniră într-un urlet prelung și, cuprinse de groază, o rupseră la fugă și pieiră și copitele urgiei trecură peste ele, și atunci întreaga armie a Rohanului izbucni în cântec, și cântau, și măcelăreau, căci îi cuprinsese bucuria bătăliei și sunetul cântecului lor, atât de frumos și de cumplit, ajunsese până în Oraș.

VI

Bătălia de pe Câmpiile Pelennor

Dar nici căpeteniile orcilor și nici tâlharii nu se aflau în fruntea atacului asupra Gondorului. Întunericul începea să se risipească prea curând, înainte de clipa hotărâtă de Stăpânul său; îl trădase deocamdată, lumea toată se întorsese împotriva-i; victoria îi scăpa printre degete chiar în clipa în care întinsese mâna ca să o apuce. Dar brațul lui era lung. Încă se mai afla la cârmă, stăpân peste puteri nebănuite. Rege, Duh al Inelelor, Senior peste *nazgûli*, multe erau armele sale. Părăsi Poarta și se făcu nevăzut.

După ce ajunsese la drumul dinspre Poarta ce dădea spre Râu, Théoden, Regele Obștei, o apucă

spre Oraș, care se afla la mai puțin de o milă distanță. Își domoli puțin goana, căutând alți dușmani, și cavalerii îl prinseră din urmă, și printre ei era și Dernhelm. În față, ceva mai aproape de ziduri, oștenii lui Elfhelm se răspândiseră printre mașinăriile de război, secerând, spintecând, împingând vrăjmașii în gropile de foc. Întreaga jumătate nordică a câmpiilor Pelennor fusese cotropită, taberele ardeau vâlvătaie, orcii fugeau spre Râu precum turmele de sălbăticiuni din calea vânătorilor; iar rohirrimii se răspândeau în toate părțile, după bunul lor plac. Dar încă nu învinseseră asediul și nu recuceriseră Poarta. Mulți dușmani se mai găseau în fața ei, și mai departe, pe câmpie, erau alte oștiri de-ale lor, ce nu fuseseră încă înfruntate. Dincolo de drum, spre miazăzi, aștepta armata principală a haradrimilor, cu ai săi călăreți strânși în jurul stindardului căpeteniei lor. Și când căpetenia privi într-acolo și, în lumina tot mai puternică, văzu flamura regală, băgă de seamă că ea se afla în față, departe de bătălia ce se ducea, și era însoțită doar de câțiva oameni. Și se simți cuprins de o asemenea mânie, încât văzu roșu, scoase un strigăt, își înălță stindardul, un șarpe negru pe o întindere purpurie, și se repezi asupra calului alb pe câmp verde, urmat de mare mulțime de războinici de-ai săi; și când își scoaseră sudiștii spadele cu tăiș lat, păru că scapără stelele cerului.

Atunci îl zări și Théoden și, fără să mai aștepte atacul lui, îi strigă ceva lui Coamă de Nea și porni în galop să-l întâmpine. Cumplită a fost încleștarea lor. Dar furia albă a celor de la Miazănoapte a stins repede furia fierbinte a celorlalți, iar cavalerii lor s-au dovedit mai pricepuți să-și mănuiască sulitele lor lungi, și mult mai îndărjiți. Chiar dacă erau mai puțini la număr, și-au tăiat drum printre dușmani precum taie focul potecă prin pădure. Unde era îmbulzeala mai aprigă, acolo se avânta fiul lui Théoden, fiul lui Thengel, și sulita lui se frânse atunci când se înfipse în căpetenia dușmană. Își trase sabia din teacă și se repezi la stindard, retezându-l, și o dată cu acesta îl spintecă și pe purtătorul lui; și șarpele negru căzu la pământ. Atunci toți cei care mai rămăseseră în viață dintre călăreții sudiști făcură stânga-mprejur și o rupseră la fugă.

Dar, ce să vezi! Dintr-o dată, în toiul victoriei regelui, scutul său de aur păli. Dimineța cea nouă se stinse pe cer. În jurul lui căzu întunericul. Caii se ridicară în două picioare și nechezară sălbatic. Azvârliti din șei, oamenii orbăceau de-a bușilea pe pământ.

- Veniți cu mine! Veniți cu mine! striga Théoden. Sus, eorlingilor! Nu vă temeți de întuneric!

Dar Coamă de Nea, înnebunit de spaimă, se ridică și el în două picioare, luptându-se cu văzduhul, și apoi, cu un nechezat cumplit, se prăbuși într-o parte: o săgeată neagră îl străpunsese. Regele căzu prins sub trupul lui.

Marea umbră coborî ca un nor de furtună. Și numai ce se văzu că era o creatură înaripată: de-o fi fost pasăre, întrecea în mărime orice altă pasăre, și avea trupul pleșuv, fără puf și fără pene, iar aripile sale uriașe păreau țesute din piele între degetele îngherate. Și pe deasupra, mai și putea. O fi fost, poate, o creatură dintr-o altă lume, de mult apusă, al cărei soi, viețuind în cine știe ce munți uitați și reci, luminați doar de raza lunii, a supraviețuit timpului său și în vreun cuib al groazei a adus pe lume înainte de vreme acest ultim vlăstar, pus numai pe ticăloșii. L-a luat la sine Seniorul Întunecimii și l-a hrănit cu carne de fiară până ce a crescut mai mare decât orice altă zburătoare; și apoi l-a dat slujitorului său, în loc de armăsar. Iar acum cobora, cobora tot mai jos, și deodată, strângându-și țesăturile îngherate, scoase un strigăt croncănit și se așeză pe trupul lipsit de viață al lui Coamă de Nea, înfigându-și în el ghearele și plecându-și grumazul lung și pleșuv.

Pe spinarea lui se găsea o formă uriașă, amenințătoare, acoperită de o mantie neagră. Purta pe creștet o coroană de oțel, dar între marginea acesteia și mantie nimic nu se zărea, în afară de lucirea ucigașă a unei perechi de ochi: Stăpânul nazgûlilor. Se înălțase din nou în văzduh ca să-și cheme armăsarul înainte să se fi risipit întunericul, și iată că acum se reîntorsese aducând prăpăd cu sine, preschimbând speranța în deznădejde și victoria în moarte. Drept armă avea o ghioagă neagră și nemaivăzut de mare.

Dar Théoden nu fusese părăsit chiar de toți. Cavalerii din suita sa ori zăceau răpuși în jur, ori, nemaiputând stăpâni strechea ce-i apucase pe armășarii lor, fuseseră duși de aceștia hăt departe. Unul totuși rămăsese pe loc: Dernhelm cel tânăr, a cărui credință înfrângea orice teamă: și plângea cu lacrimi amare, căci își îndrăgise stăpânul ca pe propriul său tată. Cât despre Merry, cât durase cavalcada, fusese purtat de Dernhelm în spate, pe șa, în deplină siguranță; dar apoi Suflare de Vânt, înnebunit de groază, i-a azvârlit din șa, iar acum galopa ca turbat pe câmpie. Merry se târa în patru labe, parcă era o sălbăticiune năucă, groaza îi era atât de mare, încât nu mai vedea nimic în fața ochilor și-i venea să vomite.

„Omul regelui! Omul regelui! îi striga inima în piept. Trebuie să stai lângă el. Ca un tată îmi

vei fi, așa ai spus.” Dar voința lui era surdă iar trupul îi tremura tot. Nu îndrăznea să deschidă ochii sau să și-i ridice de la pământ.

Deodată, prin negura ce-i cotropise mintea, i se păru că îl aude pe Dernhelm vorbind; dar vocea i se părea ciudată, amintindu-i de o altă voce cunoscută.

- Dispari, spurcăciune scârbavnică, stăpân al stârvurilor! Lasă-i pe morți să doarmă în pace!

Și o altă voce înghețată îi răspunde:

- Nu te băga între nazgûl și prada sa! Căci nu te va răpune și pe tine. Ci te va duce în casele tânguirii, dincolo de orice întunecime, unde carnea îți va fi devorată și mintea-ți stafidită va rămâne dezvelită în fața Ochiului Cel Fără de Pleoapă.

Se auzi zăngănitul unei săbii scoase din teacă.

- N-ai decât să faci ce poțtești. Dar te voi împiedica de-mi va sta în putință.

- Să mă împiedici? Nebunule. Nici un bărbat nu mă poate înfrunta! Atunci lui Merry îi fu dat să audă cel mai ciudat zgomot din câte ar fi putut să audă în acel ceas. I se păru că Dernhelm izbucnește în râs, și vocea aceea limpede era ca o coardă de oțel.

- Numai că eu nu sunt bărbat. Ai în fața ta o femeie. Sunt Éowyn, fiica lui Éomund. Iar acum te-ai așezat între mine și cel care mi-a fost stăpân și de-același sânge cu mine. Dispari, dacă nu ești nemuritor! Altfel, ființă vie ori duh întunecat de-i fi, te spintec dacă-l atingi.

Creatura înaripată țipă la ea, dar Duhul Inelului nu răspunde, ci rămase tăcut, pradă parcă unei îndoieli neașteptate. Cât despre Merry, era atât de uluit, încât uită de frică. Acolo, la câțiva pași de el, se afla fiara aceea urieșească, și totul în jurul ei părea cufundat în beznă, iar deasupra ei se înălța Stăpânul nazgûlilor, asemenea unei umbre a disperării. Puțin mai la stânga, cu fața spre ei, stătea aceea căreia el îi spusese până atunci Dernhelm. Coiful care-i ținuse ascunsă taina căzuse acum, încât părul bălai, scăpat din legăturile în care fusese ținut, lucea precum aurul stins, răsfirat pe umerii ei. Ochii cenușii ca marea erau neîndurători, sălbatici, dar pe obraji îi șiroiau lacrimi. Într-o mână ținea sabia, cu cealaltă înălța scutul pentru a se feri de grozăvenia ce o zărea în ochii dușmanului ei.

Era ea, Éowyn, dar în același timp și Dernhelm. Căci în mintea lui Merry scăpăra deodată amintirea chipului pe care-l văzuse în Valea Calvarului, când pornise oștirea la drum: chipul celui care merge să-și caute moartea, care nu mai are nici o speranță. Inima îi fu cuprinsă de milă, dar și de mare uimire și pe neașteptate curajul seminției sale, căruia îi trebuia ceva timp ca să se stârnească, se rezezi în el. Își încleștă mâna. Ea nu trebuie să moară, atât de frumoasă, atât de deznădăjduită! Sau măcar să nu moară singură, fără nimeni care să-i sară în ajutor.

Cu toate că fața vrăjmașului lor nu era întoarsă spre el, Merry abia îndrăznea să se miște, temându-se ca nu cumva ochii aceia vestitori de moarte să se întoarne asupra lui. Încet, foarte încet, începu să se târască într-o parte; dar Căpitanul Negru nu-l lua în seamă nici cât pe-o rămă ce se târăște în noroi, atât era de cuprins de îndoială și de pornit împotriva femeii dinaintea lui.

Deodată, fiara urieșească își zăbătu aripile hidoase și văzduhul se umplu de o duhoare cumplită. Se înălță, apoi se rezezi ca o săgeată spre Éowyn, țipând și lovind cu ciocul și ghearele.

Dar Éowyn nu se clinti; era fecioara rohirrimilor, vlăstar de regi, subțire la trup, ca un tăiș de oțel, frumoasă, dar neiertătoare. Lovi iute, o singură dată, cu pricepere, nimerind în plin. Grumazul întins al fiarei fu retezat și căpățâna căzu ca o piatră. Éowyn sări înapoi, ferindu-se de matahala ce se prăbuși grămadă, cu aripile întinse în lături, iar trupul, un morman fără viață prăvălit la pământ; și tot atunci pieri și umbra. Éowyn fu dintr-o dată scăldată în lumină și părul ei străluci în razele soarelui.

Numai că tot atunci, din mormanul de carne Călărețul Negru se ridică înalt și amenințător, deasupra lui Éowyn. Cu un strigăt greu de ură, care arse auzul precum o picătură de venin, își rezezi buzduganul. Scutul lui Éowyn se sfărâmă în bucăți, brațul i se frânse, iar ea căzu în genunchi. El se lăsă asupra ei ca un nor și ochii îi scăpărară; își înălță din nou buzduganul, de data asta pentru a ucide.

Dar pe neașteptate el însuși se prăbuși în față, cu un țipăt de durere sfâșietoare, și lovitura lui nimeri aiurea, înfigând buzduganul în pământ. Sabia lui Merry îl străpunsese pe la spate, prin mantia cea neagră și, pe sub cămașa lungă de zale, îi pătrunsese în mușchiul din spatele genunchiului său neînchipuit de mare.

- Éowyn! Éowyn! strigă Merry .

Clătinându-se și reușind cu greu să se ridice în picioare, Éowyn își înfipse cu ultimele ei puteri sabia între mantie și coroană, tocmai când umerii uriași se înclină spre ea. Sabia se frânse în așchii sclipitoare. Coroana se rostogoli clincănind pe pământ. Éowyn căzu peste dușmanul ei răpus. Dar, ce să vezi! mantia și cămașa cea lungă de zale erau goale. Zăceau acum fără formă pe pământ, sfâșiate,

mototolite; și un țipăt cutremură văzduhul, strângându-se într-un vaiet ascuțit, dus de vânt, un glas fără trup ce se subție până pieri și fu înghițit fără să mai fie auzit vreodată în acel ev al lumii acesteia.

Meriadoc rămăsese acolo, în mijlocul măcelului, clipind asemenea unei cucuvele în lumina zilei, căci lacrimile îl orbeau; și ca prin ceață privi la capul bălai al lui Éowyn, așa cum zăcea ea acolo fără să se miște; și privi la chipul regelui căzut în deplină glorie. Căci Coamă de Nea, în agonia sa, izbutise să se dea la o parte de pe trupul lui Théoden; dar tot el pecetluse soarta stăpânului său.

Apoi Merry se aplecă, luă mâna regelui într-a sa, ca să o sărute; și, minune! Théoden deschise ochii și privirea îi era limpede, iar vocea liniștită, chiar dacă trudnică.

- Rămâi cu bine, jupâne Holbytl! spuse el. Trupul mi-e frânt. Mă duc la străbunii mei. Și acum nu voi mai avea de ce să mă rușinez alături de măreția lor. Am doborât șarpele negru. O dimineată sumbră, și o zi veselă, și un apus auriu!

Merry nu putea vorbi din pricina lacrimilor care-l podidiră din nou. Într-un târziu îngăimă:

- Iartă-mă, stăpâne, dacă ți-am încălcat porunca, cu toate că atât cât te-am slujit n-am făcut altceva mai breaz decât să plâng la despărțirea noastră.

Bătrânul rege zâmbi.

- Nu te jeli! Fapta ți-a fost iertată. O inimă vitează nu trebuie refuzată. Fie ca de acum încolo să trăiești în binecuvântare; și când vei șede în pace cu pipa ta, gândește-te la mine! Căci de-acum nicicând nu voi mai șede cu tine în Meduseld, așa cum ți-am făgăduit și nu te voi asculta vorbindu-mi despre ierburi. Închise ochii și Merry își lăsă capul în piept. Unde-i Éomer? Întrebă regele după un timp. Vederea mi se întunecă și aș dori să-l văd înainte să mă duc. El trebuie să mă urmeze la tron. Îi voi trimite vorbă și lui Éowyn. Ea... ea nu a vrut să mă lase să plec de lângă ea, iar acum nu-mi va mai fi dat să o văd vreodată, pe ea care mi-a fost mai dragă decât o fiică.

- Stăpâne, stăpâne, începu Merry, abia găsindu-și vorbele, ea e...

Dar în aceeași clipă se stârni vuiet mare și de peste tot începură să răsunе cornii și trâmbițele. Merry privi în jur: uitase de război și de lumea întreagă și multe ceasuri păreau să se fi scurs de când regele pornise în galopul pieirii sale, cu toate că nu trecuse de fapt decât puțin timp. Acum abia văzu că-i păștea pericolul de a fi prinși în mijlocul bătăliei celei mari ce avea să izbucnească în curând.

Vrăjmașul își împospăta forțele cu oștiri noi ce se apropiau cu repeziciune, venind dinspre Râu; de sub ziduri înaintau legiunile din Morgul; iar dinspre câmpurile sudice înaintau pedestrii din Harad, calea deschizându-le-o călăreții, iar în urma lor se iveau spinările colosale ale *mûmakililor*, ducând turnurile de război. În schimb la mieznoapte, coama albă a lui Éomer conducea marele front al rohirrimilor pe care izbutise să-i regrupeze; iar dinspre Oraș sosea toată suflarea ce se mai găsea înăuntru, aducând într-un car lebăda de argint din Dol Amroth și alungind vrăjmașii de la Poartă.

O întrebare stărui preț de o clipă în mintea lui Merry: „Unde-i Gandalf? Nu-i aici? Oare el nu i-ar fi putut salva pe rege și pe Éowyn?” Tocmai atunci ajunse și Éomer lângă el, și împreună cu el se aflau cavalerii casei regale, câți mai rămăseseră în viață și care izbutiseră să-și înfrâneze caii. Priviră cu uimire la hoitul fiarei răpuse care zăcea acolo; dar caii nu voiau nicicum să se apropie. Atunci Éomer sări din șa, se apropie de rege și rămase acolo tăcut, pradă durerii și deznădejzii.

Unul dintre cavaleri luă stindardul regelui din mâna lui Guthláf, care-l purtase până căzuse răpus, și îl ridică peste capetele tuturor. Încet Théoden deschise ochii. Văzând stindardul, făcu un semn cum că Flamura regală trebuia dată lui Éomer.

- Slavă ție, Rege al Obștei! zise el. Călărește acum spre victorie! Și spune-i lui Éowyn că-mi iau rămas-bun de la ea.

Și cu aceste vorbe s-a stins, fără să știe că Éowyn zăcea în apropiere de el. Iar cei care se aflau acolo au început să plângă strigând: „Regele Théoden! Regele Théoden!”

Éomer însă le spuse:

Nu plângeți! Cel căzut a fost Puternic
Și moartea lui e doar o întâlnire.
Când îi va fi mormântul ridicat,
Atunci femeii să vie să-l jelească!
Iar noi acum porni-vom la război!

Dar și el plângea în timp ce rostea aceste vorbe.

- Cavalerii lui să rămână aici, cu el, zise, și să-i poarte trupul cu cinstire de pe câmp, pentru ca

bătălia să nu-l sfârtece! Așa, și împreună cu el pe toți oamenii regelui care zac răpuși aici.

Și se uită la fiecare în parte, amintindu-și de numele lor. Deodată își zări sora, pe Éowyn, acolo unde căzuse ea, și o recunoscă. Preț de o clipă, rămase stană de piatră, ca un om care strigă și în mijlocul strigătului o săgeată îi străpunge inima; apoi chipul îi pâlă de moarte și o furie rece îl năpădi, încât o vreme nu mai fu în stare să scoată nici un cuvânt. O mare tulburare îl cuprinse.

- Éowyn, Éowyn! strigă el într-un târziu, Éowyn, cum ai ajuns tu aici? Ce nebunie sau vrăjitorie ticăloasă este la mijloc? Moarte, moarte, moarte! Moartea să ne ia pe toți!

Și fără să se mai sfătuiască cu nimeni sau să aștepte ca cei din Oraș să apuce să se apropie, dădu pînteni calului, ajunsse în fruntea oștirii sale, suflă din corn și porunci începerea atacului. Vocea lui limpede răsună peste întinderea câmpiei.

- Moarte! Înainte, înainte spre prăpăd și al lumii sfârșit!

Și cu aceste vorbe, oastea se urni. Dar rohirrimii nu mai cântau. *Moarte*, strigau ei într-un singur glas, puternic și dătător de fiori. Și alergarea deveni galop, tot mai iute, asemenea unui val uriaș ce se apropie, și oastea trecu ca fulgerul pe lângă regele ei căzut, cu vuiet mare, spre miazăzi.

Meriadoc rămăsese pe loc, clipind din pricina lacrimilor; nimeni nu-i adresa nici un cuvânt, parcă nici nu-l băgau în seamă. Își șterse lacrimile, se aplecă să ridice scutul verde pe care i-l dăruise Éowyn și și-l prinse de spate. Apoi își căută spada pe care o lăsase să cadă; căci atunci când lovise, brațul îi amorțise dintr-o dată, iar acum nu putea să-și folosească decât brațul stâng. O găsi, arma lui era acolo, numai că, să vezi și să nu crezi! tăișul îi fumega precum un vreasă uscat aruncat pe foc; sub privirile sale, lama se zgârci, se tot zgârci, până pieri de tot.

Așa a pierit sabia din Gruirile-gorgane, făurită de Apusenii. Ce s-ar mai fi bucurat să-i știe soarta cel care o făurise pe îndelete, cu atâta amar de vreme înainte în Regatul de la Miazănoapte, când dunedainii încă erau tineri, iar mai năprasnic printre vrăjmașii lor era Angmar, ținutul groazei, și regele lui vrăjitor. Nici un alt tăiș, oricât de măiestre ar fi fost mâinile ce-l făuriseră, n-ar fi putut răni un dușman într-atât de cumplit, despicând carnea nemurită, rupând vraja care legase mușchii săi nevăzuți de a sa voință.

Cavalerii îl ridicară pe rege și, făcând o targă din sulițe și mantii, îl întinseră pe ea și-l purtară spre oraș; alții o ridicară încet pe Éowyn și o purtară în urma regelui. Dar pe cei din suita lui, care se prăpădiseră, încă nu-i puteau duce de pe câmp; șapte cavaleri pieriseră acolo și printre ei se afla și Déorwine, căpetenia lor. Astfel că îi aleseră dintre dușmanii căzuți și de lângă stârvul fiarei și-i întinseră deoparte, înfigând sulițe în pământ în jurul lor. Iar mai târziu, după ce totul s-a sfârșit, s-au întors călăreții și au făcut un foc mare și au ars hoitul fiarei; însă lui Coamă de Nea i-au săpat mormânt și i-au pus piatră deasupra pe care au gravat în graiurile Gondorului și al Obștei:

Coamă de Nea cel ne-ntrecut,
Mânz al lui Iute de Picior,
Stăpânului i-a fost năpastă,
El, credinciosul servitor!

Verde și lungă a crescut iarba în Vâlcea Coamei de Nea, însă petecul de pământ pe care a fost arsă fiara a rămas pentru totdeauna înnegrit și sterp.

Alături de cei care purtau cele două trupuri mergea Merry, încet, apăsător de tristețe, fără să-i mai pese deătălie. Era sfârșit, îndurerat peste poate, mădularele îi tremurau înfrigate. Dinspre Mare venea o ploaie grea, de-ai fi zis că întreaga natură îi plângea pe Théoden și pe Éowyn, înăbușind focurile din Oraș cu lacrimi cenușii. Deodată, ca prin ceață, Merry văzu apropiindu-se avangarda Gondorului. Imradil, Prințul castelului Dol Amroth se opri în fața lor.

- Ce povară duceți cu voi, Oameni din Rohan? strigă el.

- Pe Regele Théoden, răspunseră aceștia. A murit. Acum e rege Éomer, el se află în fruntea oastei: cel cu panașul alb în vânt.

Auzind acestea, prințul descăleca, îngenunche lângă targă în semn de cinstire a regelui și a atacului său vitejesc, și îl jeli. Se ridică apoi, și mare mirare îl cuprinse când privi spre Éowyn.

- Aveți și o femeie printre voi sau mă înșel? De când vin femeile rohirrimilor la război în ajutorul vostru?

- Numai una a venit, răspunseră ei. Este Lady Éowyn, sora lui Éomer; și n-am avut știință că se afla printre noi până în acest ceas și ne căim amarnic.

Văzând cât de frumoasă este, cu toate că obrajii îi erau palizi și reci, prințul îi atinse mâna și se aplecă să o privească mai de aproape.

- Oameni din Rohan! strigă el. N-aveți vraci printre voi? E rănită, poate rănită de moarte, dar îmi vine să cred că încă mai trăiește.

Își puse apărătoarea de braț în dreptul buzelor ei reci și numai ce apăru pe suprafața lucioasă ca o oglindă o umbră de abur.

- Iute, să ne grăbim, zise, și în clipa următoare trimise degrabă un călăreț înapoi în Oraș pentru a aduce ajutoare. Iar el se înclină adânc, își luă rămas-bun de la cei căzuți și, urcând în șa, se întoarse la bătălie.

De data aceasta lupta fu crâncenă pe câmpiile Pelennor; zăngănitul armelor umplea văzduhul, amestecându-se cu urletele oamenilor și nechezatul cailor. Cornii chemau, trâmbițele răsunau, *mûmakilii* mugeau sub șfichiul bicelor care-i mânau la război. Sub zidurile sudice ale Orașului, pedestrașii Gondorului se încleștau cu legiunile din Morgul care-și păstrasera toată forța adunată acolo. Călăreții, în schimb, o apucaseră spre răsărit, pentru a veni în ajutorul lui Éomer: Húrin cel înalt, Păstrătorul Cheilor, Seniorul din Lossarnach, și Hirluin din Dealurile Verzi, și Prințul Imradil cel Chipeș înconjurat de cavalerii săi.

Dar ajutorul lor venea prea târziu pentru rohirrimi; soarta se întorsese împotriva lui Éomer, furia lui îl trădase. Mânia primului său atac zdrobise prima linie a dușmanilor, călăreții săi tăiaseră poteci adânci în rândul sudiștilor, răsturnându-i de pe șei și secerându-le pedestrașii. Numai de *mûmakili* nu era chip să se apropie, căci caii nechezau, se ridicau în două picioare și o luau razna ca mușcați de streche; astfel că nimeni nu îndrăznea să înfrunte hidoșeniile acelea monstruoase care se înălțau ca niște adevărate turnuri de apărare pentru haradrimii strănși în jurul lor. Și dacă la începutul atacului numai haradrimii erau de trei ori mai numeroși decât rohirrimii, curând numărul lor avea să fie și mai mare, căci noi legiuni se revărsau acum pe câmpul de luptă venind dinspre Osgiliath. Acolo se strânseseră ele pentru a distruge Orașul și a cuceri Gondorul, așteptând chemarea Căpitanului lor. Căpitanul Mordorului fusese nimicit; dar Gothmog, mâna lui dreaptă, îi luase locul în fruntea oștirilor; răsăritenii înarmați cu topoare, și variagii din Khand, sudiștii în purpură, și din îndepărtatul Harad o seminție de oameni negri, aducând pe jumătate a căpcăuni cu ochi albi și limbi roșii. Unii dintre aceștia îi atacau pe la spate pe rohirrimi, alții se grupaseră în partea dinspre soare-apune, pentru a ține în loc armia Gondorului și a o împiedica să își unească forțele cu cei din Rohan.

Soarta bătăliei în acea zi începea să se întoarcă împotriva Gondorului, spulberându-le orice speranță, când, deodată, un nou strigăt izbucni în Oraș - era cam pe la mijlocul dimineții - și un vânt grozav se stârni împingând ploaia către miazănoapte și lăsând soarele să strălucească. În văzduhul acela de cleștar, străjerii de pe ziduri zăriră în depărtare o nouă priveliște de groază care le năruie și ultima speranță.

Căci Râul Anduin, după ce făcea cotul la Harlond, curgea în așa fel încât din Oraș puteai privi de-a lungul lui pe mai multe leghe și cei cu vederea bună deslușeau orice corabie ce se apropia. Încât privind acum într-acolo, străjerii scoaseră un strigăt de disperare; pe suprafața scăpărătoare a râului zăreau o întregă flotă adusă parcă de vânt: corăbii de război, cu multe rânduri de vâsle și pânze negre umflate de briză.

- Corsarii din Umbar! strigară oamenii. Corsarii din Umbar! Priviți! Vin Corsarii din Umbar! Înseamnă că Belfalas a fost cucerit, și Ethir la fel, și Lebenninul a căzut. Corsarii ne atacă! Ultima lovitură a destinului!

Și fără să răsunе vreo comandă în Oraș, căci nu mai era nimeni care să dea porunci, câțiva s-au repezit să tragă clopotele în semn de alarmă; și alții au suflat din trâmbițe retragerea.

- Înapoi pe ziduri, strigau ei. Înapoi pe ziduri! Întoarceți-vă în Oraș înainte să ne copleșească dușmanul!

Dar vântul care împingea corăbiile abătea și zarva înspăimântată a celor de pe ziduri.

Rohirrimilor nu le trebuiau și mai multe vești sau spaime. Vedeau prea bine și singuri pânzele negre. Căci Éomer era la mai puțin de o milă depărtare de Harlond; din față îl amenințau vrăjmașii strănși grămadă între oamenii săi și port, iar din spate năvăleau alții, izolându-l pe Prinț. Astfel că privind spre Râu, orice nădejde pieri în inima lui și blestemă vântul pe care îl binecuvântase înainte. Oștirile Mordorului, în schimb, prinseră puteri noi și se avântară în luptă cu și mai multă furie și sete de sânge.

Éomer nu-și pierdu cumpătul și mintea i se limpezi deodată. Porunci să se sune din corn

pentru ca toți cei ce puteau să ajungă la el să se strângă sub stindardul său; gândul lui era acela de a forma un zid de apărare cu care să țină piept atacului, să lupte până la ultimul om și să facă fapte de vitejie pe câmpiile Pelennorului, demne de a fi cântate apoi în cântece, chiar dacă nu va mai rămâne nici un suflet de om în Apus care să-și amintească de ultimul Rege al Obștii. Astfel că își mână calul până în vârful unui dâmb înierbat și acolo își înfipse stindardul și Calul Alb flutură în vânt.

Din îndoieli, din întuneric spre răsăritul zilei lui, Cu sabia lucind în soare, cântând în măreția lui. Am călărit pân-la hotarul speranței, altă cale nu-i...

Și-acum, prăpăd, apus de sânge și îndurarea nimănui!

Rosti aceste versuri râzând în hohote. Căci se simțea din nou cuprins de beția luptei; trupul nu-i purta nici o rană, era tânăr, era rege: stăpân peste un neam de temut. Și astfel râzând în fața disperării, își îndreptă încă o dată privirile spre corăbiile negre și își ridică sabia a sfruntare.

În clipa următoare însă chipul îi fu cuprins de uimire și o mare bucurie se așternu peste el; își aruncă sabia în sus, în lumina soarelui și, când o prinse, izbucni în cântec. Ochii tuturor îi urmară privirea și, să vezi și să nu crezi! pe corabia ce se găsea înaintea tuturor celorlalte se înălță deodată un stindard care prinse a flutura în vânt atunci când corabia coti încet spre portul Harlond. Pe flamură se arătă în toată măreția lui un Copac Alb, însemnul Gondorului; era însă înconjurat de Șapte Stele, iar deasupra se găsea o coroană înaltă, însemnele lui Elendil pe care nici un senior nu le mai purtase de ani fără număr. Stelele străluceau în razele soarelui, căci fuseseră brodate din nestemate de către Arwen, fiica lui Elrond; iar coroana sclipea în lumina dimineții, fiind cusută din *mithril* și fir de aur.

Astfel venea Aragorn, fiul lui Arathorn, Elessar, moștenitorul lui Isildur, după ce străbătuse Căile Morților, adus de vântul ce sufla dinspre Mare până în regatul Gondor; și veselia rohirrimilor se revărsă într-un torent de hohote de râs și în scăpărări de tășuri, iar bucuria și minunarea Orașului izbucniră în cântec de trâmbițe și-n zvon de clopote. Oștirile Mordorului erau însă atât de uluite, încât nu le venea să creadă că nu e o vrăjitorie la mijloc care făcuse ca propriile lor corăbii să fie pline de vrăjmași; și o teamă cumplită puse stăpânire pe ele când înțeleseră că soarta se întorsese împotriva-le și că sfârșitul le era aproape.

Cavalerii din Dol Amroth porniră în galop către răsărit, alungind din calea lor dușmanul: căpcăuni, și variagi, și orci care urau lumina soarelui. Éomer țâșni în galop spre miazăzi și oamenii vrăjmași fugeau din fața lui, numai că în curând se pomeniră prinși între ciocan și nicovală. Căci iată că din corăbii coborau degrabă pe cheiurile din Harlond oameni care se și repezeau spre miazănoapte asemenea unei furtuni. Și printre ei se aflau Legolas și Gimli purtându-și toporul, și Halbarad cu stindardul, și Elladan și Elrohir cu stele pe sprâncenele lor, și dunedainii cu brațele lor nemiloase, Pribegii de la Miazănoapte, în fruntea florii seminției din Lebennin și Lamedon și din ținuturile de la Miazăzi. Dar în fruntea tuturor mergea Aragorn, ducând Flacăra Apusului, sabia Andúril asemenea unui foc reaprins, Narsil cea refăurită și la fel de ucigașă ca în vremurile de-altădată; și deasupra sprâncenei lui strălucea Steaua lui Elendil.

Și astfel s-au reîntâlnit după multă vreme Éomer și Aragorn, în toiul bătăliei, și s-au sprijinit în săbiile lor, și s-au privit, și tare s-au mai bucurat.

- Iată că ne întâlnim din nou, spuse Aragorn, chiar dacă între noi se află toate oștirile Mordorului. Nu ți-am spus eu în Cetatea Cornului că așa are să se întâmple?

- Ai spus, într-adevăr, recunosc Éomer, dar speranțele ne înșeală adesea și pe atunci nu știam că ai puterea să vezi ce va să vină. De două ori fie binecuvântat ajutorul nesperat și nicicând n-a fost o întâlnire între prieteni mai plină de bucurie ca acum. Își strânseră mâinile. Și cum nu se poate mai nimerită, adăugă Éomer. Ai venit la țanc, prietene. Căci mulți au pierit dintre noi și mare amărăciune s-a abătut asupra noastră.

- Să-i răzbunăm, atunci, fără să mai pierdem vremea cu vorba! zise Aragorn și împreună se reîntoarseră la luptă.

Mult au mai avut de luptat, și din greu; căci sudiții erau luptători neînfricați și neîndurători, și încrâncenați în disperarea lor; iar răsăritenii erau puternici și înăspriți de războaie și nu se umileau cerând îndurare. Astfel că în tot locul, lângă casele sau hambarele arzânde, pe grădiști și măguri, sub zidul cetății ori pe câmpie, se regrupau și porneau din nou atacul și așa s-au luptat până când ziua a ajuns pe sfârșite. Și soarele a coborât într-un târziu dincolo de creasta Mindolluin, incendiind tot cerul cu o mare de vâlvătaie, încât dealurile și munții păreau scăldați în sânge; focul se oglindea în Râu și iarba Pelennorului apărea roșie în întunericul nopții ce se lăsa. La acel ceas s-a sfârșit marea bătălie de pe câmpiile Gondorului; și nici un vrăjmaș nu a rămas viu dincoace de zidul Rammas. Toți au fost

răpuși, fără doar de aceia care au fugit să piară, din pricina rănilor ori înecați în volbura roșie a râului. Prea puțini au mai apucat să ajungă în Morgul sau Mordor; iar în ținutul haradrimilor n-a mai ajuns decât o poveste adusă de undeva de foarte departe: o veste despre mânia și spaima din Gondor.

Aragorn și Éomer și Imrahil au călărit înapoi, spre Poarta Orașului, dar erau prea istoviți să se mai poată bucura ori întrista. Erau nevătămați, căci norocul le surăsese, iar priceperea lor și tăria brațelor se dovediseră neîntrecute, și cu adevărat puțini îndrăzniseră să le ațină calea ori să-i privească în față atunci când se dezlănțuise mânia lor. Dar mulți alții se întorceau răniți sau schilodiți, sau rămăseseră morți pe câmp. Topoarele îl hăcuiseră pe Forlong când îl găsiseră luptând de unul singur și fără cal; iar Duilin din Morthond și fratele său fuseseră terciuiți sub copite în timpul atacului asupra *mûmakililor*, când se apropiaseră împreună cu arcașii lor pentru ca săgețile să nimerească dihăniile drept în ochi. Nici chipeșul Hirluin nu avea să se întoarcă în Pinnath Gelin, nici Grimbold în Luminișul Sălbatic, nici Halbarad Pribeagul cu brațul lui nemilos în Ținutul de la Miazănoapte. Nu fuseseră puțini cei care căzuseră, vestiți sau neștiuți, căpetenii sau oșteni de rând; căci bătlia fusese mare și nici o poveste n-a cuprins până acum întreaga jertfă pe care a cerut-o. Mult, mult mai târziu Gorganele din Fortăreața Colnicului aveau să fie cântate de un povestaș din Rohan astfel:

Am auzit de cornii pe dealuri răsunând,
de săbii ce-n Regatul de Miazăzi luciră,
de armăsari spre Țara Pietroasă galopând
ca vântul dinspre ziuă. Războiul începuse.
În el pieri Théoden și Thengling cel măreț,
ce nu s-or mai întoarce la sălile de aur,
la verzile imașuri de către Miazănoapte.
Vestite căpetenii de oști, Harding și Guthláf,
Dúnhere, Horn și Fastred, și Hernbrand, dimpreună
luptară și pieriră-n meleaguri depărtate:
în ale Fortăreței Colnicului Gorgane,
acolo sub țarină dorm acum
cu alți fărtați de luptă, seniori veniți din Gondor.
N-au cunoscut triumful întoarcerii acasă
nici chipeșul Hirluin la dealul dinspre mare,
Și nici bătrânul Forlong, la văile-nflorite
în țara lui, din Arnach, nici arcașii
Derufin și Duilin, la apele umbroase,
la bălțile din Morthond sub munții-ntunecați.
Căci moartea secerase din zori în asfințire
pe cei de sus și cei mai de jos deopotrivă
Și dorm acum sub iarba Gondorului, pe malul Marelui Râu,
de-a valma, somnul veșnic.
Ca lacrimile, tulburi, ori limpezi ca argintul,
apele lui, bulboane, curgeau atuncea roșii:
Și spuma sângerie se-aprinse în apus,
iar rouă, peste Rammas Echor căzu, de sânge!

VII

Rugul lui Denethor

Gandalf rămase neclintit chiar și după ce umbra întunecată s-a retras din dreptul Porții. Pippin

însă se ridică în picioare, ca și când o mare povară îi fusese luată de pe umeri; și așa stătu ca să asculte cornii chemând și i se păru că răsunetul lor o să-i facă inima să plesnească, atâta bucurie o umpluse dintr-o dată. Și nicicând după aceea nu avea să mai audă vreun corn în depărtare fără să i se umezească ochii. Dar acum, dintr-o dată, își aminti de solia ce-o purta, astfel că se repezi înainte. În aceeași clipă, Gandalf tresări, îi spuse ceva lui Iute ca Gândul și dădu să iasă pe poartă.

- Gandalf, Gandalf! strigă Pippin. Iute ca Gândul se opri locului.

- Ce cauți aici? îl luă la rost Gandalf. Oare nu e o lege în Orașul ăsta care spune că aceia ce poartă veșmântul negru cu argintiu trebuie să rămână în Citadelă atâta vreme cât stăpânul lor nu le îngăduie să plece?

- Mi-a îngăduit, răspuse Pippin. Mi-a spus să plec. Numai că sunt înspăimântat. În locul acela e pe cale să se petreacă ceva cumplit. Îmi vine să cred că Seniorul și-a pierdut mințile. Tare mă tem că își va lua viața și-l va omorî și pe Faramir. Nu poți să faci ceva să-l împiedici?

Gandalf privi prin Poarta căscată, spre câmpia de unde se auzea tot mai puternic zvon de bătălie. Își încleștă pumnul.

- Trebuie să plec, zise. Călărețul Negru a ieșit din bârlog și vrea să ne nimicească pe toți. Nu am timp de pierdut.

- Dar Faramir! strigă Pippin. El n-a murit și or să-l ardă de viu dacă nu-i oprește careva.

- Să-l ardă de viu? nu pricepu Gandalf. Ce-i toată povestea asta? Spune-mi repede!

- Denethor s-a dus la Cripte, lămuri Pippin, și l-a luat și pe Faramir cu sine, și zice că toți o să ardem și el nu vrea să mai aștepte, și ei trebuie să facă un rug și să-l ardă pe el acolo, și pe Faramir. Și și-a trimis oameni să aducă lemne și ulei. Și eu i-am spus lui Beregond, dar mă tem că n-o să îndrăznească să-și părăsească postul; e pus de strajă. Și, oricum, ce poate el să facă? Pippin își spuse povestea pe nerăsuflăte, întinzând mâinile sale tremurătoare și punându-le pe genunchii lui Gandalf. Nu-l poți salva pe Faramir? mai întrebă el.

- Poate că pot, răspuse Gandalf, dar dacă e s-o fac, mă tem că alții vor pieri. Mda, trebuie să vin cu tine, căci nu văd de unde ar putea primi alt ajutor. Numai că mult mai rău și multă întristare se vor abate asupra noastră din pricina asta. Dușmanului îi stă în putere să ne lovească până și în inima fortăreței noastre. Căci vrerea lui îi e puterea, și ea e cea care s-a dezlănțuit.

Acestea fiind zise, Gandalf nu mai pierdu nici o clipă; îl prinse pe Pippin, îl aburcă pe cal în fața lui și cu o singură vorbă îl întoarse pe lute ca Gândul din drum. Urcară în tropăit de copite străzile în pantă ale orașului Minas Tirith, în vreme ce, în urma lor, larma luptei se întetea. Peste tot în jur oamenii se scuturau de disperarea și groaza ce-i cuprinsese, își luau armele și strigau unii la alții: „Au venit cei din Rohan!” Căpitanii strigau, companiile își strângeau din nou rândurile; mulți nu mai avuseseră răbdare și porniseră în marș în jos spre Poartă.

La un moment dat, Gandalf și Pippin se întâlniră cu Prințul Imrahil, care-i întrebă:

- Hei, încotro, Mithrandir? Rohirrimii se luptă pe câmpiile Gondorului! Trebuie să strângem laolaltă toate forțele pe care le mai avem.

- Toți bărbații să pună mâna pe arme, și încă n-or să fie de ajuns, răspuse Gandalf. Grăbiți-vă. Voi veni și eu când voi putea. Acum, însă am o solie pentru Seniorul Denethor ce nu mai poate să aștepte. Tu vei fi căpetenie în lipsa lui!

Își continuară drumul; și pe măsură ce urcau și se apropiau de Citadelă, simțeau vântul suflându-le din față și deslușiră în depărtare scăpărarea dimineții, o lumină ce creștea pe orizontul de la miazăzi. Ceea ce lor însă nu le dădea prea multă speranță, căci nu știau ce rău îi aștepta la capătul drumului și se temeau să nu ajungă prea târziu.

- Întunericul se apropie de sfârșit, zise Gandalf, dar încă atârnă greu deasupra Orașului ăstuia.

Când ajunseră la poarta Citadelei, o găsiră nepăzită.

- Înseamnă că Beregond s-a dus acolo, spuse Pippin și în inima lui licări speranța.

Fără să intre în Citadelă, o luară în grabă pe drumul ce ducea spre Ușa Închisă. Stătea larg deschisă, iar păzitorul ei zăcea întins pe pământ, în fața ei. Fusese răpus și cheia dispăruse.

- Mâna Dușmanului! zise Gandalf. Asemenea fapte îi plac lui: să învrăjbească prietenii între ei; să tulbure inimile întru trădare.

Descălecând, îi spuse armăsarului să se întoarcă la grajdul lui.

- Căci, prietene, mai zise el, noi doi de mult ar fi trebuit să fim pe câmpul de bătălie, dar acum mă țin în loc alte treburi. Dar de te voi chema, să vii deîndată!

Trecură de Ușă și coborâră drumul șerpuit și abrupt. Cerul se lumina tot mai mult, iar

coloanele înalte și chipurile cioplite ce mărgineau drumul treceau pe lângă ei domol, asemenea unor stafii cenușii.

Liniștea fu spartă brusc de strigăte și zăngănit de arme care veneau de jos: de când fusese construit Orașul, niciodată nu mai fuseseră auzite asemenea zgomote în locurile acelea sacre. Ajunși pe Rath Dínen, Gandalf și Pippin aproape că o rupseră la fugă spre Casa Majordomilor, care se desena nedeslușit în lumina amurgului, sub marea sa cupolă.

- Opriți-vă! Opriți-vă! strigă Gandalf, repezindu-se spre treptele de piatră din fața ușii. Opriți nebunia asta!

Acolo se aflau slujitorii lui Denethor cu săbiile într-o mână și torțe în cealaltă; pe cea mai de sus treaptă, sub porți, stătea Beregond, de unul singur, înveșmântat în straiile negre cu argintiu ale străjerilor; apăra cu îndârjire intrarea. Doi slujitori căzuseră răpuși de sabia lui, pângărind treptele cu sângele lor; ceilalți îl ocărau și-l blestemau, îl învinuiau de nesupunere și trădare față de Seniorul său.

Gandalf și Pippin încă nu ajunseseră la trepte când din casa morților răzbătu până la ei vocea lui Denethor care striga:

- Grăbiți-vă, grăbiți-vă! Îndepliniți ce v-am rugat! Răpuneți-l pe renegatul ăsta! Sau trebuie s-o fac cu propria mea mână?

În acea clipă, ușa din spatele lui Beregond, pe care acesta o ținea închisă cu mâna stângă, fu deschisă cu o smucitură și în prag apăru Seniorul Orașului, înalt, înverșunat; ochii lui scăpărau ca două focuri, iar în mână ținea sabia.

Dar Gandalf urcă în fugă treptele și oamenii se feriră în lături din calea lui și își acoperiră ochii cu mâinile; căci venirea lui părea asemenea unei lumini orbitor de albe într-un loc întunecat, iar mânia lui îi copleși. Își înalță mâna și în aceeași clipă sabia lui Denethor se ridică și ea, scăpă din încleștarea pumnului său și căzu undeva în spatele Seniorului, în umbrele sălașului; iar Denethor, ca trăsnet, se dădu înapoi din fața lui Gandalf.

- Ce se-ntâmplă aici, Măria ta? întrebă vrăjitorul. Sălașurile morților nu-s locuri potrivite pentru cei vii. Și de ce luptă oamenii aici, la cripte, când bătălia este-n toi în fața Porții? Oare să fi ajuns Vrajmașul nostru chiar până pe Rath Dínen?

- Și de când, mă rog, trebuie Seniorul Orașului să-ți dea dumitale socoteală? se oțărî Denethor. Ori poate că nu mai am puterea să poruncesc slujitorilor mei?

- Ba ai, cum să nu. Numai că s-ar putea ca alții să se opună vrierii tale atunci când se preschimbă în nebunie și ticăloșie. Unde-ți este fiul, Faramir?

- Zace acolo, înăuntru, cuprins de-acum de flăcări. I-au aprins trupul pe dinăuntru. Dar în curând totul va arde. Apusul nu a izbândit. Totul va fi cuprins de un foc uriaș și acesta va fi sfârșitul. Cenușă! Cenușă și fum purtate de vânt!

Văzând ce nebunie îl cuprinsese, Gandalf se temu că Denethor chiar făcuse o ticăloșie, încât se repezi înainte, urmat de Beregond și Pippin; Denethor se retrase să se lipească de masa dinăuntru. Acolo zăcea întins Faramir, cufundat în visele stârnite de febră. Sub masă și pe ea, în jurul trupului său, fuseseră îngrămădite lemne, stropite din belșug cu ulei, asemenea veșmintelor lui Faramir și cuverturii ce-l acoperea; dar focul încă nu fusese pus. În acea clipă, Gandalf își arată forța ce se ascundea în el, așa cum se ascundea lumina puterii lui sub mantia sa cenușie. Sări pe grămada de lemne, ridică în brațe trupul rănitului și sări iară jos, purtându-l ca pe o povară ușoară spre intrare. Dar chiar atunci Faramir gemu și, încă pradă visului, își chemă tatăl.

Denethor tresări ca și când ar fi fost trezit dintr-o transă, flacăra se stinse în ochii lui și el începu să plângă.

- Nu-mi lua fiul! se rugă el. Mă strigă.

- Așa e, te strigă, răspunse Gandalf, dar tu încă nu poți veni la el. Căci mai înainte de toate va trebui să-și caute tămăduirea pe pragul dintre viață și moarte și prea bine s-ar putea să n-o găsească. Câtă vreme tu trebuie să te întorci la bătălia Orașului tău, unde s-ar putea să te aștepte moartea. Și tu știi asta foarte bine în inima ta.

- El nu se va mai trezi, zise Denethor. Bătălia e zadarnică. De ce ne-am mai dori noi să trăim? De ce să nu ne îndreptăm spre moarte împreună?

- Majordom al Gondorului, puterea să-ți hotărăști ceasul morții nu ți-a fost dată. Doar regii păgâni, aflați sub stăpânirea Puterii Întunecimii, au făcut aceasta, luându-și singuri viața din mândrie și disperare, și ucigându-și toate rubedeniile pentru a-și ușura propria lor moarte.

Spunând acestea, trecu pragul cu Faramir în brațe, scoțându-l din casa morții, și-l întinse pe

catafalcul pe care fusese adus până acolo și care fusese lăsat la intrare. Denethor veni în urma lui și se opri în ușă, cuprins de tremur și privind cu alean la chipul fiului său. Și preț de o clipă, toți cei aflați acolo stăteau tăcuți și nemișcați martori la chinul sufletesc al Seniorului lor. Denethor șovăi.

- Vino! îl îndemnă Gandalf. E nevoie de noi. Încă mai sunt multe pe care le poți face.

Pe neașteptate, Denethor izbucni în râs. Se îndreptă de spate, rămase așa, înalt și mândru, preț de câteva clipe, apoi se repezi înăuntru la masă și luă de pe ea perna pe care se sprijinise capul lui.

Reveni în prag, dădu la o parte învelitoarea și numai ce apăru între mâinile sale un *palantír*. Și când îl ridică, li se păru celor ce priveau că sfera prinsese a străluci de o flăcărie aflată înăuntrul ei, încât chipul palid al Seniorului arăta parcă luminat de un foc roșu, și ca și când ar fi fost cioplit în piatră dură, înăsprit de umbre întunecate, nobil, mândru și neîndurător. Ochii îi scânteiau.

- Mândrie și disperare! strigă el. Gândeai oare că-s orbi ochii Turnului Alb? Nu, Nebunule Sur, am văzut mai multe decât ai tu habar. Căci speranța ta este necunoaștere, nimic mai mult. Te du. Străduiește-te să tămăduiești! Hai, du-te și te luptă! Vanitate. Pentru peticul acela de loc pe care ai putea să ieși învingător pe câmpul de bătălie, pentru o singură zi. Dar nimic nu va putea să țină piept Puterii ce se ridică acum. Iar către Orașul acesta nu și-a întins până acum decât primul deget de la o mână. Răsăritul întreg s-a pus în mișcare. Și chiar în clipa aceasta vântul speranței tale te trădează și împinge în sus pe apele Anduinului o flotă de pânze negre. Apusul a dat greș. Pentru toți cei ce nu vor să cadă în sclavie a sosit timpul plecării.

- Cu asemenea sfaturi nu am nici o îndoială că Dușmanul va ieși învingător, zise Gandalf.

- Atunci ești liber să sperii, răsă Denethor. Crezi că nu te cunosc, Mithrandir? Speranța ta este să cârmuiești în locul meu, să stai în spatele fiecărui tron, de la miazăzi, de la miazănoapte sau de la apus. Ți-am citit gândurile și vicleșugurile. Crezi că nu știu că tu i-ai poruncit piticuțului ăștia de-aici să-și țină gura? Că l-ai adus ca să stea iscodă chiar în încăperea mea? Cu toate acestea, cât am vorbit împreună am aflat numele și socotelile fiecăruia dintre cei care te însoțesc. Prin urmare: cu mâna ta stângă mă vei folosi o vreme drept pavăză împotriva Mordorului, iar cu dreapta îl vei aduce pe Pribeagul acela de la Miazănoapte, ca să-mi ia locul.

Dar ascultă-mă ce-ți spun, Gandalf Mithrandir, n-am să fiu unealta ta! Sunt Majordom al Casei regale din Anórien. N-am să mă dau la o parte ca să fiu cămărașul ramolit al unui ajuns. Chiar dacă se dovedește întemeiat dreptul lui la tron, el tot din ramura lui Isildur se trage, din nici o alta mai de soi. Nu mă voi supune unui asemenea cârmuitor, ultimul dintr-o casă decăzută și de mult văduvită de măreție și demnitate.

- Și tu ce-ai vrea, dacă ți s-ar împlini voia? întrebă Gandalf.

- Aș vrea ca toate să rămână așa cum au fost pe vremea mea și pe vremea stră-strămoșilor mei: să fiu pe mai departe Cârmuitorul acestui Oraș și să pot lăsa tronul unui fiu al meu care să-și fie propriul său stăpân și nu învățacelul unui vrăjitor. Dar dacă soarta mi-e potrivnică în vremea mea, atunci nu vreau *nimic*: nici viața să-mi fie scurtată, nici iubirea înjumătățită, nici onoarea știrbită.

- Mie nu mi s-ar părea cu nimic știrbită onoarea Majordomului care, cu cea mai bună-credință, lasă pe mâinile altuia grijile sale, zise Gandalf. Și nici iubirea înjumătățită. Și nici nu-l vei lipsi pe fiul tău de ceea ce i se cuvine, atâta vreme cât pieirea lui e îndoielnică.

La aceste cuvinte, ochii lui Denethor scânteiară din nou și, punând piatra la subsuoară, scoase din teacă un cuțit cu lamă lungă și din doi pași fu lângă catafalcul. Dar Beregond făcu un salt și se puse între el și Faramir.

- Așa, care va să zică! strigă Denethor. Jumătate din iubirea fiului meu ai furat-o de mult. Acum vrei să furi și inimile cavalerilor mei, pentru ca în cele din urmă să-mi răpească de tot fiul. Dar măcar într-o privință n-ai să-mi poți nesocoti vrerea: să-mi hotărâsc singur sfârșitul.

Veniți încoace! strigă el către slujitorii săi. Veniți, dacă nu sunteți cu toții trădători!

Atunci doi dintre ei urcară în fugă treptele. Denethor smulse cu iuțeală o torță din mâna unuia și sări înapoi în sălaș. Înainte ca Gandalf să-l poată împiedica, el aruncă focul în grămada de lemne din care izbucni pe dată pălălaie.

În clipa următoare, Denethor se sui pe masă și, învăluit de limbile focului și de fum, își luă cârja de majordom de la picioarele sale și o frânse de genunchi. Aruncă cele două bucăți în foc, apoi se întinse pe masă și, cu amândouă mâinile, strânse *palantírul* la piept. Mai târziu, s-a zis că de atunci, orice om care privea în Piatra aceea nu vedea altceva decât două mâini bătrâne scorjindu-se în flăcări – asta dacă nu cumva avea o voință atât de puternică, încât putea preschimba imaginea în ceea ce dorea el să vadă.

Îndurerat peste măsură și îngrozit de priveliște, Gandalf își feri privirile și închise ușa. Preț de câteva clipe rămase în prag, cufundat în gânduri și tăcut, în vreme ce afară răzbătea vuietul flăcărilor dinăuntru. Și deodată Denethor scoase un urlet cumplit, după care nici un sunet nu se mai auzi de la el și nici unei ființe muritoare nu-i mai fu dat să-l vadă vreodată.

- Așa s-a stins Denethor, fiul lui Ecthelion, spuse Gandalf. Se răsuci spre Beregond și slujitorii Seniorului, care stăteau ca împietriți. Și așa se sfârșesc zilele Gondorului, cele pe care le-ați cunoscut voi; s-au sfârșit până la urmă. Fapte rele s-au petrecut aici; dar fie ca dușmănia dintre noi să o lăsați deoparte, căci de Dușman a fost stârnită și voinței lui îi face pe plac. Ați fost prinși într-o plasă de porunci potrivnice, pe care nu voi ați țesut-o. Dar la aceasta să vă gândiți, slujitori ai Seniorului, orbi în supunerea voastră, că dacă n-ar fi fost Beregond să trădeze, Faramir, Căpitanul Turnului Alb, ar fi ars și el.

Duceți din acest loc nefericit pe cei dintre voi care au pierit. Iar noi îl vom duce pe Faramir, Majordom al Gondorului, undeva unde să poată dormi în pace, sau să moară, dacă asta îi va fi soarta.

Și astfel Gandalf și Beregond ridicară targa și o purtară înapoi spre Casele Tămăduirii, iar Pippin venea în urma lor, cu capul căzut în piept. Slujitorii Seniorului rămăseseră privind ca trăsniți la sălașul morților; iar când Gandalf ajunse la capătul străzii Rath Dínen, se auzi un zgomot mare. Privind peste umăr, văzură cum marea cupolă a sălașului se crapă și dinăuntru prind a se vălătuci spre înalt fuioare de fum, ca apoi, cu scrâșnet și huruit de pietre, să se năruie într-o ploaie de scânteii; flăcările însă, nedomolite, dănuiau și zvâcneau printre ruine. Cuprinși de groază, slujitorii o rupseră la fugă pe urmele lui Gandalf.

Ajunseră, în sfârșit, înapoi la Ușa Majordomului și Beregond privi îndurerat la portar.

- Pentru fapta aceasta mă voi căi câte zile oi mai avea, spuse el, dar mă grăbeam atât de tare, încât m-a luat ca un fel de nebunie, iar el nu voia să mă asculte, ci a scos sabia la mine.

Beregond închise ușa și o încuie cu cheia pe care o smulse de la omul ucis.

- Cheia asta va fi dată de-acum Seniorului Faramir, mai spuse el.

- Prințul din Dol Amroth cârmuiește în lipsa Seniorului, zise Gandalf, dar pentru că el nu se află aici, iau asupra mea toate cele ce-s de făcut. Te rog, așadar, să păstrezi tu cheia și s-o păzești până ce Orașul își va fi regăsit liniștea.

Apoi se îndreptară spre cercul cel mai de sus al Orașului și, odată intrați, porniră spre Casele Tămăduirii, scăldați de lumina dimineții. Casele acestea erau frumoase, zidite la o oarecare depărtare de toate celelalte, anume pentru cei foarte suferinzi, dar acum fuseseră pregătite să-i îngrijească pe cei răniți în bătălie și pe muribunzi. În apropiere se găsea poarta Citadelei, din al șaselea Cerc, și zidul dinspre miazăzi, iar de jur împrejurul lor erau o grădină și o pajiște cu câțiva copaci, singurul loc de felul său în Oraș. Locuiau aici câteva femei, cărora li se îngăduise să rămână în Minas Tirith anume pentru că se pricepeau să tămăduiască ele însele, ori îi ajutau pe tămăduitori.

Gandalf și însoțitorii săi tocmai ajunseseră cu targa la ușa principală a Caselor, când dinspre câmpia din fața Porții Orașului auziră un strigăt mare ce se preschimbă într-un țipăt ascuțit care sfâșie văzduhul și se stinse dus de vânt. Un strigăt atât de cumplit, încât îi împietri pe toți, dar când se stinse, își simțiră inimile tresăltând de o speranță pe care n-o mai trăiseră de când se abătuse asupra lor întunecimea venită de la Răsărit; și li se păru dintr-o dată că lumina se limpezește și soarele străbătu printre nori.

Însă chipul lui Gandalf era abătut și încordat; rugându-i pe Beregond și pe Pippin să-l ducă pe Faramir în Casele Tămăduirii, el urcă pe zidul din apropiere; silueta lui se desena ca o statuie înveșmântată în alb, și așa rămase, neclintit, uitându-se în zare. Și astfel era puterea privirii lui, încât cuprinse dintr-o dată tot ceea ce se petrecuse acolo, departe; și când Éomer ieși singur din rândurile oștenilor săi și se opri lângă cei căzuți, Gandalf oftă, se înfășură în mantie și coborî de pe ziduri. Iar când Beregond și Pippin ieșiră din Casele Tămăduirii, îl găsiră stând în fața ușii, adâncit în gânduri.

Se uitară întrebător la el. Gandalf tăcu o vreme, apoi zise:

- Majordomii credeau că este o taină bine păstrată doar pentru ei, dar eu știu de mult că aici, în Turnul Alb, ca și în Orthanc, se află pusă la adăpost una dintre cele Șapte Pietre. Pe vremea când încă era înțelept, Denethor nu a voit să o folosească și nici să-l întărească pe Sauron, știindu-și prea bine măsura puterii sale. Dar înțelepciunea l-a părăsit; și mă tem că atunci când primejdia pentru regatul său a început să crească, el a privit în Piatră și s-a lăsat amăgit de ceea ce a zărit acolo: și îmi vine să cred că nu numai o dată, după plecarea lui Boromir. Denethor era mult prea puternic pentru a putea fi supus de Puterea Întunecimii, cu toate acestea vedea în Piatră numai acele lucruri pe care Puterea îi îngăduia

să le vadă. Fără doar și poate că tot ceea ce afla îi era adesea de mare ajutor; cu toate acestea imaginea care i s-a arătat asupra mării puteri a Mordorului i-a sporit disperarea din suflet într-atât încât l-a făcut să-și piardă mințile.

- Acum abia înțeleg ceva ce mi s-a părut tare ciudat atunci! spuse Pippin și amintirea îl făcu să se cutremure înfiorat. La un moment dat Seniorul a ieșit din încăperea în care se găsea Faramir și, când s-a întors, parcă arăta schimbat, a fost pentru prima oară că am avut impresia asta, nu știu cum să zic, parcă bătrân și frânt.

- Chiar la ceasul la care Faramir a fost adus în Turn, mulți dintre noi am zărit o lumină nefirească în camera cea mai de sus, spuse Beregon. Dar mai văzusem noi lumina aia și altă dată, iar prin Oraș umbla vorba că Seniorul se lupta uneori cu vrăjmașul în gândurile sale.

- Vai, vai! înseamnă că bănuielile mele se adevăresc, oftă Gandalf. Uite așa a pătruns vrerea lui Sauron în Minas Tirith; și uite așa am fost eu nevoit să zăbovesc aici. Și tot aici să mai rămân, căci în curând mi se vor ivi și altele de făcut, nu am numai grija lui Faramir.

Dar acum trebuie să cobor pentru a-i întâmpina pe aceia care vin. Mi-a fost dat să văd pe câmp ceva ce mi-a îndurerat amarnic inima și mă tem că o jale încă și mai mare ne așteaptă. Vino cu mine Pippin! Dar tu, Beregon, întoarce-te în Citadelă, și spune-i mai-marelui Străjerilor toate cele câte s-au petrecut. Mă tem că va fi nevoit să te dea afară din trupele de străjeri; dar spune-i, dacă îmi îngădui să-i dau un sfat, că ar face bine să te trimită la Casele Tămăduirii, pentru a servi drept strajă și slujitor al căpitanului tău, și să fii la căpătâiul lui când se va trezi - dacă se va mai trezi vreodată. Căci mulțumită ție a scăpat de foc. Du-te! Iar eu mă voi întoarce curând.

Cu acestea, se răsuci pe călcâie și o porni împreună cu Pippin spre Orașul de jos. Și în timp ce ei grăbeau pe străzi la vale, vântul aduse cu sine o ploaie cenușie care înăbuși focurile, astfel că în fața celor doi se înălța acum o perdea groasă de fum.

VIII

Casele Tămăduirii

Ochii lui Merry înotau într-o ceață de lacrimi și sfârșeală, când oștenii au ajuns aproape de Poarta distrusă a orașului Minas Tirith. Nici nu băgă în seamă prăpădul și măcelul de peste tot în jur. Văzduhul era greu de focuri, fum și duhoare: căci multe mașinării de război fuseseră pârjolate ori căzuseră în gropile arzânde, la fel și dintre cei răpuși, mulți ajunseseră pradă focurilor, și unde te uitai zăreai hoiturile monștrilor de la Miazăzi, pe jumătate arse, ori strivite sub pietre, în vreme ce alte dihanii din acelea mari căzuseră săgetate în ochi de arcașii viteji din Morthond. Ploaia adusă de vânt încetase de la o vreme; soarele strălucea în înaltul cerului; dar toată partea de jos a orașului era încă învăluită într-un fum gros.

Oamenii apucaseră să taie drum prin năruiturile bătăliei; calea spre oraș era astfel deschisă și tocmai acum câțiva oameni ieșeau aducând cu ei târgi. Pe una dintre ele o așezară pe Éowyn, punându-i sub trup perne moi; trupul regelui însă îl acoperiră cu o țesătură de aur, iar targa lui fu înconjurată de făclii aprinse ale căror flăcări, abia zărindu-se în lumina soarelui, se zbăteau în suflarea vântului.

Astfel au intrat Théoden și Éowyn în Orașul Gondorului și toți cei care-i vedeau își descopereau capetele și se înclinau; trecură prin cenușa și fumegarea primului cerc pârjolit și de acolo urcară în sus pe străzile pietruite. Lui Merry urcușul acesta i se părea că durează de o veșnicie, o călătorie fără rost într-un vis îngrozitor, înaintând la nesfârșit spre un capăt nedeslușit pe care amintirile nu-l pot cuprinde, încet, luminile torțelor din fața lui licăriră și se stinseră și Merry se pomeni umblând în întuneric. „Asta e un tunel ce duce la un mormânt, își zise în sine; și acolo vom sta cu toții pe vecie.” Dar dintr-o dată, în visul acesta al lui răsună o voce vie:

- Hei, Merry! Slavă cerului că te-am găsit!

Ridică privirile și ceața de pe ochi păru să i se risipească. Și numai ce-l zări pe Pippin! Stăteau

față în față pe o străduță îngustă care altfel era pustie. Merry se frecă la ochi.

- Unde-i regele? întrebă. Și Éowyn?

Simți că i se înmoaie picioarele, așa că se așeză pe un prag și începu să plângă.

- Au fost duși în Citadelă, răspuse Pippin. Aș zice că ai adormit de-a-n picioarele și ai luat-o prin altă parte. Când au descoperit că nu te aflai printre ei, Gandalf m-a trimis să te caut. Bietul de tine, Merry bătrâne! Tare mă bucur că te văd din nou! Da' ești răpus de oboseală, așa că nu te mai chinui și eu cu pălăvrăgeala mea. Spune-mi numa', ești cumva rănit?

- Nu. Sau, mă rog, nu cred. Doar că brațul drept nu-mi mai e de nici un folos, înțelege, Pippin? Asta de când l-am înjunghiat. Sabia mea a ars ca o surcea, de n-a mai rămas nimic din ea.

Chipul lui Pippin fu cuprins de neliniște.

- Trebuie să vii cu mine, acum, cât mai iute cu putință. Ah, de-aș putea să te duc eu în spate. Nu mai ești în stare să mergi pe picioarele tale. N-ar fi trebuit să te lase să mergi pe jos; iartă-i, te rog. S-au petrecut atâtea lucruri îngrozitoare în Oraș, Merry, încât e de înțeles că un biet hobbit care vine din băătălie este trecut cu vederea..

- Nu e întotdeauna o nenorocire să fii trecut cu vederea, spuse Merry. Uite, chiar acum am fost trecut cu vederea de... Nu. Nu pot vorbi despre asta. Ajută-mă, Pippin! Iarăși mi se întunecă în fața ochilor și brațul mi-e atât de rece.

- Reazămă-te de mine, Merry, băiatule! Haide! Pas după pas. Nu-i departe.

- O să mă îngropi?

- Nu, nici prin gând nu-mi trece! exclamă Pippin, încercând să pară vesel, cu toate că inima îi era strânsă în chingile fricii și ale milei. Nu. Acum o să mergem la Casele Tămăduirii.

Părăsiră aleea aceea mărginită de case înalte de o parte și de alta și de zidul exterior al celui de-al patrulea cerc, și reveniră în strada principală care urca până în Citadelă. Mergeau încet, punând pas după pas, și Merry se clătina și murmură ca și când ar fi vorbit în somn.

„N-am să izbutesc să-l duc până acolo, își spuse Pippin. Oare nu-i nimeni care să-mi ajute? Nu pot să-l las aici.”

Chiar atunci, spre surprinderea lui, în urma lor apăru alergând un băietan și când trecu pe lângă ei, Pippin îl recunoscu a fi Bergil, fiul lui Beregond.

- Salutare, Bergil! strigă el. Un' te duci? Mă bucur să te văd din nou, și încă în viață.

- Alerg cu vești pentru tămăduitori! N-am timp de zăbovit.

- Foarte bine, foarte bine, încuviință Pippin. Dar spune-le acolo sus că am cu mine un hobbit bolnav, un *perian*, așa să le spui, care a venit de pe câmpul de băătălie. Nu cred că mai are puterea să meargă până acolo. Dacă îl găsești pe Mithrandir, spune-i ce ți-am zis, că tare are să se bucure.

Bergil își continuă fuga mai departe.

„Mai bine aștept aici”, își zise Pippin.

Îl lăsă pe Merry să alunece încet la pământ, într-un petec de soare, iar el se așeză alături, luând capul lui Merry în poala sa. Îi cercetă cu degete blânde trupul și mădulele, apoi luă mâna prietenului său într-ale sale. Mâna dreaptă era rece ca gheața.

Nu trecu mult și Gandalf însuși veni la ei. Se lăsă jos lângă Merry și îi mângâie sprâncenele; apoi îl ridică încetișor în brațe.

- Ar fi trebuit adus în urale în Oraș, spuse el. Mi-a răsplătit peste poate încrederea; căci dacă Elrond nu s-ar fi înduplecat la rugămintea mea, nici unul dintre voi n-ar fi pornit în călătoria asta; și atunci cu mult mai cumplite ar fi fost ticăloșiile ce s-au petrecut în această zi. Oftă, apoi adăugă: Și uite că s-a mai ivit ceva de care trebuie să mă îngrijesc, și în tot acest timp soarta băătăliei stă în cumpănă.

Într-un târziu, Faramir și Éowyn și Meriadoc ajunseră tustrei să fie culcați în paturile din Casele Tămăduirii; și acolo au fost bine îngrijiți. Cu toate că leacurile băbești nu se mai bucurau de prețuirea ce-o câștigaseră în zilele de demult, Gondorul era încă vestit pentru știința tămăduirii și pentru priceperea de a obloji răni și suferințe trupesti și toate boalașile cărora le cădeau pradă muritorii de la răsărit de Mare. Numai bătrânețea nu se supunea acestei științe, împotriva ei nu găsiseră nici un leac; iar viețile lor se scurtaseră tare mult, abia dacă întreceau cu puțin pe aceea a altor oameni, iar cei dintre ei care treceau în plină vigoare hotarul a de cinci ori câte douăzeci de ani se împuținaseră peste măsură, doar câțiva mai erau prin familii din cele nobile. Numai că acum până și știința lor se dovedea neputincioasă; căci mulți erau cuprinși de o suferință ce nu se lăsa tămăduită; i-au pus numele de Umbra Neagră, căci se trăgea de la nazgûli. Cei pe care-i cuprinsese boala aceasta cădeau încet într-

un vis tot mai adânc, apoi se cufundau într-o tăcere deplină și-i năpădea un frig de moarte și mureau. Iar cei care-i îngrijeau pe piticuț și pe Domnița din Rohan ar fi jurat că pe aceștia doi boala îi lovise cel mai rău. Încă mai vorbeau, când și când, pe măsură ce trecea dimineața, murmurând în vis; cei care vegheau la căpătâiul lor ascultau aceste murmure, în speranța că vor putea desluși ceva ce i-ar fi putut face să înțeleagă anume care le era suferința. Dar curând bolnavii începură să se cufunde în întunecime și când soarele ajunsese deasupra orizontului apusean, o umbră cenușie se așternu peste chipurile lor. Faramir, în schimb, ardea de o fierbințeală ce nu se domolea cu nici un chip.

Gandalf trecea neliniștit de la unul la altul, iar priveghetorii îi repetau tot ceea ce puteau ei auzi. Și astfel a trecut ziua aceea, în timp ce afară lupta se purta mai departe cu speranțe schimbătoare și vești ciudate; Gandalf încă aștepta și supraveghea, refuzând să se ducă la bătalie; și asta până când, într-un târziu, apusul roșu umplu tot cerul și lumina ce pătrundea pe ferești cădea pe chipurile cenușii ale bolnavilor și atunci li se păru celor ce se aflau în preajmă că în acea strălucire chipurile lor se îmbujorară ușor, ca și când li s-ar fi întors sănătatea în obraji, dar nădejdea s-a dovedit deșartă.

Și atunci o femeie bătrână, Ioreth, cea mai bătrână dintre femeile ce îngrijeau de bolnavi în acele case, privi la chipul lui Faramir și izbucni în plâns, căci toată lumea îl iubea.

- Vai, vai! numai de n-ar muri. Și de-ar mai fi regi în Gondor cum se spune că au fost odată! Căci e o vorbă din bătrâni care zice așa: „Mâinile unui rege sunt mâini de tămăduitor”. Astfel se cunoaște când regele e cel în drept să fie.

- Oamenii-și vor aminti multă vreme vorbele tale, Ioreth! zise Gandalf care se afla în preajmă. Căci e multă nădejde în ele. Poate că s-a și întors cu adevărat un rege în Gondor; sau încă n-ai auzit veștile ciudate ce-au fost aduse în Oraș?

- Am avut prea multă bătaie de cap ba cu una, ba cu alta ca să iau seamă la toate strigătele și urletele, răspunse femeia. Singura mea speranță este ca netrebnicii ăia spintecători să nu intre în sălașul ăsta și să-i tulbure cumva pe suferinzi.

După aceste vorbe, Gandalf ieși în grabă afară. Pălălaia din văzduh se stingea încet, și dealurile ce până atunci arătaseră ca și când ar fi ars mocnit păleau pe măsură ce înserarea cenușie se furișa peste câmpie.

În vreme ce soarele cobora în spatele dealurilor, Aragorn și Éomer, și Imrahil se apropiau de Oraș împreună cu căpitanii și cavalerii lor; și ajunși în fața Porții, Aragorn spuse:

- Uitați-vă cum apune soarele parcă într-un mare foc! E semn că multe lucruri iau sfârșit și se năruie și că lumea își schimbă cursul. Dar Orașul acesta și întreg regatul au rămas de ani îndelungați în grija Majordomilor, și mă tem că dacă pătrund în el nepoftit, s-ar putea să se iște multe îndoieli și neînțelegeri, care n-au ce căuta aici atâta vreme cât se mai poartă războiul acesta. Nu voi intra, nu voi cere nimic, până nu vom vedea cine va izbândi: noi sau Mordorul. Să se ridice corturile aici, pe câmpie, și aici voi sta și voi aștepta să fiu primit de Seniorul Orașului.

- Dar tu ai apucat să înalți stindardul regilor și să înfățișezi tuturor însemnele Casei lui Elendil, zise Éomer. Vrei oare ca acestea să fie puse la îndoială?

- Nu, răspunse Aragorn. Dar socotesc că încă nu s-a împlinit timpul; și nu am de gând să mă cert, decât cu Vrajmașul nostru al tuturor și cu slujitorii lui.

La care Prințul Imrahil zise:

- Cuvintele Măriei tale sunt înțelepte, dacă este îngăduit unei rudinii de-a Seniorului Denethor să-ți dea sfaturi în această treabă. Seniorul are o voință de fier și e tare mândru, dar bătrân; și a fost în toane tare ciudate de când a fost doborât fiul său. Cu toate astea, eu nu te-aș lăsa să rămâi ca un cerșetor la ușă.

- Nu-s cerșetor, răspunse Aragorn. Mai curând Căpetenie de Pribegi, neobișnuiți cu orașele și casele de piatră.

Porunci apoi ca stindardul lui să fie strâns; și desprinse și steaua Regatului de la Miazănoapte de pe sprânceană și o dădu spre păstrare fiilor lui Elrond.

Prințul Imrahil și Éomer din Rohan își luară rămas-bun de la el și, intrând în Oraș, îl străbătură, trecând prin toată viermuiala de oameni, până sus în Citadelă; ajunși în Sala Turnului, îl căutară pe Majordom. Dar îi găsiră jilțul gol, iar în fața treptelor pe un catafalc de onoare zăcea întins Théoden, Regele Obștei; în jurul lui ardeau douăsprezece torțe și stăteau de strajă doisprezece străjeri, cavaleri din Rohan și Gondor. Draperiile catafalcului erau albe cu verde, însă pe trupul regelui fusese întinsă o cuvertură mare din fir de aur, ce-l acoperea până pe piept, iar deasupra, scoasă din teacă, sabia lui și scutul la picioare. Lumina torțelor scânteia în părul lui alb precum barele în ploaia de stropi

ai unei furtuni, dar chipul regelui era frumos și tânăr, doar că pacea așternută pe el nu ținea de tinerețe; părea mai curând să doarmă.

Cei doi rămaseră o vreme tăcuți lângă rege, apoi Imrahil întrebă:

- Dar unde-o fi Majordomul? Și unde-i Mithrandir?

- Majordomul Gondorului se găsește în Casele Tămăduirii, răspunse unul dintre străjeri.

- Unde-i Lady Éowyn, sora mea? întrebă la rândul său Éomer. Căci ar trebui să se afle aici, lângă rege, să i se arate aceeași cinstire ca și lui. Pe ea unde au așezat-o?

- Dar Lady Éowyn era încă în viață când au adus-o, răspunse Imrahil. Sau n-ai știut de acest lucru?

Auzind asemenea veste, în inima lui Éomer renăscu speranța la care nici măcar nu îndrăznise să viseze, și o dată cu ea îngrijorarea și teama, încât nu mai spuse nici un cuvânt, ci se răsuci pe călcăie și părăsi în grabă încăperea; Prințul îl urmă deîndată. Ajunși afară, văzură că noaptea se lăsase și cerul se umpluse de stele. Porniră spre Casele Tămăduirii. În fața ușii se întâlniră cu Gandalf care era însoțit de un bărbat acoperit din cap până-n picioare de o mantie cenușie. Îl salutară pe Gandalf și-i spuseră că îl căutau pe Majordom.

- Ni s-a zis că s-ar afla în sălașul acesta. A fost cumva rănit? Și unde-i Lady Éowyn?

- E înăuntru, răspunse Gandalf. Nu a murit, dar nici departe nu e. Cât despre Seniorul Faramir, el a fost rănit de o săgeată otrăvită, după cum ați auzit; el este Majordomul acum, căci Denethor s-a dus, iar casa lui a ajuns o grămadă de cenușă.

Vorbele lui Gandalf îi uimi și-i îndurera în egală măsură pe cei doi.

- Prin urmare, spuse Imrahil, victoria a fost văduvită de bucurie și a fost câștigată cu un preț nemăsurat de mare dacă amândouă regatele, Rohan și Gondor, și-au pierdut în aceeași zi cârmuitorii. Éomer a rămas stăpân peste rohirrimi. Dar acum cine va conduce Orașul? Să nu trimitem după Seniorul Aragorn?

- A și sosit, răsună glasul omului ascuns de mantie. Bărbatul păși în lumina făcliilor de la ușă, și abia atunci văzură ei că în fața lor se afla Aragorn, care-și pusese peste cămașa de zale o mantie cenușie din cele țesute în Lórien, și nu purta nici un alt însemn în afară de piatra verde a lui Galadriel.

- Am venit pentru că așa m-a rugat Gandalf, spuse el. Deocamdată însă nu-s decât Căpitanul dunedainilor din Arnor; iar Seniorul din Dol Amroth va cârmui Orașul până se trezește Faramir. Dar iată sfatul meu: Gandalf să fie cel care să ne cârmuiască pe toți în zilele ce vor urma, până când vom isprăvi ce e de isprăvit cu vrăjmașul. Ceilalți consimțiră.

- Să nu stăm în prag, zise Gandalf, căci timpul nu ne așteaptă. Să intrăm.

- Și să știți de la mine, venirea lui Aragorn este singura nădejde ce a mai rămas pentru cei care zac acolo înăuntru. Așa a spus Ioreth, înțeleapta Gondorului: „Mâinile regelui sunt mâini de tămăduitor. Astfel se cunoaște când regele e cel în drept să fie”.

Aragorn intră primul, urmat de ceilalți. Intrarea era păzită de doi Străjeri înveșmântați în uniforma Citadelei: unul era înalt, celălalt însă părea un copilandru; și când dădu cu ochii de nou-veniți, scoase un strigăt de surpriză și bucurie.

- Pas Mare! Ce minunat! Să știi că m-am gândit că ești tu acolo, în corăbiile negre. Dar toți din jur strigau *corsarii, corsarii*, și nimeni nu voia să mă asculte. Cum s-a întâmplat?

Aragorn izbucni în râs și îl luă pe hobbit de mână.

- Că bine ne-am mai întâlnit! zise el. Dar acum nu avem încă timp pentru povești de călătorie.

- Oare așa am ajuns să vorbim regilor noștri? îl întrebă Imrahil pe Éomer. Dar poate că va purta coroana sub un alt nume!

Auzindu-l, Aragorn se răsuci spre el:

- Că bine zici, căci în graiul nobil al strămoșilor eu sunt Elessar, Piatra Elfă și Înnoitorul - și zicând acestea, ridică la vedere de la piept piatra verde ce o ținea ascunsă acolo. Dar casa mea, dacă voi întemeia vreuna, se va numi Pas Mare. În graiul nobil nici nu va suna atât de pocit, astfel că *Telcontar* vom fi și eu și vlăstarele trupului meu.

Acestea fiind zise, intrară în sfârșit în Casă; și în timp ce se îndreptau spre încăperile unde erau îngrijiți cei suferinzi, Gandalf povesti despre faptele lui Éowyn și Meriadoc.

- Am stat mult la căpătâiul lor și la început au vorbit mult în vis, înainte să se cufunde în întunericul aducător de moarte. Și mai am și eu ceva putere să văd lucruri ce se petrec la mare depărtare.

Aragorn se duse mai întâi la Faramir, apoi la Lady Éowyn și la urmă la Merry. Privi la

chipurile lor, le cercetă rănilile și oftă.

- Trebuie să-mi folosesc toată puterea și priceperea ce mi-au fost date, spuse el. Ce n-aș da să fie și Elrond aici, căci el este cel mai bătrân din seminția noastră și are cea mai mare putere.

Văzând cât de amărât și de obosit era Aragorn, Éomer îi spuse:

- Nu crezi că ar trebui mai întâi să te odihnești puțin și să mănânci?

- Nu, căci pentru aceștia trei, și mai ales pentru Faramir, sorocul e aproape. Trebuie să mă grăbesc peste măsură.

O chemă pe Ioreth la el și o întrebă:

- Aveți aici în Casă puse deoparte ierburile tămăduirii?

- Da, stăpâne, dar mă tem că nu-s destule pentru toți cei ce vor avea nevoie de ele. Știu însă că altele nici că avem unde să găsim; căci în zilele astea cumplite totul s-a învălmășit sau a pierit în foc și pârjol, și au rămas puțini flăcăi pe care să-i trimiți să caute, iar drumurile sunt închise. Am și pierdut socoteala zilelor de când am văzut pe ultimul cărauș venind din Lossarnach la noi la târg! Astfel că ne străduim aici să ne descurcăm cu ceea ce avem, după cum își va da seama și Măria ta.

- Întâi să văd și apoi îți voi spune ce gândesc, zise Aragorn. Până una-alta, nici de vorbit nu mai prea e răgaz. Aveți *athelas*?

- Nu știu, stăpâne, sau, mai bine spus, numele ăsta nu mi-e știut. Mă duc să-l întreb pe spițer; el cunoaște toate numele cele vechi.

- Se mai numește *frunza regilor*, spuse Aragorn; poate că pe ăsta-l știți, căci pe la țară toți îi spun așa în ziua de azi.

- Aha! se dumiri Ioreth. Dacă Măria ta mi-ar fi spus așa de la bun început, aș fi putut să-i răspund. Nu, nu avem o asemenea plantă, sunt sigură. Nici nu știam că are vreo virtute iarba asta; am dat de multe ori peste ea în pădure, și de fiecare dată le spuneam suratelor mele „frunza regilor, ziceam, ce nume ciudat, de ce s-o fi numind așa?! Căci dacă aș fi rege, mi-aș dori să am ierburi mai de soi în grădina mea.” Când o sfărâmi între degete, are miros dulce, nu-i așa? Poate că nu-i bine spus dulce; mai curând priincios.

- Priincios, chiar așa, încuviință Aragorn. Și acum, măicuță dacă-l iubești pe Seniorul Faramir, fugi la fel de iute precum ție limbarița și găsește-mi frunza regilor, dacă a mai rămas vreuna în Oraș.

- Iar dacă nu, se băgă în vorbă Gandalf, mă reped călare până în Lossarnach, cu Ioreth pe șa în spatele meu, și acolo ea o să mă ducă în pădure, auzi, Ioreth? nu la suratele tale. Și Iute ca Gândul o s-o învețe ce înseamnă să te grăbești.

După plecarea lui Ioreth, Aragorn le rugă pe celelalte femei să pună apă la încălzit. Apoi luă mâna lui Faramir într-a sa, iar pe cealaltă și-o așeză pe fruntea bolnavului. Era scăldată în sudoare: Faramir însă nu se mișcă, nu dădu nici un semn de viață, parcă nici nu mai respira.

- E dus aproape de tot, zise Aragorn, întorcându-se către Gandalf. Dar asta nu i se trage de la rană. Vezi? Rana se vindecă. Dacă ar fi fost nimerit de o săgeată a nazgûlilor, așa cum ai crezut tu, ar fi murit chiar în acea noapte. Mai curând aș zice că rana i-a fost făcută de o săgeată de-a celor de la miazăzi. Cine i-a scos-o? Ați păstrat-o?

- Eu am scos-o din rană, zise Imrahil, și i-am oblojit rana. Dar n-am păstrat săgeata, aveam prea multe de făcut. Din câte îmi amintesc eu, era o săgeată ca acelea folosite de sudiști. Dar îmi vine să cred că a venit dinspre umbrele din văzduh, căci altfel nu înțeleg de unde fierbințeala asta a lui și boleșnița; rana nu a fost nici adâncă și nici mortală. Atunci cum se explică?

- Oboseala, răspunse Aragorn, durerea pricinuită de supărarea tatălui său, o rană și, peste toate acestea, Răsuflarea Neagră. E un bărbat cu o voință de fier, căci înainte de a ieși la bătălie pe zidurile exterioare, a fost foarte aproape de a cădea sub puterea Umbrei. Întunecimea trebuie că l-a surprins cu încetul chiar în timp ce el lupta și se străduia să nu-și piardă avanpostul. Ah, de-aș fi putut ajunge aici mai iute!

Chiar atunci intră spițerul.

- Măria ta a întrebat de *frunza regelui* cum o numesc cei din popor, spuse el; sau *athelas*, în graiul celor nobili, sau al aceluia ce știu câte ceva din graiul valinorean...

- Eu știu graiul acesta, îl întrerupse Aragorn, și totuna-i pentru mine că-i spun *asëa oranion* ori *frunza regelui*, atâta vreme cât o ai.

- Să-mi fie cu iertare, stăpâne! Bag seamă că nu ești un simplu căpitan de oști, ci ai cunoștință și despre vechea noastră învățătură. Dar, vai! stăpâne, nu avem buruiana asta în Casele Tămăduirii, unde numai cei greu vătămați ori suferinzi sunt aduși spre a fi tămăduiți. Căci noi nu o știm să aibă altă

virtute decât aceea de a îndulci miasele, sau să alunge niscai greutate trecătoare a trupului. Asta, bineînțeles, dacă nu cumva luăm seamă la versurile de demult, pe care le rostesc femeile când și când, chiar și buna noastră Ioreth, fără să le priceapă:

Umbră morții când se-ntinde
Și-n suflarea ei te prinde,
Și lumina stă să piară,
Hai, athelas, iarbă rară!
Viața muribundului
Stă în mâna regelui!

O biată poezioară acolo, mă tem, nimic mai mult, pocită și mai mult de slaba ținere de minte a bătrânelor. Te las pe Măria ta să-i deslușești înțelesul, dacă are vreunul. Știu doar că bătrânii încă mai folosesc o fiertură din buruiana asta împotriva durerilor de cap.

- Atunci, în numele regelui, strigă Gandalf, te du și adă-mi pe unul din bătrânii aceștia mai puțin învățați, dar mai înțelepți, care are buruiana în casă!

Aragorn îngenunche lângă Faramir și își puse o mână pe fruntea lui. Și cei care priveau simțiră că acolo se dădea o mare luptă. Căci chipul lui Aragorn deveni cenușiu, cuprins ca de o mare sfârșeală; și când și când rostea numele lui Faramir, dar de fiecare dată tot mai slab îl deslușeau urechile lor, de-ar fi zis că însuși Aragorn se depărta de ei, îndreptându-se spre o vale întunecoasă, strigând după cel se pierduse acolo.

Într-un târziu, Bergil dădu buzna înăuntru, aducând într-o legătură șase frunze.

- *Frunza regelui*, stăpâne, găfâi el; dar nu-i proaspătă, din păcate. A fost culeasă cam acum două săptămâni, poate mai mult. Nădăjduiesc să-ți fie de trebuință, stăpâne.

Privind spre Faramir, izbucni în plâns. Dar Aragorn zâmbi.

- Sunt bune, zise. Răul cel mare a trecut. Așează-te și trage-ți sufletul!

Luând frunzele, le așeză pe palmele sale și suflă asupra lor, apoi le sfărâmă și deodată o prospețime vie umplu încăperea, ca și când aerul însuși înviase și palpita, scăpărând de bucurie. Aragorn aruncă frunzele zdrobite în oalele cu apă clocotită ce-i fuseseră aduse și, în clipa următoare, povara ce apăsase inimile celor din încăperea dispăru. Căci mireasma învălui pe fiecare precum amintirea dimineților înrouate ale soarelui neumbrit, într-un tărâm unde lumea minunată a Primăverii a rămas doar o amintire fugară. Aragorn se ridică, el însuși înviorat, și ochii lui zâmbeau când apropie una din oale de chipul cufundat în vis al lui Faramir.

- Ia te uită! exclamă Ioreth, adresându-se femeii de lângă ea. Cine-ar fi crezut? Buruiana asta-i mai bună decât mi-am închipuit. Îmi amintește de trandafirii din Imloth Melui, când eram copilă, și pe-atunci regii nici că-și doreau ceva mai bun.

Deodată Faramir dădu semn de viață, deschise ochii și îi aținti asupra lui Aragorn care se aplecă asupra lui; în privirile sale scapără lumina recunoașterii și a iubirii.

- Măria ta, m-ai chemat, spuse el cu voce stinsă. Am venit. Ce-mi poruncește regele?

- Să nu mai umbli printre umbre, ci să te trezești! răspunse Aragorn. Ești istovit. Odihnește-te o vreme, hrănește-te bine și fii pregătit pe când mă voi întoarce.

- Așa voi face, Măria ta. Căci cine ar putea sta cu mâinile în sân când s-a întors regele?

- Cu bine, atunci, pentru o vreme! spuse Aragorn. Trebuie să mă duc și la alții care au nevoie de mine.

Și părăsi încăperea însoțit de Gandalf și Imrahil; Beregond și fiul său rămaseră pe loc, abia stăpânindu-și bucuria. Pippin îl urmă pe Gandalf și, când să închidă ușa, o auzi pe Ioreth exclamând:

- Rege! Ați auzit ce ziceam? Mâini de tămăduitor, asta am zis.

Curând vestea cum că regele se întorsese cu adevărat printre ei și după bătălie a alinat și a tămăduit părăsi Casele Tămăduirii și se răspândi în tot Orașul.

Când o văzu pe Éowyn, Aragorn spuse:

- Inima e îndurerată și trupul a primit o lovitură strașnică. Brațul frânt a fost îngrijit cu pricepere și se va tămădui cu timpul, dacă ea are puterea să trăiască. Brațul ce ține scutul i-a fost schilodit; dar răul cel mare vine din brațul ce ține spada. Căci din el viața pare să se fi scurs, chiar dacă nu-i frânt.

Vai, vai! A înfruntat un vrăjmaș mai presus de puterea trupului sau a minții ei. Iar cei care

ridică arma asupra unui asemenea dușman trebuie să fie mai de neînfrânt decât oțelul. Dacă nu-i nimicește cumva însăși spaima de a-i ține piept. O ursită ticăloasă a dus-o în calea lui. Tocmai pe ea, copila cea frumoasă, cea mai frumoasă domniță dintre regine. Și uite că nu știu cum să-i vorbesc. În prima clipă când m-am uitat la ea și i-am simțit nefericirea, mi s-a părut că am în fața ochilor o floare albă, înaltă și dreaptă, grațioasă ca un crin, dar totodată aspră, ca și când spiritele elfilor ar fi făurit-o din oțel. Sau să fi fost oare un îngheț cel ce i-a preschimbat seva în gheață, și iat-o rămasă așa, dulce-amară, frumoasă încă la vedere, dar lovită, și în curând are să se prăbușească și să moară? Suferința ei a început nu de azi, ci demult, mai demult, nu-i așa, Éomer?

- Mă minunează întrebarea ta, stăpâne, răspuse acesta. Nu te învinovățesc nici de boala ei și de nimic altceva; dar nu știu ca Éowyn, sora mea, să fi fost atinsă de vreun îngheț înainte să te fi văzut pe tine întâia dată. Multe griji și dureri a avut și le mărturisea mie cât a fost Limbă de Vierme la curte și regele s-a aflat sub vraja lui; și temerile îi sporeau pe măsură ce-l îngrijea pe rege. Dar nici grija și nici teama n-au adus-o în această stare!

- Ascultă-mă, prietene, spuse Gandalf, tu aveai cai și făptuiseși fapte de arme și câmpiile toate erau deschise în fața ta; dar ea avea în trupul ei de fecioară un spirit și o temeritate pe potrivă a lor tale, dacă nu cumva le și întrecea. Era însă sortită să îngrijească de un om bătrân pe care-l iubea ca pe propriul ei tată, și să-l vadă dând în doaga copilăriei, umiltoare și rușinoasă; încât ursita ei i se părea mai nedemnă chiar și decât a cârjei pe care se sprijinea el.

Și gândești că Limbă de Vierme picura otravă doar în urechile lui Théoden? „Nățărău bătrân! Ce-i Casa lui Eorl altceva decât un grajd acoperit cu paie, unde tâlharii beau în puturoșenie și prăsilile li se tăvălesc pe jos laolaltă cu câinii?” N-ai mai auzit vorbele astea? Saruman le rostea, dascălul lui Limbă de Vierme. Numai că îmi vine să cred că acasă Limbă de Vierme știa să îmbrobodească înțelesul în cuvinte mai alese. Dacă dragostea ce o nutrea Éowyn pentru tine, domnul meu, și dorința de a-și împlini îndatorirea nu i-ar fi pecetluit buzele, poate că ai fi auzit-o rostind astfel de vorbe. Dar cine poate ști ce șoptea întunericului, în singurătate, în ceasurile amare ale nopții, când întreaga ei viață i se părea că se strămtorează și pereții cămăruței se strâng în jurul ei, ca o cușcă ce ține zăvorită înăuntru o sălbăticiune?

Éomer nu spuse nimic, își privi doar sora, ca și când în mintea lui cumpănea într-un fel nou toate zilele trecute ale vieții lor împreună.

- Am văzut și eu ce ai văzut tu, Éomer, spuse Aragorn. Puține sunt mâhnirile printre toate năpastele acestei lumi, care să aducă mai multă amărăciune și rușinare în inima unui bărbat cum este aceea de a i se fi dăruit iubirea unei domnițe atât de frumoase și viteze, iar el să nu-i poată răspunde pe măsură. Amărăciunea și mila m-au însoțit tot timpul de când am lăsat-o în deznădejde în Valea Calvarului și am pornit-o pe Căile Morților; și pe acel drum nici o teamă nu a fost mai mare ca teama de ce i s-ar putea întâmpla ei. Cu toate acestea, Éomer, îți spun că pe tine te iubește mai adevărat decât pe mine; pe tine te iubește și te cunoaște; în mine ea nu iubește decât o umbră și gând: o speranță de glorie și fapte mărețe, și de tărâmurii mult îndepărtate de câmpiile Rohanului.

Poate că îmi stă în putere să-i vindec trupul și s-o chem înapoi din valea întunecoasă. Dar ce va fi în ea când se va trezi: speranță, uitare, deznădejde, asta n-am de unde să știu. Și dacă va fi disperare, atunci ea va muri dacă nu va avea parte de o altă tămăduire pe care eu nu i-o pot aduce. Vai și-amar! căci faptele ei au așezat-o între reginele cele mărite.

După ce spuse acestea, Aragorn se aplecă asupra ei, privi la chipul care cu adevărat era alb ca un crin, rece precum înghețul și neclintit asemenea pietrei cioplite. Dar Aragorn o sărută pe frunte, îi rosti încetișor numele și spuse:

- Éowyn, fiică a lui Éomund, trezește-te! Căci dușmanul tău s-a stins!

Ea nu se clinti, însă începu din nou să respire adânc, și pieptul i se ridica și se lăsa iarăși în jos sub pânza albă a cuverturii. Încă o dată Aragorn sfărâmă două frunze de *athelas* și le aruncă în apă aburindă; îi spală apoi cu fiertură fruntea și brațul rece, lipsit de viață, ce zăcea pe cuvertură.

Și atunci, fie că Aragorn avea cu adevărat ceva din uitatele haruri ale Apusenilor, ori poate vorbele ce le spusese despre Lady Éowyn pătrunseseră adânc în inimile celor aflați în preajmă, dar când aburul dulce al ierburilor se răspândi în încăpere, lor li se păru că un vânt sturlubatic se furișase prin fereastră, fără să poarte cu sine vreo mireasmă, ci era ca un aer tare proaspăt și curat și tânăr, pe care nici o ființă omenească nu-l respirase vreodată, căci acum cobora pentru prima oară, nou-născut, de pe munții înzăpeziți, de sus, de sub panoplia stelelor, sau venea de pe țărături de argint din depărtare, udate de mări de spumă.

- Trezește-te, Éowyn, Doamnă a Țării Rohan! spuse Aragorn încă o dată și îi luă mâna dreaptă într-a sa și o simți încălzindu-se de viața ce revenea în ea. Trezește-te! Umbra a trecut și întunecimea întregă s-a risipit și totul e curat! Puse mâna ei în mâna lui Éomer și se dădu deoparte. Cheam-o pe nume! mai zise el, apoi ieși tăcut din încăpere.

- Éowyn, Éowyn! strigă Éomer printre lacrimi. Iar ea deschise ochii și murmură:

- Éomer! Ce bucurie-mi văd ochii? Căci mi s-a spus că ai pierit. Ba nu, acelea au fost doar vocile întunecate din visul meu. De când visez?

- Nu de mult, surioară, spuse Éomer. Dar nu te mai gândi la asta!

- Ce sfârșeală ciudată e în mine. Trebuie să mă odihnesc puțin. Dar, spune-mi, ce s-a întâmplat cu Seniorul Obștei? Vai! Să nu-mi spui că am visat; căci știu că nu e așa. A murit, așa cum a spus că are să se întâmple.

- A murit, spuse Éomer, dar și-a luat rămas-bun prin mine de la Éowyn, mai dragă lui decât o fiică. Zace acum în Citadela Gondorului, unde a fost dus cu toată cinstirea ce i se cuvine.

- Mă dor cele ce-mi spui. Dar e mai bine decât tot ceea ce îndrăznisem să nădăjduiesc în zilele acelea întunecate, când Casa lui Eorl îmi părea mai nedemnă de orice onoare decât bordeiul unui cioban. Și ce s-a întâmplat cu scutierul regelui, piticuțul? Éomer, înnobilează-l la rang de cavaler al Obștei Călăreților, căci este tare viteaz!

- Zace într-o cameră alăturată, aici, în Casele Tămăduirii și mă voi duce acum la el, spuse Gandalf. Éomer va rămâne cu tine o vreme. Dar nici să nu vorbești de război sau nenorociri, până nu te întremezi de tot. Tare ne bucurăm să te vedem trezindu-te întru sănătate și speranță, viteaza noastră domniță!

- Întru sănătate? făcu Éowyn mirată. Poate așa o fi. Măcar atâta vreme cât se mai găsește vreo șa goală a cine știe cărui Călăreț căzut, în care eu să mă pot sui, și câtă vreme mai este ceva de făcut. Dar întru speranță? Nu știu, zău așa.

Gandalf și Pippin intrară în camera lui Merry, unde-l găsiră pe Aragorn stând lângă pat.

- Vai, bietul meu Merry! strigă Pippin și alergă la pat, căci lui i părea că prietenul său arăta mai rău ca înainte și chipul îi devenise pământiu, ca și când peste el s-ar fi lăsat povara multor ani de durere; dintr-o dată, Pippin fu cuprins de teama că Merry va muri.

- Nu te teme, îi zise Aragorn. Am venit la timp și l-am chemat înapoi. E obosit acum și are dureri mari, căci a fost rănit ca și Lady Éowyn, când a îndrăznit să lovească în jivina aceea ucigătoare. Dar relele acestea pot fi învinse, căci spiritul lui e puternic și plin de veselie. Durerea nu o va uita, dar nu-i va întuneca inima, ci îl va face mai înțelept.

Aragorn își puse mâna pe capul lui Merry, și-o trecu blând prin cărlionții castanii, îi atinse pleoapele și îi rosti numele. Și când aroma de *athelas* se furișă în încăpere, precum mireasma orhideelor și a ierbii negre în lumina soarelui plină de albine, Merry se trezi brusc și spuse:

- Mi-e foame. Cât o fi ceasul?

- Trecut de cină, răspunse Pippin, dar aș zice că-ți pot aduce câte ceva de mâncare dacă mă vor lăsa.

- Te vor lăsa, zise Gandalf. Și orice își mai dorește ăst Călăreț din Rohan, și poate fi găsit în Minas Tirith unde numele lui se află la mare cinste.

- Minunat! zise Merry. Atunci aș dori mai întâi cina, după aceea o pipă. Zicând acestea, chipul i se umbri. Nu, fără pipă. Nu cred că am să mai fumez vreodată.

- De ce nu? nu pricepu Pippin.

- Cum să zic, aproape că șopti Merry, el a murit. Mi-am amintit acum de tot. Mi-a zis că-i pare rău că n-o să mai poată sta la povești cu mine despre ierburi. Aproape că asta a fost ultimul lucru pe care l-a spus. N-o să mai pot niciodată fuma fără să mă gândesc la el și la ziua aceea, Pippin, când a venit călare în Isengard și a fost atât de politicos.

- Atunci fumează și gândește-te la el! îl sfătui Aragorn. A avut o inimă bună și a fost un rege mare și și-a împlinit jurămintele; și s-a ridicat din umbre pentru o ultimă dimineață minunată. L-ai slujit puțin, dar răstimpul acesta trebuie să-ți rămână ca o amintire plină de bucurie și cinstire până la capătul zilelor.

Merry zâmbi.

- Dacă Pas Mare îmi aduce toate cele trebuincioase, voi fuma și mă voi gândi. Aveam în ranița mea niște tutun din cel mai bun de-al lui Saruman, dar ce s-a ales de raniță în timpul bătăliei habar nu mai am.

- Jupâne Meriadoc, zise Aragorn, dacă îți închipui că am străbătut munții și regatul Gondor prin foc și sabie ca să aduc ierburi unui oștean delăsător, care-și rătăcește ranița, te înșeli amarnic. Dacă nu va fi fost găsită ranița ta, va trebui să trimiți după spițerul acestei Case. Și el îți va spune că nu știa că buruiiana pe care ți-o dorești avea vreo virtute, dar că oamenii de rând o numesc *buruiiana apuseanului*, iar cei de viță îi spun *galenas*, și ți-ar mai spune și alte nume în graiuri mult mai iscusite, și după ce ar adăuga câteva versuri pe jumătate uitate pe care oricum nu le pricepe, ți-ar zice cu părere de rău că nu se găsește așa ceva în Casă, și te va lăsa să cugeti la istoria graiurilor. Și la fel voi face eu acum. Căci n-am mai dormit într-un pat din acesta de când am plecat din Valea Calvarului, și n-am mai pus nimic în gură de seara trecută.

Merry îi luă mâna și i-o sărută.

- Îmi pare cumplit de rău, spuse. Nu mai zăbovi nici o clipă! Din noaptea aceea din Bree și până acum nu ți-am fost decât povară. Dar așa e felul seminției mele, să vorbească în răspăr în clipe de cumpănă și să spună mai puțin decât gândesc. Ne temem să nu spunem prea mult. Nu ne găsim vorbele potrivite și atunci facem glume nelalocul lor.

- Știi asta prea bine, altfel nici n-aș fi stat de vorbă cu voi, zise Aragorn. Îi doresc Comitatului să nu-și piardă veselia în veci!

Îl sărută pe Merry și ieși, urmat de Gandalf.

Pippin rămase pe loc.

- A fost vreodată unul care să-i semene? În afară de Gandalf, de bună seamă. Cred că sunt neamuri pe undeva. Mă, zăpăciturile, mă, păi ranița ta e aici lângă pat și o duceai în spate când te-am întâlnit! Bineînțeles că a văzut-o tot timpul cât ți-a vorbit. Și mai am și eu provizia mea. Haide! Uite aici, Frunză din Valea Lungă. Umple pipa până mă reped să găsec ceva de-ale gurii. După care ne facem puțin de cap. Măiculiță dragă! Noiăștia din neamurile Took și Brandybuck nu suntem făcuți să trăim multă vreme la înălțime.

- Nu prea! recunosc Merry. Eu unul cătuși de puțin. Sau nu încă. Dar, Pippin, măcar acum putem să-i vedem și să-i cinstim cum se cuvine. Cel mai bine e să iubești mai întâi ceea ce ți se potrivește să iubești, eu așa gândesc: trebuie să pornești de undeva, să prinzi rădăcini într-un loc, și Comitatul are pământul adânc. Dar mai sunt și alte lucruri mult mai adânci și mult mai înalte, și nici un unchiaș n-ar putea să aibă grijă de grădina sa în pace sau ceea ce socotește el a fi pace, dacă n-ar fi aceste lucruri, fie că are habar de ele sau nu. Eu mă bucur că am habar de ele, un pic acolo. Da' să mă bați și nu știi de ce vorbesc așa. Unde-i frunza aia? Și fă bine și scoate pipa din raniță, dacă nu s-o fi frânt.

În acest timp, Aragorn și Gandalf s-au dus la Supraveghetorul Caselor Tămăduirii ca să-i spună că Faramir și Éowyn vor trebui să mai rămână acolo încă multe zile sub îngrijire.

- Lady Éowyn, adăugă Aragorn, va voi să se ridice din pat și să plece; dar să nu i se îngăduie să facă acest lucru; vezi ce faci ca să-i împiedici, măcar zece zile de azi încolo.

- Cât despre Faramir, zise Gandalf, curând va trebui să afle că tatăl lui e mort. Dar să nu i se spună întreaga poveste a nebuniei lui Denethor decât după ce s-a întremat îndeajuns să se poată apuca de îndatoririle sale. Ai grijă să nu-i ia gura pe dinainte pe Beregonđ și *perianii* care au fost de față!

- Și celălalt *perian*, Meriadoc, ce fac cu el, că și el este în grija mea? vru să știe Supraveghetorul.

- Aș zice că mâine va avea voie să se ridice puțin din pat, spuse Aragorn. Dacă vrea, lasă-l. Poate chiar să se plimbe nițeluș însoțit de prietenii săi.

- De minune seminția asta a lor, dădu Supraveghetorul din cap. Vână tare, aș zice.

La intrare se strânsese o mulțime de oameni ca să-l vadă pe Aragorn, și când el ieși, îl urmară; iar după ce mâncă în sfârșit de cină, veniră mulți să-l roage să le tămăduiască rubedeniile ori prietenii ale căror vieți le erau primejduite de răni sau alte vătămării sau se aflau sub Umbra Neagră. Și Aragorn se ridică de la masă și ieși cu ei afară; acolo trimise după fiii lui Elrond și împreună trudiră până târziu în noapte. Se răspândise vestea în tot orașul: „S-a întors Regele. Regele a venit înapoi.” Și i-au dat numele de Pietra Elfă, din pricina pietrei verzi pe care o purta, și astfel numele ce-i fusese prorocit la naștere că-l va purta cândva îi fu acum ales chiar de către poporul său.

Și când nu se mai simți în stare să trudească, se înveli în mantie, se strecură afară din Oraș și ajunse la cortul său cu puțin înainte să se ivească zorii și izbuti să doarmă o vreme. Iar dimineața, stindardul castelului Dol Amroth, o corabie albă precum o lebădă, pe o mare albastră, prinse a flutura în vârful Turnului și oamenii îl văzură și se întrebară dacă nu cumva venirea Regelui fusese doar un

vis.

IX

Ultimul sfat

Dimineața veni după ziua bătăliei, frumoasă, cu nori străvezii și vânt bătând spre apus. Treziți încă de la primele ceasuri, Legolas și Gimli cerură acum îngăduința să se ducă în Oraș; ardeau de nerăbdare să-i vadă pe Merry și pe Pippin.

- Tare mă bucur să aud că sunt în viață, spuse Gimli; prea ne-au chinuit când am străbătut Rohanul și n-aș fi vrut ca toate chinurile astea să fi fost în van.

Astfel se făcu că elful și gnomul intrară împreună în Minas Tirith; cei care-i zăreau trecând se minunau de o asemenea pereche; căci Legolas avea chipul mai frumos decât își putea închipui mintea omenească, și mergea cântând un cântec elf cu o vece nespuse de limpede; Gimli se ținea tare țănoș, mângâindu-și barba și privind în jur.

- Au și zidărie bună pe-aici, zise el privind zidurile, dar nu peste tot, iar străzile ar fi putut fi mai bine gândite. Când o să se suie Aragorn pe tron, o să-i ofer serviciile meșterilor pietrari de la Munte și vom face din orașul acesta un loc pe cinste.

- Au nevoie de mai multe grădini își dădu Legolas cu părerea. Casele sunt ca moarte și prea puține vietăți cresc pe aici cu bucurie. Dacă o să se suie Aragorn pe tron, seminția Pădurii îi va aduce păsări care să cânte și copaci care să nu moară.

În sfârșit ajunseră la Prințul Imrahil și Legolas îl privi și făcu o plecăciune adâncă; căci vedea că avea în față o ființă prin venele căreia cu adevărat curgea sânge elfesc.

- Să trăiești, Măria ta! zise. Multă vreme a trecut de când poporul din Nimrodel a părăsit ținuturile împădurite ale Lórienului, cu toate acestea, din cât se poate vedea, nu toți au pornit peste mare, spre apus, din portul din Amroth.

- Cu adevărat așa cum spun legendele țării mele, încuviință Prințul; și totuși de ani fără număr nu s-a mai văzut picior de seminție bălaie prin acele locuri. Și mă minunez când văd un elf taman aici, în mijlocul atâtor necazuri și al războiului. Ce vânt te aduce pe aici?

- Sunt unul dintre cei Nouă Însoțitori care a pornit la drum împreună cu Mithrandir din Imladris, răspunse Legolas, și împreună cu acest gnom, prietenul meu, l-am însoțit pe Seniorul Aragorn. Dar acum vrem să-i vedem pe prietenii noștri, Meriadoc și Peregrin, care, din câte ni s-a spus, se află în grija Domniei tale.

- Îi veți găsi în Casele Tămăduirii, iar eu vă voi conduce până acolo

- E de ajuns, Măria ta, să trimiți pe cineva care să ne arate drumul, zise Legolas. Căci avem o solie din partea lui Aragorn pentru domnia ta. Nu voiește să mai intre încă o dată în oraș la acest ceas. Dar e nevoie ca toți căpitani să țină sfat de îndată și vă roagă pe domnia ta și pe Éomer din Rohan să coborâți la corturile lui cât mai repede cu putință. Mithrandir este acolo.

- Ne von duce, spuse Imrahil și se despărți de cei doi cu vorbe curtenitoare.

- Mândru senior, și mare căpitan al oamenilor, zise Legolas. Dacă se mai află astfel de oameni în Gondor, în aceste zile ale pieririi, mare trebuie să-i fi fost gloria în zilele puterii sale.

- Și fără îndoială că zidurile acestea sunt cu mult mai vechi și au fost înălțate când s-a construit întâi orașul, comentă Gimli. Așa e cu toate lucrurile pe care le încep oamenii: un îngheț primăvara, o grindină vara, și gata, s-a dus cu făgăduielile lor.

- Dar rareori dau greș cu sămânța lor, i-o întoarse Legolas. Stă în colb și putregăiește și numai ce răsare când și unde te aștepți mai puțin. Faptele oamenilor vor dura mai mult decât noi. Gimli.

- Ca până la urmă să nu se aleagă nimic de ele, decât un ar-fi-pu-tut-să-fie... așa am eu impresia, nu se lăsă gnomul.

- Noi, elfii, nu avem de unde ști asemenea lucru, puse Legolas capăt discuției.

Tocmai atunci apărură și slujitorii Prințului, ca să-i conducă până la Casele Tămăduirii; acolo își găsiră prietenii în grădină și tare se mai veseliră cu toții de revedere. O vreme se plimbară și vorbiră, bucurându-se de acel răgaz de pace și odihnă în lumina dimineții, acolo sus, în cercurile vântoase ale Orașului. Și când Merry obosi, coborâră și se așezară pe zid, cu spatele la pajiștea verde a sălașului; în fața lor, departe spre miazăzi, se afla Anduinul sclipind în soare și ducându-și apele departe, până unde nici măcar Legolas nu mai putea zări, în câmpiile întinse și aburul verde din Lebennin și Ithilienul de la Miazăzi.

În timp ce prietenii lui vorbeau, Legolas rămase tăcut și privi spre soare și atunci văzu păsări albe de mare, zburând în susul Râului.

- Priviți! strigă el. Pescăruși! Zboară departe de mare. Tare mă miră păsările astea și mă tulbură. Nu le-am știut niciodată în viața mea înainte să ajungem la Pelargir, și acolo le-am auzit țipând în văzduh când ne-am dus la bătălia corăbiilor. Atunci m-am oprit locului, uitând de războiul din Pământul de Mijloc; căci glasurile lor îmi vorbeau despre Mare. Marea! Vai! N-am văzut-o încă. Dar adânc în inimile tuturor celor din neamul meu sălășluiește dorul de Mare, pe care mai bine să nu-l stărnești. Vai, pescărușilor! Nu-mi voi mai găsi liniștea sub fagi sau ulmi.

- Nu vorbi așa! îl mustră Gimli. Sunt încă sumedenie de lucruri pe care merită să le vezi în Pământul de Mijloc, și multe sunt de făcut. Dar dacă întregul neam bălai se va refugia la Limanuri, lumea va fi tare tristă pentru cei sortiți să rămână.

- Cu adevărat tristă și mohorâtă! spuse Merry. Să nu te duci la Limanuri, Legolas. Întotdeauna se va găsi o seminție, mare sau mică că, și vor fi câțiva gnomi înțelepți așa ca Gimli care vor avea nevoie de tine. Cel puțin așa nădăjduiesc eu. Cu toate că, nu știu de ce, dar simt că partea cea mai rea a războiului va încă să vină. Ah, cum aș vrea să se fi sfârșit, să se fi sfârșit de tot!

- Nu fiți atât de cătrăniți! izbucni Pippin. Soarele strălucește, suntem cu toții împreună măcar o zi sau două. Vreau să-mi mai povestiți despre voi toți. Hai, Gimli! Tu și cu Legolas mi-ați tot pomenit de nu știu câte ori până acum despre ciudata voastră călătorie cu Pas Mare, dar nu mi-ați povestit nimic despre ea.

- O fi strălucind soarele aici, spuse Gimli, însă sunt câteva amintiri despre drumul acela pe care nu vreau să le scot din întunecime. Dacă aș fi știut ce mă așteaptă, cred că pentru nici o prietenie din lume nu aș fi apucat-o pe Căile Morților.

- Căile Morților? tresări Pippin. L-am auzit pe Aragorn pomenind ceva despre asta și măntrebam ce poate să însemne. Nu vreți să ne lămuriiți și pe noi?

- Nu de voie, mărturisi Gimli. Căci pe acel drum am dat de rușine: Gimli, fiul lui Glóin, care credea despre sine că e mai vânjos decât oamenii și mai temerar sub pământ decât orice elf. Dar n-am dovedit nici una, nici alta; și am fost făcut să merg pe drumul acela doar de voința lui Aragorn.

- Și de dragostea pentru el, adăugă Legolas. Căci toți cei cărora le este dat să-l cunoască ajung să-l îndrăgească, fiecare în felul său, chiar și domnița cea neprietenosă a rohirrimilor. Am părăsit Valea Calvarului la primul ceas al dimineții zilei în care ai sosit tu acolo, Merry, și o asemenea spaimă îi cuprinsese pe toți, încât nimeni n-a venit să ne privească plecând, în afară de Lady Éowyn, care zace acum rănită acolo jos, în Casele Tămăduirii. Măhnire adâncă a fost la acea despărțire, ceea ce m-a îndurerat peste măsură.

- Vai! Eu n-am simțit durere decât pentru mine, spuse Gimli. Nu! Nu am să vorbesc despre călătoria asta.

Și amuți; dar Pippin și Merry erau atât de nerăbdători să afle vești, încât în cele din urmă Legolas le spuse:

- O să vă spun atât cât să vă găsiți liniștea; căci eu n-am simțit groaza și nu m-am temut de umbrele oamenilor, căci le socoteam neputincioase și șovăitoare.

Și le povesti pe nerăsuflăte despre drumul bântuit de sub munții de acolo, nouăzeci de leghe și încă trei, până la Pelargir pe râul Anduin.

- Patru zile și patru nopți și încă o zi, a cincea, am călărit de pe Piatra Neagră, povesti el. Și în întunecimea Mordorului am prins din nou speranța; căci în întunecimea aceea Armia Umbrelor părea să devină mai puternică și mai înfricoșătoare la privit. Pe unele le vedeam călări, pe altele alergând pe jos, dar toate înaintau la fel de iute. Tăcute erau, dar ochii le străluceau. Și în ținutul muntos Lamedon ne-au ajuns din urmă caii, erau peste tot în jurul nostru și ne-ar fi întrecut dacă nu le-ar fi oprit Aragorn.

La porunca lui au rămas în urmă. „Chiar și umbrele oamenilor ascultă de porunca lui, mi-am

zis în gând. Încă-l pot ajuta când va avea nevoie de ele!”

Și am călărit încă o zi întreagă de lumină și apoi a venit ziua fără zori, dar noi am călărit înainte și am traversat râurile Ciril și Ringló; și în a treia zi am ajuns la Linhir, deasupra gurilor râului Gilrain. Și acolo oamenii din Lamedon au apărut vadurile împotriva seminițiilor sângeroase din Umbar și Harad care veniseră pe râu în sus. Dar și apărătorii și vrăjmașii au uitat de bătălia lor și au fugit care încotro atunci când am venit noi, și strigau ca din gură de șarpe că Regele Morților se năpustise asupra lor. Doar Angbor, Seniorul din Lamedon, a avut curajul să ne aștepte; și Aragorn l-a rugat să-și strângă oamenii și să ne urmeze, de-ar cuteza, după ce va fi trecut Armia Cenușie.

„La Pelargir, moștenitorul lui Isildur va avea nevoie de voi”, le-a spus el.

Și așa am trecut râul Gilrain, scoțând din bârlogurile lor pe toți aliații Mordorului și alungându-i din calea noastră; și abia atunci ne-am luat și noi un timp de răgaz. Dar curând Aragorn s-a ridicat în picioare și a strigat: „Vai și-amar! Minas Tirith este atacat. Mă tem că va cădea înainte să apucăm noi să venim în ajutor.” Așa că am sărit pe cai și am pornit la drum înainte să se fi sfârșit noaptea, alergând cu toată puterea de care erau în stare caii noștri peste câmpiile Lebennin.

Legolas se opri din vorbă și oftă, apoi, întorcându-și privirile spre miazăzi, cântă încetișor:

Argintiile izvoare,
Din Celos până-n Erui
Curg prin șesul din Lebennin
Unde crește iarba-naltă
Și în vântul dinspre Mare
Crinii albi se leagănă
Și se scutur clopoței
De *mallos* și *aifirin*.
Prin câmpia din Lebennin
Bate vântul dinspre Mare.

- Verzi sunt acele câmpii în cântecele seminiției mele; dar atunci erau întunecate, pustiiciuni fumurii în bezna dinaintea noastră. Și peste întinderea necuprinsă, călcând sub copite, fără să ne pese, iarbă și flori deopotrivă, am vânat vrăjmași o zi întreagă și încă o noapte, până când, într-un târziu amarnic, am ajuns în sfârșit la Râul cel Mare.

Atunci am simțit în inima mea că ne-am apropiat de Mare; căci tare întinse păreau apele în întuneric și negândit de multe păsări de mare chemau pe țărături. Vai, vai, tânguirea pescărușilor! Nu mi-a spus mie Doamna să mă feresc de ei? Și acum nu-i mai pot uita.

- Eu unul m-am făcut că nu-i aud, spuse Gimli; căci în sfârșit ajunsesem la o luptă din aia adevărată. Acolo la Pelargir se afla oastea principală din Umbar, cincizeci de corăbii mari iar vase mai mici făr' de număr. Mulți dintre cei pe care-i urmărisem ajunseseră înaintea noastră la porturi, aducând teama cu ei; astfel că unele corăbii ridicaseră ancora și o porniseră la vale, încercând să-și găsească scăparea pe Râu sau să ajungă la țărutul mai îndepărtat; cât despre vasele mai mici, multe ardeau vâlvătaie. Dar haradrimii, înghesuși în țărutul stâncos, au făcut stânga-mprejur și în disperarea lor ne-au înfruntat cu sălbăticie; și când ne-am măsurat din priviri au izbucnit în hohote, căci la acea vreme încă erau o oștire numeroasă.

Aragorn însă s-a oprit în loc și a strigat cu glas mare: „Acum să veniți! În numele Pietrei Negre vă chem!” Și dintr-o dată, Oștirea Umbrelor care rămăsese în urmă până în ultima clipă, înaintea ca o maree cenușie, măturând totul din cale. Am auzit țipete stinse, corni abia chemând, și un murmur ca de voci nenumărate și îndepărtate: ai fi zis că era ecoul cine știe cărei bătălii uitate din Anii Întunecimii de demult. Săbii cu tăiș abia sclipind fură scoase din teacă; dar nu știu dacă tăișurile lor încă mai puteau mușca, căci Morții nu mai aveau trebuință de nici o armă, ci doar de teamă. Nimeni n-a putut să le țină piept.

S-au dus la fiecă corabie ce pornise pe râu, apoi au trecut peste apă la cele care erau ancorate; și toți marinarii au fost cuprinși de nebunia spaimei și s-au aruncat peste bord, în afară de sclavii legați în lanțuri de ramele lor. Fără teamă ne mânam caii printre dușmanii care fugeau, alungându-i ca pe niște frunze, până am ajuns la țărutul. Acolo, Aragorn a trimis pe fiecare corabie rămasă ancorată câte un dunedain, pentru a-i liniști pe captivi, rugându-i să lase deoparte orice teamă, căci de acum încolo erau liberi.

Înainte să se sfârșească acea zi întunecată, nu mai rămăsese nici urmă de dușman care să ni se împotrivescă; se înceseră cu toții, ori fugeau spre miazăzi, nădăjduind să se reîntoarcă pe jos în ținuturile lor. Ce ciudat și ce minunat, îmi ziceam în sinea mea, ca toate socotelile Mordorului să fie răsturnate de duhurile spaimei și întunericului. Cu propriile sale arme fusese înfrânt!

- Ciudat, într-adevăr, spuse Legolas. În acel ceas m-am uitat la Aragorn și mi-am zis ce senior mare și cumplit ar fi devenit cu toată puterea voinței sale, dacă ar fi luat el Inelul. Nu degeaba se teme Mordorul de el. Dar cu mult mai nobil e spiritul lui decât puterea de înțelegere a lui Sauron; căci nu e el unul din vlăstarele lui Lúthien? Niciodată nu va pieri seminția lor, oricâți ani s-ar scurge la mijloc.

- Ochii gnomilor nu văd atât de departe, zise Gimli. Dar măreț era, cu adevărat, Aragorn în acea zi. Să vezi și să nu crezi! Întreaga flotă neagră se afla în mâinile lui; el și-a ales corabia cea mai mare dintre toate și a urcat pe punte. Apoi a poruncit să se sune din toata trâmbițele luate de la vrăjmași; și Oastea Umbrelor s-a retras pe țărm. Au rămas acolo tăcute, aproape nevăzute, nu se zărea decât lucirea roșie din ochii umbrelor, ce prinseseră vâlvătaia corăbiilor arzânde. Și cu glas mare Aragorn a strigat către morți:

„Ascultați acum vorbele Moștenitorului lui Isildur! Jurământul vostru a fost împlinit. Întoarceți-vă și nu mai tulburați nicicând văile! Duceți-vă și găsiți-vă odihna!”

La aceste cuvinte, Regele morților a ieșit în fața oștirii, a frânt sulița și a aruncat-o la pământ. A făcut o plecăciune adâncă și s-a întors către ai săi; și, cât ai clipi, întreaga oștire cenușie s-a retras și a dispărut precum ceața alungată de un vânt neașteptat; iar mie mi s-a părut că mă deștept dintr-un vis.

În acea noapte noi ne-am odihnit, în vreme ce alții au trudit. Căci mulți prizonieri dintre cei eliberați erau locuitori ai Gondorului, prinși în timpul raidurilor; și curând s-au strâns mulți și din Lebennin și din Ethir și Angbar din Lamedon a venit cu toți călăreții pe care-i găsisse. Odată pierită teama de cei morți, veneau în ajutorul nostru și ca să-l vadă pe Moștenitorul lui Isildur; căci vestea acestui nume se întinsese ca focul în întuneric.

Și uite că ne apropiem de sfârșitul poveștii noastre. Căci în timpul serii și a nopții aceleia, multe corăbii au fost pregătite și oamenii s-au urcat la bordul lor; iar dimineața flota a ridicat ancora. Câtă vreme pare să fi trecut de-atunci, și uite că n-a fost decât acum două dimineți, a șasea zi de când am pornit din Valea Calvarului. Cu toate acestea, Aragorn era mânat de teama că ajungem prea târziu.

„Sunt patruzeci de leghe și încă două din Pelargir și până la cheiurile din Harlond, ne-a spus el. Dar dacă nu ajungem până mâine acolo, totul e zadarnic.”

Ramele erau acum mânuite de oameni liberi, și vârtos mai știau să tragă la ele; dar înaintarea noastră în susul Râului cel Mare era greoaie, căci ne împotriveam curgerii sale, și, cu toate că râul nu se-ndreaptă chiar atât de iute spre miazăzi, vântul nu ne ajuta câtuși de puțin. Și cumplită apăsare aș fi simțit în inimă, cu toată victoria noastră din port, dacă Legolas nu ar fi izbucnit dintr-o dată în râs.

„Ridică-ți fruntea, fiu al lui Durin! a strigat el. Căci nu-i zadarnică zicala ce zice că *nădejdea apare când te aștepți mai puțin*”. Dar ce nădejde vedea el de atât de departe, nu a vrut să ne spună. Noaptea s-a lăsat, adâncind și mai mult întunericul, dar inimile ne ardeau în piept căci departe, spre miazănoapte, zăream lucirea roșie sub nor și Aragorn a zis: „Minas Tirith e în flăcări.”

- Dar la miezul nopții, speranța a renăscut cu adevărat în inimile noastre, continuă Gimli. Oameni încercați de mare, din cei ce veneau din Ethir, au privit spre miazăzi și au spus că simțeau vântul proaspăt venind dinspre Mare și aducând schimbarea. Cu mult înainte să se ivească zorile, pânzele corăbiilor au fost înălțate și am prins viteză, până când zorile au albit spuma din jurul provelor. Și astfel s-a făcut, după cum știi, că am ajuns la al treilea ceas al zilei cu vânt bun și soarele încă nedezvăluit și am înălțat marele stindard în bătălie. Măreață zi a fost. Și măreț ceas, orice ar fi să vină de aici încolo.

- Să vină orice-ar veni, marile fapte nu pier, spuse Legolas. Și faptă mare a fost să străbatem Căile Morților, și mare va rămâne, chiar de nu va fi mai nimeni viu în Gondor care s-o cânte în zilele ce va să vie.

- Și tare mă tem că așa se va întâmpla, zise Gimli. Căci tare mai sunt încruntate chipurile lui Aragorn și al lui Gandalf. Și tare-aș vrea să știu ce sfăt țin ei acolo în corturile de sub ziduri. Din partea mea, mi-aș dori, ca și Merry, ca victoria noastră să fi adus cu sine și sfârșitul războiului. Dar, orice-ar mai fi de făcut, trag nădejde să fiu și eu cu ceva de folos întru onoarea poporului Muntelui Singuratic.

- Și eu, pentru seminția Pădurii celei Mari, zise Legolas, și pentru dragostea ce-o port Seniorului Copacului Alb.

Și după aceste vorbe se lăsă tăcerea între ei, dar o vreme rămaseră așezați pe înălțimea aceea, fiecare frământat de propriile sale gânduri, în vreme ce Căpitanii țineau sfat.

După ce Prințul Imrahil s-a despărțit de Legolas și Gimli, a trimis de îndată vorbă lui Éomer; împreună au coborât din Oraș și au ajuns la corturile lui Aragorn, ce fuseseră înălțate pe câmpie, nu departe de locul unde căzuse regele Théoden. Și s-au așezat la sfat împreună de Gandalf și Aragorn și fiii lui Elrond.

- Domnii mei, începu Gandalf, ascultați ce a spus Majordomul Gondorului înainte să moară: „Poate că veți triumfa pe câmpiile Pelennorului vreme de o zi, dar împotriva Puterii ce s-a dezlănțuit acum nu e chip să învingeți”. Nu vă îndemn la disperare, așa cum a făcut el, ci să cântăriți la adevărul acestor vorbe.

Pietrele Văzătoare nu mint și nici chiar Seniorul din Barad-dûr nu le poate face să mintă. Poate să aleagă, să zicem, prin puterea voinței sale ce anume să fie văzut de mințile mai slabe, sau le poate face pe acestea să deslușească anapoda ceea ce văd. Dar nu avem de ce ne îndoi că atunci când Denethor a văzut forțe mari pornite împotriva lui în Mordor și altele care urmau să se mai strângă, a văzut adevărul.

Abia am izbutit cu forțele noastre să respingem primul mare asalt. Următorul va fi cu mult mai mare. Înseamnă că nu e nici o speranță la sfârșitul acestui război. Așa cum a văzut Denethor. Victoria nu poate fi câștigată cu arma, fie că ședeți aici îndurând atac după atac, fie că ieșiți la luptă, pentru a fi copleșiți dincolo de Râu. Trebuie să alegeți ce-i mai puțin rău din toate relele; și din prevedere ar trebui să întăriți toate fortificațiile pe care le aveți și acolo să așteptați începerea luptei; căci astfel veți mai amâna puțin sfârșitul vostru.

- Să înțelegem că ne sfătuiești să ne retragem în Minas Tirith sau Dol Amroth, sau în Valea Calvarului, și să stăm liniștiți precum copiii cocoțați pe castele de nisip când vine fluxul? întrebă Imrahil.

- Și nici n-ar fi un sfat nou, răspuse Gandalf. N-ați făcut exact la fel cât a trăit Denethor? Nu! Eu am spus că așa ar fi prudent. Am spus că victoria nu poate fi câștigată prin forța armelor. Încă mai nădăjduiesc în victorie, dar nu cu armele. Căci în tot ce punem noi la cale trebuie să ne amintim de Inelul Puterii, temelia Turnului Barad-dûr și nădejdea lui Sauron.

Și dacă e să vorbim de acest obiect, seniori, știți cu toții îndeajuns ca să pricepeți cum stăm și noi și Sauron. Dacă pune el mâna pe Inel curajul vostru nu face două parale, iar victoria lui va fi grabnică și deplină: atât de deplină, încât nimeni nu-i va putea ghici sfârșitul câtă vreme va mai fi această lume. Dacă inelul va fi distrus, Sauron se va prăbuși; și se va prăbuși atât de jos, încât nimeni nu va putea spune dacă se va mai înălța vreodată. Căci va pierde ceea ce are el mai bun în puterea ce a avut-o în firea sa încă de la început, și tot ceea ce a fost început sau s-a făcut cu această putere se va nărui și el va rămâne schilodit pentru totdeauna, preschimbându-se în spirit al răului și nimic mai mult, care se roade pe sine înconjurat de tenebre, dar care nu va mai putea nicicând să crească ori să prindă iarăși formă. Și astfel va fi dat la o parte un rău mare al acestei lumi.

Dar mai sunt și alte rele care pot să vină; căci Sauron însuși nu este decât un slujitor, un sol, ca să spun așa. Numai că treaba noastră nu este să cunoaștem toate mișcărilor acestei lumi, ci să facem ce ne stă în putință ca să ajutăm evul acesta în care ne este dat să trăim, smulgând din rădăcini răul pe câmpurile pe care le cunoaștem, astfel ca aceia care vor trăi după noi să aibă o țarină curată pe care să o poată însămânța. Cum va fi vremea atunci, nu ne stă nouă în putință să hotărâm.

Sauron știe toate acestea și mai știe că acest obiect prețios pe care l-a pierdut a fost regăsit; dar încă nu știe unde se află, sau cel puțin asta e nădejdea noastră. Astfel că acum stă în cumpănă. Căci dacă l-am găsit noi, se află printre noi câțiva destul de puternici care să-l poată stăpâni. Și acest lucru îi este cunoscut. Oare nu ghicesc corect, Aragorn, când spun că i te-ai arătat în Piatra din Orthanc?

- Ba m-am arătat încă înainte de a pleca din Cetatea Cornului, răspuse Aragorn. Am socotit că sosise clipa cea mai potrivită și că tocmai de aceea venise Piatra la mine. Trecuseră zece zile de când Purtătorul Inelului o luase spre răsărit de la Cascadele Rauros, astfel că, mi-am zis eu, Ochiul lui Sauron ar trebui atras afară din propriul său tărâm. Prea arar a fost stărnit de când s-a întors în Turnul său. Deși, dacă aș fi ghicit cât de iute avea să se urnească din loc drept răspuns, poate că nu aș fi îndrăznit să mă arăt. Abia de-am avut răgaz să vin în ajutorul vostru.

- Dar nu pricep, făcu Éomer. Zici că totul e în zadar dacă pune el mâna pe Inel. Atunci de ce să nu creadă și el că e în zadar să ne atace dacă noi suntem cei care avem Inelul?

- Încă nu e sigur, răspuse Gandalf. Unde mai pui că el nu și-a clădit puterea așteptând până

când dușmanii lui vor fi fost în siguranță, așa cum am făcut noi. În plus, n-am putea învăța de pe o zi pe alta cum să folosim întreaga putere. Inelul nu poate fi folosit deci de un singur stăpân odată, nu de mai mulți; iar el așteaptă pentru clipa vrajbei, când unul dintre cei mari ai noștri devine stăpân și-i înlătură pe toți ceilalți. Într-o asemenea clipă Inelul l-ar putea ajuta dacă el se mișcă repede.

Stă la pândă. Vede multe și aude multe. Nazgûlii lui încă bânuie. Au trecut peste câmpia asta înainte de răsăritul soarelui, cu toate că puțini dintre cei obosiți sau adormiți au băgat de seamă. Cercetează toate semnele: sabia care i-a răpit comoara a fost făurită la loc; vânturile norocului suflând înspre partea noastră și neașteptata înfrângere a primului său atac; căderea marelui său Căpitan.

Se va îndoi tot mai mult, chiar și acum, în timp ce stăm și vorbim aici. Ochiul lui s-a mijit în direcția noastră, orb la aproape orice altceva ce mișcă. Și asupra noastră trebuie să-l ținem. În aceasta zace toată speranța noastră. Iată, prin urmare, sfatul meu. Nu avem Inelul. Din înțelepciune ori din nesăbuiță a fost trimis departe pentru a fi distrus, ca să nu ne distrugă el pe noi. Fără el nu putem înfrânge prin forță forța lui Sauron. Dar trebuie să facem tot ce ne stă în putință pentru a-i ține Ochiul departe de adevărata primejdie ce-l pândește. Nu putem câștiga victoria cu armele, dar cu armele putem să-i dăm Purtătorului Inelului singura lui șansă, oricât ar fi de firavă.

Așa cum a început Aragorn, tot astfel trebuie și noi să mergem mai departe. Trebuie să-l împingem pe Sauron să arunce în luptă tot ce are. Să-i scoatem din bârlog toată forța lui ascunsă, ca să-și golească de tot țara. Trebuie să pornim neîntârziat în calea lui. Să fim momeala lui, chiar dacă fălcile sale se vor închide asupra noastră. Va mușca din momeală, plin de speranță și cu lăcomie, căci își va închipui că graba asta nu poate fi altceva decât mândria stăpânului Inelului: și va zice: „Hait! Uite cum își întinde gâtul prea curând și prea departe. Îl las să vină și una-două îl voi prinde într-o capcană din care nu mai are scăpare. Și acolo o să-l zdrobesc și ceea ce mi-a luat cu nerușinare va fi din nou al meu pentru totdeauna.”

Trebuie să intrăm cu ochii larg-deschiși în capcana aceea, cu temeritate, dar cu puțină nădejde pentru noi. Căci, seniorii mei, se prea poate ca noi înșine să pierim cu toții într-o bătălie neagră, departe de tărâmurile locuite; astfel încât, chiar de-ar fi să cadă Barad-dûr, noi vom mai trăi să vedem evul cel nou. Dar, socotesc eu, asta ne este datoria. Și mai bine așa, decât să pierim oricum - căci oricum vom pieri, dacă rămânem pe loc - și să știm, murind, că nici un ev nou nu ne va urma.

Rămaseră cu toții tăcuți o vreme. Într-un târziu Aragorn vorbi:

- Așa cum am început, așa voi merge înainte. Ajungem acum la acea muchie unde speranța și disperarea se înrudesc. A ne clătina înseamnă a ne prăbuși. Nici unul să nu respingă sfaturile lui Gandalf, ale cărui îndelungi strădanii de-a-l înfrânge pe Sauron vor fi în sfârșit puse la încercare. Dacă n-ar fi fost el, totul ar fi fost pierdut de multă vreme. Cu toate acestea, eu nu doresc să poruncesc nimănui. Fiecare să facă așa cum crede de cuviință.

Atunci vorbi Elrohir:

- De la Miazănoapte am venit mânați de acest gând și de la Elrond, tatăl nostru, acest sfat l-am primit. Nu ne vom întoarce îndărăt.

- Cât despre mine, spuse Éomer, am prea puțină știință despre toate aceste lucruri atât de adânci; și nici nu am nevoie să le știu. Mi-e de ajuns să știu ceea ce știu, anume că așa cum Aragorn a venit în ceas de nevoie în ajutorul meu și al poporului meu, așa îl voi ajuta și eu când mă cheamă. Voi merge.

- Seniorul Aragorn, spuse Imrahil, este pentru mine seniorul meu, fie că-mi cere sau nu să-l recunosc ca atare. Dorința lui este poruncă pentru mine. Voi merge și eu. Deocamdată însă voi ține o vreme locul Majordomului Gondorului și datoria mea dintâi este să mă gândesc la poporul său. Și trebuie să fim și prevăzători, fără doar și poate. Să fim pregătiți pentru orice ar fi să vină, bun sau rău. Se prea poate, nu-i așa, să învingem, și câtă vreme mai avem o fărâmă de speranță, Gondorul trebuie să fie apărat. Nu vreau să ne întoarcem victorioși într-un Oraș căzut în ruină și o țară pustie în urma noastră. Și iată că aflăm de la rohirrimi că la miazănoapte încă se mai află o oștire ce nu a intrat în luptă.

- Ai dreptate în tot ce spui, zise Gandalf. Nu te sfătuiesc să lași Orașul nepăzit. Într-adevăr, oștirea pe care o vom duce spre răsărit nu trebuie să fie chiar atât de mare cât să atace în forță Mordorul, ci doar cât să facă față unei bătălii. Și trebuie să pornească la drum cât mai curând cu putință. Prin urmare, îi întreb acum pe Căpitani: câți oșteni putem strânge cu care să pornim la drum în cel mult două zile? Și să fie oameni neînfricați, care să meargă de bunăvoie, știind ce primejdii îi pasc.

- Toți sunt istoviți și foarte mulți poartă răni mai ușoare sau mai grele, răspunse Éomer, cât

despre cai, am pierdut mulți și asta este foarte rău. Dacă e să o pornim atât de curând, atunci n-am speranță să adun nici măcar două mii și să las tot pe atâția să apere Orașul.

- Nu trebuie să punem la socoteală numai pe cei care au luptat pe câmpia aceasta, zise Aragorn. Forțe noi se îndreaptă spre noi dinspre fortificațiile de la miazăzi, acum că malurile Râului au fost eliberate. Patru mii am trimis la drum acum două zile din Pelargir, trecând prin Lossarnach; neînfricatul Angbor se află în fruntea lor. Dacă pornim peste două zile, vor fi aici înainte să plecăm. Mulți alții au fost rugați să mă urmeze pe Râu în sus în orice corabie vor găsi; și cu câteva corăbii au și ajuns la Harlond. După socoteala mea, putem strânge șapte mii de oșteni călări și pedestrii, și încă să lăsăm Orașul mai bine apărat decât atunci când a început atacul.

- Poarta a fost distrusă, mai zise Imrahil, și unde să găsim acum oameni pricepuți care s-o facă la loc?

- În Erebor, în Regatul lui Dáin, meșteșugul acesta este cunoscut, răspunse Aragorn; și dacă nu ne pierdem toate speranțele, atunci voi trimite la timp pe Gimli, fiul lui Glóin, să-i cheme în ajutor pe făurarii munților. Oamenii însă sunt mai buni decât porțile, și nici o Poartă nu va ține piept Dușmanului nostru dacă e părăsită de oameni.

Astfel s-a sfârșit sfatul seniorilor: anume că urmau să pornească în dimineața celei de-a treia zile însoțiți de șapte mii de oșteni, dacă vor Putea să strângă atâția; cei mai mulți dintre ei vor fi pedestri, din pricina târâmurilor primejdioase în care aveau să meargă. Aragorn urma să adune vreo două mii dintre cei pe care-i strânsese sub porunca sa la Miazăzi; însă Imrahil trebuia să vină cu trei mii și cinci sute; iar Éomer cu cinci sute de rohirrimi, rămași fără cai, însă războinici temuți, iar el însuși avea să comande alți cinci sute dintre cei mai buni călăreți de-ai săi; și mai era nevoie de încă o companie de cinci sute de cai, printre care urmau să călărească fiii lui Elrond împreună cu dunedainii și cavalerii din Dol Amroth: una peste alta, șase mii pedestri și o mie călare. Dar forța principală a rohirrimilor, care rămânea călare și în stare să lupte, cam trei mii sub comanda lui Elfhelm, trebuia să păzească Drumul Apusean împotriva vrăjmașului aflat în Anórien. Fără altă clipă de zăbavă, trimiseră solii călare pentru a aduna toate veștile pe care le puteau afla la miazănoapte; și la miazăzi, din Osgiliath și de-a lungul drumului spre Minas Morgul.

Și după ce socotiră pe toți războinicii și plănuiră călătoriile pe care le aveau de făcut și drumurile ce le aveau de ales, Imrahil izbucni dintr-o dată în râs.

- Ah, strigă el, e cea mai mare glumă din toată istoria Gondorului: să pornim însoțiți de șapte mii, abia dacă numărăm câți oșteni se aflau în avangardă în zilele sale de glorie, ca să atacăm munții și poarta de nepătruns a Tărâmului Negru! E ca și când un țânc ar amenința un cavaler îmbrăcat în za, cu un arc făcut dintr-o creangă de salcie verde și o sfoară! Dacă Seniorul întunecimii știe atâtea câte spui tu că știe, Mithrandir, n-o să zâmbească el mai degrabă, decât să se teamă, și cu degetul lui mic să ne strivească așa cum ar strivi un țânțar ce încearcă să-l înțepe?

- Nu, va încerca să prindă țintarul și să-i ia acul, răspunse Gandalf. Și printre noi se află nume care fac mai mult decât o mie de cavaleri înzăuați. Nu, nu va zâmbi.

- Și nici noi, răspunse Aragorn. Dacă asta e o glumă, e prea amară ca să râdem. Nu, este ultima mișcare într-un mare joc primejdios și, ori de o parte, ori de alta, va pune capăt jocului.

Apoi își trase sabia Andúril din teacă și o ridică în soare, ca să strălucească.

- Nu vei mai intra în teacă până nu se va da și ultima bătălie, spuse el.

X

Poarta Neagră se deschide

Doă zile mai târziu, oștirea Apusului era strânsă pe câmpiile Pelennor. Oastea orcilor și a răsăritenilor se reîntorsese venind dinspre Anórien, dar urmărită și împrăștiată fiind de rohirrimi,

dăduse bir cu fugiții fără să se împotrivescă prea mult, îndreptându-se spre Cail Andros; odată înlăturată această primejdie și cu noile forțe care veneau dinspre Miazăzi, Orașul era apărat cum nu se putea mai bine. După spusele cercetașilor, nici un dușman nu rămăsese pe drumurile răsăritene până departe, la Răscrucea Regelui Căzut. Totul era pregătit pentru ultima lovitură.

Legolas și Gimli urmau să călărească din nou împreună alături de Aragorn și Gandalf care se aflau în avangardă, laolaltă cu dunedainii și fiii lui Elrond. Dar Merry, spre rușinea lui, nu avea să-i însoțească.

- Nu ești destul de întremat pentru o astfel de călătorie, i-a explicat Aragorn. Dar nu-i nici un motiv de rușine, așa să știi. Chiar dacă n-o să mai faci nimic în războiul ăsta, tu ți-ai câștigat onoarea cea mare. Va merge Peregrin, în numele seminției din Comitat; și să nu-l invidiezi pentru norocul de-a putea înfrunta pericolul, căci, chiar dacă a făcut atât cât l-a lăsat soarta să facă, încă n-a făcut ceva pe măsura faptelor tale. Drept e însă că toți ne găsim acum în aceeași primejdie. Dacă o fi și-o fi ca noi să ne dăm amarnicul sfârșit în fața Porții Mordorului, vei pieri și tu, c-o fi aici sau în altă parte, unde te-o duce valul cel negru. Rămâi cu bine!

Amărât și descurajat, Merry stătea acum și se uita cum se adună oștirea. Bergil era și el acolo, la fel de abătut; căci tatăl lui avea să comande o companie a Oamenilor Orașului; el unul nu putea să se întoarcă la Străjeri până nu va fi fost judecată fapta sa. În aceeași companie se afla și Pippin, ca oștean al Gondorului. Merry îl zări, nu prea departe, o siluetă micuță, dar sumețită, printre bărbații cei înalți din Minas Tirith.

În sfârșit răsunară trâmbițele și oștirea se puse în mișcare. Trupă după trupă și companie după companie se îndreptară pe rând spre răsărit. Și mult timp după ce pieiră din vedere de-a lungul drumului cel mare spre Zăgaz, Merry rămase neclintit în loc. Ultima oglindire a soarelui de dimineață în vreun coif sau vreo suliiță scapără și se stinse și ea, și Merry tot acolo sta, cu capul plecat și inima grea, simțindu-se singur, fără nici un prieten. Toți cei pe care-i îndrăgea plecaseră spre întunecimea aceea care atârna peste îndepărtatul cer de la răsărit; și prea puțină nădejde îi mai rămăsese în inimă că avea să-l mai revadă pe vreunul dintre ei vreodată.

Parcă rechemată de disperarea din sufletul său, durerea din braț se trezi din nou, și Merry se simți slăbit și bătrân, iar lumina soarelui i se păru deodată firavă. Tresări când îl atinse mâna lui Bergil.

- Vino, jupâne Perian! spuse băiatul. Văd că încă te mai doare. Te ajut să te întorci la Tămăduitori. Dar nu te teme! Vor veni înapoi. Oamenii din Minas Tirith nu vor fi niciodată înfrânți. Și acum îi au cu ei și pe Seniorul Piatra Elfă, și pe Beregond Străjerul.

Oastea ajunsese la Osgiliath înainte de amiază. Toți meșterii și cei care puteau să muncească trudeau din răspuțeri. Unii întăreau bacurile și podurile de bărci construite de dușmani și distruse în parte atunci când aceștia se retrăseseră; alții strângeau provizii și ceea ce rămăsese de la dușmani; iar alții, pe malul răsăritean al Râului, ridicau în grabă fortificații.

Avangarda trecu printre ruinele Vechiului Gondor și peste Râul cel lat și urmă drumul drept și lung care fusese construit în zilele de glorie pentru a lega frumosul Turn al Soarelui de Turnul Lunii cel înalt care acum era Minas Morgul în blestemata sa vale. Se opriră dincolo de Osgiliath, la vreo cinci mile distanță, și acolo se încheie prima zi a marșului.

Dar călăreții merseră mai departe și până să se însereze ajunseră la Răscruce și la marele cerc al copacilor și peste tot era liniște. Nu văzuseră nici urmă de dușman, nu auziseră nici un țipăt ori vreo chemare, nici o săgeată nu țâșnise de după vreun bolovan ori din desișurile ce mărgineau drumul, cu toate acestea, cu cât înaintau mai mult, cu atât se simțeau mai supravegheați de tot ceea ce-i înconjura. Copac și piatră, fir de iarbă și frunză erau în ascultare, iar în zare, soarele apunea peste Valea Anduinului și crestele albe ale munților se îmbujorau în văzduhul albastrui; doar Ephel Dúath era ascuns în umbră și înnegurare.

Atunci Aragorn trimise trâmbițașii la fiecare din cele patru drumuri ce tăiau cercul copacilor, pentru a suna din trâmbițe, și vestitorii strigară cu glas mare:

- Seniorii Gondorului s-au reîntors și tot acest meleag ce al lor a fost îndărăt și-l vor lua.

Hidoasa căpățână de orc înfiptă în trunchiul sculptat fu rostogolită la pământ și sfărâmată în bucăți, și în locul ei înălțară din nou capul bătrânului rege, căci acolo îi era locul, încins cu aceleași vechi flori albe și galbene; apoi trudiră să spele și să înlătore toate vorbele de ocară pe care orcii le scrijeliseră pe piatră.

Ținură sfat; unii gândeau ca Minas Morgul să fie atacat primul, și dacă vor reuși să-l cucerească, atunci trebuie distrus până în temelii.

- Și, zise Imrahil, poate că drumul care duce de aici și până la trecătoarea de acolo de sus se va dovedi o cale mult mai ușoară ca să-l atacăm pe Seniorul Întunecimii, decât poarta sa de la miază-noapte.

Gandalf însă se împotrivi fără să stea în cumpănă, și asta din pricina răului care pusese stăpânire pe acea vale, unde mințile celor vii pierdeau stăpânirea de sine, cuprinse de groază, dar și din cauza veștilor pe care le adusese Faramir. Căci dacă într-adevăr putătorul Inelului pe acea cale o apucase, cu nici un chip nu trebuia atras Ochiul Mordorului într-acolo. Prin urmare, a doua zi când sosi și grosul armatei, puseră o strajă puternică la Răscruce, pentru a-și asigura cât de cât apărarea în cazul în care Mordorul ar fi avut de gând să trimită trupe peste Pasul Morgul, sau să-și aducă încă și mai mulți oșteni de la Miazăzi. Straja fu aleasă mai cu seamă din rândul arcașilor, care cunoșteau drumurile din Ithilien și aveau să stea ascunși în pădurile și pe coastele din jurul râspântiei. Gandalf și Aragorn porniră cu avangarda către intrarea în Valea Morgul și de acolo priviră spre orașul ticălos.

Arăta întunecat și lipsit de viață; orcii și creaturile încă și mai josnice care sălășluiseră acolo fuseseră uciși în bătălie, iar nazgûlii bântuiau pe alte meleaguri. Cu toate acestea, aerul din vale apăsa îngreunat de teamă și vrăjmășie. Avangarda trecu podul blestemat, aprinse focuri care cuprinseseră cu limbi roșii câmpurile duhnitoare și plecă.

Ziua următoare, a treia de când părăsise Minas Tirith, armata porni în marșul spre miazănoapte, de-a lungul drumului. Vreo sută de mile aveau de străbătut de la Răscruce și până la Morannon, și ce primejdii puteau să-i pască până ajungeau acolo nimeni n-ar fi putut spune. Înaintau la loc deschis, dar cu simțurile la pândă, și înaintea lor, în fața flancului răsăritean, călăreau cercetașii; în partea aceea se întindeau deșisuri întunecate și un adevărat labirint de ravene stâncoase și săritori, în spatele cărora se înălțau pantele fioroase ale muntelui Ephel Dúath. Vremea se păstra frumoasă peste lume, vântul continua să bată dinspre apus, dar nimic nu putea risipi negurile și cețurile triste ce atârnavă în jurul Munților Umbrei; dincolo de acestea, când și când se vălătuceau în sus perdele groase de fum, rămânând agățate în vânturile văzduhului.

În timp ce înaintau, Gandalf îi puna pe trâmbițași să sune din trâmbițe și atunci pristavii strigau:

- Sosit-au Seniorii Gondorului! Părăsiți aceste pământuri, ori dacă nu, ieșiți de-i înfrunțați!

- Nu mai spuneți „Seniorii Gondorului”, le atrase Imrahil luarea aminte. Spuneți „Regele Elessar”. Căci acesta-i adevărul, chiar dacă el încă nu s-a urcat pe tron; și-l veți tulbura mult mai mult pe dușman dacă folosiți acest nume.

Și de atunci, de trei ori pe zi, pristavii vesteau sosirea Regelui Elessar. Dar nimeni nu se arăta pentru a răspunde sfruntării.

Cu toate că înaintarea lor părea să se desfășoare în liniște și pace, inimile tuturor oștenilor, de la cel mai înalt în rang și până la cel de pe urmă soldat de rând, erau grele și cu fiecare milă pe care o străbăteau spre miazănoapte prevestirea răului îi apăsa tot mai greu. Abia către sfârșitul celei de-a doua zile de când plecaseră de la Răscruce li s-a ivit ocazia să pună mâna pe arme, atunci când o armată de orci și răsăriteni încercă să prindă în ambuscadă companiile aflate în frunte; și asta tocmai în locul în care Faramir răpusese pe oamenii din Harad și drumul înainta printr-o strămtoare adâncă ce tăia pîntenii dealurilor estice. Însă Căpitanii Apusului fuseseră preveniți de cercetașii conduși de Mablung, oamenii destoinici din Henneth Annûn, care-și cunoșteau rostul foarte bine; astfel că ambuscada se dovedi o capcană chiar pentru cei care-o puseseră la cale. Călăreții făcură un ocol mare către vest și atacară dușmanul dinspre flancul stâng și din spate, răpunându-l sau silindu-l să fugă spre dealurile estice.

Victoria nu prea avu darul să-i îmbărbăteze pe căpitani.

- E un șiretlic, spuse Aragorn; și așa zice că rostul lui a fost mai curând să ne facă să credem că Dușmanul ar fi slab, decât să ne provoace pierderi, cel puțin deocamdată.

Și din acea seară, nazgûlii și-au făcut apariția, urmărind fiecare mișcare a armatei. Încă zburau în înaltul văzduhului, nevăzuți de ochii pământeni, fără doar de aceia ai lui Legolas, dar prezența lor putea fi simțită precum o umbră tot mai adâncă și o strângere a soarelui. Și cu toate că Duhurile Inelelor nu se lăsau în jos asupra vrăjmașului lor și zburau în tăcere, fără să scoată nici un țipăt, teama pe care o stârneau nu putea fi alungată.

Vremea trecea și călătoria fără de speranță se apropia de sfârșit. În a patra zi de când părăsiseră Răscrucea, și în a șasea de când plecaseră din Minas Tirith, au ajuns în cele din urmă la hotarele lumii vii, intrând în pustiiciunea ce-i despărțea de porțile Trecătorii Cirith Gorgor; deslușeau

mlaștinile și uscăciunea care se întindeau la nord și la vest de Emyrn Muil. Atât de lipsite de orice urmă de viață erau acele locuri, și atât de adâncă groaza pe care o răspândeau, încât unii oșteni se pierdură cu firea cu totul, nemai simțindu-se în stare nici să umble și nici să călărească mai departe spre miazănoapte.

Aragorn îi privi și ochii îi erau plini de milă, nu de mânie; căci aceștia erau bărbații tineri din Rohan, din îndepărtata Depresiune de Apus, și țărani din Lossarnach, și pentru toți aceștia Mordorul fusese încă din copilărie un nume al răului, dar cu atât mai nereal, o legendă ce nu-și avea locul în viața lor simplă; și iată că acum mergeau ca niște bărbați în toată firea, într-un coșmar din cele mai negre care devenea realitate și nu pricepeau nimic din acest război, anume de ce trebuia soarta să-i ducă spre o asemenea încercare.

- Înturnați-vă, le spuse Aragorn. Dar păstrați-vă onoarea, câtă v-a mai rămas, și n-o rupeți la fugă! Ar mai fi ceva ce ați putea face voi, fără a vă acoperi cu totul de rușine. Apucați-o spre sud-vest, până ajungeți la Cair Andros, și dacă se mai află încă în mâinile dușmanilor, așa cum cred eu, recuceriti-l, dacă puteți; și păziți-l până la ultimul om întru apărarea Gondorului și al Rohanului!

După aceste vorbe, unii dintre ei se rușinară de mila ce le-o arătă Aragorn, încât izbutiră să-și învingă teama și merseră mai departe, iar în alții se retrezi nădejdea când aflară că mai era o treabă vitejească mai pe măsura puterilor lor și pe care o puteau duce la îndeplinire, astfel că se întoarseră din drum. Și cum mulți oșteni fuseseră lăsați la Răscruce, Căpitanii Apusului aveau acum mai puțin de șase mii de luptători cu care să înfrunte, în sfârșit, Poarta Neagră și puterea Mordorului.

Înaintau încet, așteptându-se oricând ca Dușmanul să răspundă provocării lor, și acum stăteau toți la un loc, căci ar fi fost o irosire zadarnică să trimită în față cercetași ori grupuri mici din oastea principală. La căderea nopții, la capătul celei de-a cincea zile de mărșăluială dinspre Valea Morgul, își așezară ultima tabără; aprinseră focuri de jur împrejur din puținele vreascuri și tufărișuri uscate pe care le mai găsiseră. Își petrecură ceasurile nopții stând de strajă, și în tot acest timp simțiră peste tot multele lucruri pe jumătate nevăzute care mișunau și le dădeau târcoale, și auziră urletul lupilor. Vântul murise, văzduhul întreg părea neclintit. De zărit nu zăreau aproape nimic, căci, cu toate că cerul era senin și luna cernită răsărea deja de patru nopți, din pământuri se înălțau fumuri și aburi, încât secera albicioasă a astrului era înconjurată de cețurile Mordorului.

Se făcuse frig. Pe măsură ce se apropiau zorii, vântul se stârni din nou, dar acum sufla dinspre miazănoapte și curând prinse să se întetească. Vietățile care bântuiseră noaptea pieriră cu toatele, încât meleagul părea pustiu. Spre nord, printre puțurile duhuitoare din pământ, se înălțau primele gorgane urieșești și colnicele de scorie și stânci prăvălite și țărână răscolită, vărsăturile spiței viermilor din Mordor; însă spre miazăzi și de-acum foarte aproape, se desena amenințător masivul Cirith Gorgor și Poarta Neagră la mijloc, străjuită de o parte și de alta de cele Două Turnuri ale Colților, înalte și întunecate. Căci în timpul ultimului lor marș, Căpitanii părăsiseră vechiul drum care o cotea spre răsărit, evitând astfel primejdiile ce pândeau între dealuri, astfel că acum se apropiau de Morannon dinspre nord-vest, așa cum făcuse și Frodo.

Cele trei aripi mari ale Porții Negre erau bine zăvorite sub bolțile lor mohorâte. Pe metereze nu se zărea țipenie. Totul era tăcut, însă la pândă. Căpitanii ajunseseră la capătul călătoriei lor nebunești, și acum stăteau ca pierduți și înfrigurați în lumina cenușie a dimineții timpurii, în fața turnurilor și a zidurilor pe care oștirea lor n-avea nici o speranță să le ia cu asalt, nici chiar dacă ar fi adus cu ea mașinării de război, iar Dușmanul n-ar fi avut altă forță decât i-ar fi trebuit să apere poarta și zidul. Dar ei știau că toate dealurile și stâncile din jurul Morannonului erau împânzite de dușmani pitiți în ascunzători, iar defileul îngropat în umbre de dincolo de poartă era un furnicar de vâgăuni și tuneluri tănuind puzderie de ființe ticăloase. Și cum stăteau ei așa, văzură nazgûlii cum se strâng și încep să se rotească precum vulturii deasupra Turnurilor Colților; și înțeleseră fără urmă de tăgadă, că erau supravegheați îndeaproape. Cu toate acestea, Dușmanul nu dădea nici un semn.

N-aveau altceva de ales, decât să-și joace cartea până la capăt. Astfel că Aragorn își răspânda oștirea după cum socoti el că era mai bine; o împărți pe două gruiuri uriașe de piatră sfărâmată și pământ, înălțate de orci în ani de muncă fără număr. Înaintea lor, către Mordor, se întindea ca un șanț de apărare o fâșie lată și lungă de mlaștini din care se înălța un abur puturos, și de ochiuri de apă la fel de rău mirositoare. După ce oștirea își ocupă pozițiile, Căpitanii se îndreptară călare spre Poarta Neagră, însoțiți de o gardă numeroasă, formată din călăreți, pristavi și trâmbițași, și ducând cu ei stindardul. Gandalf se afla în fruntea pristavilor; urmau Aragorn împreună cu fiii lui Elrond, cu Éomer din Rohan și cu Imrahil: Legolas, Gimli și Peregrin au fost și ei rugați să li se alăture, astfel ca toți

dușmanii Mordorului să aibă câte un martor.

Ajunși la o aruncătură de sulită de Morannon, desfășurară stindardul și suflară în trâmbițe; și pristavii ieșiră în față și strigară cu glas mare, ca să se audă dincolo de meterezele Mordorului.

- Ieși și te înfățișează! Să iasă Seniorul Tărâmului Negru! Să-l judecăm. Căci cu păcat a pornit război împotriva Gondorului și i-a subjugat ținuturile. Este pricina pentru care Regele Gondorului îi cere să-și ispășească ticăloșiile și apoi să părăsească aceste meleaguri pentru totdeauna. Ieși și te înfățișează!

Urmă o tăcere lungă, fără ca vreun strigăt sau alt sunet să răzbească dinspre zid sau metereze. Sauron însă își făcuse de mult socotelile și gândul lui era ca mai întâi să se joace cu șoriceii aștia cu cât mai multă cruzime cu putință, înainte să-i lovească de moarte. Așa s-a făcut că tocmai când căpitanii dădeau să se întoarcă la oștenii lor, tăcerea fu spartă dintr-o dată. Se auzi în munți o cavalcadă ca de bubuituri prelungi de tobe uriașe, apoi niște zbierete de corni ce făcură ca stâncile să se cutremure și îi asurziră pe oșteni. Și în acest vacarm ușa din mijloc a Porții Negre se deschise cu o smucitură și un zornăit infernal, și prin ea ieșiră trimișii Turnului Întunecimii.

În frunte se afla o creatură deșirată și scârbavnică, călare pe un cal negru, dacă jivina aceea putea fi numită cal; căci era o hidoșenie uriașă, cu un chip ca o mască înspăimântătoare, aducând mai curând a craniu decât a cap de vietate, și care scotea foc prin găvanele ochilor și pe nări. Călărețul era înveșmântat în negru și negru îi era coiful înalt. Cu toate acestea, nu era un Duh al Inelelor, ci o ființă omenească. Era însuși Locotenentul Turnului Barad-dûr, al cărui nume nici o poveste nu l-a amintit vreodată; căci nici chiar el nu-l mai ținea minte, ci spunea despre sine: „Sunt Gura lui Sauron”. Se spune însă că era un proscris, trăgându-se din neamul celor care sunt numiți Númenóreanii Negri; își făcuseră sălaşurile în Pământul de Mijloc în anii în care Sauron fusese mare și tare, iar acum pe el îl venerau, căci prinseseră patima ticăloșiilor. Proscrisul intrase în slujba Turnului Întunecimii atunci când puterea acestuia începuse din nou să se facă simțită, și vicleșugurile sale l-au înălțat tot mai mult în grațiile Seniorului; a deprins multe din tainele vrăjitoriei, încât reușea să citească gândurile lui Sauron, și era mai crud decât oricare orc.

Iată, prin urmare, cine era cel care a ieșit pe ușa din mijloc, însoțit de o trupă mică de oșteni în armuri negre, purtând un stindard, un singur stindard negru pe care era desenat în roșu Ochiul cel Rău. Se opri la câțiva pași în fața Căpitanilor Apusului, îi măsură din priviri și izbucni în râs.

- E vreunul în adunătura asta care să aibă căderea să negocieze cu mine? Întrebă el. Sau cu destulă minte ca să mă înțeleagă? Altcineva afară de tine, de bună seamă! pufni el batjocoritor, adresându-se cu dispreț lui Aragorn. Căci ca să fii rege îți trebuie ceva mai mult decât un ciob de sticlă elfească sau o gloată ca asta. Ce zic eu aici? Păi orice tâlhar de codru poate să adune o asemenea șleahță!

Aragorn nu răspunse vorbelor de ocară, ci îi prinse privirea și i-o ținu și astfel se înfruntară cei doi o vreme; dar curând, cu toate că Aragorn nu se clintise și nu-și dusese mâna la sabie, celălalt se pierdu cu firea și se dădu înapoi ca sub amenințarea unei lovituri.

- Sunt vestitor și legat, nu pot fi atacat! strigă el.

- Acolo unde se ține seamă de asemenea legiuire e în obicei ca legații să lase deoparte necuviințele, zise Gandalf. Nu te-a amenințat nimeni. Nu ai de nimic a te teme din partea noastră, până nu-ți vei fi îndeplinit solia. Dar dacă stăpânului tău nu i-a venit mintea la cap, atunci tu și toți servitorii săi veți fi în mare primejdie.

- Așa, deci! se dumiri Trimisul. Care va să zică, mata ești staroste aici, tataie cu barbă sură? Parc-am auzit noi de matale când și când, de cum te vânturi prin lume și cum clocești de la depărtare tot felul de urzeli și de ticăloșii, așa-i? Numa' că de data asta ți-ai vârât nasu' prea adânc în oală, jupâne Gandalf; și-ai să vezi ce pățește unu' care-și răsfiră plasele neghioabe la picioarele lui Sauron cel Mare. Drept mărturie a celor spuse, am câteva lucruri pe care am fost rugat să ți le arăt - matale anume, dacă ai îndrăzni cumva să te înfățișezi aici.

Făcu semn unuia dintre străjerii lui și acesta înainta aducând o boccea de cârpă neagră.

Trimisul desfăcu bocceaua și, spre mirarea și deznădejdea tuturor Căpitanilor, ridică de jos mai întâi o sabie mică, asemănătoare cu aceea pe care o purtase Sam, apoi o mantie cenușie cu o pafta elfică, și la urmă pieptarul din za de mithril, cea pe care o îmbrăcase Frodo pe sub veșmintele lui ponosite. Ca o negreală se așternu peste ochii lor și într-un răstimp de tăcere li se păru ca și când întreaga lume încremenise, iar inimile lor încetaseră să mai bată și ultima speranță le pierise. Din spatele Prințului Imrahil unde stătuse până atunci, Pippin se repezi înainte cu un țipăt de durere.

- Tăcere! ceru Gandalf aspru, dându-i lui Pippin un brânci în spate; dar Trimisul izbucni într-un hohot răsunător și strigă:

- După cum văd, mai aveți un zvânturatic din ăia cu voi! Ce folos trageți de pe urma lor zău că nu pot pricepe; dar ca să-i trimiteți ca iscoade în Mordor întrece toate obișnuitele voastre nesăbuite, îi mulțumesc totuși flăcăiașului ăstuia, căci este limpede că a mai văzut lucrurile, încât ar fi fără nici un rost să vă faceți că habar n-aveți ce-s și ale cui.

- Nu doresc să mă prefac că nu știu, răspuse Gandalf. Ba le știu și le cunosc întreaga poveste și, în ciuda disprețului tău, spurcată Gură a lui Sauron, nu poți să spui același lucru. Ce nu pricep eu e de ce le-ai adus aici?

- Tunică de gnom, mantie elfească, tăiș din Apusul decăzut, și spion din mica țară de șobolani numită Comitat - ne, ne, nu-ncepe! Le știm prea bine - astea-s semne de uneltire. Acum, se prea poate ca acela care le-a purtat să fie o creatură după a cărei pierdere să nu te smiorcăi, da' poate fi și altfel: te pomenești că-i cineva drag ție? Dacă așa stă treaba, ia stai puțin la sfat cu mintea care ți-a mai rămas. Căci lui Sauron nu-i plac iscoadele și soarta aceleia acum zace în mâinile tale.

Nimeni nu răspuse; dar Trimisul le vedea chipurile pământii de frică și ochii măriți de groază, și iar izbucni în hohot de râs, căci ar fi zis că jocul era pe placul lui.

- Bine, așa-i bine! Înțeleg că vă era drag. Sau poate că voiăți ca să nu dea greș în trebușoara pe care l-ați pus s-o facă? Păi, a cam dat. Și-acu' are să îndure ani în șir tortura înceată, pe cât de lungă și de înceată se pricep s-o născocoască științele noastre din Marele Turn, și nu va fi lăsat niciodată liber, decât după ce-l vom fi schimbat și înfrânt cu totul și abia când se va întoarce la voi veți vedea ce ați făcut. Și cum am zis așa va fi - dacă nu vă învoiți la ceea ce vă va cere Seniorul.

- Spune ce ne cere, zise Gandalf stăpân pe sine, dar cei aflați lângă el deslușiră semnele chinului pe chipul său și li se păru că în fața lor aveau un bătrân zbârcit, zdrobit, înfrânt în cele din urmă. Nu aveau nici o îndoială că se va învoi.

- Asta e ceea ce vă cere el, zise Trimisul și zâmbi, privind la fiecare pe rând. Gloata Gondorului și aliații săi amăgiți de acesta se vor retrage neîntârziat dincolo de Anduin, dar nu înainte de a jura că nu-l vor mai ataca pe Marele Sauron cu oștiri, fie fățiș ori în taină. Toate pământurile la răsărit de Anduin vor fi pentru totdeauna ale lui Sauron, și numai ale lui. Meleagul de la apus de Anduin, până la Munții Cețoși și la Strunga Rohan, va plăti tribut Mordorului, iar oamenii de acolo nu vor purta arme, dar vor fi lăsați să-și rânduiască singuri treburile obștii. Vor ajuta însă la reconstruirea Isengardului, pe care l-au distrus cu atâta nesocotință, iar acesta al lui Sauron va fi și acolo va sta locotenentul lui: nu Sauron, ci unul mult mai demn de încredere.

Uitându-se în ochii lui, Căpitanii îi citiră pe dată gândul. El avea să fie acel locotenent și avea să adune sub stăpânirea sa tot ceea ce mai rămânea din Apus; avea să fie tiranul lor, iar ei sclavii lui.

Dar Gandalf spuse:

- E cam mult ce ne cere pentru eliberarea unui singur slujitor: în schimbul lui stăpânul tău vrea să primească tot ceea ce ar trebui să câștige purtând nenumărate războaie! Sau poate, cine știe, câmpia Gondorului i-o fi năruit orice speranță pe care și-o punea în războiul acesta încât s-a gândit c-ar fi mai bine să se tocmească? Și dacă, într-adevăr, noi punem un preț atât de mare pe prizonierul acesta, ce siguranță avem că Sauron, Mârșavul Maestru al Trădării, își va ține cuvântul? Unde-i prizonierul acesta? Să ne fie adus aici, să ne fie predat, și atunci vom sta să cumpănim la ceea ce ne cere.

Zicând acestea, lui Gandalf, care îl scruta cu atenție, ca un om ce înfruntă un dușman de moarte, i se păru că, preț de o răsuflare, Trimisul se pierdu cu firea; în clipa următoare însă izbucni din nou în râs.

- Nu te lua la hartă, în neobrăzarea ta, cu Gura lui Sauron! strigă el. Ceri garanții! Ei bine, Sauron nu-ți dă nici o garanție. Dacă vrei îndurare din partea lui, întâi să faci așa cum cere el. Acestea sunt condițiile lui. Le primești, bine, nu le primești, iarăși bine!

- Iată ce vom primi! spuse Gandalf deodată. Își desfăcu mantia și o lumină albă țâșni ca un tăiș de sabie în întunericul pulpanei. În fața mâinii lui ridicate, mârșavul Trimis se trase îndărăt, iar Gandalf înainta și culese de pe jos pieptarul, mantia elfică și sabia. Pe acestea le vom lua în amintirea prietenului nostru, strigă el. Cât despre condițiile voastre, le respingem în întregime. Piei de aici, căci misia ta s-a sfârșit și moartea vă dă târcoale. Nu am venit să irosim vorbe tocmindu-ne cu Sauron, perfidul și blestematul; și cu atât mai puțin cu unul dintre sclavii lui. Piei și să nu te mai vad!

De data aceasta trimisul Mordorului nu mai răsă. Obrazul i se schimonosi de uluială și mânie, asemenea unei fiare sălbatice care, în timp ce-și pândește prada, este plesnită peste bot cu o nuia

însinată. Furia îl copleși, gura i se îmbăloșă, zgomote nedeslușite îi bolboroseau în gâtlee. Iar când privi la chipurile crunte ale Căpitanilor și la ochii lor ucigători, teama deveni mai puternică decât furia din el: scoase un strigăt înfiorător, se răsuci pe călcâie, sări în șa și porni într-un galop dezlănțuit, urmat de garda sa, către Cirith Gorgor. Dar tot atunci, în timp ce galopau, oștenii săi suflară în corni, dând un semnal asupra căruia se înțeleșeră dinainte; și până să ajungă ei la poartă, Sauron porni atacul-surpriză.

Tobele prinseră a bubui și focuri izbucniră. Toate porțile din Morannon se deschiseră larg. Prin ele năvăli o oaste nemăsurat de mare, și tot atât de iute precum apele vijelioase când este ridicat un zăgaz.

Căpitanii săriră pe cai și se întoarseră la armia lor și din piepturile oștenilor Mordorului țâșni un urlat batjocoritor. Colbul se învolbură, îmbâcsind văzduhul, atunci când de undeva din apropiere se ivi o oaste de răsăriteni, care așteptase semnalul în umbrele munților Ered Lithui, dincolo de Turnul mai îndepărtat. Din dealurile ce mărgineau Morannonul se revărsară orci fără de număr. Oamenii Apusului erau prinși în capcană și curând, de jur împrejurul gorganelor cenușii pe care stăteau ei, armate de zeci de ori mai numeroase decât ei îi înconjură într-o mare vrăjmașă. Sauron prinsese prada mult dorită în fălci de oțel.

Lui Aragorn prea nu îi mai rămăsese timp să-și desfășoare oștirea. El unul stătea pe unul dintre gorgane, alături de Gandalf, înălțând cu disperare frumosul stindard al Copacului și Stelelor. Pe celălalt gorgan, aflat la oarece depărtare, fluturau stindardul Rohanului și cel din Dol Amroth, Calul Alb și Lebăda Argintie. Și de jur împrejurul gorganelor, oștenii formaseră câte un cerc de apărare, un cordon zburlit de suliți și săbii. Dar în față, către Mordor, unde avea să se dea primul atac nemilos, se aflau, la stânga, fiii lui Elrond înconjurați de dunedaini, iar la dreapta, Prințul Imrahil împreună cu oștenii înalți și chipeși din Dol Amroth, și bărbații cu chipuri ascuțite din Turnul Străjii.

Vântul prinse a bate, trâmbițele răsunară și săgețile zbârnăiră; dar soarele care urca pe cerul de la miazăzi fu învăluit de negurile Mordorului, încât se zărea printr-o ceață amenințătoare, îndepărtat, de un roșu-mohorât, de-ai fi zis că era sfârșitul zilei sau poate sfârșitul întregii lumi a luminii. Și din întunecimea ce se adâncea se iviră nazgûlii, cu glasurile lor reci strigând vorbe aducătoare de moarte; și în acea clipă orice speranță se năru.

Pippin se încovoia ca lovit de groaza ce pusese stăpânire pe el când îl auzise pe Gandalf respingând condițiile și condamnându-l pe Frodo la chinurile din Turn; dar izbutise să se stăpânească și acum se afla alături de Beregond în prima linie a Gondorului, împreună cu oamenii lui Imrahil. Căci mai bine să moară cât mai iute cu puțință și astfel să scape de amarnica poveste a propriei sale vieți, dacă totul se ducea de râpă.

- Ce n-aș da să fie Merry aici, se pomeni el vorbind de unul singur și tot felul de gânduri îl străfulgerară în vreme ce privea cum se apropie atacul dușmanului. „Măi să fie, își spuse în gând, parcă-l înțeleg pe Denethor mai bine acum. S-ar putea să murim amândoi, Merry și cu mine, și dacă tot e să murim, de ce să n-o facem? Dar cum el nu este aici, nădăjduiesc să găsească o cale mai ușoară. Iar eu trebuie să-mi dau adevărata măsură.”

Își trase sabia din teacă, o privi, se uită la împletitura de roșu și auriu; și literele curgătoare ale Númenorului scăpărară precum focul pe tăiș. „Pentru un asemenea ceas a fost făcută sabia asta. Ah, dacă l-aș putea spinteca pe ticălosul ăsta de Trimis, atunci aproape că aș fi la fel de viteaz ca bătrânul Merry. Tot o să spintec eu până la urmă o halcă din jivină. Ce n-aș da să văd din nou lumina răcoroasă a soarelui și iarba verde!”

Și chiar în timp ce el gândea astfel, atacul se dezlănțui asupra lor. Împiedicați să înainteze de smâncurile de la poalele dealurilor, orcii se opriră și trimiseră o ploaie de săgeți asupra liniilor de apărare. Dar printre ei se năpusti cu mugete de fiară o întregă armie de căpcăuni de la munte, dinspre Gongoroth. Mai înalți și mai lați în umeri decât seminția oamenilor erau ei, și înveșmântați într-o plasă deasă de solzi cornoși, sau poate că aceea era hidoasa lor piele; aveau însă și scuturi mari și rotunde și în pumnii noduroși strângeau baroase negre, grele, dar ușor de mănuit. Săreau în ochiurile mlaștinilor fără să le pese și treceau prin ele urlând. Și se prăvăliră asupra oamenilor din Gondor precum o furtună, izbind coifuri, capete, brațe și scuturi, asemenea fierarilor care bat pe nicovală fierul încins. Alături de Pippin, Beregond stătea ca năuc, împietrit, și deodată căzu: uriașa căpetenie a căpcăunilor care-l izbise se aplecă asupra lui, întinzând spre el o labă închircită; căci aceste creaturi crunte obișnuiau să muște grumazurile celor pe care-i doborau la pământ.

Dar tot atunci Pippin fanda înainte și tăișul purtând însemnele Apusimii străpunse pielea

căpcăunului și îi pătrunse adânc în măruntaie, încât sângele negru țâșni gălgâind. Căpcăunul se împletici și se prăbuși asemenea unei stânci, îngropând sub trup pe toți cei aflați dedesubt. Pippin fu năpădit de întunecime, duhoare și o durere sfâșietoare, și mintea lui se cufundă în beznă.

„Se sfârșește așa cum mi-am închipuit”, zise gândul lui, înainte să se stingă; și chicoti ușor, aproape amuzat că, în sfârșit, putea să se lepede de orice îndoială, grijă și teamă. Și chiar în clipa în care își lua zborul spre uitare, gândul auzi voci, care păreau să strige într-o lume uitată, aflată undeva la o mare înălțime:

- Vin Vulturii! Vin Vulturii!

Preț de o clipă, gândul lui Pippin șovăi. „Bilbo! șopti. Dar nu! Vulturul ăla venea într-o poveste de-a lui, cu mult, tare mult timp în urmă. Asta de acum e povestea mea, și ea s-a sfârșit. Adio!” Și gândul fugi spre depărtări, iar ochii nu mai văzură nimic.

CARTEA A ȘASEA

I

Turnul din Cirith Ungol

Sam se ridică cu greu, în capul oaselor, de la pământ. În prima clipă nu se dumiri unde se află, apoi însă întreaga disperare și amărăciune îl copleșiră înnoit. Era în întunericul adânc din fața porții subpământene a fortăreței orcilor; porțile de bronz erau închise. Trebuie că se prăbușise la pământ năucit de izbitură atunci când se năpustise în ele; dar cât zăcuse acolo nu putea ști. Atunci ar fi fost în stare să mănânce jărat, atât era de furios și de deznădăjduit; acum tremura tot de frig. Se târî în patru labe spre porți și își lipi urechea de ele.

De dincolo, dintr-o mare depărtare, auzea abia deslușit voci arțăgoase de orci, dar curând și acestea încetară ori poate ajunseseră prea departe ca să mai răzbată până la el, și totul se cufundă în tăcere. Capul îl durea, ochii lui zăreau tot felul de luminițe părelnice în întuneric, cu toate acestea Sam se strădui să-și vină în fire și să înceapă să gândească. Cel puțin un lucru îi era limpede, anume că nu avea nici o nădejde să pătrundă în bârlogul orcilor prin acea poartă; putea să aștepte el mult și bine, poate chiar zile întregi, până să se deschidă din nou, numai că el nu avea vreme de pierdut așteptând: timpul era deosebit de prețios. Și nu mai avea nici o îndoială privința a ceea ce trebuia să facă: să-și salveze stăpânul sau să piară în această încercare.

„Mai curând mi-e dat să pier, și oricum ar fi mult mai simplu așa, decât altminteri”, își spuse mohorât în sine sa, în vreme ce-și vâră sabia înapoi în teacă și se depărta de porțile de bronz. Încet, pe băjbâite, porni înapoi prin întunericul din tunel, neîndrăznind să folosească lumina elfilor; și, în timp ce mergea, încerca să pună cap la cap tot ceea ce se întâmplase de când părăsise împreună cu Frodo Răscrucea. N-avea habar cât putea să fie ceasul. Cândva între o zi și alta, după socoteala lui; dar nici numărătoarea zilelor n-o mai ținuse. Se găsea în lumea întunericului, unde zilele lumii păreau să fi fost uitate, cum uitați erau toți cei care pătrundeau acolo.

„Mă-ntreb dacă ei se mai gândesc la noi și oare ce li s-o mai fi întâmplat lor acolo”, își zise, făcând un gest cu mâna în aer, spre o bănuită direcție; numai că întorcându-se prin tunelul lui Shelob, el se îndrepta de fapt spre miazăzi, nu spre apus. În lumea de afară, meleagul dinspre soare-apune se apropia de crucea amiezii celei de a paisprezecea zi a lunii martie, după calendarul din Comitat, și chiar în acele clipe Aragorn se afla în fruntea flotei cele negre, venind dinspre Pelargir, iar Merry călărea cu rohirrimii de-a lungul Văii Carelor de Piatră, în vreme ce în Minas Tirith se înălțau flăcările

și Pippin vedea cum creștea nebulia în ochii lui Denethor. Dar între toate temerile și grijile, gândurile prietenilor se întorceau iar și iar la Frodo și la Sam. Nu-i uitaseră. Numai că nu era chip să-i ajute și nici un gând nu era în stare deocamdată să vină în sprijinul lui Sam cel înțelept, fiul Meșterului îndemânatic; acum era singur-singurel.

În sfârșit ajunse la ușa de piatră a coridorului orcilor, dar cum nici de data asta nu izbucni să găsească zăvorul sau cârligul care o ținea închisă, se cațără pe ea și o trecu pe deasupra, așa cum făcuse și prima dată, sărind fără zgomot pe pământ. La fel de neauzit se furișă spre ieșirea din tunelul lui Shelob, unde zdrențele plasei ei uriașe încă se legănau și fluturau în suflarea rece a aerului. Așa i se părea lui Sam, că este rece, după bezna plină de miasme ce rămăsese în urmă; dar tocmai răceala ei îl învioră. Ieși cu multă fereala afară.

Tăcerea ce-l întâmpină era amenințătoare. Lumina, câtă era, părea mai curând ca la ceasul amurgului, la capătul unei zile înnegurate. Aburii nesfârșiți ce se înălțau din Mordor și se vâlăuceau spre apus treceau chiar pe deasupra capului, o învălmășeală colosală de nori și fum, luminată de jos de o lucire de un roșu-mohorât.

Sam își înălță privirile spre turnul orcilor și, deodată, în dreptul ferestrelor înguste, se iviră niște lumini îndreptate în afară asemenea căutăturii unor ochi mici și roșii. Te pomenești că sunt niște semnale, își spuse Sam. Teama de orci, pe care și-o uitase o vreme în furia și disperarea lui, puse din nou stăpânire pe el. Cât cuprindea cu ochii, nu vedea decât o singură cale pe care ar fi putut-o urma: trebuia să-și continue drumul și să încerce să găsească intrarea principală în îngrozitorul turn; își simțea însă genunchii moi și tremura din tot trupul. Își desprinse privirile de la turn și de la pereții ascuțiți ai fisurii din fața lui și își obligă picioarele îndărătnice să i se supună încet, cu urechile ciulite, refăcu drumul pe care venise, trecu de locul unde căzuse Frodo și unde duhoarea lui Shelob încă mai stăruia în văzduh, și mai departe, începu să urce, până ajunse chiar în crăpătura unde își petrecuse Inelul pe deget și unde văzuse trecând oastea lui Shagrat.

Acolo se opri și se așeză. Nu se simțea în stare să meargă mai departe. Ca și când, dacă apuca să treacă muchia crăpăturii de partea cealaltă și să facă primul pas adevărat înspre ținutul Mordorului, acel pas era definitiv. Nu mai exista cale de întoarcere. Fără vreun gând anume, trase Inelul afară și și-l puse din nou pe deget. În aceeași clipă simți marea apăsare a greutateii lui și încă o dată, parcă mai puternic și mai insistent ca oricând înainte, răutatea Ochiului Mordorului, iscoditor, încercând să străpungă umbrele pe care tot el le zămislise pentru propria sa apărare și care iată că acum stăteau în calea neliniștii și a îndoielii sale.

Ca și prima dată, Sam descoperi că auzul i se ascuțise, în schimb ochilor lui lucrurile acestei lumi le păreau subțiate, nedeslușite. Pereții stâncoși ai trecătorii erau palizi, ca și când i-ar fi văzut printr-o ceață, în schimb auzea undeva departe bolboroselile chinuite ale lui Shelob; ascuțite și limpezi răsunau, parcă de undeva de foarte aproape, țipete și un zăngănit metalic. Sam sări în picioare și se lipi de stânca ce mărginea drumul. Se bucura că avea Inelul cu el, căci iată că se apropia o altă oaste de orci mărșălitori. Sau cel puțin acesta i-a fost primul gând. Dar își dădu brusc seama că nu era așa, auzul îl înșelase: strigătele orcilor veneau din turn, și cornul cel mai înalt al acestuia se afla chiar deasupra lui, în partea stingă a crăpăturii.

Tremurând tot, Sam se forță să se clintească din loc. Era limpede că acolo sus se petrecea o mârșăvie. Cine știe dacă nu cumva, în ciuda poruncilor date, orcii se lăsaseră pradă cruzimii lor și acum îl chinuiau pe Frodo, sau poate că îl hăcuiau cu sălbăticie. Sam își ciuli urechile; o undă de speranță i se trezi în suflet. Ar fi putut jura că în turn se dădea o luptă, orcii se luptau între ei, Shagrat și Gorbag ajunseseră să se bată. Oricât de firavă era nădejdea născută din bănuiala lui, îi fu de ajuns ca să-și revină. Exista o șansă, chiar și mică. Dragostea lui pentru Frodo învinse orice alt gând și, uitând de primejdia în care se afla, strigă în gura mare:

- Vin, domnu' Frodo, vin acu'.

Alergă într-un suflet spre șaua trecătorii și trecu de partea cealaltă. Brusc, drumul cotea spre stânga și cobora abrupt. Sam intrase în Mordor.

Scoase Inelul de pe deget, poate mânat de o presimțire a primejdiei, izvorâtă din adâncul ființei sale, cu toate că în sinea lui nu-și dorise decât să vadă mai limpede.

- Ia să privesc eu răul în față, murmură el. N-are rost să orbescăi ca prin ceață!

În fața privirilor lui se ivi dintr-o dată un tărâm neîndurător, crud, aspru. Chiar la picioarele lui, cea mai înaltă creastă a munților Ephel Dúath își prăvălea abrupt stâncile masive într-un hău întunecos, iar de partea cealaltă a acestuia se înălța o altă creastă, mult mai joasă, din a cărei muchie

zimțată și crenelată steiurile ca niște colți se desenau negre pe lumina roșiatică din spatele lor: era sălbaticul Morgai, inelul interior al zidurilor de apărare ale ținutului. Dincolo de acesta, la mare depărtare, dar aproape în linie dreaptă și peste o mare întinsă de întuneric punctată de focuri mici, se zărea o pălălaie urieșească; și din aceasta se înălțau în coloane colosale vălătuci de fum, de un roșu-sângeriu în partea de jos, dar negre în capătul de sus, unde se revărsau în talazul mișcător ce acoperea întreg blestematul meleag.

Sam privea către Orodrúin, Muntele de Foc. Când și când, furnalele din adânc, mult sub conul de cenușă, se încingeau și cu vuiet și bubuituri strașnice vărsau fluvii de stâncă topită prin fisurile adânci din pereții conului. Unele curgeau arzânde, prin albiu largi, către Barad-dûr; altele coborau șerpuit spre șesul pietros, până se răceau și înțepeneau ca niște trunchiuri de dragoni contorsionate, borâte de pământul chinuit. Într-un asemenea ceas de frământare îi fu dat lui Sam să vadă Muntele Osândeii, și lumina lui, ascunsă vederii celor care urcau pe poteca dinspre Apus din pricina înaltului perete al masivului Ephel Dúath, strălucea orbitoare pe fețele stâncoase și golașe, încât acestea păreau scăldate în sânge.

Sam stătea ca trăsnet în lumina aceea îngrozitoare, căci acum, dacă privea la stânga lui, putea vedea Turnul din Cirith Ungol în toată puterea lui. Cornul pe care-l văzuse de pe partea cealaltă nu era altceva decât foișorul său cel mai înalt. Fața răsăriteană avea trei caturi teribil de înalte și pornea de pe un prag din perețele muntelui, aflat departe jos; spatele se lipea de stânca uriașă, ieșind din ea sub formă de bastioane ascuțite, unul deasupra celuilalt, tot mai mici pe măsură ce se înălțau, cu pereți verticali, măiestrit zidiți, îndreptați spre nord-vest și sud-est. În jurul celui mai de jos cat, la vreo două sute de picioare sub locul unde stătea acum Sam, era un zid crenelat ce închidea o curte mică. Poarta din latura de sud-est, mai apropiată, se deschidea spre un drum lat, iar parapetul exterior drumului urma buza unei prăpăstii, până când drumul făcea un cot spre sud și cobora șerpuint în întunecime, pentru a se uni cu acela care venea dinspre Trecătoarea Morgul. Și de acolo continua mai departe, traversa inelul Morgai printr-o fisură zimțată și ieșea în valea Gongoroth, iar de acolo mergea până la Barad-dûr. Drumul îngust de sus, pe care se oprise Sam, cobora iute în trepte, prelungindu-se cu o potecă abruptă până la drumul principal, pe sub zidurile încruntate, nu departe de Poarta Turnului.

Cum sta și se uita la toate acestea, Sam pricepu deodată, aproape șocat, că această fortăreață fusese construită nu pentru a-i ține pe dușmani la distanță de Mordor, ci pentru a-i ține înăuntru. Era una dintre zidurile Gongorului, construită cu multă vreme în urmă, un avanpost răsăritean durat pentru apărarea Ithilienului, după ultima Alianță, când oamenii Apusimii supravegheau ținutul ticălos al lui Sauron, ce mișuna încă de creaturile sale. Dar așa după cum s-a întâmplat și cu Turnurile Colților, Narchost și Carchost, și aici strădania oamenilor a dat greș, căci trădarea a făcut ca Turnul să cadă în mâinile mai-marelui peste Duhurile Inelelor, încât de ani fără' de număr era în stăpânirea răului. De când se întorsese în Mordor, Sauron descoperise că Turnul îi era de trebuință; căci el avea puțini slujitori, dar mulți sclavi ai fricii, iar rostul Turnului era acela de a împiedica orice fugă din Mordor. Căci dacă se găsea vreun dușman într-atât de nechibzuit încât să încerce să pătrundă în taină pe acel meleag, Turnul se dovedea un ultim străjer mereu la pândă, urmărindu-l pe cel care ar fi izbutit să treacă neobservat de Shelob sau prin Trecătoarea Morgul.

Sam își dădea foarte bine seama ce puțină speranță ar fi putut el să aibă să se furișeze în jos, pe sub pereții aceia cu mulți ochi, și să treacă prin poarta străjuitoare. Și chiar dacă reușea, nu putea ajunge departe pe drumul păzit de dincolo de poartă: nici măcar umbrele negre ce sălășluiau acolo unde nu răzbătea lucirea roșie nu l-ar fi ferit multă vreme de orcii cu ochi ce zăreau în întuneric. Însă oricât ar fi fost de fără de speranță acel drum, o încercare încă și mai rea îi stătea în față: nu să evite poarta și să scape, ci să intre pe poarta de unul singur.

Se pomeni gândindu-se la Inel, dar era un gând în care nu găsea alinare, ci doar teamă și primejdie. De cum zărise Muntele Osândeii care ardea în depărtare, simțise cum se schimbă ceva în povara pe care o purta. Căci pe măsură ce se apropia de marile furnale unde fusese modelat și făurit într-un trecut îndepărtat, puterea Inelului creștea, devenind încă și mai cumplită, fără a putea fi stăpânită decât de o voință mai puternică decât ea. Și cum stătea Sam acolo, fără ca Inelul să-i fie pe deget, ci agățat de lanț în jurul gâtului, îl simți parcă mărindu-se, ca și când ar fi fost învelit în propria sa umbră, uriașă și deformată, o amenințare colosală proiectată pe pereții Mordorului. Înțelegea că de acum încolo nu mai avea de ales decât între a se feri de Inel, cu toate că îl va chinui, și a și-l însuși și a înfrunta Puterea ce sălășluia în fortăreața sa întunecată, de dincolo de valea umbrelor. Inelul îl ispitea, rozând din voința și dreapta lui judecată. Mintea îi era bântuită de închipuiri nebunești; i se năzări că-l

vede pe înțeleptul Sam cel puternic, Eroul Evului, traversând meleagul întunecat cu o sabie arzândă în mână, și oștiri care se înghesuiau să vină la chemarea lui pentru a i se alătura în marșul său împotriva Turnului Barad-dûr. Și atunci toți norii se desfăceau și soarele strălucea alb, și la porunca lui Sam întreaga vale Gongoroth devenea o grădină de flori și pomi care dădeau rod. Era destul să-și pună Inelul, să și-l revendice, și toate aceste gânduri puteau deveni realitate.

În acest ceas de ispitire, ceea ce l-a ajutat să se țină tare a fost mai cu seamă iubirea pentru stăpânul său; dar și simplul său bun-simț de hobbit, care încă mai zăcea necucerit în străfundul ființei sale: știa, în adâncul sufletului, că el unul nu era îndeajuns de mare să poarte o asemenea povară, chiar dacă închipuirile sale nu erau doar un șiretlic pentru a-l face să se dea de gol. Mica grădină a unui grădinar liber era tot ce-i trebuia și i se cădea, nicidecum grădina devenită regat; și-i erau de ajuns mâinile sale două ca să o lucreze, câtuși de puțin mâinile altora, cărora să le poruncească.

„Și oricum, toate bazaconiile astea sunt o șmecherie, își spuse el. M-ar dibui și m-ar încolți înainte să apuc să strig văleu. M-ar dibui cât ai zice pește dacă mi-aș pune Inelul acum, în Mordor. La naiba îmi pare că am tot atât de puține speranțe cât înghețul primăvara, asta-i tot ce pot spune. Taman când mi-ar prinde cu adevărat să mă fac nevăzut, nu pot folosi Inelul! Și dac-am să izbutesc ajung mai departe de aici, Inelul ăsta o să fie o pacoste și o povară tot mai mare, cu fiecare pas. Și atunci, ce-i de făcut?”

Îndoielile lui nu erau chiar atât de mari. Știa că trebuia să coboare la poartă, fără să mai zăbovească. Dădu din umeri, ca pentru a se scutura de umbră și a alunga nălucile, și începu coborâșul. Cu fiecare pas părea să se micșoreze tot mai mult. Astfel că în curând deveni din nou un hobbit mic și înspăimântat. Tocmai trecea pe sub pereții Turnului, iar strigătele și larma luptei puteau fi auzite de urechile lui fără nici un alt ajutor. Ar fi zis că în acea clipă zgomotele veneau din curtea aflată în spatele zidului exterior.

Sam străbătuse jumătate din potecă, atunci când de sub portalul întunecos doi orci ieșiră în fugă în lucirea roșiatică. Nu s-au întors către el. Ci se îndreptau spre drumul principal; dar deodată se poticniră, căzură la pământ și rămaseră nemișcați. Sam nu zărise nici o săgeată, dar își zise că fără doar și poate fuseseră răpuși de alți orci de sus, de pe metereze, sau poate pitiți în umbrele portalului, își continuă drumul, târându-se de-a lungul peretelui din stânga sa. Îi fusese de ajuns să-l cerceteze o dată cu privirea, ca să-și dea seama că nu se putea cățara pe el. Zidăria era înaltă de treizeci de picioare, fără nici o crăpătură sau vreo muchie, până sus la buza răsfrântă, ca niște trepte răsturnate. Singura cale era poarta.

Se târi mai departe, întrebându-se câți orci or fi sălășluind în Turn împreună cu Shagrat, și câți erau de partea lui Gorbag, și ce pricină or fi având să se ciondănească, dacă asta era ceea ce se întâmpla acolo. După socoteala lui, ai lui Shagrat erau vreo patruzeci, iar orcii lui Gorbag de două ori pe-atât; dar, fără îndoială că patrula lui Shagrat nu era decât o parte din garnizoana lui. Mai mult ca sigur că se ciorovăiau din pricina lui Frodo și a prăzii. Sam se opri o clipă locului, căci dintr-o dată îi păru că totul se limpezea, aproape ca și când ar fi văzut cu propriii săi ochi ce se petrecea acolo. Vesta de mithril! Asta era, Frodo o purta, iar ei o găsiseră. Și, din câte auzea Sam, Gorbag amarnic ce mai râvnea la ea. Numai că poruncile Turnului Întunecimii erau deocamdată singura apărare a lui Frodo și dacă acestea nu erau luate în seamă, Frodo putea omorât în orice clipă.

- Hai, trântor prăpădit ce ești! strigă Sam pentru sine. Înainte!

Scoase sabia Sting din teacă și o rupse la fugă către poarta deschisă. Dar chiar când era să treacă pe sub bolta ei mare, simți un soc: ca și când nimerise în plină fugă într-o plasă, ca aceea a lui Shelob, numai că invizibilă. Nu vedea nici un obstacol, însă ceva mult prea puternic pentru ca voința lui să-l înfrângă i se pusese în drum. Se uită în jur și abia atunci îi zări în umbra porții pe cei Doi Veghetori.

Parcă erau niște ființe uriașe așezate pe tronuri. Fiecare avea trei trupuri lipite unul de altul, cu trei capete care priveau în afară, înăuntru și în partea cealaltă a porții. Capetele aveau chipuri de vultur, iar pe genunchii imenși erau așezate mâini îngherate. Figurile astea păreau tăiate din blocuri mari de piatră, de neclintit, și cu toate acestea stăteau de strajă; un spirit înspăimântător al veghei ticăloase sălășluia în ele. Știau din prima clipă cine era dușman. Nimeni nu putea trece de ele nebăgat în seamă, fie el chiar invizibil. Nu i-ar fi îngăduit să intre și nici să scape, odată ajuns înăuntru.

Oțelindu-și voința, Sam se aruncă încă o dată înainte, dar se opri cu o smucitură, clătînându-se ca și când ar fi primit o lovitură în piept și-n cap. Neștiind ce altceva să facă și răspunzând unui gând neașteptat ce-i răsări în minte, Sam îndrăzni un gest de mare curaj: scoase încet sticluța primită de la

Galadriel și-o ridică în sus. Lumina sa albă prinse iute putere, alungând umbrele de sub arcul porții. Monstruoșii Veghetori stăteau acolo reci, nemișcați, arătându-și întreaga hidoșenie a formei lor. Preț de o clipă, Sam surprinse o sclipire în pietrele negre ale ochilor lor, atât de haină încât îl făcu să se chircească de frică: dar încet-încet, puterea lor păru să șovăie și să se preschimbe în teamă.

Dintr-un salt, Sam trecu de ei; însă chiar în aceeași secundă și tocmai când pitea sticluța înapoi în sân, simți ca un fel de coardă de oțel care plesni în spatele lui, semn că veghetorii își reveniseră la starea lor de veghe. Și din capetele acelea crâncene țâșni un țipăt ascuțit ce se izbi de zidurile falnice din fața lui Sam. Undeva sus, la mare înălțime, un clopot răgușit bătu o singură dată, ca un fel de semnal de răspuns.

- Asta a pus capac la toate! mormăi Sam. Nici că se putea o intrare mai cu surle și tobe! Hei, nu mă întâmpină nimeni? strigă el. Spuneți-i Căpitanului Shagrat că-l caută marele războinic elf, care și-a adus și sabia elfă cu el!

Nici un răspuns. Sam înainta. Sting scapără albastră în mâna lui. Curtea era cufundată într-o umbră adâncă, dar cu toate acestea Sam văzu că dalele de piatră erau îngropate sub cadavre. Chiar la picioarele lui zăceau doi arcași orci, cu pumnale înfipite în spate. Dincolo de ele, și mai multe trupuri; unii orci căzuseră împrăștiați, răpuși de săgeți sau căsăpiți; alte jivine se prăbușiseră încleștate, mătrășite în timp ce-și înfingeau pumnalele unele în altele, se gătuiau sau se mușcau. Piatra de pe jos era alunecoasă din pricina sângelui negru.

Sam desluși două uniforme, una purtând însemnul Ochiului Roșu, cealaltă având brodată pe ea o Lună schimonosită de masca înspăimântătoare a morții; dar nu se opri să se uite mai îndeaproape, în capătul opus al curții, o ditamai ușă ce dădea în Turn stătea pe jumătate deschisă; prin deschizătură răzbătea o lumină roșie, iar în prag zăcea mort un orc din cei mari. Sam sări peste hoitul lui și intră: se opri locului, uitându-se în jur cu un aer încurcat.

Un coridor lung, răsunând de ecou, pornea din dreptul ușii spre coasta muntelui. Era slab luminat cu facke care ardeau în armături fixate pe perete, dar capătul său îndepărtat se pierdea în beznă. De o parte și de alta se zăreau multe uși și deschizături; însă, în afară de încă două sau trei hoituri răstignite pe podea, locul era pustiu. Din cât reușise să prindă din ceea ce-și spusese căpitanii, Sam își dădu seama acum că pe Frodo îl putea găsi mort sau viu, într-o încăpere undeva sus de tot, în foisorul cel mai înalt; dar dacă se apuca să caute drumul, mai pierdea o zi până să-l găsească, și asta cu puțin noroc.

- Îmi vine să cred că e pe undeva aproape de capătul celălalt, murmură el. Tot Turnul ăsta se înalță parcă cu spatele. Până una-alta, aș face mai bine să mă iau după lumini.

Porni de-a lungul coridorului, de data asta însă încet, tot mai fără tragere de inimă cu fiecare pas. Groaza începea din nou să pună stăpânire pe el. Nici un alt zgomot nu se auzea, în afara de clipăitul pașilor lui, care devenea tot mai puternic din pricina ecoului, ca și când niște palme mari loveau piatra. Stârvurile; pustiul; pereții negri și jilavi, de pe care parcă picura sânge; teama de moartea neașteptată care pândea din intrândurile ușilor sau din umbră; și dincolo de toate închipuirile din mintea lui, dușmănia de la poartă, care aștepta și veghea; aproape că era mai mult decât putea el să îndure, oricât s-ar fi străduit. O luptă - mă rog, fără prea mulți dușmani deodată - ar fi fost mai bine venită decât această nesiguranță îngrozitoare și amenințătoare. Ca să uite de sine, se îndârji să se gândească la Frodo, care cine știe unde zăcea în acel loc îngrozitor, legat fedeleș sau rănit, sau poate chiar mort. Își continuă drumul.

Lăsase lumina torțelor în urmă și ajunsese la o ușă mare și arcuită, la capătul coridorului, care nu era altceva decât partea interioară a intrării subpământene, așa după cum bine bănuise, când de undeva de foarte sus răsună un înfiorător țipăt gătuit. Sam se opri ca împietrit. Auzi pași care se apropiu. Cineva cobora în mare fugă de undeva de deasupra, pe niște scări care răsunau de ecou.

Voința lui se dovedi prea slabă și prea înceată pentru a-i ține mâna în loc. Cât ai clipi trase lanțul afară și se încleșta pe Inel. Dar Sam nu și-l petrecu pe deget; căci chiar când îl strângea la piept, îl auzi pe orc zuruind la vale. Sărind dintr-o deschizătură neagră din dreapta, orcul porni în goană chiar spre el. Ajuns la vreo șase picioare de Sam, își înalță capul și-l zări; Sam îi auzi respirația gâfăită și văzu sclipirea din ochii injectați. Orcul se opri ca trăsniț. Căci ceea ce avea în fața lui nu era un hobbit mic și speriat, chinându-se să țină sabia fără să-i tremure mâna: ci o formă nemaipomenit de mare și de tăcută, învelită într-o umbră cenușie, care se desena amenințătoare pe lumina tremurătoare din spatele ei; într-o mână ținea o sabie, a cărei lucire în sine îi provoca o durere amarnică, iar cealaltă mână îi era încleștată la piept, dar ținea ascunsă în ea o primejdie fără nume, vestitoare de putere și

prevestitoare de moarte.

În prima clipă, orcul se chirci, ca în clipa următoare să scoată urlet înfiorător de teamă, să facă stânga-mprejur și să fugă înapoi unde a venit. Nici când vreun câine n-a prins mai mult curaj când dușmanul o șterge cu coada între picioare, ca acum Sam în fața acestei fugi neașteptate. Cu un strigăt fășni în urma lui.

- Da! Războinicul elf este liber! Vin. Numa' arată-mi drumul dacă nu vrei să te jupoi de viu!

Orcul însă era la el acasă, sprinten nevoie mare și bine hrănit. Sam era străin de locul acela, flămând și frânt de oboseală. Treptele erau înalte, abrupte, șerpuitoare. Încât Sam începu curând să găfăie. Orcul se făcu iute nevăzut, iar pașii lui nu se mai auzeau decât palid, un lipăit ce urca tot mai sus. Când și când mai scotea un urlet, pe care ecoul îl purta din zid în zid, dar curând și aceste sunete încetară.

Sam urcă târâș-grăpiș mai departe. Simțea că e pe drumul cel bun, din care pricină era mult mai în apele lui. Vârî Inelul în sân, strânse cureaua.

- Măi să fie! mormăi ei. Păi dacă pe toți îi mușcă strechea când dau cu ochii de mine și de Sting, aș zice că e chiar mai bine decât mi-am dorit. Oricum, din câte-am văzut, Shagrat, Gorbag și ai lor mi-au făcut aproape toată treaba. Și-mi vine să cred că în afară de șobolănelul ăla speriat n-a mai rămas nici unu' viu pe-aici!

La aceste vorbe se opri brusc, parcă s-ar fi izbit cu capul de-un zid de piatră. Căci înțelesul deplin a ceea ce tocmai spusese îl lovi ca o măciucă. N-a mai rămas nici unul viu! Al cui fusese acel îngrozitor urlet de moarte?

- Frodo! Frodo! Stăpâne! strigă el aproape hohotind. Ce mă fac dacă te-au răpus? Uite că vin, vin până sus, în sfârșit, să văd ce-am de făcut.

Și urcă, urcă tot mai sus. Era întuneric, doar la câte o cotitură ardea o torță, sau în dreptul unei deschizături ce ducea la alte caturi, și mai înalte, ale Turnului. Încercă să țină socoteala treptelor, dar după două sute le pierdu șirul. Acum înainta fără zgomot; căci i se părea că aude niște voci undeva deasupra, încă destul de departe. Care va să zică mai erau în viață și alții, în afară de șobolanul ăla.

Și pe neașteptate, tocmai când simțea că nu mai are putere să respire și nici să-și mai îndoaie genunchii, treptele se sfârșiră. Se opri și el și rămase nemișcat. Vocile se auzeau tare, din apropiere. Sam se uită în jur. Urcase chiar până pe acoperișul plat al celui de-al treilea și cel mai de sus cat al Turnului; un spațiu deschis, lat de vreo douăzeci de metri, înconjurat de-un parapet puțin înalt. Scara se termina într-o cămăruță boltită, chiar în mijlocul acoperișului, cu niște uși joase care dădeau spre est și spre vest. La răsărit, Sam văzu câmpia Mordorului, departe jos, întinsă și acoperită de întuneric, iar în zare muntele arzând. O nouă răscolire îi frământa puțurile adânci, iar râurile de foc străluceau atât de sălbatic, încât chiar și la acea depărtare, de multe mile, pălălaia strălumina cu o licărire roșiatică vârful turnului. Spre apus, vederea se oprea la baza mărețului foișor construit în partea din spate a acestei curți suspendate, îndreptându-și cornul mult peste creasta munților înconjurători. Un ochi de geam răsfrângea lumina. Ușa foișorului era la mai puțin de zece yarzi de unde stătea Sam. Era deschisă, dar înăuntru era întuneric și tocmai din acea întunecime răzbăteau vocile.

La început Sam nu le ascultă; ieși în pragul ușii răsăritene și se uită înjur. I-a fost de ajuns o privire ca să-și dea seama că aici se dăduse lupta cea mai grea. Hoituri peste hoituri de orci sau de capete și mădulare retezate. Locul duhnea a moarte. Un mârâit, urmat de o lovitură și un strigăt, îl făcu să sară înapoi la adăpostul cămăruței. O voce de orc izbucni mânioasă. Sam o recunoscu de îndată, aceeași voce aspră, brutală, rece. Era a lui Shagrat, Căpitanul Turnului.

- Zici că nu te mai duci, hă? Naiba să te ia, Snaga, vierme împuțit! Dacă-ți închipui că-s chiar atât de hodorogit ca să poți să mă iei peste picior, greșești amarnic. Vino numa' ncoa și vezi tu cum îți scot ochii așa cum i-am scos și lu' Radbug mai adineaori. Las' că vezi tu cum mă socotesc cu tine. Numa' să vină băieții ăia: la Shelob te trimit învârtindu-te.

- N-or să vină până nu crapi tu, răspunse Snaga ursuz. Ți-am zis de două ori pân-acu' că porcu ăla a lu' Gorbag a ajuns primu' la Poartă, nici unu' d-a noști n-a ieșit. Nu ș' cum s-a făcut de-au scăpat Lagduf și Muzgash, da' i-au doborât. Am văzut de la o fereastră, zău. Ei au fost ultimii.

- Atunci trebuie să te duci. Eu oricum trebuie să rămân aici. Numa' că-s rănit. Foasele Negre să-l înghită pe împuțitu' ăla de răzvrătit Gorbag! Vocea lui Shagrat se pierdu într-o ploaie de sudalme și blesteme. I-am dat mai mult decât mi-am dat mie, și el m-înjunghiat, gunoiu' naibii, înainte să apuc să-l gâtui. Te duci, auzi, sau te sfârtec de viu! Trebuie să-i dai de știre lui Lugburz, altfel pe amândoi ne pasc Foasele Negre. Da, da, și pe tine. N-ai să scapi pitindu-te aici.

- Nu mai cobor nici mort scările alea cu toată căpitania ta cu tot, bodogăni Snaga. Ne! Ține-ți labele la fereală de jungher de nu vrei să te trezești c-o săgeată-n pânțece. N-o să mai fii tu căpitan multă vreme când or auzi Ei ce s-a petrecut aici. M-am luptat pentru Turn cu duhorile alea de șobolani din Morgul și v-ați băgat voi doi, căpitani sadea, să mătrășiți totu', scărmanându-vă din pricina prăzii ăleia.

- Gata, mi-a ajuns, mârâi Shagrat. Aveam de îndeplinit o poruncă. Gorbag a început totu' când a încercat să șterpelească frumusețea aia de cămașă.

- Păi atât te-ai dat că ești mare și tare că l-ai scos din țățâni. Avea oricum mai multă minte decât tine. Nu o dată ți-a zis că a' mai primejdioasă din iscoadele astea e încă liberă, da' n-ai vrut s-ascuți și pace. Și nici acu' nu vrei s-ascuți. Gorgar avea dreptate să m-asculte pe mine. Mișună pe-aici un războinic d-ăla mare, un elf d-ăla setos de sânge, sau un *tark* din ăia împuțiți. Vine-ncoa', ascultă-mă pe mine. Ai auzit clopotu'. A trecut de Veghetori, ș-asta-i treabă de-a *tarkilor*. E pe scări și pân' nu se dă jos d-acolo eu nu cobor. Nici d-aca-i fi nazgûl n-aș coborî.

- Care va să zică așa stă treaba? urlă Shagrat. Adică faci asta și nu faci aia? Și când o fi să vină ăla, o ștergi frumușel și mă lași? Ne, n-ai s-o faci! întâi îți viermuiesc eu burdihanu' de n-ai să-l poți duce.

Orcul mai mic țășni pe ușa foisorului. În urma lui ieși Shagrat, o matahală de orc, cu brațe lungi care atingeau podeaua din pricină că alerga încovoiat de spate. Însă unul dintre brațe atârna fără viață și părea să sângereze; celălalt ținea strâns o boccea mare și neagră. În lumina roșie din vârful turnului, Sam, care stătea ascuns în spatele ușii de la scară, apucă să-i vadă chipul hain atunci când trecu pe lângă el: era crestă, parcă fusese sfâșiat cu ghearele, și mânjit de sânge; din colții lui ieșiți în afară picura salivă; iar gura îi era rânjită ca un bot de fiară.

Din ascunzătoarea lui, Sam văzu cum îl vânează Shagrat pe Snaga în jurul acoperișului, până când, ferindu-se de matahală, orcul mai mic se repezi cu un scheunat înapoi în foisor și se făcu nevăzut. Shagrat se opri din fugă. Pitulat în spatele ușitei dinspre răsărit, Sam îi zări lângă parapet, gâfâind și chinuindu-se să-și înțelezeze și să-și desclezeze laba stângă. Puse boccea jos și cu laba dreaptă scoase un cuțit cu lama lungă și roșie și scuipea pe ea. Se apropie și mai mult de parapet, se aplecă peste el și privi în jos, la curtea exterioară, aflată mult sub ei. Strigă de două ori, dar nu primi răspuns.

Deodată, în timp ce Shagrat stătea aplecat cu spatele la acoperiș, Sam văzu uluit că unul dintre trupurile răstignite pe jos se mișcă. Se târa. Întinzând o labă, înșfacă boccea. Se chinui să se ridice în picioare. În cealaltă labă ținea o sulică cu vârful lat și coadă scurtă, frântă. Era pregătit să o înfigă. Dar chiar în acea clipă îi scăpă un sâsâit printre dinți, un suspin de durere sau de ură. Cu iuțea șarpelui, Shagrat alunecă într-o parte, se răsuci și înfipse lama cuțitului în grumazul dușmanului.

- Te-am prins, Gorbag! strigă el. N-ai crăpat de tot, hă? Ia să isprăvesc acu' ce-am început.

Sări cu picioarele pe trupul căzut și îl calcă și-l tescui cu furie, aplecându-se când și când ca să-l înjunghie și să-l sfărtece cu jungherul, în sfârșit, mulțumit de ispravă, își dădu căpățâna pe spate și lăsă să-i scape din gâtlej un urlat triumfător, bolborosit și dătător de fiori. Apoi linse lama, o prinse între dinți și, luându-și boccea, se îndreptă schiopătând spre ușa scărilor, care era mai aproape de el.

Sam n-avea timp să stea pe gânduri. Ar fi putut să se furișeze afară pe cealaltă ușă, dar nu fără să fie văzut; și nici nu ar fi putut să se joace multă vreme de-a pisica și șoarecele cu orcul acesta înfiorător. Astfel că făcu ceea ce poate era cel mai bun lucru pe care-l putea face: cu un strigăt sări afară din ascunzătoare, chiar în fața lui Shagrat. Acum nu mai strângea Inelul în pumn, dar îl avea acolo, o putere ascunsă, o amenințare ce ținea sub obroc pe toți sclavii Mordorului; iar în mână se afla Sting, și sclipirea tăișului orbi ochii orcului precum scăpărarea stelelor haine din îngrozitoarele meleaguri ale elfilor, care umpleau de coșmaruri nopțile tuturor celor din neamul său și îi făceau să tremure de frică. Unde mai pui că Shagrat nu putea și să lupte și să nu lase din labă comoara. Se opri și rânji, dezvelindu-și colții. Și încă o dată sări într-o parte, așa cum fac orcii, iar când Sam se repezi la el, ridică boccea drept scut. Dar și drept armă, căci își izbi cu putere vrăjmașul în față. Sam se clătină sub lovitură și, până să apuce să se descebelească din amețeață, Shagrat trecu pe lângă el și se năpusti pe scări în jos.

Sam fugi după el blestemând, însă nu ajunse departe. Căci gândul la Frodo îi reveni în minte și își aminti că celălalt orc se întorsese în foisor. Iarăși trebuia să facă o alegere cumplită și nu avea vreme să cumpănească la ea. Dacă Shagrat izbutea să iasă, curând avea să găsească ajutoare și să se întoarcă. Iar dacă se lua pe urmele lui, cine știe ce era în stare să facă celălalt orc acolo sus. Și poate că

nu-l mai prindea pe Shagrat, sau chiar cădea răpus de el. Făcu iute stânga-mprejur și fugi înapoi pe scări în sus.

„Mă tem că iar am zbârcit-o, oftă el. Treaba mea însă e să urc mai întâi până sus de tot, orice s-ar întâmpla după aceea.”

Acolo jos Shagrat cobora scările sărind din treaptă-n treaptă, ieșea în curte și trecea de poartă, purtând cu sine povara sa prețioasă. Dacă Sam l-ar fi putut vedea și ar fi știut ce suferință avea să aducă fuga orcului, poate că l-ar fi părăsit curajul. Acum însă nu se gândea la altceva, decât la ultima etapă din căutarea lui. Se apropie prudent de ușa foișorului și păși înăuntru. Nimeri în beznă. Dar curând ochii lui scormonitori deslușiră o lumină firavă undeva în dreapta. Venea de la o deschizătură înspre o altă scară, întunecoasă și îngustă: părea să urce în spirală, urmând peretele interior al zidurilor circulare ale foișorului. Undeva sus licărea o faclă.

Sam începu să urce tiptil. Ajunse la o torță înfiptă într-un suport deasupra unei uși în stânga lui, în dreptul unei deschideri ce folosea ca fereastră și dădea spre apus: unul dintre ochii aceia roșii pe care-l zărise împreună cu Frodo de jos, de la gura tunelului. Sam trecu repede de ușă și urcă iute spre al doilea cat, stăpânit de teama că putea fi atacat și că acu-acu are să simtă din spate degete sugrumătoare încleștându-se pe gâtul lui. Ajunse la o fereastră ce dădea spre răsărit și la o a doua torță deasupra ușii care dădea într-un coridor străbătând foișorul pe la mijloc. Ușa era deschisă, iar coridorul nu era luminat decât de torța cu limbi tremurătoare și de lucirea roșie de afară, filtrată prin crăpătura ferestrei. Aici însă se oprea scara, nu urca mai departe. Sam se furișă în coridor. De o parte și de alta, câte o ușă scundă, închise și zăvorite amândouă. Nu se auzea nici un sunet.

- O fundătură, murmură Sam; și-am mai și urcat până aici! Țasta nu poate fi vârful turnului. Și ce-am să fac?

Coborî în fugă la catul de jos, încercă ușa. Nu se clintea. Urcă iar în fugă; sudoarea îi curgea de pe față. Simțea că fiecare minut era prețios, și uite cum le pierdea unul câte unul; și nu putea face nimic. Nu-i mai păsa de Shagrat sau de Snaga sau de alt orc prăsit vreodată. Nu-și dorea decât să fie cu stăpânul său, să-i mai vadă o dată chipul sau să-i mai atingă o dată mâna.

Într-un târziu, vlăguit și simțindu-se înfrânt fără speranță, se așeză pe o treaptă puțin mai jos de intrarea în coridor, și-și aplecă fruntea în palme. Era o liniște înfiorătoare peste tot. Torța care arse cu flacăra mică încă de când sosise el acolo pâlpoi și se stinse; simți cum întunericul îl acoperă ca un val uriaș. Și atunci, spre propria lui uluială, în locul acela care era sfârșitul lungii lui călătorii și al durerii sale, stârnit de-un simțământ al inimii pe care nu-l putea răspica, Sam începu să cânte.

Vocea lui suna subțire și tremurătoare în turnul rece și întunecos: vocea unui hobbit pierdut și istovit, pe care nici un orc care s-ar fi putut s-o audă n-ar fi luat-o drept vocea limpede a unui senior elf. Sam îngâna melodii vechi de-ale copiilor din Comitat, frânturi din cântecele domnului Bilbo, ce-i veneau în minte asemenea unor întrezăriri palide ale locurilor de acasă. Și deodată, o putere reînnoită se trezi în el, vocea îi răsună limpede, și vorbe născocite de el fără trudă se legară în stanțe potrivite cântării simple.

De-acum, în Primăvară, prin șesuri apusene
pot flori să înflorească, pot muguri să răsară,
Și apele să curgă prin verzile poiene
Și vesele cinteze să cânte-n zarea clară.
Ori poate-s nopți senine cu fagi în legănare
ce poartă-n rămurișuri ca albe nestemate
a elfilor coroană cu-mpodobiri stelare
ca-ntr-o poveste spusă din lumi îndepărtate.
Doar eu sunt la sfârșitul călătoriei mele
Și stau în întuneric, parcă în gropi adânci,
dincolo și de turnuri înalte, mândre, grele,
dincolo și de munții încremeniți în stânci.
Dar Soarele răsare pe-o cale negreșită
Și Stele sting în ceruri din veci același glas -
de-aceea nu voi spune că ziua e sfârșită
Și Stelelor eu nu le voi spune bun-rămas.

- Dincolo de toate turnurile puternice și înalte, începu el din nou, dar se opri brusc. Parcă a auzit o voce firavă, răspunzându-i. Acum nu mai auzea nimic. Ba da, ceva-ceva, dar nu voce. Pași care se apropiau. Și acum se deschidea încet o ușă în coridorul de deasupra; balamalele scârțâiră. Sam se făcu mic și ascultă. Ușa se închise cu un bufnet surd și răsună o voce mârâită de orc care strigă:

- Hei! Tu ăla de colo, șobolan de bălgar ce ești! Isprăvește cu chițcăiturile că de nu vin la tine și n-o să-ți pice bine. M-auzi?

Nici un răspuns.

- Așa te vreau, grohăi Snaga. Da' ia să vin eu să văd ce clocești tu acolo.

Balamalele scârțâiră din nou; trăgând cu ochiul de după colțul intrării în coridor, Sam zări o pâlpâire de lumină în cadrul unei uși deschise și forma întunecată a unui orc ce tocmai ieșea. Parcă ducea o scară cu el. Aha, se dumiri Sam într-o clipită: în încăperea cea mai de sus a turnului se ajungea printr-un chepeng în tavanul coridorului. Snaga împinse scara în sus, o propti și urcă, dispărând din vedere.

Sam auzi cum se trage un zăvor și apoi din nou vocea aceea hidoasă.

- Șezi chitic, c-altfel o pățești! Nu mai ai tu mult de trăit în pace, ascultă la mine; da' dacă nu vrei să-ncepem de-acu' distracția, tine-ți fleanca, auzi? Și-asta ca să îți minte ce ți-am zis!

Se auzi ceva ca un plesnet de bici.

La acest zgomot, mânia din sufletul lui Sam se preschimbă dintr-o dată într-o adevărată furie. Sări în picioare, fugi și urcă scara ca o mătă. Capul îi ieși în mijlocul podelei unei încăperi largi. De tavan atârna o lampă roșie; creștătura îngustă a ferestrei dinspre apus era undeva sus și întunecată. Ceva zăcea pe podea, lângă peretele de sub fereastră, dar deasupra-i era aplecată o formă neagră, orcească. Forma asta înălță biciul a doua oară, numai că șfichiul nu se mai abătu.

Cu un strigăt și strângând pe Sting în pumn, Sam sări pe podea. Orcul se răsuci, dar înainte să apuce să facă vreo mișcare, Sam îi despică de braț laba în care ținea biciul. Urlând de durere și de frică, însă și disperat, orcul se aruncă spre Sam cu capul înainte. A doua lovitură a lui Sam nimeri mult în lături și îl făcu să-și piardă echilibrul, încât Sam căzu pe spate, agățându-se de orcul care se împiedică de el și căzu și el. Dar înainte să apuce să se ridice în picioare, Sam auzi un strigăt și o bufnitură. În graba lui nebunească, orcul călcăse pe treapta de sus a scării și se prăvălise prin gaura chepengului. Sam nici nu se mai sinchisi de el, ci se repezi la silueta ghemuită pe podea. Era Frodo.

Gol pușcă, zăcea ca leșinat pe o grămadă de zdrențe jechoase: un braț îi era ridicat, pentru a-și feri capul, iar pe o parte a trupului se vedea o urmă urâtă a plesnei biciului.

- Frodo! Domnu' Frodo, dragu' meu! strigă Sam aproape orbit de lacrimi. Sunt eu, Sam, am venit! Își ridică stăpânul pe jumătate și-l strânse la pieptul său.

Frodo deschise ochii.

- Oare visez încă? murmură el. Dar celelalte vise au fost îngrozitoare.

- Nu visați câtuși de puțin, stăpâne. E de-adevăratelea. Eu sunt. Am venit.

- Nu-mi vine să cred, spuse Frodo, agățându-se de el. Adineaori era un orc aici, cu un bici, și deodată se preschimbă în Sam! Înseamnă că n-am visat când am auzit cântecul ăla acolo jos și când am încercat să răspund? Tu ai fost?

- Chiar eu, domnu' Frodo. Aproape că nu mai aveam nici o nădejde. Nu vă puteam găsi.

- Ei, Sam, dragul meu Sam, acum m-ai găsit, spuse Frodo și se lăsă moale în brațele blânde ale lui Sam, și închise ochii așa ca un copil care și-a găsit liniștea după ce un glas ori o mână dragă i-a alungat spaimele nopții.

Lui Sam îi venea să șadă așa la nesfârșit, în starea aceea de nețârmurită fericire; dar nu-i era îngăduit. Nu-i era de ajuns că-și găsisse stăpânul, acum trebuia să încerce să-l salveze. Îl sărută pe Frodo pe frunte.

- Haide! Treziți-vă, domnu' Frodo! spuse încercând să pară la fel de vesel ca atunci când dădea la o parte perdelele în Fundătura, în diminețile de vară.

Frodo oftă, se ridică în capul oaselor și întrebă:

- Unde suntem? Cum am ajuns aici?

- N-avem timp de povești, domnu' Frodo, până nu ajungem în altă parte. Da' sunteți în vârful turnului ăluia pe care l-am zărit împreună de acolo de jos, de la intrarea în tunel, înainte să vă răpească orcii. Când s-a întâmplat asta nu pot spune. Să fi trecut o zi, dacă nu și mai bine.

- Numai atât? făcu Frodo mirat. Mie îmi pare că au trecut nu știu câte săptămâni. Dar de-om avea răgazul, va trebui să-mi povestești pe-ndelete. M-a lovit ceva, nu-i așa? și am căzut în întunecime

și în vise groaznice și când m-am trezit a fost încă și mai rău. Numai orci peste tot în jurul meu. Din câte-mi amintesc, îmi turnau pe gât o licoare înfiorătoare care mă ardea. M-am limpezit la minte, dar mă dureau toate cele și eram vlăguit. M-au dezbrăcat de toate hainele; după care au venit două ditamai dihăniile și m-au descusut și iar m-au descusut, de simțeam că-mi pierd mințile, stăteau aplecate asupra mea, desfătându-se cu chinurile mele și pipăind tăișul jungherelor. N-am să le pot niciodată uita ghearele și ochii.

- N-o să le uitați dacă o să tot vorbiți despre ele, domnu' Frodo. Și dacă nu vrem să le mai vedem, cu cât o ștergem mai repejor de-aici, cu atât mai bine. Puteți merge?

- Da, pot, spuse Frodo, ridicându-se încet în picioare. Nu-s rănit, Sam. Doar că mă simt tare istovit și mă doare uite-aici.

Își duse mâna la spate, deasupra umărului stâng. Se ridică în picioare și lui Sam i se păru că era înveșmântat tot în flăcări: pielea lui Frodo era ca purpura în lumina lămpii de deasupra. Frodo măsură încăperea de două ori în sus și-n jos.

- Acum e mai bine! spuse cu ceva mai mult curaj în voce. Nu-ndrăzneau să mă mișc atunci când eram lăsat singur sau când venea unul dintre paznici. Și după aia au început urletele și păruiala. Dihăniile alea mari se ciorovăiau, pare-mi-se. Din pricina mea și a lucrurilor mele. Zăceam acolo îngrozit. Și după aia s-a lăsat o tăcere de moarte și asta a fost și mai cumplit.

- Da, s-au ciorovăit, așa se pare. Vreo două sute de jivine de-alea scârboase trebuie c-au fost aici. Cam mulți pentru Sam Gamgee, s-ar putea zice. Da' treaba cu răpusu' au dus-o ei la bun sfârșit. Noroc chior, trebuie să recunosc, numai că povestea e prea lungă să v-o povestesc d'a fir-a-păr, până n-om ieși de-aici. Să vedem acum ce-i de făcut. Doar n-o să umblați gol-puşcă prin Tărâmul Negru, domnu' Frodo.

- Mi-au luat totul, Sam. Tot ce-aveam. Înțelegeți? *Totul!* Frodo se ghemui din nou la podea, cu capul plecat, copleșit de disperarea pe care i-o treziseră propriile sale cuvinte, căci își dădu seama deodată de proporțiile dezastrului. Căutarea a dat greș, Sam. Chiar și dacă ieșim de-aici, nu putem scăpa. Numai elfii pot scăpa. Departe, departe, dincolo de Pământul de Mijloc, departe peste Mare. Dacă și aceea e destul de mare ca să-i ferească de Umbră.

- Nu, domnu' Frodo, n-au luat chiar *tot*. Și n-a dat greș, nu încă. L-am luat, domnu' Frodo, să-mi fie cu iertare. Și l-am păstrat bine. E la gâtul meu acum, și tare mă mai împovărează. Sam scotoci în sân după lanț și Inel. Da' gândesc că trebuie să-l luați înapoi.

Acum că sosise această clipă, Sam nu se prea arăta dispus să-i dea stăpânului său Inelul înapoi și o dată cu el și povara purtării lui.

Îl ai? întrebă Frodo ca trăsnet. Îl ai aici? Sam, ești o minune! În clipa următoare, și în mod cu totul ciudat, vocea lui se schimbă. Dă-mi-l! strigă el, ridicându-se în picioare și întinzând spre Sam o mână tremurătoare. Dă-mi-l imediat! N-ai voie să-l ai!

- Am înțeles, domnu' Frodo, spuse Sam oarecum speriat. Uitați-l! Trase încet Inelul din sân și scoase lanțul peste cap. Dar acum vă găsiți în Țara Mordor, stăpâne; și când o fi să ieșiți o să vedeți Muntele Cumplit și toate celelalte. O să vedeți că Inelul e tare primejdios aici și tare greu de dus. Dacă-i prea greu, aș putea să vă ajut să-l duceți, ce ziceți?

- Nu, nu! strigă Frodo, smulgând Inelul și lanțul din mâna lui Sam. Nu, n-ai s-o faci, tâlharule! Gâfâia și se holba la Sam cu ochi măriți de frică și dușmănie. Și deodată, strângând Inelul în pumnul încleștat, rămase înmărmurit. Parcă i se risipea o ceață de pe ochi; își trecu o mână peste fruntea ce-l durea. Năluca aceea hidoasă i se păruse atât de reală, așa buimăcit cum încă mai era din pricina rănii și a fricii. Chiar în fața ochilor săi, Sam se preschimbă din nou într-un orc, care privea pofticios la comoara lui și încerca să i-o ia, o jivină mică și scârbavnică, cu ochi lacomi și gură băloasă. Dar năluca pierise. În fața lui era Sam, îngenuncheat, cu chipul schimonosit de durere, ca și când ar fi fost înjunghiat în inimă; din ochi îi țâșneau râuri de lacrimi.

- Ah, Sam! strigă Frodo. Ce-am spus? Ce-am făcut? Te rog, iartă-mă! După tot ce-ai făcut tu! Puterea asta îngrozitoare a Inelului e de vină. Ah, ce mi-aș dori să nu fi fost găsit niciodată, niciodată. Dar să nu-ți faci griji din pricina mea, Sam. Trebuie să port povara până la sfârșit. Altminteri nu se poate. Nu poți să te pui între mine și soarta asta.

- Bine, domnu' Frodo, spuse Sam, ștergându-se cu mâna la ochi. Am priceput. Da' pot încă să vă ajut, nu-i așa? Trebuie să vă scot de-aici. Acum, pe loc, pricepeți? Numa' că vă trebuie niște veșminte și-o armă, după care ceva de-ale gurii. Hainele or să fie cel mai ușor de găsit. Și pentru că suntem în Mordor, am face bine să ne îmbrăcăm după cum e portul pe-aici; oricum tot n-avem de-ales.

Mă tem că va trebui să vă îmbrăcați cu haine orcești, domnu' Frodo. Și eu așijderea. E mai bine să ne potrivim la îmbrăcăminte dacă mergem împreună. Până una-alta, înveliți-vă în asta!

Sam desprinsese mantia cenușie din pafta și i-o puse lui Frodo pe umeri. Apoi își dădu ranița jos din spinare și o lăsă pe podea. O scoase pe Sting din teacă. Tăișul ei abia dacă licări.

- Era să uit de asta, domnu' Frodo! Nu au luat totul! Mi-ați dat-o mie pe Sting, dacă mai țineți minte. Și sticluța Doamnei. Le mai am pe amândouă. Dar mai lăsați-mi-le puțin, domnu' Frodo. Trebuie să mă duc să văd ce mai gădesc. Rămâneți aici. Mai umblați puțin ca să vă dezmoțiti picioarele. Mă întorc degrabă. Nu va trebui să mă duc prea departe.

- Fii cu băgare de seamă, Sam! Și nu zăbovi! Or mai fi rămas în viață niscai orci și stau la pândă.

- Trebuie să-mi încerc norocul, spuse Sam. Se duse la gaura chepengului și dispăru în jos pe scară. Dar reapăru aproape imediat. Aruncă pe podea un cuțit cu lama lungă. Poate să aveți nevoie de el, zise. A murit ăla de v-a biciuit. Și-a frânt gâtul cu graba aia a lui, așa mi se pare. Acuma trageți scara în sus, dacă puteți, domnu' Frodo; și n-o mai coborâți decât când o să mă auziți spunând parola. O să strig *Elbereth*. Cum spun elfii. Nici un orc n-ar rosti vorba asta.

Frodo rămase o vreme șezând acolo și tremurând, cu mintea bântuită de spaime cumplite. Apoi se ridică, se înfășură strâns în mantia elfă și, ca să-și îndrepte mintea spre alte lucruri, începu să umble de colo-colo iscodind și cercetând fiecare cotlon al închisorii lui.

N-a trecut mult, cu toate că din pricina spaimei, lui i se păruse a fi trecut cel puțin un ceas, până auzi vocea lui Sam chemând în Șoaptă de jos: *Elbereth, Elbereth*. Frodo coborî scara ușoară. Sam urcă găfâind, aducând pe cap o legătură mare. O lăsă să cadă la podea cu bufnet.

- Haideți, repejor, domnu' Frodo! A trebuit să răscolesc puțin până să gădesc ceva îndeajuns de mic pentru d-alde noi. O să trebuiască să ne descurcăm cu ce avem. Dar să ne grăbim. N-am dat peste nici un suflet viu și n-am văzut nimic care să-mi dea de bănuț, numa' că nu sunt în apele mele. Simt că locul ăsta e vegheat. De ce simt asta, nu știu, da' treaba stă cam așa: e ca și cum unu' din Călăreții ăia înaripați și îngrozitori a dat târcoale pe-aici, undeva sus în beznă, unde nu poate fi văzut.

Desfăcu legătura. Frodo privi cu scârbă la veșmintele dinăuntru, dar avea ce face: ori se îmbrăca, ori umbla despuiat. Era acolo o pereche de pantaloni lungi dintr-o țesătură păroasă, făcută din cine știe ce blană jėjoasă de animal, și o tunică din piele soioasă. Le trase pe el. Peste tunică îmbrăcă o za din împletitură îndesată, cam scurtă pentru un ditamai orcul, dar prea lungă și grea pentru Frodo. Își strânse mijlocul într-un brâu de care era prinsă o teacă scurtă și în aceasta din urmă se găsea o sabie cu lama lată. Sam adusese mai multe coifuri orcești. Frodo găsi unul care i se potrivea destul de bine, o cască neagră cu marginea de fier și cu inele de fier acoperite cu piele, pe care era pictat în roșu Ochiul Rău, deasupra apărătoarei de nas ce semăna cu un cioc.

- Uniforma ălora din Morgul, din care purta și Gorbog, era mai potrivită și mai bine croită, spuse Sam, numa' că nu s-ar face, zic eu, să ne ducem cu însemnele lor în Mordor, după tot ce s-a întâmplat aici. Așa, domnu' Frodo, ia să vă văd. Un orculeț sadea, dacă nu-s prea îndrăzneț - adică așa ați arăta dacă am izbuti să vă acoperim fața cu o mască, dacă v-am lungi brațele și v-am crăcana picioarele. Uite aici ceva ce o să mai acopere din cacealma, zise Sam și îi puse lui Frodo pe umeri o mantie neagră largă. Acum chiar sunteți gata! Când plecăm luăm și-un scut.

- Și tu, Sam? Ziceai că o să ne potrivim la haine.

- Știți, domnu' Frodo, am stat și am cugetat că nu ar fi bine să las aici lucrurile mele, și nici nu le-am putea șterge urma. Iar zăua asta orcească n-am cum s-o trag peste hainele mele, înțelegeți? Așa că o să mă acopăr, și-asta-i tot.

Se lăsă pe vine ca să împătorească mantia elfă. Făcu din ea un pachetel neașteptat de mic, pe care-l vârî în ranița de pe podea. Se ridică, luă ranița în spate, își puse un coif orcesc pe cap și se înveli în altă mantie neagră.

- Așa! zise. Acum ne potrivim cât de cât. Și trebuie s-o luăm din loc!

- Nu pot să merg tot alergând, Sam, spuse Frodo cu un zâmbet timid. Ai aflat cumva dacă sunt hanuri pe drum? Sau ai uitat că mai trebuie să și mâncăm și să bem?

- Iertăciune, da' am uitat! recunosc Sam. Fluieră descumpănit. Bată-mă să mă bată, domnu' Frodo, da' după ce-ați dispărut nici c-am mai știut de foame și sete! Nu știu de când n-am mai pus strop de apă ori fărâma de mâncare în gură. Am uitat de toate astea tot încercând să vă gădesc. Ia stați! Ultima oară când m-am uitat în ranița încă mai aveam destul din pâinea și merindele pe care ni le-a dat Căpitanul Faramir, ca să mă țină pe picioare vreo două săptămâni la nevoie. Cât despre licoare, n-a

mai rămas nici un strop din puținul pe care-l mai aveam. N-o să ne ajungă nicicum la amândoi. Da' orcii ăștia nu mănâncă și ei, nu beau? Te pomenești că își duc zilele numa' cu duhori și otravă?

- Ba mănâncă și beau și ei, Sam. Umbra care i-a adus pe lume e-n stare doar să batjocorească, nu și să zămislească ceva nou cu de la sine putere. Aș zice că orcilor ăștora nu le-a dat viață. Ci doar i-a prăpădit și i-a pocit; și dacă e să trăiască, trebuie s-o facă asemenea oricărei alte vietăți. Se mulțumesc și cu apă puturoasă și carne stricată dacă nu găsesc ceva mai bun, dar nici vorbă de otravă. Mi-au dat și mie să mănânc, așa că sunt mai întremat decât tine. Nu se poate să nu găsim ceva de-ale gurii pe-aici.

- N-avem vreme de pierdut cu căutatul, protestă Sam.

- Să știi că lucrurile nu stau chiar atât de rău pe cât crezi. A dat și peste mine puțin norocul cât ai fost tu plecat. N-au luat chiar totul, într-adevăr. Mi-am găsit traista cu mâncare printre zdrențele de pe podea. Au întors-o cu fundu-n sus, de bună seamă. Da-mi vine să cred că nu le-a plăcut cum miroase și cum arată *lembasul*, chiar mai puțin decât lui Gollum. L-au împrăștiat peste tot, l-au călcat în picioare, dar am reușit să strâng fărâmele. Nu-i cu mult mai puțin decât ceea ce ți-a rămas ție. Însă merindele de la Faramir le-au luat toate și mi-au spart butelca de apă.

- Atunci asta e. Avem destul pentru început. Numa' cu apa o să fie belea. De-acuma haideți, domnu' Frodo! S-o întindem, altfel nici un lac întreg de apă n-o să ne fie de folos!

- Nu plecăm până nu îmbuci ceva, Sam. Nu mă urnesc de-aici. Uite, ia prăjitura asta elfească și bea ce ți-a mai rămas în butelcă! Toată povestea asta e atât de zadarnică, încât n-are rost să ne facem griji pentru ziua de mâine. Poate că nici n-o să mai fie o zi de mâine. Porniră, în sfârșit. După ce coborâră scara, Sam o luă și o puse coridor, lângă trupul făcut grămadă al orcului mort. Scara cealaltă era cufundată în întuneric, dar de pe acoperiș se mai zărea încă strălucirea Muntelui, cu toate că începuse să se stingă, preschimbându-se într-un roșu-mohorât. Culeseră două scuturi care le întregea costumația și plecară mai departe.

Pe scara cea mare de jos pasul lor șovăi. Încăperea aceea din vârful foișorului unde se reîntâlniseră le devenise aproape familiară: acum însă ieșiseră din nou la loc deschis, unde teroarea se furișă de-a lungul zidurilor. O fi părut totul mort în Turnul din Cirith Ungol, dar spaima și răul mai sălășluiau încă aici.

Când ajunseră la ușa care da în curtea exterioară, se opriră. Chiar și de acolo unde stăteau simțeau împotrivindu-li-se dușmănia Veghetorilor, formele acelea negre și tăcute, așezate de-o parte și de alta a porții prin care se întrezărea pâlălaia din Mordor. Își croiră drum printre hoiturile hidoase și cu fiecare pas pe care-l făceau înaintarea le era tot mai grea. Nici n-apucară să se apropie de bolta porții, când fură siliți să se oprească din nou. De-un deget de-ar fi încercat să meargă mai departe, nu făceau decât să-și tortureze și să-și vlăguiască voința și mădularele.

Frodo nu avea putere pentru o astfel de bătălie. Se lăsă moale la pământ, murmurând:

- Nu pot să merg, Sam. Simt că leșin. Nu știu ce m-a apucat.

- Eu știu, domnu' Frodo. Țineți-vă tare! Poarta e de vină. E ceva necurat acolo. Da' eu am pătruns prin ea și am de gând să și ies. Nu poate fi mai primejdios decât prima dată. Acum, haideți!

Sam scoase încă o dată din sân sticlăuța elfă, dată de Galadriel. Parcă pentru a-i răsplăti curajul și a da strălucire credincioasei lui mâini maronii de hobbit care făptuise asemenea fapte vitejești, clondirul strălumină dintr-o dată, încât întreaga curte cufundată în umbră se lumină de o scăpărare orbitoare ca de fulger; numai că fulgerul acesta nu se stinse.

- *Gilthoniel, A Elbereth!* strigă Sam. Fără să știe de ce, gândul lui se întorsese brusc la elfii din Comitat și la cântecul care-l alungase din pădure pe Călărețul Negru.

- *Aiia denion ancalima!* strigă Frodo din spatele lui.

Puterea Veghetorilor se frânse la fel de neașteptat ca o coardă întinsă care plesnește. Și cei doi hobbiți aproape căzură în nas. În clipa următoare o rupseră la fugă pe poartă afară, printre cei doi coloși așezați, cu ochii lor scăpărători. Se auzi o trosnitură. Cheia de boltă a arcului porții se prăbuși aproape să le cadă în cap, zidul de deasupra se crăpă și se năruia la pământ. Cât p'aci să-i îngroape de vii. Se auzi bătaia unui clopot și dinspre Veghetori se înălță un vaiet ascuțit și înfiorător. I se răspunse de sus, din întunecime și din cerul negru ca smoala o formă înaripată se năpusti în jos ca o săgeată, sfâșiind norii cu un țipăt de groază.

II

Tărâmul Umbrei

Sam mai avea atâta minte cât să vâre sticlucă înapoi în sân.

- Fugiți, domnu' Frodo! strigă el. Nu, nu pe-acolo! E o scurtătură râpoasă peste perete. După mine!

Fugiră în jos pe drumul ce pornea de la poartă. Din cincizeci de pași, ocolind strâns o stană ieșită mult în afară, dispărură din raza de vedere a Turnului. Scăpaseră, de data asta. Se lipiră de stâncă, respirară adânc și-și apăsară piepturile cu mâinile. Coccoțat pe zid, lângă poarta prăbușită, nazgûlul își trimitea în văzduh țipetele vestitoare de moarte, făcând stâncile să răsune de ecou.

Cuprinși de groază, hobbiții porniră împleticit mai departe. Curând drumul coti brusc din nou spre răsărit, aducându-i încă o dată, preț de o clipă înfiorătoare, în dreptul Turnului. Străbătând cât puteau de iute bucata aia de drum, hobbiții priviră peste umăr și văzură uriașa siluetă neagră tuțuiată pe meterez; apoi se prăvăliră printre pereții mari de stâncă printr-un pripor ce cobora abrupt pentru a se uni cu drumul dinspre Morgul. Ajunseră la punctul de întâlnire a drumurilor. Nici urmă de orci și nici nazgûlul nu primise încă răspuns la strigătul lui; dar hobbiții știau că tăcerea nu putea dura mult. Vânătoarea avea să înceapă din clipă în clipă.

- N-o să reușim, Sam. Dacă am fi orci adevărați, ar trebui să ne avântăm înapoi spre Turn, nu să fugim de el. Primul dușman cu care o să ne întâlnim o să ne recunoască pe loc. Trebuie să părăsim drumul ăsta într-un fel sau altul.

- Da' n-avem cum, decât dac-am fi înaripați.

Fețele răsăritene ale munților Ephel Dúath erau pieptișe, stâncile și prăpăstiile prăvălindu-se în viroaga neagră cuprinsă între acești pereți și creasta interioară. Nu departe de locul de întâlnire a drumurilor, după încă un repeziș, un pod de piatră suspendat trecea peste hău, ducând drumul mai departe între ravenele și grohotișurile Morgulului. Strângându-și disperați puterile, Frodo și Sam se repeziră pe pod; dar n-apucară să ajungă în partea cealaltă, când auziră semnalul de începere a vânătorii. Departe, în urma lor și mult deasupra, pe coasta muntelui, se înălța amenințător Turnul din Cirith Ungol, ale cărui pietre luceau stins. Dintr-o dată, clopotul său aspru răsună din nou, apoi se dezlănțui într-o rafală cutremurătoare. Cornii chemau. Și de dincolo de capătul crestei răsunară strigăte de răspuns. În viroaga întunecată, ferți de strălucirea orbitoare și ucigătoare a Orodrúinului, Frodo și Sam nu puteau zări nimic în față, dar de-acum auzeau tropăitul picioarelor cu încălțări de fier, iar pe drum răsuna dupăitul repezit al copitelor.

- Repede, Sam! Să trecem dincolo! strigă Frodo.

Se cățără pe parapetul jos al podului. Din fericire, coborâșul în viroagă era scurt, căci coastele Morgaiului se înălțau aici până aproape la nivelul drumului; dar era prea întuneric pentru ca ei să-și dea seama cât de adâncă era prăpastia.

- Gata, domnu' Frodo, am pornit-o, spuse Sam. Cu bine!

Și își dădu drumul la vale. Frodo îl urmă. Și în timp ce se prăvăleau, auziră iureșul călăreților ce goneau peste pod și răpăitul picioarelor orcești care fugeau după ei. Dar Sam ar fi izbucnit în râs dacă ar fi îndrăznit. Căci, după toată frica lor că își vor frânge oasele în cine știe ce stânci nevăzute, se pomeniră picând cu o bufnitură și-un trosnet, la mai puțin de douăsprezece picioare mai jos, în ultimul lucru la care s-ar fi putut aștepta: o încălcire de tufăriș spinos. Sam rămase pironit locului, sugându-și încet mâna zgâriată.

După ce se stinse și ultimul zgomot al copitelor și picioarelor, îndrăzni să șoptească:

- Să fiu al naibii, domnu' Frodo, da' nu știam că în Mordorul ăsta poate crește ceva! Da' și dac-aș fi știut, la așa ceva nu m-aș f, gândit. Cum îi simt eu, spinii ăștia-s lungi de-un picior. Mi-au pătruns prin toate cele. Măcar de mi-aș fi pus cămașa aia de zale pe mine!

- Zaua orceasă nu te ferește de ghimpii ăștia, spuse Frodo. Nici măcar pieptarul de piele nu-i mare scofală.

Avură de furcă să iasă din desiș. Spinii și măcăcinii erau tari ca drotul și se agățau de ei ca niște gheare. Mantiile se sfâșiaseră și se flenduriseră până să apuce ei să se descâlcească de acolo.

- Și acum în jos, Sam, șopti Frodo. Jos în vale, repede, apoi o luăm spre miazănoapte de cum găsim o cale.

Ziua venea din nou peste lumea de afară și departe, dincolo de negurile Mordorului, Soarele se înălța peste orizontul răsăritean al Pământului de Mijloc; aici jos însă întunericul era la fel de adânc ca noaptea. Muntele dospea în străfunduri și își scuipa focurile afară. Strălucirea orbitoare pălea în stânci. Vântul răsăritean care suflase de când plecaseră ei din Ithilien părea să fi murit. Încet, cu trudă nemăsurată, începură să coboare, băjbâind, împiedicându-se, ajutându-se de mâini, printre bolovani și măcăcini și vreascuri, prin umbrele oarbe, în jos, tot mai jos, până nu mai avură unde cobori.

Se opriră, într-un sfârșit. Se așezară alături, cu spatele la un bolovan. Erau learcă de sudoare amândoi.

- Dac-ar fi să-mi dea Shagrat însuși un pahar cu apă, i-aș strânge mâna, mormăi Sam.

- Să nu spui așa ceva! îl mustră Frodo. Nu faci decât să înrăutățești și mai mult lucrurile.

Se întinse, amețit, vlăguit, și rămase tăcut o vreme. Mai apoi își adună puterile și se ridică din nou în capul oaselor. Mare îi fu mirarea când descoperi că Sam adormise.

- Trezește-te, Sam! Haide. E timpul să ne mai ostenim oleacă.

Sam se chinui să se ridice în picioare.

- Fir-aș să fiu! Cred c-am adormit. A trecut atâta vreme, domnu' Frodo, de când n-am mai avut parte de un somn ca lumea și ochii mi s-au închis de la sine.

Frodo mergea acum primul, încercând să țină direcția nordică, dibuind drumul printre bolovani ce se îngrămădeau pe fundul mării ravene. Deodată se opri.

- Zadarnic, Sam. Nu mai pot îndura. Cămașa asta de zale, de ea vorbesc. Nu în starea în care mă aflu. Chiar și vesta de mithril mi se părea grea când eram obosit. Asta e cu mult mai grea. Și ce rost are s-o port? N-o să învingem dacă e să ne luptăm.

- Numai că s-ar putea să trebuiască să ne luptăm. Și mai sunt pietre pe lumea asta, și săgeți rătăcite. Întâi și-ntâi că Gollum ăla n-a crăpat. Nu-mi place să vă știu doar cu o bucățică de piele acolo, între domnia voastră și o lovitură de cuțit în noapte.

- Uite ce-i Sam, băiat drag ce ești. Sunt frânt de oboseală. Și nu mi-a mai rămas nici o nădejde. Dar trebuie să încerc să ajung la Munte atâta vreme cât mai sunt în stare să mă mișc. Inelul mi-e de ajuns povară. Greutatea asta în plus mă omoară. Trebuie s-o scot. Dar să nu crezi că sunt nerecunoscător. Nici nu vreau să mă gândesc la ce treabă scârbavnică te-ai înhămat printre hoiturile alea ca să găsești zaua asta pentru mine.

- Să nu vorbim despre asta, domnu' Frodo. Fiți sănătos! Și în cârcă v-aș duce dacă aș putea. Dezbrăcați-o!

Frodo puse mantia deoparte, își scoase pieptarul de zale și-l aruncă cât colo. Îl luă cu frig.

- Ceva care să țină de cald îmi trebuie mie acum, zise el. S-a făcut frig, mi-e teamă să nu răcesc.

- Luați mantia mea, domnu' Frodo. Sam desfăcu ranița și scoase dinăuntru mantia elfă. Ce ziceți de asta, domnu' Frodo? Vă înveliți bine cu flendura aia orcească și peste ea vă prindeți brăul. După care puneți mantia asta. Nu prea aduce ea a port orcesc, da' o să vă țină de cald; și-aș cuteza să spun că o să vă ferească de rău mai bine decât orice platoșă. Doamna a făcut-o cu mâna ei. Frodo luă mantia, și-o puse pe umeri și o prinse cu agrafa.

- Acum e mai bune! spuse el. Mă simt mai ușor. Pot să merg mai departe. Dar întunericul ăsta orb îmi pătrunde parcă în inimă. Știi, Sam, când zăceam prizonier, am încercat să-mi amintesc de Coniaied și de Cornu Împădurit și de Râul care curge în moara din Hobbiton. Dar acum nu le pot vedea cu ochii minții.

- Ei poftim, domnu' Frodo, cine-a pomenit acu' de apă? Dacă Doamna ar putea să ne vadă ori să ne audă, i-aș zice: „Doamnă, Măria ta, nu vrem decât lumină și apă: apa limpede și lumina zilei, căci mai bune-s decât toate nestematele, să-mi fie cu iertăciune.” Da' până-n Lórien e cale lungă, oftă Sam și-și flutură mâna spre înălțimile Ephel Dúath, ce nu puteau fi decât ghicite ca o negreală încă și mai neagră pe un cer negru.

Porniră din nou la drum. Nu merseră mult și Frodo se opri din nou.

- Pe deasupra noastră e un Călăreț Negru, spuse el. Îl simt. Mai bine să nu ne mișcăm o vreme.

Se ghemuiră sub un bolovan mare, cu fața îndreptată spre apus, și rămaseră acolo tăcuți. După

un timp Frodo scoase un oftat de ușurare.

- A trecut, spuse el.

Se ridicară. În clipa următoare amândoi se holbau uimiți. Departe, în stânga lor, spre miazăzi, pe un cer care devenea cenușiu, începeau să se deseneze tot mai limpede contururile negre și întunecate ale țancurilor și crestelor înalte ale marelui lanț muntos, în spatele lor apărură o lumină care se întinse încet spre miazănoapte. În țăriile văzduhului se ducea o bătălie. Talazurile de nori erau alungate, marginile lor se zdrențuiau sub suflarea unui vânt stărnit în lumea vie și care se înălța în văzduh, măturând aburii și perdelele de fum spre meleagul întunecat ce le era sălaș. Pe sub palele tot mai ridicate ale baldachinului mohorât, un fir de lumină timidă se furișă în Mordor precum o dimineată palidă prin fereastra zăbreliată a unei temnițe.

- Ia priviți, domnu' Frodo! Priviți! S-a schimbat vântul. Ceva se petrece acolo. Nu se-ntâmplă toate pe placul lui. Întunecimea lui începe să se risipească în lumea de-afară. Ah, ce n-aș da să știu ce se întâmplă!

Era dimineata zilei de cincisprezece martie și peste valea Anduinului Soarele se ridica deasupra umbrei de la răsărit, iar vântul bătea dinspre miazăzi. Théoden zăcea pe moarte pe Câmpiile Pelennor.

În timp ce Frodo și Sam stăteau și priveau, geana de lumină se întinse cât era creasta Ephel Dúath de lungă; deodată zăriră o formă care venea cu repeziciune dinspre apus, la început mică, doar un punct negru pe fășia luminoasă de deasupra vârfulor muntoase, apoi tot mai mare, până când se repezi ca o săgeată în bolta întunecată și trecu mult deasupra celor doi hobbiți. Trecând, scoase un țipăt ascuțit și prelung, vocea unui nazgûl; dar țipătul nu-i mai înspăimântă; era mai curând un țipăt de alarmă și deznădejde, prevestind nenorociri pentru Turnul Întunecimii. Seniorului Duhurilor Inelelor îi sunase ceasul.

- Ce v-am zis? Se-ntâmplă ceva! strigă Sam. „De la război, numai vești bune”, a spus Shagrat, da' Gorbag gândea altminteri. Și cu dreptate. Roata pare să se-ntoarcă, domnu' Frodo. Nu simțiți nițică nădejde, acolo?

- Nu prea, Sam, ca să fiu sincer, oftă Frodo. Orice se-ntâmplă e dincolo de munți. Noi mergem spre răsărit, nu spre apus. Și sunt atât de istovit. Iar Inelul e atât de greu, Sam. Și încep să-l văd în mintea mea tot timpul, ca o uriașă roată de foc.

Entuziasmul lui Sam se risipi într-o clipită. Își privi îngrijorat stăpânul și-l luă de mână.

- Haideți, domnu' Frodo! spuse el. Am primit unul din lucrurile pe care mi le doream: un strop de lumină, destulă cât să ne ajute, dar mă tem că-i și primejdioasă. Hai să încercăm să mai mergem puțin și după aceea ne culcăm unul lângă altul și ne odihnim. Acum însă luați să mâncați puțin, o bucată din merindea dată de elfi; să mai prindeți puteri.

Împărțiră între ei o turtă de *lembas* și mestecară dumaticatul cu greu din pricina uscăciunii din gură, apoi porniră încet mai departe. Lumina, cât o geană cenușie de amurg, nu mai mult, le ajungea să vadă că se aflau adânc în valea dintre munți. Urca acum în pantă ușoară spre miazăzi, iar pe fundul ei se zărea albia unui pârâu sec. Dincolo de matca pietroasă, zăriră o potecă bine bătătorită ce șerpuia la poalele stâncilor apusene. Dacă ar fi știut, hobbiții ar fi putut să ajungă la ea mult mai curând, căci era o potecă ce se rupea din drumul Morgulului la capătul apusean al podului și cobora în multe trepte tăiate în stâncă, până în fundul văii. Era folosită de patrule sau de soli drept scurtătură până la posturile de strajă mai neînsemnate și la forturile nordice, aflate între Cirith Ungol și strunga Gura Isenului, fălcile de fier din Carach Angren.

Pentru hobbiți era primejdios să folosească o asemenea potecă, dar ei aveau nevoie să se grăbească, unde mai pui că Frodo simțea că nu mai avea puteri ca să se cațere printre bolovani sau de-a lungul zăpodiilor nebatute ale Morgaiului. Pe de altă parte, socotea că drumul spre miazănoapte era poate ultimul pe care s-ar fi gândit hăitașii lor să-i caute. Primele căi pe care aveau să le cerceteze cu de-amănuntul erau drumul la est de câmpie sau cel care ducea înapoi, spre apus. Abia după ce trecea bine de Turn, spre miazănoapte, avea să se ostenească să caute o cale care să-l ducă spre răsărit, spre ultima etapă disperată a călătoriei lui. Până una-alta, traversară șleaul pietros și o apucară pe poteca orcilor și o vreme merseră de-a lungul ei. Stâncile din stânga atârnavă deasupra potecii, încât nu puteau fi văzuți de sus; dar poteca făcea multe cotituri, și la fiecare cot își încheștau mâinile pe mânerele săbiilor și înaintau cu precauție.

Ziua rămase la fel de cenușie, căci Orodrúin continua să scuipe vâlătuci de fum care, bătut în sus de vânturile de la poale, urca tot mai spre înalt, până când ajunse deasupra vânturilor și se răspândi

într-un acoperiș făr' de margini, a cărui coloană centrală creștea din umbre pe care ei nu le puteau zări. Mai bine de o oră merseră ei așa târâș-grăpiș, când deodată auziră un zgomot ce-i făcu să se oprească. De necrezut, dar adevărat. Susur de apă. Dintr-un făgaș la stânga lor, atât de drept și de îngust de-ai fi zis că stânca neagră fusese desplicată cu un topor uriaș, picura apă: poate ultimele rămășițe ala unei ploii dulci adunate din mări bătute de soare, dar sortită, din păcate, să cadă în cele din urmă pe pereții Tărâmului Negru și să se scurgă stearpă în țărână. Aici însă ieșea din piatră într-un mic izvor ce cădea până la potecă, o traversa, cotea spre miazăzi și curgea repejor mai departe, pentru a se pierde printre pietrele moarte. Dintr-un salt, Sam fu lângă izvor.

- Dac-am s-o mai văd vreodată pe Doamnă, o să-i spun! strigă el. Întâi lumina, acum apa! Se opri brusc. Lăsați-mă să beau eu întâi, domnu' Frodo.

- Bea, dar să știi că e loc de amândoi.

- Nu asta am vrut să spun, se apăra Sam. Mă gândeam că dacă e otrăvitoare sau se va dovedi îndată într-altfel vătămătoare, atunci, stăpâne, mai bine să fiu eu cel care..., dacă mă-nțelegeți ce vreau să spun.

- Te-nțeleg. Dar cred că-i mai bine să ne-ncercăm norocul împreună, Sam; sau binecuvântarea. Totuși ai grijă, s-ar putea să fie foarte rece!

Apa era rece, dar nu ca gheața, avea un gust neplăcut, amară și uleioasă totodată sau, mă rog, așa ar fi zis dacă ar fi fost la ei acasă. Aici însă părea mai presus de orice laudă și dincolo de orice teamă ori prevedere. Băură pe săturate iar Sam umplu butelca. Frodo simțea că-i reveniseră puterile, astfel că merseră mai departe preț de câteva mile bune, până când poteca începu să se lățească și să fie mărginită de un perete crenelat, semn că se apropiau de un alt fort orcesc.

- Aici părăsim drumul, Sam. Și trebuie s-o apucăm înspre răsărit. Oftă când privi la crestele sumbre de dincolo de vale. Mai am doar atâta putere cât să găsesc o văgăună acolo sus, undeva. După care trebuie să mă odihnesc puțin.

Albia râului era ceva mai jos de potecă. Coborâră anevoie până la ea și începură s-o traverseze. Spre mirarea lor, dădură peste băltoace întunecate în care se scurgeau firicele de apă ce picurau de undeva din susul văii. La hotarul său de la poalele munților vestici, Mordorul era un meleag muribund, dar încă mai avea o urmă de viață în el. Aici mai creștea ceva vegetație, aspră, contorsionată, înverșunată, luptându-se să trăiască. Copăcei piperniciți se strecurau afară din ravenele Morgaiului, de partea cealaltă a văii, agățându-se de stâncă, smocuri de iarbă aspră și cenușie se luptau cu pietrele pe care se târa un mușchi ofilit; peste tot se răsfirau rugi uriași, zgârciți și încâlciți. Unii aveau țepi lungi și ascuțiți, alții ghimpi încârligați, tăioși ca o lamă de pumnal. Frunze veștede și mohorâte rămase peste an atârnav de vrejuri, foșnind și pârâind în văzduhul trist, dar mugurii lor plini de viermi dădeau să se deschidă. Muște surii, maronii sau negre, însemnate precum orcii cu o pată roșie de forma unui ochi, bâzâiau și pișcau; iar deasupra desigurilor de rugi, dansau și se roteau roiuri de musculițe flămânde.

- Zdrețele astea orcești nu-s bune de nimic, se plânse Sam dând din mâini. Mai bine aș avea piele de orc!

Frodo nu mai putea merge. Se cățăraseră de-a lungul unei ravene înguste și ușor înclinate, dar încă mai aveau destul de urcat până să ajungă să vadă măcar ultima creastă stâncoasă.

- Acum trebuie să mă odihnesc, Sam, și să ațipesc dac-oi putea, spuse Frodo și se uită în jur, dar, din cât vedea el, nici măcar un animal nu ar fi avut unde se cuibări în stâncăraia aia deprimantă. În cele din urmă, frânți de oboseală, se furișară sub o perdea de rugi ce atârnav ca o saltea peste un prag îngust de piatră.

Se așezară și încopiră ceva de-ale gurii. Păstrând neprețuita *lembas* pentru zilele negre ce aveau să vină, ciuguliră jumătate din ceea ce mai rămăsese în traista lui Sam din merindele dăruite de Faramir: niște fructe uscate și o bucățică de carne afumată; sorbiră câteva guri de apă. Băuseră și din ochiurile de apă din vale, dar li se făcuse iarăși foarte sete. Aerul din Mordor avea o asprime ce le usca cerul gurii. Gândul la apă îl făcea pe Sam să se piardă cu firea, în ciuda încrederii ce nu-l părăsea nici o clipă. Numai că dincolo de Morgai se întindea îngrozitoarea câmpie Gongoroth, pe care trebuiau să o traverseze.

- Acum trageți un pui de somn, domnu' Frodo. Iar se întunecă. Semn, după mine, că în câmpie se sfârșește și ziua asta.

Nici n-apucă să zică aceste vorbe, că Frodo oftă și adormi pe loc buștean. Sam se împotrivi propriei sale oboseli și luă mâna lui Frodo într-ale sale și rămase acolo tăcut, până se înnopta de-a

binelea. Abia atunci se hotărî să iasă din ascunzătoare, mai degrabă ca să se scuture de somn, și privi în jur. Tărâmul ăla părea plin de tot felul de pârâituri și trosnituri și scârțaituri, dar nici o voce sau călcătură de picior nu se auzea. Deasupra masivului Ephel Dúath, înspre Apus, cerul nopții păstrase o părere de lumină. Acolo zări Sam, preț de o clipă, furișându-se licărul unei stele albe, printr-o spărtură a norilor, deasupra unui țanc întunecat al crestei. Și cum o privea el din meleagul acela uitat de lume, frumusețea Stelei îl pâlă drept în inimă și brusc i se retrezi speranța. Ca o suliță îl străpunse gândul limpede și rece că, la urma urmei, Umbra era un lucru mărunț și trecător, nimic altceva; lumina și frumusețea supremă aveau să dăinuiească veșnic, fără ca ea să le poată întina. Cântecele lui din Turn fusese mai curând o sfruntare, nu o speranță; căci atunci se gândea la sine. Dar acum, preț de o clipă, propria sa soartă și chiar și aceea a stăpânului său încetară să-l mai frământa. Se târi înapoi sub rugă, se întinse lângă Frodo și, dând uitării orice teamă, se cufundă într-un somn adânc și netulburat.

Se treziră amândoi, mână în mână. Sam era aproape viori, gata să înceapă o nouă zi, Frodo oftă. Somnul îi fusese frământat, plin de vise despre foc, iar deșteptarea nu avu darul să-l liniștească. Somnul îi prinsese totuși bine: se întremase, se simțea mai în puteri să ducă Inelul mai departe. Nici unul nu știa ceasul zilei și nici cât dormiseră; dar după ce mai luară câte o îmbucătură din merinde și o gură de apă, se așternură la drum, urcând ravena până ce aceasta se sfârșea într-un povârniș abrupt, de grohotiș și pietre alunecoase. Acolo, orice urmă de viață se dăduse bătută, vârfurile Morgaiului erau golașe, zimțuite, sterpe, lipsite până și de iarbă.

După multă căutare și umblet de colo-colo, găsiră o cale pe unde puteau urca mai departe și astfel se mai cățără o sută de picioare, până la o fisură între două steiuri întunecoase, și trecând și prin ea se pomeniră chiar pe creasta ultimului zid de apărare al Mordorului. Sub ei, pe fundul unei prăpăstii înalte de vreo sută cincimi de picioare, se afla șesul care se întindea până departe, într-o întunecime fără formă, ce nu putea fi cuprinsă cu privirea. Vântul lumii bătea dinspre Apus, norii uriași erau împinși în sus și spre est; cu toate acestea, peste câmpiile mohorâte ale Gorgorothului nu răzbătea decât o lumină cenușie. Acolo vălătucii de fum se târau aproape de pământ și se cuibăreau în vâlcele, iar din crăpăturile pământului ieșeau aburi.

Dar în zare, la mai bine de patruzeci de mile distanță, zăriră Muntele Osândeii, ale cărui poale erau îngropate în cenușă: conul său uriaș se ridica la mare înălțime până acolo unde coroana sa fumegândă se ascundea în nori. Focurile se mai astâmpăraseră, mocneau în adânc, și muntele părea să doarmă somnul amenințător și primejdios al unei fiare. Dincolo de el atârna o umbră mare, rău prevestitoare, ca un nor de furtună, vălurile turnului Barad-dûr zidit departe foarte, pe un pinten al unei creste lungi desprinse la capătul ei nordic din Munții de Cenușă. Puterea Întunecimii era cufundată în gânduri. Ochiul privea înăuntru, cumpănind la veștile născătoare de îndoieli și vestitoare de primejdii: ceea ce i se înfățișa acum era o sabie strălucitoare și un chip aspru și regesc și deocamdată dăduse la o parte orice gând la alte lucruri; și întreaga sa fortăreață, poartă după poartă și turn peste turn, era învăluită într-o negură urzitoare de răzbunări.

Frodo și Sam priveau tot acest tărâm odios cu un amestec de uluială și scârbă. Între ei și muntele fumegător și de jur împrejurul acestuia, spre miazănoapte și miazăzi, totul părea căzut pradă ruinei și morții, o pustietate arsă și înecată în fum. Oare cum își păstra și își hrănea sclavii și oștirile Seniorul meleagului ăstuia? Căci oștiri avea cu duiumul. Cât puteai cuprinde cu ochii, de-a lungul Morgaiului și înspre miazăzi, tabere și iar tabere, unele de corturi, altele aranjate ca niște orașele. Unul dintre cele mai mari se afla chiar sub ei. Pe câmpie, la mai puțin de o milă depărtare, era ca un fel de adunătură de mușuroaie uriașe de gângăanii, ulițe drepte, mohorâte, mărginite de colibe și construcții cafenii, lungi și joase. În jurul așezării, o viermuială de ființe care se agitau încoace și-ncolo; un drum lat pornea de acolo spre sud-est, pentru a se uni cu drumul Morgulului, iar de-a lungul lui grăbeau șiruri nenumărate de siluete mici și negre.

- Nu-mi place ce văd aici, spuse Sam. Fără ieșire, aș zice - doar că acolo unde e atâta viermuială sunt și fântâni sau apă, ca să nu mai vorbim de mâncare. Și ăștia-s oameni, nu orci, dacă nu mă înșeală ochii

Nici el, nici Frodo nu aveau habar de marile câmpuri la care trudeau sclavi, aflate în partea de miazăzi a acestui întins regat, dincolo de aburii Muntelui, lângă apele întunecate și triste ale lacului Núrnen; și nici de drumurile cele mari care se întindeau la răsărit și la miazăzi, spre țări ce plăteau tribut Mordorului și de unde soldații Turnului aduceau convoaie de căruțe încărcate de bunuri și prăzi și sclavi noi. Aici, în regiunile nordice, erau minele și fierăriile și aici erau mobilizați oștenii pentru războaiele de mult puse la cale; și tot aici, Puterea Întunecimii, care-și muta armii precum piesele pe

o tablă de joc, le aduna pe toate la un loc. Primele mișcări și primele dovezi ale puterii sale le făcuse cu oștirile de la apus, mutându-le la nord și la sud. Numai pentru a le retrage ceva mai târziu și a aduce alte forțe proaspete, concentrându-le în jurul Cirith Gorgorului, pentru o lovitură de pedeapsă. Și dacă prin această manevră își pusese de gând să apere și Muntele împotriva oricui ar fi încercat să se apropie, nici că se putea o mișcare mai bine chibzuită.

- Al naibii! mormăi Sam mai departe. Pot să aibă orice-ar avea de mâncare și de băut, că noi tot n-o să avem parte. Nu văd pe unde-am putea coborî acolo. Și chiar de-am ajunge jos, nu-i chip să străbatem tot câmpul ăsta care mișună de dușmani.

- Va trebui totuși să încercăm, spuse Frodo. Nu-i mai rău decât mă așteptam. Nici o clipă n-am nădăjduit că o să pot ajunge dincolo. Și nici acum nu văd vreo rază de speranță. Asta nu înseamnă că nu trebuie să fac tot ce pot. Care va să zică, acum trebuie să mă feresc cât mai mult cu puțință să fiu prins. Așa că zic s-o ținem tot spre miazănoapte și să vedem cum stă treaba acolo unde câmpul deschis se îngustează.

- Am eu așa un gând de cum trebuie să fie, spuse Sam. Unde-i mai îngust, e și-mbulzeala de orci și oameni mai mare. O să vedeți, domnu' Frodo.

- Tare mă tem că o să văd, dacă apucăm să ajungem până acolo, oftă Frodo și se depărtă.

Curând descoperiră că le era cu neputință să își continue drumul de-a lungul crestei Morgai și nici pe stâncile mai înalte, lipsite de poteci și tăiate de pogoane adânci nu puteau merge. În cele din urmă se văzură nevoiți să se întoarcă înapoi la ravenă și să coboare pe unde urcaseră, pentru a căuta o altă cale de-a lungul văii. Înaintau cu greu, căci nu îndrăzneau să treacă pe malul apusean, unde era poteca. După mai bine de o milă, văzură într-o văgăună la poalele stâncii fortul orcesc pe care-l bănuiseră a fi prin preajmă; un zid și o mână de cocioabe de piatră ridicate în jurul gurii negre a unei peșteri. Nu se zărea nici o mișcare, cu toate acestea hobbiții se furișară cu precauție pe lângă fort, ținându-se cât mai aproape de mărcinișul care acolo creștea din belșug pe ambele maluri ale fostei alpii.

Și așa merseră încă vreo două-trei mile, până când fortul rămase în urma lor ascuns vederii; dar abia apucară să respire ceva mai ușurați, când auziră deodată voci aspre și puternice de orci. Se pitiră iute în spatele unei tufe cafenii pipernicite. Vocile se apropiau și curând apărură și orcii. Unul era îmbrăcat în niște zdrențe maronii și înarmat cu un arc din lemn de carpen: făcea parte dintr-o seminiție de orci mici de statură, cu pielea neagră și nări largi și fornăitoare: unul dintre cei care adulmea urmele, fără îndoială. Celălalt era un ditamai războinicul, ca aceia din compania lui Shagrat, purtând însemnul ochiului. Și el avea un arc prins de spate, iar în mână o sulită scurtă cu vârful lat. Se ciorovăiau, ca de obicei și, fiind din neamuri diferite, vorbeau Limba Comună, pocind-o după felul lor orcesc.

La nici douăzeci de pași de locul unde se pitiseră hobbiții, orcul cel mic se opri.

- Naiba-n ea de treabă! mârâi el. Mă duc acasă. Arată în partea cealaltă a văii, spre fort. N-are rost să-mi mai frec nasu' de pietrele astea. N-a rămas nici o urmă, ascultă-mă pe mine. Am pierdut-o când m-am luat după tine. Urcă sus în munți, nu pe vale, îți zic eu.

- Nu prea faceți mare brânză, voi ăștia sforâți, he? zise matahala. Pun rămășag că ochii-s mai de ispravă decât raturile alea ale voastre.

- Și ce-ai văzut cu ei de te-mpăunezi așa? se oțărî cel mic. Bah! N-ai habar nici ce cauți.

- Și-a cui e vina? nu se lăsă oșteanul. A mea nu-i. Brambureala-i de la ai de sus. Ba zic că-i un elf din ăia mari cu armură lucitoare, ba o-ntorc c-ar fi o piticanie de om, ba cică-i o șleahță de urukhai răsculați; te pomenești că-s toți claii peste grămadă.

- Crr! croncăni adulmecătorul. Și-au pierdut capu', asta-i. Și unii d-ăia mari or să-și piardă și pielea, ascultă-mă pe mine, dacă ce-am auzit e-adevărat: cică ar fi atacat Turnu' și alta nu, și sute de-ai tăi au dat în primire și prizonieru' a șters-o frumușel. Dacă-asa vă faceți voi treaba, băi luptătorilor, nu mă mir că veștile despre bătălie-s rele.

- Cine zice că-s rele? strigă oșteanul.

- Hah! Cine nu zice?

- Astea-s cleveteli blestamate de-ale răzvrătiților și dacă nu isprăvești te trag în țepă, auzi?

- Gata, gata! făcu împăciuitor adulmecătorul. Uite, tac și cuget. Da' ce-are-a face stârpitura aia neagră cu toată povestea asta? Gămanu' ăla cu mâini ca labelle de rață?

- Habar n-am, poate că nimica. Da' nu prea are gânduri curate cu amușinatu' ăla. Băga-s-ar naiba-n el! Nici n-a apucat să ne scape bine și s-o șteargă, c-am și primit știre că trebuie prins de viu,

și-ncă repede.

- Păi să-l prindă, atunci, și să-i dea de să nu poată duce, tună adulmecătorul. A încurcat toate urmele acolo, șterpeland zaua aia aruncată pe care-a găsit-o și fâțându-se peste tot locu' pân-am apucat eu s-ajung.

- I-a salvat viața, asta-i sigur, spuse oșteanul. Că înainte să știu că-i căutat, am tras în el, punct ochit punct lovit, de la cincizeci de pași, drept în spate, și numa' ce-l văd c-o ia la sănătoasa.

- Aiurea! Ai greșit ținta, asta-i, îl luă peste picior adulmecătorul. Întâi că tragi unde vezi cu ochiu' cefeii, după-aia fugi de zici că stai și dup-aia trimiți după amărății de adulmecători. Gata, m-am saturat până-n gât d-alde voi.

Și cu aceasta o luă din loc.

- Vino înapoi! strigă soldatul. Că altfel te raportezi!

- Cui? Poate lu' neprețuitu' tău de Shagrat. Las' că n-o să mai fie ăla căpitan.

- O să-ți dau numărul și numele la nazgûli, zise oșteanul coborând vocea până la șoaptă sâsâită. Unu' dintre ei e acum mare și tare la Turn.

Celălalt se opri și glasul lui fu năpădit de teamă și furie.

- Fir-ai tu să fii de pungaș pârător! urlă el Nu ești în stare să-ți faci treaba pe care ai fost pus s-o faci și nici cu ai tăi nu te ții. Hai, du-te la Răcnitorii ăia împuțiți și d-ar-ar să-ți înghețe carnea pe tine! Dacă n-apucă dușmanii să pună mai întâi laba pe ei. L-au mătrășit pe Număru' Unu, așa-m auzit, și trag nădejde că-i adevărat!

Orcul cel mare se repezi la el cu sulița în mână. Dar adulmecătorul sări în spatele unei pietre; din fugă îl săgetă drept în ochi și matahala se prăbuși la pământ cu o bufnitură. Iar celălalt fugi, traversă valea și dispăru.

O vreme, hobbiții rămaseră în ascunzătoare fără să scoată un cuvânt. Într-un târziu Sam se foi.

- Punct ochit, punct lovit, aș zice. Dacă prietenia asta drăgălașă s-ar răspândi peste tot în Mordor, păi zău că ne-ar scăpa din jumate din necazuri.

- Taci, Sam, șopti Frodo. Poate mai sunt și alții prin preajmă Am scăpat ca prin urechile acului și hăituiala e mai înverșunată decât am crezut. Dar asta este firea celor din Mordor, Sam: și toți sunt așa, până-n cel mai îndepărtat ungher, orcii așa s-au purtat întotdeauna - așa se spune în toate poveștile - atunci când sunt între ei. Dar să nu-ți faci iluzii deșarte. Pe noi ne urăsc mai mult, fără deosebire și tot timpul. Dacă ăia doi ne-ar fi zărit, ar fi uitat de gâlceava lor până ne vedeau morți.

Și iarăși tăcură. După câtăva vreme, Sam rupse din nou tăcerea, dar de data asta cu o șoaptă:

- Ați auzit ce-au zis de *gămanu*, ăla, domnu' Frodo? V-am zis eu că Gollum n-a crăpat, așa-i?

- Da, mi-amintesc. Și m-am întrebat de unde știi tu asta. Ei hai, lasă! Mă gândesc că ar fi mai bine să nu ne clintim de-aici până nu se lasă bine întunericul. Așa că avem răgazul să-mi spui de unde știi și să-mi povestești tot ce s-a întâmplat. Numai să vorbești încet.

- O să-ncerc, făgădui Sam. Dar când mă gândesc la împuțiciunea aia, îmi vine să urlu de furie.

Și astfel au stat hobbiții la adăpostul mărcinișului în vreme ce lumina mohorâtă se stinse încet peste Mordor, preschimbându-se într-o noapte adâncă fără stele; și Sam îi povesti lui Frodo la ureche cum se pricepu el mai bine despre atacul mișelesc al lui Gollum, despre înspăimântătoarea Shelob și despre pățaniile sale cu orcii. După ce isprăvi el, Frodo nu spuse nimic, ci îl apucă pe Sam de mână și i-o strânse. După încă o vreme, se foi și zise:

- Ei, cred că trebuie să ne așternem din nou la drum. Mă-ntreb cât va mai trece până vom fi prinși de-adevăratelea și când tot chinul și tot furișatul se vor fi sfârșit și vor fi fost zadarnice. Se ridică în picioare. E întuneric, nu putem folosi sticluța Doamnei. Ține-o tu bine pentru mine. N-am unde s-o pun acum, decât s-o țin în mână, dar o să am nevoie de amândouă mâinile în bezna asta. Pe Sting ți-o dau ție. Eu am tăișul orcesc, dar nu cred că-mi va fi mie dat să mă mai bat vreodată.

Drumul acela în noapte, fără potecă, era și greu și primejdios; dar cătinel și cu împiedicături la tot pasul, cei doi hobbiți se spetiră ceasuri la rând către miazănoapte, de-a lungul malului răsăritean al văii pietroase. Și când un fir de lumină cenușie se ivi după culmile apusene, mult după ce se crăpase de ziuă pe meleagurile de dincolo de ele, hobbiții se adăpostiră din nou, ațipind câte puțin, ba unul ba celălalt. Când făcea el de strajă, Sam era frământat de gândul la mâncare. Și într-un târziu, când se trezi Frodo într-un rând și pomeni de ceva de-ale gurii și se pregătiră pentru încă un marș trudnic, Sam puse întrebarea care-l chinuia cel mai mult.

- Să-mi fie cu iertare, domnu' Frodo, da' aveți habar de cât mai avem de mers?

- Nu, prea bine nu știu, Sam, recunosc Frodo. Înainte să plecăm din Vâlceaua Despicață, mi-

au arătat o hartă a Mordorului, făcută înainte să se fi întors Dușmanul pe meleagul ăsta, dar prea bine nu mi-o mai amintesc. Foarte limpede însă țin minte că undeva la mieznoapte era un loc unde din lanțul de la mieznoapte și din cel de la apus al munților porneau creste care aproape că se uneau. Să tot fie vreo douăzeci de leghe dacă nu și mai bine de la podul de lângă Turn. Ar putea fi un loc bun de traversare. Dar, de bună seamă că dacă ajungem acolo ne depărtăm și mai mult de Munte, am fi cam la șaizeci de mile depărtare, după socoteala mea. Și tot după ea aș zice că de la pod și până aici am străbătut spre mieznoapte vreo douăsprezece leghe. Chiar dacă toate merg ca unse, tot nu pot ajunge la Munte într-o săptămână. Și mă tem, Sam, că povara va deveni și mai mare și-o să merg tot mai încet, pe măsură ce ne apropiem. Sam oftă.

- Tocmai de-asta mă temeai. Ei bine, domnu' Frodo, de apă nu mai zic nimic, cât despre mâncare, va trebui ori să mâncăm mai puțin, ori să ne mișcăm mai iute, măcar câtă vreme mai suntem în valea asta. Dintr-o îmbucătură isprăvim toată merindea, nu mai rămânem decât cu turta elfilor.

- O să-ncerc să merg mai repede, Sam, făgădui Frodo, trăgând adânc aer în piept. Hai, la drum! Încă un marș!

Nu se întunecase de tot. Dar noaptea se lăsă curând, în timp ce ei își croiau cu greu drum de-a lungul văii. Orele se scurgeau într-un mers obositor și împiedicat, întrerupt doar de scurte pauze. La prima geană de lumină cenușie sub poalele baldachinului de întuneric, se pitiră din nou într-o văgăună, sub bolta adâncă a unei pietre. Lumina prinse încet puteri, până când se făcu mai clară decât oricând până atunci. Un vânt puternic de la apus împingea perdelele de fum ale Mordorului din tăria văzduhului. În scurtă vreme, hobbiții puteau desluși formele ținutului pe o distanță de câteva mile în jur. Valea dintre munți și Morgai se îngustase pe măsură ce urca, încât creasta interioară nu mai era acum decât un prag în abruptul munților Ephel Dúath; spre răsărit însă cobora prăpăstios de-a dreptul până în Gongoroth. În față, albia se sfârșea în trepte de stâncă frântă; căci din lanțul principal se desprindea un pînten înalt, golaș, împingându-se înspre răsărit ca un perete. În întâmpinarea lui pornea din cenușiu și cețosul lanț Ered Lithui un braț lung; între capetele pîntenului și al brațului, o strungă îngustă: Carach Angren, Gura Isenului, dincolo de care se găsea adâncă vâlcea Udûn. În acea vâlcea de după Morannon se găseau tunelurile și arsenalele pe care slujitorii Mordorului le săpaseră și le pregătiseră întru apărarea Porții Negre a țării lor: și acolo strângea acum Seniorul lor, în grabă mare, oștiri numeroase, pentru a ține piept asaltului Căpitanilor din Apus. Pe promontoriile mult împinse în afară fuseseră zidite forturi și turnuri și ardeau focuri de strajă; iar de-a latul văii era înălțat un perete de pământ și săpat un șanț adânc, ce nu putea fi trecut decât pe un singur pod.

Câteva mile mai la nord, sus de tot, în unghiul unde pîntenul apusean se desprindea de lanțul principal, se afla vechiul castel Durthang, devenit acum unul dintre multele fortărețe orcești îngrămădite în jurul vâlcelei Udûn. Un drum ce se deslușea de-acum în lumina tot mai sporită șerpuia în jos de la zidul castelului până când făcea un cot, la vreo milă sau două depărtare de unde se aflau hobbiții, și o apuca spre răsărit, urmând un umăr tăiat în costișa pîntenului, și de acolo mai departe, în jos până la șes și spre Gura Isenului.

Cum stau hobbiții și cuprindeau cu privirea întreaga priveliște, călătoria asta a lor spre mieznoapte li se păru dintr-o dată zadarnică, în dreapta lor, șesul se deslușea cu greu din pricina fumului, încât nu vedeau nici tabere și nici vreo mișcare de trupe; numai că toată regiunea aceea se găsea sub supravegherea neabătută a forturilor din Carach Angren.

- Am ajuns într-o înfundătură, Sam. Dacă mergem mai departe, nu facem decât să ajungem la turnul ăla al orcilor, dar singurul drum pe care-l putem urma este cel care coboară de la el - sau ne întorcem pe unde-am venit. Nu putem urca nici spre apus și nici să coborâm spre răsărit nu putem.

- Atunci trebuie s-o apucăm pe drum, domnu' Frodo. O apucăm pe acolo și ne încercăm norocul, dacă e vreun dram de noroc în Mordor. Putem și să ne predăm, și atunci sfârșim cu vântureala, sau să facem cale-ntoarsă. N-o să ne ajungă merindele. Trebuie să ne avântăm înainte cu orice preț!

- S-a făcut, Sam. Ia-o 'nainte! Atâta vreme cât mai e o fărâmă de speranță în tine. Mie mi s-a spulberat de tot. Numa' că nu mă pot avânta, Sam. O s-o iau cătinel după tine.

- Înainte s-o apucați cătinel sau altfel, aveți trebuință de somn și de mâncare, domnu' Frodo. Haideți încoa', vedeți ce mai puteți alege de-aici!

Îi dădu să bea apă și îi mai dădu o turtă de *lembas* în plus; făcu o pernă din mantia sa și o puse sub capul stăpânului său. Frodo era prea vlăguit să se împotrivescă, iar Sam nu i-a spus că băuse ultimul strop de apă și-i mâncase și porția lui. După ce Frodo adormi, Sam se aplecă asupra lui și îi

ascultă respirația și-i cercetă chipul. Era brăzdat, supt, dar în somn părea mulțumit și netemător.

- Așa, stăpâne, așa! murmură Sam pentru sine. O să te las puțintel și mă-ncred în noroc. De apă avem nevoie ori altfel nu mergem mai departe.

Sam se strecură afară și, furișându-se de la o piatră la alta cu o grijă mai dihai ca aceea obișnuită în firea hobbiților, coborî la albie și o urmă o vreme în sus spre miazănoapte, până ajunsese la treptele de stâncă de unde fără îndoială că de mult de tot izvorul țâșnise într-o cascadă mică. Acum însă totul părea uscat și tăcut; dar Sam refuză să se lase cuprins de disperare, așa că se aplecă și ascultă și, spre încântarea lui, desluși un sunet, un zvon de picureală. Urcând câteva trepte de piatră, găsi un izvorăș de apă întunecată ce ieșea din coasta muntelui și umplea un ochi micuț, din care apoi se revărsa și dispărea sub pietrele golașe.

Sam gustă apa și i se păru destul de bună. Apoi bău pe săturate, umplu butelca și, răsucindu-se pe călcâie, dădu să o pornească îndărăt. În acea clipă zări scurt o formă neagră, sau poate o umbră, care se strecura printre bolovanii din apropierea ascunzătorii lui Frodo. Mușcându-și limba ca să nu strige, Sam sări jos de la izvor și o rupse la fugă, din piatră în piatră. Vietatea aia știa să se ferească de niscăi priviri iscoditoare, dar Sam, cu toate că n-o putea vedea bine, știa ce este și nu-și dorea decât să-și încleșteze mâinile în jurul grumazului ei. Numai că vietatea îl auzi venind și se iute nevăzută. Lui Sam i se năzări că o zărește furișându-și o ultimă privire peste buza prăpastiei dinspre răsărit, înainte să se ascundă după stânci și să dispară.

- Pot zice că nu ne-a părăsit norocul, murmură Sam, dar cât pe ce, cât pe ce! N-ajunge că avem parte de orci cu miile, acu' mai trebuia și împuțita asta de jivină să amușine pe-aici? Ah, ce n-aș da să nu-i fi scăpat orcului ăluia!

Se așeză lângă Frodo, dar nu-l trezi; însă nici nu îndrăznea să se întindă și el alături. Într-un târziu, când simți că ochii i se închid singuri și înțelese că strădania de a rămâne treaz avea curând să fie zadarnică, îl trezi blând pe Frodo.

- Mă tem că Gollum iarăși ne dă târcoale, domnu' Frodo: Iar dacă n-a fost el, înseamnă că-s doi de-aceeași teapă. M-am dus să caut apă și numa' ce-l prind, când să mă-ntorc, că amușină pe-aici. Socotesc că nu-i bine să dormim amândoi în același timp și, iertat să-mi fie, da' nu-mi mai pot ține ochii deschiși multă vreme.

- Fii binecuvântat, Sam! Întinde-te și fă-ți somnul cum trebuie! Dar dacă-i vorba de Gollum, mai bine el decât orcii. Oricum, n-o să ne dea pe mâna orcilor - câtă vreme nu-ncape el pe mâna lor.

- Da' puțin jaf și crimă colo tot îl trage inima să facă de capu' lui, mârâi Sam. Fiți cu ochii-n patru, domnu' Frodo! Uite-aici butelca plină cu apă. Beți cât vă duce inima, o putem umple din nou când plecăm.

Și cu aceste vorbe, Sam se cufundă în somn.

Ziua pălea când se trezi. Frodo stătea sprijinit de stânca din spatele lor, dar adormise la loc. Butelca era goală. Nici urmă de Gollum.

Întunericul coborâse din nou peste Mordor și focurile de strajă de pe înălțimi ardeau cu vâlvătaie roșie, atunci când hobbiții porniră iarăși, în cea mai primejdioasă etapă a călătoriei lor. Întâi merseră la izvorăș, apoi, urcând cu greu, ajunseră la drum, în locul unde acesta o apuca brusc spre est, către Gura Isenului, care se afla la douăzeci de mile depărtare. Nu era un drum lat și nu era mărginit de zid sau parapet în partea exterioară, unde clina devenea tot mai adâncă și mai prăpăstioasă pe măsură ce drumul înainta. Hobbiții nu auzeau nici o mișcare, astfel că, după ce stătură o vreme și ciuliră bine urechile, porniră spre răsărit cu pas sigur.

După vreo douăsprezece mile de mers țeapăn, se opriră. Ceva mai în spate, drumul cotise puțin spre nord, ascunzându-le vederii ceea ce rămăsese în urmă. Curând acest lucru se dovedi catastrofal. Se odihniră puțin, apoi porniră mai departe; dar nu făcură mulți pași când, dintr-o dată, în liniștea nopții, auziră zgomotul de care se temuseră în taină până atunci; pași care mărșăluiau. Erau încă destul de mult în urmă, dar când priviră într-acolo, zăriră licărul torțelor care dădeau colțul, la mai puțin de o milă distanță, și se apropiiau cu repeziciune: prea iute ca Frodo să scape fugind pe drum înainte.

- De-asta mă temeam, Sam. Ne-am încrezut în noroc și iată că ne-a lăsat. Am căzut în capcană.

Căută cu disperare la peretele nemilos, acolo unde drumarii din vechime tăiaseră stânca neted, preț de mulți stânjeni deasupra capetelor lor. Fugi de partea cealaltă și privi peste margine, în hăul de întuneric.

- Până la urmă tot am fost prinși! repetă el și se lăsă jos pe pământ, sub peretele de stâncă,

înclinându-și capul în piept.

- Cam așa pare, zise Sam. Asta e, n-avem de ales decât să așteptăm și să vedem ce s-o întâmpla.

Și cu aceste cuvinte se așeză lângă Frodo, sub umbra stâncii.

Așteptarea le fu scurtă. Orcii înaintau cu pas mare. Cei aflați în primele rânduri duceau torțe. Și veneau, și focurile roții din noapte creșteau iute. Și când torțele ajunseră aproape, Sam își plecă și el capul, sperând ca astfel să-și ascundă chipul; și așeză scuturile în dreptul genunchilor, pentru a-și piti labele.

„Numa’ de s-ar grăbi într-atât încât să lase în plata Cerului doi oșteni obosiți și să-și vadă de drum!” spuse în sinea lui.

Și chiar așa părea că se va întâmpla. Orcii din frunte veneau pleoștiți, gâfâind, cu capetele plecate. Erau o trupă de orci din soiul cel mic, mânați fără voia lor la războaiele Seniorului Întunecimii care-i păstora; singurul lucru de care le păsa era să se isprăvească odată marșul ăsta și să scape de șfichiul biciului. Pe lângă ei, țopăind în sus și-n jos de-a lungul șirului, veneau doi *urukși* din cei mari și fioroși la înfățișare, plesnind din bici și urlând. Rânduri după rânduri trecură și lumina torțelor, care ar fi putut să-i trădeze pe cei doi hobbiți, se depărtase de-acum. Și numai ce unul dintre supraveghetorii sclavilor dibui cele două siluete de lângă drum. Șfichiul chiui cu pleasna biciului spre ei și urlă:

- Hei, voi de colo! Ridicați-vă! Și cum ei nu răspunseră, *urukul* opri întreaga companie cu un strigăt.

- Faceți-vă-ncoa, trântorilor! Nu-i vreme de milcoșit. Făcu un pas spre ei și, în ciuda întunericului, desluși însemnele de pe scuturile lor. Aha, dezertați, hă? mârâi el. Sau asta clociți, așa-i? De-aseară trebuia să fiți voi și-ai voștri în Udûn. Știți asta. Hai, sus, încolonarea, altfel vă iau numerele și vă raportează.

Hobbiții se ridicară cu greu în picioare și, cu capetele tot plecate și șchiopătând ca niște oșteni cu tâlpile bășicate de-atâta mers, lipăiră către coada coloanei.

- Ne, ne, nu la coadă! strigă supraveghetorul. Trei rânduri mai sus. Hai, și-acol’ să rămâneți, că altfel vă ia mama naibii dacă vin la voi!

Și pocni pleasna lungă a biciului peste capetele lor; apoi, cu încă o plesnitură și un urlat, puse compania în mișcare la pas mărunț și iute.

Nu-i venea ușor bietului Sam, frânt de oboseală cum era; dar pentru Frodo era un adevărat chin. Care curând se transformă în coșmar. Strânse din dinți și încercă să-și oprească mintea de la a gândi și așa se târî mai departe. Duhoarea orcilor din jur îl sufoca și peste toate cele îl frigea setea. Mergeau înainte, tot înainte, și el își încorda toată voința ce-i mai rămăsese ca să poată respira și să-și mâne picioarele mai departe; dar nu îndrăznea să se gândească pentru care țel ticălos se chinuia și îndura atâtea. Nu era nici o speranță să se poată strecura afară din rând fără să fie văzut. Supraveghetorul orcilor apărea când se aștepta mai puțin și-i lua în derădere.

- Așa, așa! rânjea el, plesnindu-i peste picioare. Unde-i bici e și voință, putorilor. Copăcel, copăcel! Na, asta-i ca să vă învioreze nițeluș, că după aia o să vă primiți porția de bici cât n-o să vă poată duce pielea, pentru c-ați ajuns târziu în tabără. Vă prinde bine. Nu știți că suntem în război?

Merseră câteva mile bune, iar drumul începea în sfârșit să coboare de-a lungul unei pante lungi, până în câmpie, când Frodo simți că-l părăsesc puterile și voința nu-l mai ascultă. Se clătină și se împiedică. Disperat, Sam încercă să-l ajute și să-l țină drept, cu toate că simțea că nici el nu mai poate merge așa multă vreme. Știa că în orice clipă putea să se sfârșească totul: stăpânul lui va leșina ori va cădea și totul va fi dat în vileag, iar strădania lor va fi fost zadarnică. „Măcar pe nenorocitul ăla de mânător de sclavi tot îl spintec”, gândi el.

Și tocmai când își încleșta mâna pe mânerul spadei, se ivi o salvare neașteptată. Ieșiseră la câmp deschis, se apropiau de intrarea în Udûn. La oarecare distanță în fața lor, înaintea porții de la capătul podului, drumul dinspre apus se unea cu altele care veneau de la miazăzi și dinspre Barad-dûr. Iar pe drumuri, trupe și iar trupe; căci Căpitanii Apusului înaintau și Seniorul Întunecimii își mâna degrabă oștirile spre miazănoapte. Așa s-a întâmplat că mai multe companii au ajuns în același timp la răscruce, în întunericul de dincolo de lumina focurilor de veghe de pe ziduri. Și numai ce izbucni vacarmul, ocări, blesteme, căci fiecare oștire încerca să ajungă prima la poartă ca să-și încheie odată marșul. Cu toate că supraveghetorii urlau și-și plesneau biciurile, nu trecu mult până se iscară încăierări și câteva săbii fură scoase din teci. O trupă de *urukși* din Barad-dûr, înarmați până-n dinți, se năpusti asupra coloanei din Durthang și ceea ce urmă fu o învălmășeală de toată frumusețea.

Sam se dezmetici dintr-o dată din amețea pricinuită de durere și istovire, înțelese că norocul era de partea lor și se aruncă iute la pământ, trăgându-l și pe Frodo după el. Orcii se împiedică de ei și căzură grămadă, mârâind și blestemând. Încet, în patru labe, hobbiții se târâră afară din grămădeală, până când, nebăgați de nimeni în seamă, ajunseră în cealaltă parte a drumului și se rostogoliră peste marginea acestuia: o bordură înaltă, menită a călăuzi comandanții de trupe în nopțile foarte întunecoase ori pe ceață, și care se ridica la câteva picioare deasupra câmpiei.

Hobbiții rămaseră o vreme nemișcați acolo. Era prea întuneric să caute vreun adăpost, asta dacă aveau unde să găsească unul; dar Sam simțea că trebuiau măcar să se depărteze de toate drumurile și să iasă din bătaia focurilor de veghe.

- Haideți, domnu' Frodo! șopti el. Ne mai târâm puțin și după aia puteți să vă întindeți liniștit.

Cu un ultim efort disperat, Frodo se ridică în patru labe și se mai târî preț de câteva zeci de picioare. După care se prăvăli într-o gropelniță, care se căscă parcă din senin în fața lui, și acolo rămase ca mort.

III

Muntele Osândeii

Sam își puse pelerina elfă ferfenițată sub capul stăpânului, iar mantia cenușie din Lórien o întinse peste amândoi; făcând aceasta, gândurile sale se reîntoarseră la țara aceea frumoasă și la elfi și își dori în sinea lui, dincolo de orice speranță, ca țesătura aceea lucrată de mâinile lor să aibă darul de a-i ține ascunși în pustiiiciunea aia a groazei. Auzi cum se sting zgomotele încăierărilor și strigătele, pe măsură ce trupele se depărtau, trecând prin Gura Isenului. Și din cât se părea, în toată zăpăceala și încălceala aceea de armii de soiuri atât de amestecate, nimeni nu băgase de seamă dispariția lor, sau cel puțin nu încă.

Sam luă o gură de apă, pe Frodo însă îl sili să bea zdravăn, și după ce stăpânul său își mai veni puțin în fire, îi dădu o turtă întreagă din prețioasa lor hrană elfică și nu-l iertă până nu o mănca pe toată. Apoi, prea istoviți până și pentru a se mai teme, se întinseră pe pământ. Dormiră un somn scurt și neliniștit, din care se trezeau din când în când din pricină că sudoarea se răcea pe trupurile lor, făcându-i să tremure, iar pietrele îi împungeau când și unde. De la miazănoapte, dinspre Poarta Neagră, străbătând trecătoarea Cirith Gorgor, o suflare subțire și tăioasă se scurgea susurând peste pământuri.

A doua zi dimineața se ivi din nou o geană de lumină cenușie, căci în regiunile înalte încă bătea Vântul Apusean, dar jos, pe pietrele dindărătul zidurilor de apărare ale Târâmului Negru, văzduhul părea aproape mort, rece, și cu toate acestea înăbușitor. Sam privi afară din adâncitura în care dormiseră. De jur împrejur o întindere mohorâtă, netedă și cenușie. Pe drumurile din apropiere nu se zărea nici o mișcare; dar Sam se temea de ochii străjuitori de pe zidul fortăreței Gura Isenului, la nici trei sute de pași depărtare spre miazănoapte. Spre miazăzi și răsărit, Muntele se întrezărea în zare, înălțându-se ca o umbră întunecată. În el se revărsau vâlătuci de fum, și în vreme ce unii se ridicau mult în văzduh și erau purtați spre soare-răsare, alții, ca niște nori uriași, pluteau la vale pe coastele muntelui, împânzind pământul. La câteva mile spre nord-est, dealurile de la poalele Munților de Cenușă apăreau ca niște fantasmă cenușii, neîndurătoare, dincolo de care povârnișurile încetoșate de la miazănoapte se desenau ca o linie de nori îndepărtați, cu puțin mai întunecați decât cerul la zenit.

Sam încercă să socotească în minte distanțele și să hotărască ce cale era mai bună să urmeze. „Oricum am apuca-o, cincizeci de mile tot avem de făcut, murmură pentru sine, privind încrunțat la muntele amenințător, și asta-nseamnă o săptămână, nici mai mult nici mai puțin, cu domnu' Frodo în neputința în care e.” Clătină din cap și, în timp ce încerca să limpezească lucrurile, un gând încă și mai sumbru i se ivi în minte. Nici când înainte nu pierise speranța pentru prea multă vreme din inima lui

vitează și întotdeauna avusese o fărâmbă de nădejde că se vor întoarce acasă. Și iată că acum era silit să privească în față crudul adevăr: merindele și apa abia dacă le ajungeau până să-și atingă ținta; iar o dată ce împlineau ce aveau de împlinit, se sfârșea și drumul lor și rămâneau singuri, fără adăpost, fără hrană, în mijlocul unei pustietăți cumplite. De acolo nu mai exista întoarcere.

„Vasăzică asta era treaba pe care simțeam că trebuie s-o fac atunci când am pornit la drum, gândi Sam: să-l ajut pe domnu' Frodo până la ultimul pas și apoi să mor împreună cu el? Ei bine, dacă asta am de făcut, atunci o voi face. Dar tare mi-aș dori să mai vedea o dată Lângă Ape și pe Rosie Cotton (Cotton – bumbac, n.tr.) și pe frații ei, și pe Unchiaș și pe Marigold (*Rosie* - diminutiv de la „trandafir”; *marigold* - gălbenele; în text două nume de fată; în Comitat obiceiul era de a da fetelor nume de flori. Vezi Cartea VI, cap. 8 n.tr.) și pe toți ceilalți. Nu știu cum, da' parcă nu-mi vine a crede că Gandalf l-ar fi trimis pe domnu' Frodo în această misie dacă n-ar fi avut nici o cât de mică nădejde că se va întoarce. Toate au mers de-a-ndoaselea de când a pierit el în Moria. Ah, de n-ar fi pierit! Acum ar fi făcut ceva, orice, dar ar fi făcut.”

Dar tocmai când speranța murea în Sam, ori părea să moară, ea se preschimbă într-o nouă putere. Chipul nevinovat de hobbit al lui Sam se înăspri, căpătând o expresie aproape înverșunată, pe măsură ce i se oțelea voința, și mădularele îi fură cuprinse ca de un fior, ca și când întreaga sa ființă se transforma într-o creatură de piatră și oțel pe care nici disperarea, nici vlăguirea și nici nesfârșitele mile nu o puteau doborî.

Cu acest nou simțământ al datoriei pe care o avea de împlinit, își coborî ochii înapoi la pământul din jurul lui, cumpănind următoarea mișcare. Și cum dimineața se mai luminase întrucâtva, văzu cu mirare că ceea ce de la distanță păruseră a fi întinderi fără capăt și netede ca-n palmă, erau în fapt scobite și răscolite cât cuprindeau cu privirile. Și cu adevărat, câmpiile Gongoroth erau în tot locul găurile de scorbelituri mari, de-ai fi zis că încă de pe vremea când nu erau altceva decât o mare de mocirlă, se abătuse asupra lor o ploaie de săgeți și uriașe pietre de praștie. Cele mai mari dintre aceste scorbelituri aveau drept margine creste de stânci rupte și strungi largi le tăiau în toate direcțiile. Era un tărâm în care puteai să te furișezi dintr-o ascunzătoare în alta, nevăzut decât de ochii supraveghetori: asta dacă erai în putere și nu te împingea nimic de la spate. Dar pentru cel flămând și sleit, care mai avea încă mult de mers până i se stingea viața, era o priveliște ce nu prevestea nimic bun.

Gândind la toate acestea, Sam se reîntoarce la stăpânul său. N-a fost nevoie să-l trezească. Frodo zăcea pe spate, cu ochii deschiși, ațintiți spre cerul înnourat.

- Ei, domnu' Frodo, zise Sam, am fost să mă uit prin jur și să cuget nițeluș. Drumurile sunt pustii, așa că am face bine să ne așternem pe mers cât mai avem norocul ăsta. Credeți c-o să izbutiți?

- Cred că o să izbutesc, spuse Frodo. Trebuie.

Și din nou porniră, târându-se din scobitură în scobitură, furișându-se după orice le putea oferi adăpost, dar înaintând fără oprire și pieziș spre dealurile de la poalele lanțului apusean. Dar în înaintarea lor îi însoțea drumul cel mai răsăritean. Până într-un punct unde se depărta brusc, dând ocol munților pe la poale și pierind departe, într-un perete de umbre întunecate. Nici om, nici orc nu se zărea mișcând pe întinderea sa netedă și cenușie; căci Seniorul Întunecimii își mișcase de-acum armile și chiar și în repeziciunea cu care își muta oștenii de-a lungul și de-a latul propriului său regat, căuta mai curând adăpostul nopții, temându-se de vânturile lumii ce se întorseseră împotriva lui, sfâșiindu-i vălurile și fiind tulburat de zvonurile că niște iscoade neobrăzate răzbiseră prin zidurile sale de apărare.

Hobbiții nu se opriră decât după ce străbătuseră câteva mile bune. Frodo arăta ca și cum nu mai avea strop de vlagă în el. Sam înțelese că nu mai putea merge mai departe în felul ăsta, târându-se, ghemuindu-se, acum cercând cu precauție un drum îndoielnic, acum repezindu-se la vale, pe un povârniș.

- Eu mă întorc la drum cât mai e lumină, domnu' Frodo, zise el. Mă încred încă o dată în noroc! Aproape că ne-a trădat ultima dată, da' nu chiar de tot. Mai facem câteva mile la pas bătut, apoi ne odihnim.

Își punea la încercare norocul mai mult decât își putea el închipui; Frodo însă era într-atât de apăsător de povara sa și de bătaia ce se dădea în mintea lui, încât nu se opuse și aproape că nu mai avea nici o speranță ca să-i mai pese de ceva. Urcară priponul și se târâră mai departe, de-a lungul drumului neîndurător și aspru care ducea niciunde altundeva decât la Turnul Întunecimii. Dar norocul a fost de partea lor și cât a mai ținut ziua n-au mai întâlnit nici o ființă vie sau mișcătoare; și la lăsatul nopții îi înghiți bezna Mordorului. Întregul meleag era în așteptare, ca înaintea unei furtuni mari: căci Căpitani

Apusului trecuseră de Răscruce și aprinseseră focurile pe câmpiile moarte din Imlad Morgul.

Și călătoria disperată continuă, Inelul se îndrepta spre miazăzi, iar flamurile regilor înspre miazănoapte. Pentru hobbiți, fiecare zi, fiecare milă erau mai amarnice decât cele dinainte, căci puterile li se împuținau și tărâmul se arăta tot mai nemilos. Ziua nu întâlneau țipenie. Noaptea, uneori, când se ghemuiau la pământ sau moțâiau cu spaima-n suflet în vreo văgăună de lângă drum, auzeau strigăte și zgomote de pași nenumărați sau galopul dezlănțuit al unui armăsar călărit fără milă. Dar mult mai rău decât asemenea primejdii era amenințarea ce se apropia din ce în ce și care-i înfrângea tot mai mult, cu fiecare pas pe care-l făceau: îngrozitoarea amenințare a Puterii care aștepta, cufundată în gânduri și urzind neobosită ticăloșii, ascunsă în spatele vălului întunecat ce-i înconjură Tronul. Tot mai mult se apropia, tot mai neagră se înălța, asemenea unui zid de noapte la capătul de pe urmă al lumii.

Și veni și o noapte înfiorătoare; în vreme ce Căpitanii Apusului erau din ce în ce mai aproape de hotarul pământurilor locuite, pe cei doi peregrini îi aștepta un ceas de disperare fără leac. Trecuseră patru zile de când scăpaseră de orci, dar timpul scurs adăsta în urma lor asemenea unui vis tot mai întunecat. Cât a durat a patra zi, Frodo n-a scos un cuvânt, ci a mers pe jumătate adus de spate, împiedicându-se adesea, ca și când ochii săi nu mai zăreau drumul din fața picioarelor. Desigur, își spunea Sam, între toate suferințele lor, Frodo o îndura pe cea mai rea dintre toate, greutatea tot mai mare a Inelului, o povară pentru trup și un chin pentru mintea lui. Sam vedea, din ce în ce mai îngrijorat, că mâna stângă a stăpânului se ridica adesea ca pentru a se împotrivi unei lovituri, sau a-și feri ochii mijiți de un Ochi înfiorător care căuta să se ațintească asupra lor. Și uneori mâna lui dreaptă se furișa spre piept, încleștându-se, ca apoi încet, când voința i se oțelea din nou, să se retragă. Dar acum, o dată cu lăsarea nopții, Frodo stătea cu capul între genunchi, cu brațele atârând vlăguite pe pământ și palmele tresărind încet. Sam îl urmări cu atenție până când noaptea îi acoperi pe amândoi, ascunzându-i unul de altul. Sam nu mai știa ce să spună; astfel că se întoarse la propriile sale gânduri întunecate. El însuși, deși istovit și sub umbra fricii, mai avea încă putere în trup. Turtele *lembas* aveau o virtute fără de care ei doi de mult ar fi zăcut în ghearele morții. E adevărat, nu le astâmpăra pofta, încât adeseori mintea lui Sam era năpădită de amintirea merindelor adevărate și de dorul după pâinea simplă și după carne, dar cu toate acestea, turta asta elfească avea în ea un har care sporea pe măsură ce călătorii își puneau temeiul numai în ea și nu o amestecau cu alte merinde. Hrănea voința, dădea putere de a îndura și de a stăpâni trup și mădular, dincolo de puțința seminției muritoare. Dar acum trebuiau să ia o hotărâre nouă. Nu mai puteau urma același drum, căci acesta o lua spre răsărit, intrând în marea Umbră, câtă vreme Muntele se desena la dreapta lor, aproape spre miazăzi, încât erau nevoiți să o apuce într-acolo. Numai că în fața lor aveau o întindere uriașă de pământ fumegător, sterp, acoperit de cenușă.

- Apă, apă! murmură Sam. Aproape că nu mai pusese gura pe apă, încât în gura lui uscată limba părea să se fi îngroșat, ca umflată; dar, cu toată grija lui, nu le mai rămăsese decât puțină, să mai fi fost jumătate de butelcă, și cine știe câte zile mai aveau de mers. Și chiar și asta li s-ar fi isprăvit de mult, dacă n-ar fi îndrăznit să meargă pe drumul orcilor. Căci din loc în loc, la distanțe mari unele de altele, fuseseră construite rezervoare înalte pentru oștirile trimise în grabă spre meleaguri lipsite de apă. Într-una din aceste cisterne Sam mai găsisse un strop de apă, sălcie, înnoroiată de orci, dar destulă pentru nevoia lor deznădăjduită. Asta însă fusese cu o zi în urmă. Acum nu mai aveau nici o speranță să găsească alta.

Istovit de atâtea griji, Sam ațipi într-un târziu, lăsând totul pentru când avea să vină dimineața; tot nu putea face nimic mai mult. Somnul îi era tulburat de vise și treziri. Vedea lumini asemănătoare unor ochi sclipind de o bucurie răutăcioasă, și tot felul de forme întunecate furișându-se, și auzea zgomote făcute parcă de sălbăticiuni sau țipetele înfiorătoare ale unor creaturi schingiuite; încât tresărea și se trezea, în nimic altceva decât într-o lume de întuneric, înconjurat din toate părțile de o negreală goală. Doar o dată, stând capul oaselor și uitându-se disperat împrejur, i se năzări, cu toate că era treaz, că încă mai putea zări niște luminițe palide, ca niște ochi; însă după o vreme acestea clipiră și dispărură.

Îngrozitoarea noapte trecu încet, parcă nu mai voia să plece. Iar zorii care se iviră abia de se puteau desluși; căci aici, mai aproape de Munte, văzduhul era tot mai întunecat, în vreme ce din Turnul Întunecimii se târau în afară vălurile Umbrei pe care Sauron le țesea în jurul său. Frodo zăcea pe spate nemișcat. Sam stătea lângă el, fără nici o dorință de a scoate vreun cuvânt, cu toate că știa că de vorbele lui ținea totul: el trebuia să întărească voința stăpânului său pentru încă un efort. Într-un

târziu, aplecându-se și mângâind pe Frodo pe frunte, îi șopti în ureche:

- Trezește-te, stăpâne! E vremea să pornim din nou.

Ca trezit de-un dangăt de clopot, Frodo se ridică imediat în capul oaselor, apoi în picioare și își aținti privirile spre depărtarea de la miazăzi; dar când ochii lui zăriră Muntele și pustietatea, se ghemui iar la pământ.

- N-o să izbutesc, Sam. E atât de mare greutatea pe care o port, atât de mare!

Încă înainte să vorbească din nou, Sam știu că era în zadar și că asemenea cuvinte ar fi făcut mai mult rău decât bine, dar copleșit de milă, nu se putu abține:

- Atunci, stăpâne, lăsați-mă să vi-l duc eu o vreme. Știți că aș face-o, și încă bucuros, atâta cât mă mai țin puterile.

În ochii lui Frodo se aprinse o scăpărare sălbatică:

- Stai deoparte! Nu mă atinge! strigă el. E al meu, auzi? Dispari! Mâna i se îndreptă către mânerul săbiei. Dar în clipa următoare vocea i se schimbă. Nu, nu, Sam, spuse el cu tristețe. Dar trebuie să mă înțelegi. E povara mea, nimeni altcineva nu o poate purta. E prea târziu acum, Sam, dragul meu. Nu mă mai poți ajuta astfel încă o dată. Aproape că sunt de tot în puterea lui. Nu l-aș putea da altcuiva și dacă ai încerca să mi-l iei aș înnebuni de-a binelea.

Sam dădu din cap.

- Înțeleg, spuse. Da' știți, domnu' Frodo, m-am gândit că ne-am putea descotorosi de alte lucruri. De ce să nu ne ușurăm nițel povara? De-acum într-acolo ne îndreptăm cât de drept putem. Și arată spre Munte. N-are rost să luăm cu noi ce poate nu ne trebuie neapărat.

Frodo se uită din nou la Munte.

- Așa e, zise, n-o să avem nevoie de prea multe pe drumul ăla. Iar la capătul lui chiar de nimic.

Culese de pe jos scutul orcesc și-l aruncă cât colo, iar după aceea aruncă și coiful. Dezbracă mantia cenușie, desfăcu brâul greu, îl lăsă să cadă la pământ și, o dată cu el, și sabia cu teacă cu tot. Sfășie de tot pelerina neagră zdrențuită și o împrăstie peste tot.

- Poftim, n-o să mai fiu orc de-aici încolo, strigă el, și nu voi mai purta armă de nici un fel, nici măiastră, nici ticăloasă. N-au decât să vină să mă prindă, dacă asta vor!

Sam făcu același lucru și-și lepădă harnașamentul orcesc: din raniță scoase tot ce avea. Fiecare lucru în parte îi devenise drag oarecum, măcar pentru că le purtase cu sine atâta amar de drum și cu atâta trudă. Cel mai greu îi venea să se despartă de ustensilele de gătit. Ochii i se umplură de lacrimi la gândul că trebuia să le arunce.

- Vă mai amintiți de fleica aia de iepure, domnu' Frodo? Și de locșorul nostru sub malul ăla cald, în țara Căpitanului Faramir, ziua aia în care am văzut un olifant?

- Nu, mă tem că nu-mi amintesc, Sam. Adică, știu că toate astea s-au întâmplat, dar nu le pot vedea cu ochii minții. Nici gustul mâncării, nici mângâierea apei, nici susurul vântului, nici o amintire despre copaci sau iarbă sau flori, nici chipul lunii sau înfățișarea stelelor, nimic nu mi-a mai rămas. Stau despuiat în întuneric, Sam, și nici un vâl nu e între mine și roata de foc. Am început s-o văd și când sunt treaz, și tot restul pălește.

Sam se apropie de el și îi sărută mâna.

- Atunci, cu cât scăpăm mai repede de el, cu atât va veni mai iute vremea odihnei, spuse el împleticit, căci nu știa ce altceva mai bun să zică. Nu dregem nimic cu vorbă lungă, mormăi el ca pentru sine în timp ce strângea grămadă toate lucrurile pe care se hotărâse să le arunce. Nu voia să le lase la întâmplare în sălbăticie, ca să le poată vedea oricine. O fi furat hoțu' nostru zaua aia orcească, da' nu pupă el și sabie, spuse Sam. Labele alea ale lui și goale fac destul rău. Și să nu-l prind că-și găsește de lucru cu tigăile mele!

Cu aceste vorbe, duse tot calabălăcul la una dintre multele crăpături căscate, ce creștau pământul de-a lungul și de-a latul, și-l aruncă înăuntru. Zăngănitul prețioaselor lui crățiți atunci când se rostogoliră în scobitura întunecată răsună ca o toacă de moarte în inima sa.

Se reîntoarce la Frodo și din frânghia primită de la elfi tăie o bucată scurtă, cât să-i ajungă drept brăcinar stăpânului său, și cu aceasta îi legă strâns mantia în jurul mijlocului. Restul de frânghie îl încolăci cu grijă și-l vârî înapoi în raniță. În afară de frânghie, mai păstrase doar resturile de turtă, butelca de apă și pe Sting, care-i atârna de brâu; și ascunsă într-un buzunar al tunicii, aproape de piept, sticluța de la Galadriel și cutiuța pe care tot ea i-o dăduse în dar.

În sfârșit se întoarseră spre Munte și porniră într-acolo, nemaigândindu-se să se mai ascundă de aici încolo, ci depășindu-și toată oboseala și concentrându-și voința tot mai slabă într-o singură

direcție - aceea de a-și continua drumul. În întunecimea acelei zile lugubre, puține lucruri ar fi putut să-i descopere chiar și în acel meleag al veghii continue, decât doar dacă s-ar fi aflat aproape de ei. Dintre toți sclavii Seniorului întunecimii, numai nazgûlîi și aripile lor negre erau pe alte meleaguri, mânați de alte solii: se strânseseră departe, ca să umbrească înaintarea Căpitanilor Apusului, și într-acolo era îndreptat gândul întreg al Turnului Întunecimii.

În acea zi lui Sam i se păru că stăpânul său își găsisese puteri noi și era limpede că nu numai din pricină că se ușurase întrucâtva povara pe care o avea de purtat. În primele răstimpuri ale marșului lor, merseră mult mai departe și mai repede decât sperase el. Terenul era aspru, dușmănos, cu toate acestea înaintaseră mult și chiar și Muntele se apropiase. Dar, pe măsură ce ziua se sfârșea și prea de timpuriu lumina firavă începu să se stingă, Frodo prinse iar a merge cocârjat și se împiedica de parcă efortul ăsta înnoit risipise toată puterea pe care o mai avusese.

La ultimul popas, se prăbuși la pământ și spuse doar atât: „Mi-e sete, Sam”, după care nu mai scoase nici un cuvânt. Sam îi dădu bea o gură de apă, numai atât mai rămăsese, o gură. Pentru el însă nu mai era nici un strop; și când noaptea Mordorului se închise din nou peste ei, gândurile lui Sam fură năpădite de amintirea apei; și fiecare izvor sau pâraiaș sau fântână pe care le văzuse în viața lui, sub umbra verde a sălciiilor ori sclipind în soare, dansa și clipea în spatele pleoapelor închise, numai ca să-l chinuie pe el. Simțea noroiul răcoros în jurul degetelor în timp ce lipăia în Heleșteul din Lângă Ape împreună cu Jolly Cotton și Tom și Nibs și sora lor Rosie. „Dar asta a fost în urmă cu ani de zile, oftă el, și tare departe de-aici. Drumul înapoi, dacă este vreunul, trece pe lângă Munte.”

Neputând dormi, ținu sfat cu sine însuși. „Hai, hai, doar ne-am descurcat mai bine decât ai nădărdit, își spuse el cu hotărâre. Sau măcar a început bine. Aș zice că am făcut jumate de drum înainte să ne oprim. Încă o zi și-am ajuns.” La aceste vorbe, gândul se opri.

„Nu fi smintit, măi, Sam Gamgee, răspunse propria lui voce. N-o să mai meargă el încă o zi așa cum a mers, dacă-l mai țin puterile să se urnească vreun pic. Și nici tu nu mai poți merge multă vreme, dacă-i dai lui toată apa și aproape toată mâncarea.”

„Ba pot să merg mult și bine și voi merge.”

„Încotro?”

„Spre Munte, de bună seamă.”

„Și dup' aia, Sam Gamgee, dup' aia? Când ajungi acolo, ce-ai să faci? El n-o să poată face nimic de unul singur.”

Spre disperarea lui, Sam își dădu seama că nu avea răspuns la această întrebare. N-avea nimic limpede în cap. Frodo nu-i spusese prea multe despre misia lui, încât tot ce știa Sam era că Inelul trebuia cum-necum aruncat în foc. „Hăul de la Capătul Lumii, murmură el, amintindu-și de vechiul nume. Dacă stăpânul știe cum să-l găsim, e bine, pentru că eu nu știu.”

„Vezi? veni răspunsul. Totu-i fără rost. El singur a spus-o. Tu ești smintitul, cu nădejile și toate strădaniile tale. V-ați fi putut întinde pe jos și trece în lumea somnului amândoi de multe zile, dacă n-ai fi fost atât de îndărătnic. Da' tot o să muriți și încă și mai rău. Uite, chiar acu' te poți întinde aci jos și să dai naibii tot. Tot n-o să ajungeți în vârf.”

„Ba o să ajung dacă las totul în urmă, în afară de oase, spuse Sam. Și-o să-l duc și pe domnu' Frodo până sus, singur, chiar de-ar fi să-mi frângă spatele și inima. Așa că nu mă mai bate la cap!”

În acea clipă, Sam simți pământul de dedesubt că începe să se zguduie și auzi sau simți un huruit adânc și îndepărtat, ca un tunet întemnițat în străfund. O flamă scurtă și roșie licări sub nori și pieri. Nici Muntele nu avea somnul mai liniștit.

Și sosi și ultima parte a călătoriei spre Orodrúin și se dovedi un chin mai mare decât și-ar fi putut Sam imagina vreodată că ar putea îndura. Toate îl dureau și gura și gâttelejul i se uscaseră într-atât că nu mai putea înghiți nici măcar o bucată de mâncare. Întunericul nu se risipise, nu numai din pricina fumurilor Muntelui; ci și pentru că părea să se apropie o furtună, căci departe, spre sud-est, sub cerurile smolite scăpărau fulgere. Unde mai pui că văzduhul întreg era plin de fum; respirația le devenise dureroasă și grea, erau amețiți, se împiedicau și cădeau la tot pasul. Cu toate acestea, voința lor nu ceda, împingându-i mai departe.

Muntele se apropia tot mai mult, încât în curând, ridicând privirile, nu mai văzură altceva decât masivitatea lui: o masă de cenușă și scorie și stâncă arsă, din care un con cu pereți verticali se înălța spre nori. Înainte să se sfârșească amurgul acela lung cât întreaga zi și să coboare din nou noaptea cea adevărată, ajunseră târâș-grăpiș până la poalele muntelui.

Cu un suspin, Frodo se aruncă la pământ. Sam se așeză lângă el. Spre mirarea lui, se simțea

istovit, dar mai uşurat, şi capul parcă i se limpezise. Orice încleştare între gânduri dispăruse. Ştia care erau temeiurile disperării, dar nu voia să asculte de ele. Voinţa sa era neclintită, numai moartea putea s-o înfrângă. Nu mai simţea nici dorinţa, nici nevoia de a dormi, ci mai curând de a sta treaz. Ştia că toate şansele şi primejdiile se îndreptau acum către un singur punct: a doua zi avea să fie ziua de pe urmă, ziua ultimului efort al dezastrului, ultima răsufare.

Dar când avea să vină? Noaptea părea fără de sfârşit şi fără de timp, minutele cădeau moarte unul după altul, adăugându-se unor ore ce nu mai treceau, fără să aducă nici o schimbare. Sam chiar se întreba dacă nu cumva începuse o a doua întunecime, nicicând altă zi să se mai nască vreodată. Într-un târziu, căută mâna lui Frodo. Era rece, tremura. Stăpânul său tremura de frig.

- N-ar fi trebuit să las pătura acolo, murmură Sam; se întinse alături şi încercă să-l încălzească pe Frodo cu braţele şi trupul său.

Apoi îl cuprinse somnul şi lumina palidă a ultimei zile a căutării lor îi găsi unul lângă altul. Vântul se domolise cu o zi în urmă, când se mutase dinspre Apus, iar acum sufla tot mai aprig de la Miazănoapte; încet, lumina soarelui nevăzut se strecură în jos prin umbrele în care zăceau hobbiţii.

- Acum, înainte! Pentru ultima răsufare! spuse Sam, ridicându-se cu greu în picioare.

Se aplecă peste Frodo, trezindu-l încetişor. Frodo gemu; dar cu un mare efort de voinţă se ridică în picioare; apoi căzu înapoi în genunchi. Îşi îndreptă anevoie ochii spre costişele întunecate ale Muntelui Osândeii ce se înălţau în faţa lui, apoi, ca vai de el, prinse a se târî înainte în patru labe.

Sam se uită la el şi simţi cum îi plânge inima, dar nici o lacrimă nu se ivi în ochii lui uscaţi şi usturători.

- Am spus că o să-l car în cârcă, chiar de-ar fi să-mi frâng spinarea, murmură el, şi așa am să fac! Apoi îi strigă lui Frodo: Hai, domnu' Frodo! Nu-l pot duce eu, ca să vă ajut, da' atunci vă duc pe amândoi. Așa că, în picioare! Haideti, domnu' Frodo, dragu' meu! vă duce Sam în cârcă. Numa' să-i spuneți încotro s-o apuce, și vă duce.

Frodo i se aburcă în spinare, ținându-l ușor cu brațele pe după gât, dar strângându-și picioarele împrejurul mijlocului lui Sam, iar Sam se chinuie să se ridice în picioare; dar, după ce izbuti să facă acest lucru, spre mirarea lui povara i se păru ușoară dintr-o dată. Se temuse că abia dacă va avea destulă putere să-l ridice pe stăpânul său, unde mai pui că ar fi trebuit să îndure și înfiorătoarea greutate a blestematului acela de Inel. Însă nu era așa. Ori pentru că Frodo era vlăguit de îndelungile lui suferințe pricinuite de rana de cuțit și de otrava picurată în el, de amărăciune, teamă și rătăcirile departe de casă, ori poate că i se dăruise lui, acum la sfârșit, o putere neașteptată, fapt e că Sam îl ridică pe Frodo fără caznă mai mare decât i-ar fi cerut să ducă în cârcă un pui de hobbit, în hârjoanele copilărești de pe pajistile sau miriștile din Comitat. Trase adânc aer în piept și porni la drum.

Ajunseseră la poalele Muntelui în partea dinspre miazănoapte, oarecum către apus; acolo, coastele lungi și cenușii, chiar dacă povârnite, erau mai blânzi. Frodo nu scotea un cuvânt, încât Sam înainta cât putea de repede și fără altă călăuză decât voința de a urca, cât mai sus cu putință. Până îl va fi părăsit de tot puterile și voința. Urca trudit, mai sus, tot mai sus, luând-o ba la stânga, ba la dreapta, pentru a îmblânzi și mai mult clina; adeseori cădea în nas, ca până la urmă să ajungă să se târască asemenea unui melc doborât de povara din spinare. Și când voința nu mai reuși să-l împingă mai departe și mădularele se frânseră sub el, se opri și-l lăsă pe stăpân încet pe pământ.

Frodo deschise ochii și trase aer în piept. Aici sus putea respira mai ușor, căci se aflau deasupra miasmelor ce se învârtiseau și se târau la poale.

- Mulțumesc, Sam, spuse el într-o șoaptă hârșăită. Cât mai avem de mers?

- Nu știu, pentru că habar n-am încotro ne îndreptăm.

Se uită în urmă, apoi în sus; și se minună de cât de departe îi adusesese ultima sa strădanie. Muntele acela amenințător și singuratic păru-se mai înalt decât era. Abia acum își dădea Sam seama că era chiar mai puțin înalt decât trecătorile din Ephel Dúath pe care le urcase împreună cu Frodo. Umerii de la poale, din labirint de stânci și bolovani prăvăliți, se înălțau la mai bine de trei sute de picioare deasupra șesului, pentru ca mai sus de ei să se avânte încă pe jumătate atât de înalt conul central, ca un cuptor sau un coș uriaș, în vârful căruia era cocoțat un crater zimțat. Sam ajunsese la mijlocul bazei, învăluită în fum și umbră. Când se uită în sus, lui Sam îi veni să strige, numai că nu-l lăsa gâtulejul uscat; căci printre gheburile și umerii zimțuiți de deasupra lui văzu limpede, ca lumina zilei, o potecă, sau un drum. Urca asemenea unui brâu ce venea în pantă dinspre apus și șerpuia în jurul Muntelui până când, înainte de a face un cot, pierzându-se din vedere, atinge baza conului în partea dinspre răsărit.

Sam nu putea zări poteca imediat deasupra lui, unde era mai aproape, din pricina unui pripor abrupt ce pornea chiar de unde stătea el; dar bănuia că, dacă mai făcea un ultim efort și ajungea deasupra priporului, avea să dea în potecă. O geană de speranță se retrezi în el. Încă mai putea cuceri Muntele. „Te pomenești că poteca asta a fost anume pusă acolo! își spuse în sinea lui. Iar dacă n-ar fi acolo, ar trebui să mă recunosc înfrânt.”

Poteca nu fusese pusă acolo anume pentru Sam. N-avea de unde să știe că privea la Drumul lui Sauron, ce ducea de la Barad-dûr la Sammath Naur, Încăperile Focului. Ieșea din uriașa poartă apuseană a Turnului Întunecimii, traversa un hău adânc peste un pod lat de fier, intra în câmpie, străbătea o leghe întregă printre două genuni fumegânde, după care intra într-un lung drum pietruit în pantă, care urca Muntele pe latura sa dinspre soare-răsare. De acolo, înconjurând poalele vaste dinspre miazăzi spre miazănoapte, pătrundea, în cele din urmă, în partea de sus a conului, dar nu chiar prin craterul fumegând, ci mult mai jos, printr-o deschizătură întunecoasă, căscată spre răsărit, dând chiar spre Fereastra Ochiului, în fortăreața învăluită în umbre a lui Sauron. Adesea astupat sau năruit de revărsările din furnalele Muntelui, drumul era de fiecare dată dres și desfundat cu truda orcilor fără de număr.

Sam trase adânc aer în piept. Poteca era acolo, dar cum avea să urce priporul până sus la ea nu avea habar. Mai întâi să-și ușureze spinarea dureroasă. O vreme rămase întins pe jos, lângă Frodo. Tăceau amândoi. Încet, lumina deveni mai clară. Și deodată, fără să înțeleagă cum și de ce, Sam simți în el un imbold atât de puternic de parcă cineva i-ar fi spus: „Acum, acum, sau va fi prea târziu!” Își strânse puterile și se ridică în picioare. Părea că și Frodo simțise chemarea, căci se ridică cu greu în genunchi.

- O să mă târăsc, Sam, șopti el gâfâit.

Pas după pas, ca niște mici insecte cenușii, urcară târâș priporul. Când ajunseră la potecă, văzură că era un drum în toată legea, lat, pavat cu pietriș și cenușă bine bătătorită. Frodo se cațără pe drum și apoi, parcă împins de o forță nevăzută, se răsuci încet cu fața spre răsărit. În depărtare atârnav umbrele lui Sauron; însă o pală de vânt venită din lumea largă sau poate vreo mare tulburare dinlăuntrul lor făcu uriașa plapumă de nori să se învârtzească și să se deschidă preț de o clipă; și atunci zări Frodo, înălțându-se negre, mai negre și mai întunecoase decât umbrele vaste în mijlocul cărora se aflau, foșoarele nemiloase și coroana de fier a celui mai înalt turn al fortăreței Barad-dûr. Nu mai mult de o clipă se ivi, dar ca de la o fereastră nemăsurat de mare și de înaltă, o flacără roșie sfâșie văzduhul la miazănoapte, scăpărarea unui Ochi străpungător; în clipa următoare umbrele se închiseră la loc și cumplita vedenie dispăru. Ochiul nu era întors spre ei: ci privea către miazănoapte, acolo unde Căpitanii Apusului se apărau cu îndârjire, și-ntr-acolo era ațintită întreaga sa ticăloșie și tot într-acolo se îndrepta Puterea pentru a da lovitură de grație; dar lui Frodo îi fusese de-ajuns acea clipită îngrozitoare, pentru a se simți ca cineva lovit de moarte. Mâna lui căută lanțul atârnat în jurul gâtului.

Sam îngenunche lângă el. Firav, abia deslușindu-se, auzi șoapta lui Frodo:

- Ajută-mă, Sam! Ajută-mă, Sam! Ține-mi mâna! N-o pot opri. Sam apucă ambele mâini ale stăpânului său și le lipi una de alta, palmă în palmă, și le sărută; apoi le strânse cu blândețe într-ale sale. Și brusc îl trăsni gândul: „Ne-a dibuit! Am fost dați în vileag sau vom fi, în curând. Acum, Sam Gamgee, acum e sfârșitul sfârșitului.”

Îl aburcă din nou pe Frodo în spinare, trăgându-i mâinile în jos pe pieptul său și lăsându-i picioarele să se bălângăne. Își lăsă capul în piept și se urni mai departe pe drumul care urca. Nu era un drum chiar atât de ușor precum păru-se la început. Din fericire, focurile care se revărsaseră în acele răscoliri văzute de Sam din Cirith Ungol aleseseră mai cu seamă pantele apusene și sudice, încât drumul pe această parte nu era blocat. Dar în multe locuri se năruise sau era brăzdat de căscături largi. O vreme urca spre răsărit, ca apoi să facă un cot strâns, să se întoarcă îndărăt și s-o apuce spre apus. Acolo unde era cotul, era despicat adânc de un stei de stâncă vârstată, surpată cine știe când din cuptoarele Muntelui. Gâfâind sub povara sa, Sam urmă cotul drumului; și tot atunci zări, cu coada ochiului, preț de o fracțiune de secundă, ceva care cădea de pe stei, ca o bucătică de piatră neagră rostogolită la trecerea lui.

O greutate neașteptată îl izbi și Sam căzu în nas, zdrelindu-și dosul mâinilor care încă mai țineau încheștate mâinile stăpânului său. Și atunci înțelese ce s-a întâmplat, căci, cum zăcea el întins pe jos, auzi deasupra sa o voce pe care o ura din tot sufletul.

- Sstăpân rău! sâsâi aceasta. Sstăpân rău ne păcălește; păcălește pe Ssméagol, *gollum*. Nu pe-acolo trebuie sss-o apuce. Nu trebuie sssă-i facă rău Neprețuitului. Dă-l lui Ssméagol, da, dă-ni-l

nouă! Dă-ni-l nouă!

Cu o smucitură violentă, Sam se ridică de pe jos. Își smulse sabia din teacă; dar nu putea face nimic, Gollum și Frodo erau înlănțuiți unul de altul. Gollum trăgea de stăpânul său, încercând să ajungă la lanț și la Inel. Era poate singurul lucru care ar fi putut retrezi jarul aproape stins din inima și voința lui Frodo. Se împotrivi cu o furie neașteptată, care-i ului în egală măsură pe Sam și pe Gollum. Chiar și așa, lucrurile ar fi putut să aibă o cu totul altă întorsătură, dacă Gollum însuși ar fi rămas neschimbat; dar căile îngrozitoare numai de el știute, pe care le bătuse de unul singur, flămând și însetat, împins de o dorință devoratoare și de o spaimă cumplită, îl însemnaseră cu urme dureroase. Era o creatură sfrijită, suptă de foame, scheletică, numai oase și piele ca de ceară, lipită pe hârca lui de cap. În ochi îi ardea o flacără sălbatică, dar puterea de altădată din mâinile lui apucătoare nu mai era în stare să vină în ajutorul răutății sale. Astfel că Frodo îl îmbrânci cât colo și se ridică în picioare, tremurând tot.

- Jos, jos! găfâi el, ducându-și mâna la piept pentru a o încleșta pe Inelul ascuns sub tunica de piele. Jos, târâtură ce ești, și piei din calea mea! Vreamea ta s-a sfârșit. Nu mă mai poți trăda, nu mă mai poți răpune.

Și dintr-o dată, ca demult, sub streșină crestei Emyrn Muil, Sam avu în fața ochilor o altă înfățișare a acestor doi vrăjmași, o formă târătoare, aproape doar umbra unei ființe vii. O creatură dărâmată și înfrântă pe de-a-ntregul, dar încă plină de o poftă și o furie hidoase; în fața ei, o figură dârză, neîngăduind mila, înveșmântată în alb, dar ținând la piept o roată de foc. Și din acea roată se auzi o voce poruncitoare:

- Piei și nu mă mai tulbura! Dacă mă mai atingi vreodată vei fi tu însuși azvârlit în Focul Osândeii.

Forma târătoare se dădu îndărăt și-n ochii lui clipitori se putea citi groaza, dar și o dorință nestinsă.

Nălucirea însă dispăru și Sam îl văzu pe Frodo stând cu mâna la piept, cu respirația întretăiată, iar pe Gollum la picioarele lui, în genunchi și cu labele lui mari rășchirate pe pământ.

- Atenție, stăpâne! strigă Sam. O să sară! Făcu un pas înainte, roti sabia și-l îmboldi pe Frodo: Iute, stăpâne! Înainte! Mergeți înainte! Nu mai pierdeți vremea. Lăsați-l pe mâna mea. Mergeți!

Frodo se uită la el ca la cineva aflat la mare depărtare.

- Da, trebuie să merg înainte, spuse. Cu bine, Sam! Acesta e sfârșitul, iată. Pe Muntele Osândeii va cădea osânda. Cu bine!

Se răsuci și porni mai departe, cu pas încet, dar cu capul drept, pe potecă în sus.

- Iaca! făcu Sam. Acu' ai să ai cu mine de furcă!

Sări înainte cu sabia pregătită pentru luptă. Dar Gollum nu se repezi la el. Ci se trânti la pământ și scânci.

- Nu ne ucide, se văicări el. nu ne face rău cu lama urâcioasă și nemiloasă! Lassă-ne ssă trăim, da, ssă mai trăim un pic. Pierduți, pierduți! Ssuntem pierduți. Și când Neprețuitul piere, o ssă murim și noi, da, murim în colb. Își zgârci degetele lungi și descârnate în cenușa drumului. O ssă murim în colb! sâsâi el.

Mâna lui Sam șovăi. Drept ar fi să răpună jivina asta trădătoare și ucigașă, drept și meritat cu vârf și îndesat; și totodată cel mai sigur lucru pe care-l putea face. Dar ceva din adâncul inimii lui îl reținea: nu putea lovi ființa asta căzută în colb, pierdută, sfârșită, mizerabilă. El însuși purtase Inelul, chiar dacă pentru scurt timp, și acum înțelegea întrucâtva agonia din mintea rătăcită și trupul descârnat ale lui Gollum, căzut în sclavia Inelului, neînstare să mai găsească vreodată pace sau ușurare câte zile va mai avea. Dar Sam nun avea cuvinte pentru ceea ce simțea.

- Ah, blestemat să fii, împuțiciune ce ești! pufni el. Pleacă! Hai, cară-te! N-am încredere în tine nici de-ar fi să te fac chisăliță; așa că valea, hai! Altfel o să-ți fac rău, da, cu lamă urâcioasă și nemiloasă.

Gollum se ridică în patru labe, se dădu îndărăt câțiva pași și apoi se răsuci pe călcâie și când Sam dădu să arunce-n el cu o piatră, fugi pe potecă la vale. Sam nu-l mai luă în seamă, căci deodată își amintise de stăpânul său. Se uită pe potecă în sus, dar nu-l zări. O apucă la deal cât îl țineau puterile de repede. Dacă s-ar fi uitat în urmă, poate că l-ar fi văzut pe Gollum, nu prea departe în vale, cum se întorcea și, cu o sclipire sălbatică de nebulie în ochi, urcă înapoi, iute, dar ferit și furișat, o umbră care

abia se deslușea printre pietre.

Poteca urca tot mai sus. Curând făcu din nou un cot; de acolo, apucând-o pentru ultima oară către răsărit, tăia fața conului și ajungea la intrarea întunecată din coasta Muntelui, poarta către Sammath Naur. În zare, înălțându-se spre zenitul de la miazăzi, Soarele străpungea fumurile și aburii și lucea amenințător, un disc roșu-stins și încețos; însă jur-împrejurul Muntelui, Mordorul se întindea ca un pământ mort, tăcut, învăluit în umbre, ca în așteptarea unei lovituri îngrozitoare.

Sam ajunse la deschizătura aceea larg deschisă și privi înăuntru. Era întuneric și cald acolo, și o huruială adâncă făcea aerul să tremure.

- Frodo! Stăpâne! strigă el.

Nici un răspuns. Sam rămase nemișcat, doar inima îi bătea cuprinsă de spaime teribile, apoi se repezi înăuntru. O umbră îl urmă.

La început nu văzu nimic. Mânat de marea nevoie în care se afla, scoase încă o dată din sân sticluța lui Galadriel, dar aceasta abia dacă luci în mâna lui tremurătoare, fără să arunce nici măcar o rază de lumină în întunecimea aceea sufocantă. Sam ajunsesse în chiar inima regatului lui Sauron și în cuptoarele unde fusese făurită străvechea lui Putere, cea mai mare de pe Pământul de Mijloc; orice altă putere era îngenucheată aici. Plin de teamă, Sam făcu câțiva pași nesiguri în întuneric și deodată țâșni în sus un fulger roșu, izbind tavanul înalt și întunecat. Și atunci văzu Sam că se afla într-o peșteră lungă, sau poate un tunel ce sfredelea conul fumegător al Muntelui. Dar nu departe de locul în care se afla el, podeaua și pereții de ambele părți erau despicați de o fisură neînchipuit de mare prin care venea pojarul acela roșu, acum țâșnind în sus, acum stingându-se în întunericul din afund; și în tot acest timp se auzeau un freamăt și-un zbucium ca de mașinării uriașe care vibrau și trudeau.

Lumina țâșni din nou, și acolo, chiar pe buza prăpastiei, chiar la Hăul de la Capătul Lumii, stătea Frodo, desenându-se negru pe strălucirea aceea roșie, încordat, drept în picioare, dar parcă preschimbat în stană.

- Stăpâne! strigă Sam.

La acest strigăt, Frodo tresări și începu să vorbească, cu voce limpede, chiar așa, cu voce atât de limpede și de puternică, cum lui Sam nu-i mai fusese niciodată dat să audă ieșind din gura lui. Și vocea aceasta se înalță peste freamătul și zbuciumul Muntelui Osândeii, răsunând în boltă și pereți.

- Am venit, spuse el. Dar nu doresc să fac ceea ce am venit aici să fac. Nu voi face această faptă. Inelul este al meu!

Și dintr-o dată, când și-l puse pe deget, dispăru din fața ochilor lui Sam. Lui Sam i se opri respirația în piept, dar n-avu vreme să strige, căci în acea clipă se petrecură mai multe lucruri deodată.

Ceva îl lovi cu violență pe Sam în spate, picioarele îi fugiră de pe pământ și zbură cât colo, izbindu-se cu capul de podeaua de piatră, atunci când o formă întunecată sări peste el. Sam rămase nemișcat și preț de o clipă totul se întunecă în mintea lui.

Iar departe de acolo, când Frodo și-a pus Inelul pe deget și a hotărât că era al lui și numai al lui, și a făcut asta în Sammath Naur, în chiar inima regatului, stăpânul acestuia, Puterea din Barad-dûr s-a cutremurat și Turnul s-a scuturat din temelii și până la mândra și neîndurătoare sa coroană. Seniorul Întunecimii și-a dat seama existența lui, și Ochiul lui, care străpungea toate umbrele, privi peste câmpie la ușa aceea pe care tot el o făcuse; și nesăbuinta sa i se dezvălui în întreaga ei grozăvenie într-o străfulgerare orbitoare, și atunci abia pricepu șiretlicurile dușmanilor săi. Furia îi izbucni într-un foc pârjolitor, dar teama lui se înalță ca o mare de fum negru ce sta să-l înece. Căci înțelese în ce pericol de moarte se afla și cât de subțire era firul de care se mai agăța soarta lui.

Mintea lui se scutura de toate șireteniile și plasele de teamă și trădare, de toate vicleniile și războaiele pe care le urzise; și regatul său fu străbătut de o zguduire, sclavii săi se pierdură cu firea, armile sale se opriră locului, iar căpitaniii lui, împietriți deodată și neputincioși, șovăiră și se lăsară pradă disperării. Căci Puterea îi uitase. Întreaga ei putere și mintea ei întregă, care-i mânuise și-i mânase până atunci, se năpustiseră cu o forță copleșitoare asupra Muntelui. La porunca Seniorului, nazgûlii, Duhurile Inelului, se rotiră scoțând țipete sfâșietoare, zburară într-un ultim zbor disperat, mai iute ca vântul și, cu bătăi furtunoase din aripi, se repeziră spre miazăzi, asupra Muntelui Osândeii.

Sam se ridică în picioare. Era amețit și sângele ce-i țâșnea din cap îi picura în ochi. Făcu pe bătăie câțiva pași înainte și atunci văzu un lucru ciudat și cumplit. La marginea prăpastiei, Gollum se lupta ca un nebun cu un dușman nevăzut. Se clătina încoace și-ncolo, acum atât de aproape de buza hăului, încât aproape că se prăvăli înăuntru, acum retrăgându-se, căzând la pământ, ridicându-se, căzând iar. Și în tot acest timp sâsâia fără să scoată un cuvânt.

Focurile de dedesubt se stârniră mânioase, lumina roșie străluci și întreaga peșteră fu năpădită de străluminare orbitoare și mare fierbințeală. Brusc, Sam văzu cum degetele lungi ale lui Gollum se trag în sus spre gura acestuia; colții lui albi luciră și apoi clănțaniră când se încleștară. Frodo scoase un țipăt și iată-l acolo, căzut în genunchi, la marginea genunei. Iar Gollum, dansând ca nebun, ridică că în sus Inelul, în cercul căruia încă mai stătea înfipt un deget. Inelul lucea acum ca și când cu adevărat fusese făurit din foc viu.

- Neprețuitul, neprețuitul, neprețuitul! strigă Gollum. Neprețuitul meu! Ah, Neprețuitul meu!

Și cu aceste vorbe, tocmai când ochii îi erau îndreptați în sus pentru a se desfăta cu trofeul, pași mult prea departe, calcă în gol, se legănă o clipă pe margine și, cu un țipăt sfâșietor, se prăbuși. Din adâncuri mai răzbătu un ultim *neprețuit* văitat și dus a fost.

Un vuiet și o mare învâlmășeală de zgomote urmară. Focuri izbucniră, repezindu-se spre tavan și lingându-l cu limbile lor. Pulația din adânc deveni un tumult asurzitor și Muntele se zgudui. Sam fugi la Frodo, îl culese de pe jos și-l cără la intrare. Și acolo, pe pragul întunecat al Încăperilor Focului, mult deasupra câmpiilor Mordorului, o asemenea minune și groază puse stăpânire pe el, încât rămase nemișcat, uitând de orice altceva, holbându-se doar, ca împietrit.

Căci i se năzări că vede un nor ca o vâltoare și în mijlocul lui, turnuri și bastioane înalte cât munții, durate pe un urieșesc munte-tron, deasupra unor genuni de necuprins; curți și donjoane mărețe, temnițe fără ochi, cu pereții netezi și abrupti precum stâncile și porți de oțel și adamant, stând căscate; și toate acestea pieiră în clipa următoare. Turnurile se năruiră, munții alunecară; pereții se prăbușiră și se topiră, făcându-se praf și pulbere; coloane imense de fum și aburi se învârtejiră spre tării, tot mai sus, până când se răsturnară ca un val gigantic, a cărui creastă dezlănțuită se învâltuci și se năpusti înspumată peste pământuri. Și abia atunci se auzi un uruit răzbind de la acea depărtare, care creșcu până se preschimbă într-un bubuit și un muget asurzitor; pământul se cutremură, câmpia se umflă și crăpă și Orodruin se clătină din temelii. Focul țâșni din creștetul său crăpat. Cerurile izbucniră în tunete și fulgere le brăzdară. Asemenea unor bice șfichiuitoare se abătură torentele de ploaie neagră. Și în miezul furtunii, cu un strigăt ce sfredeli toate celelalte sunete și sfâșie norii, se iviră nazgûlii, zburând ca niște săgeți aprinse, dar prinși în năruirea sălbatică a munților și a cerului, hârcăiră, se veștejiră dintr-o dată și pieiră.

- Ăsta-i sfârșitul, Sam Gamgee, spuse o voce de lângă el.

Era Frodo, palid, tras la față, dar el, cel dintotdeauna; și în ochii lui se citea liniștea, nicidecum voință încleștată sau nebulie, sau spaimă. Povara îi fusese luată. Era stăpânul iubit din dulcile zile din Comitat.

- Stăpâne! strigă Sam, căzând în genunchi.

În toată acea năruire a lumii, el se lăsă preț de o clipă copleșit de bucurie, de o bucurie imensă. Gata cu povara. Stăpânul său era salvat; își revenise în fire. Abia atunci observă Sam mâna schilodită și sângerândă.

- Ah, biata mână, domnu' Frodo! Și n-am nimic cu ce s-o leg sau s-o oblojesc. Mai bine îi dădeam o mână întregă de-a mea. Da' acu' s-a dus, gata, pentru totdeauna.

- Da, spuse Frodo. Dar, Sam, îți amintești ce-a spus Gandalf: „Chiar și Gollum poate să mai aibă ceva de făcut?” Dacă n-ar fi fost el, n-aș fi putut nimici Inelul. Căutarea noastră ar fi fost în zadar sau s-ar fi sfârșit cum nu se putea mai prost. Așa că, hai să-l iertăm! Căci Căutarea a fost împlinită și acum totul s-a sfârșit. Mă bucur că ești aici cu mine. Aici, la capătul tuturor lucrurilor, Sam.

IV

Câmpia Cormallen

Peste tot, în jurul dealurilor și al colinelor, armile Mordorului se dezlănțuiseră. Căpitanii Apusului erau înghițiți ca de o mare tot mai întinsă. Soarele lucea roșu și sub aripile nazgûliilor,

umbrele morții cădeau întunecate asupra pământului. Aragorn stătea sub stindardul său, tăcut, încruntat, ca cineva pierdut în gânduri la lucruri de mult petrecute sau de departe; însă ochii lui luceau asemenea stelelor ce strălucesc tot mai luminoase pe măsură ce noaptea se adâncește. În vârful colinei stătea Gandalf, alb, rece, fără ca vreo umbră să coboare asupra lui. Atacul celor din Mordor se abătuse asemenea unui val asupra colinelor asediate și vocile vuiiau ca o maree prin zăngănitul armelor și prăpădul armiiilor.

Ca și când o vedenie neașteptată apăruse în fața ochilor lui, Gandalf tresări; se răsuci și privi spre miazănoapte, unde cerurile erau luminate și senine. Apoi își ridică brațele și strigă cu voce tare ce acoperi larma: *Vin Vulturii!* Și multe glasuri răspunseră cu strigăt: *Vin Vulturii! Vin Vulturii!* Oștirile Mordorului priviră la cer, întrebându-se ce putea să însemne asta.

Și iată-i venind pe Gwaihir, Seniorul Vânturilor, și pe fratele său, Landroval, cel mai mareț dintre Vulturii de la Miazănoapte, cel mai puternic dintre urmașii bătrânului Thorondor, care-și durase cuiburile pe țăncurile de neajuns ale Munților Încercuitori, în vremurile de început ale Pământului de Mijloc. În urma celor doi, în șiruri lungi și iuți, veneau toți vasalii lor din munții nordici, mânați încă și mai repede de vântul ce sufla tot mai tare. Se năpusteau drept asupra nazgûlilor, lăsându-se să cadă dintr-o dată din tăria văzduhului, și iureșul aripilor largi era ca o furtună atunci când treceau pe deasupra.

Dar nazgûlul se răsuciră în zbor și se depărtară iute, dispărând în umbrele Mordorului, căci din Turnul Întunecimii auziseră un strigăt cumplit și neașteptat; și în tot aceeași clipă, armile Mordorului se cutremurară, îndoiala le cuprinse ca un clește inimile, hohotele de râs se stinseră, mâinile prinseră a le tremura și picioarele să li se înmoaie. Puterea care îi mânase și îi umpluse de ură și furie șovăia, voința sa îi părăsise; și acum, privind în ochii dușmanilor lor, văzură o lumină de moarte și frica li se cuibări în suflete.

Dar Căpitanii Apusului izbucniră în strigăte, căci inimile lor se umpleau de o nădejde nouă în mijlocul acelei întunecimi și de pe dealurile asediate, cavalerii Gondorului, Călăreții din Rohan, dunedainii de la Miazănoapte, companiile umăr la umăr se avântară asupra dușmanilor care pregetau, străpungând învâlmășeala cu sulitele lor neiertătoare. Gandalf însă își înalță iarăși brațele și încă o dată strigă cu glas limpede:

- Opriți, oameni ai Apusului! Opriți și așteptați. Acesta este ceasul osândeii.

Și chiar în timp ce el rostea aceste vorbe, pământul se hurducă sub picioarele lor. Apoi, înalțându-se cu repeziciune, mult deasupra Turnurilor Porții Negre și a munților, o întunecime uriașă țâșni spre țăriile cerului, scăpărând cu limbi de foc. Pământul gemu și se cutremură. Turnurile Colților se clătinară, se frânseră și se prăvăliră la pământ; puternicul parapet se năru; Poarta Neagră se făcu fărâme-fărâmițe; și de la mare depărtare, întâi surd, apoi din ce în ce mai puternic, crescând către nori, răsună un duruit ca un bubuit de tobe, un vuiet, o rostogolire clocotitoare de vuiet hârâitor.

- S-a sfârșit cu regatul lui Sauron! spuse Gandalf. Purtătorul Inelului și-a împlinit Căutarea.

Și privind către miazăzi, către Țara Mordor, Căpitanilor Apusului li se păru că o formă de umbră nemaipomenit de mare se înalță neagră peste giulgiul norilor de nepătruns, încoronată cu fulgere, umplând tot cerul. Și crescând acoperea întreaga lume, întinzând către ei o mână enormă și amenințătoare, o mână cumplită însă neputincioasă, căci tocmai când se lăsa asupra lor, un vânt mare o luă cu sine, împrăștiind-o în cele patru zări și spulberând-o; și deodată se lăsă liniștea.

Căpitanii își plecară capetele și când iar și le ridicară, ce să vezi! dușmanii lor fugeau carencotro și oștirile Mordorului se spârctău precum colbul în vânt. Și așa cum furnicile o apucă razna, fără să știe încotro și de ce, și pier de slăbiciune, atunci când moartea lovește matca umflată ce sălășluiește în mușuroiul lor colcăitor și le ține pe toate sub stăpânirea sa, la fel și creaturile lui Sauron, orci sau căpăuni sau fiare înrobite prin vrajă, alergau acum buimace încoace și-ncolo; unele se înjunghiau singure, altele se azvârleau în genuni sau fugeau cu vaiet ca să se ascundă în gropelnițe și vâgăuni întunecoase, unde nu pătrundea lumina, departe de orice speranță. Iar oamenii din Rhún și Harad, Răsăritenii și Sudiștii, văzură cum s-a abătut prăpădul asupra războiului lor și cum se înalță gloria și slava Căpitanilor Apusului și cei care se aflau de cea mai multă vreme în cea mai adâncă înrobire ticăloșită și care urau Apusul, dar în același timp erau mândri și temerari, își strânseseră acum rândurile pentru a mai da o ultimă bătălie disperată. Cei mai mulți însă o rupseră la fugă spre răsărit, cât de iute îi țineau puterile; iar alții își azvârliră la pământ armele, cerșind îndurare.

Și atunci Gandalf, lăsând în seama lui Aragorn și a celorlalți seniori grija bătăliei și comanda oștilor, strigă de pe vârful dealului; și la el coborî marețul vultur, Gwaihir, Seniorul Vânturilor, și se

lăsă jos în fața lui.

- De două ori m-ai purtat, Gwaihir, prietene, spuse Gandalf. Mai poartă-mă și a treia oară, dacă nu ți-e cu supărare. Nu mă vei simți drept o povară mai mare ca atunci când m-ai purtat din Zirak-Zigil unde s-a prefăcut în scrum vechea mea viață.

- Te-aș purta oriîncotro ai vrea, chiar de-ar fi să fii durat cu piatră, răspuse Gwaihir.

- Atunci vino și să vină și fratele tău cu noi și încă altul din seminția voastră, care-i mai iute. Căci ne trebuie iuțeală mai dihai ca a oricărui vânt, pentru a o lua înaintea aripilor nazgûlilor.

- Suflă vântul de la Miazănoapte, dar noi o să-l întrecem, spuse Gandalf.

Și-l luă pe sus pe Gandalf și porni în grabă către miazăzi și cu el zburară Landroval și Meneldor, cel tânăr și iute de aripă. Și trecură ei în zbor peste Udún și Gorgoroth și văzură sub ei întregul meleag căzut în ruină și răscolit și în fața lor Muntele Osândeii arzând, scuiându-și focul în afară.

- Mă bucur că ești aici cu mine, spuse Frodo. Aici, la capătul tuturor lucrurilor, Sam.

- Da, sunt cu domnia voastră, stăpâne, zise Sam, așezându-i cu blândețe mâna rănită pe pieptul său. Și domnia voastră e cu mine. Și călătoria s-a sfârșit. Da' după ce-am bătut atâta cale, nu vreau încă să mă dau bătut. Nu prea îmi stă în fire, dacă mă-nțelegeți.

- Poate nu ți-o sta, Sam, dar așa-s lucrurile pe lume. Nădejdele mor. Sfârșiturile vin. Nu ne-a mai rămas decât puțin de așteptat. Suntem pierduți între ruine și prăbușiri, n-avem scăpare.

- Așa o fi, stăpâne, da' măcar să ne depărtăm nițeluș de cotlonul ăsta primejdios, de la Hăul ăsta al Capătului Lumii, dacă așa s-o fi numind. Nu-i așa că putem face asta? Haideți, domnu' Frodo, să coborâm măcar potecuța asta!

- Bine, Sam, bine. Dacă tu vrei să mergem, eu te însoțesc.

Se sculară de pe jos și porniră încet la vale, pe poteca șerpuită; și în timp ce ei se îndreptau spre poalele hurducătoare ale Muntelui, un fum și un abur mare izbucniră din Sammath Naur și o latură a conului se despica și o uriașă revărsare de foc prinse a se rostogoli în cascade dudioare pe povârnișurile răsăritene ale muntelui.

Frodo și Sam nu puteau merge mai departe. Ultima fărâmă de putere a minții și trupului se risipea cu repeziciune. Ajunseseră la micul colnic de cenușă de la poalele Muntelui; dar de acolo nu mai era scăpare. Se preschimbase într-o insulă și chiar și ea avea să piară curând în măcinarea Orodrúinului. Peste tot în jur, pământul se crăpa și din genuni și hăuri adânc căscate se vălăuceau în sus nori de fum și abur. În urma lor, Muntele se zvârcolea. Fisuri uriașe se deschideau în coastele sale. Râuri de foc se scurgeau încet către ei de-a lungul pantelor. Curând aveau să fie înghițiți. Și peste toate cădea o ploaie de cenușă fierbinte.

Se opriră; și Sam mângâie mâna stăpânului său, pe care încă o mai ținea într-a sa. Oftă.

- În ce poveste grozavă ne-am băgat, domnu' Frodo, ce ziceți? spuse el. Ce n-aș da s-o aud povestită de cineva. Credeți oare că o să se spună ceva de soiul ăsta: *Și acum începe povestea lui Frodo cel cu Nouă Degete și Inelul Osândeii?* Și-atunci toți or să tacă, așa cum am tăcut noi în Vâlceaua Despicață, când ne-au spus povestea lui Beren Ciungul și Nestemata cea Mare. Ce mi-ar plăcea s-o aud! Și mă-ntreb cum o să fie mai departe, după partea cu noi.

În timp ce vorbea astfel, pentru a ține teama deoparte până în ultima clipă, ochii săi stăteau ațintiți către miazănoapte, către miazănoapte în chiar ochiul vântului, unde cerul, la depărtarea aceea mare, era senin. Căci pala rece, care se preschimba într-o adevărată furtună, alunga întunericul și pacostea norilor.

Și astfel s-a făcut că i-a zărit Gwaihir, cu ochii lui ageri și departe-văzători, pe când cobora pe suflarea vântului sălbatic și, înfruntând marea primejdie a cerurilor, se roti în văzduh: două siluete mici și întunecate, pierdute mână în mână pe un colnic, în vreme ce lumea se zguduia sub ei și se căsca și râuri de foc se tot apropiu. Și în timp ce, dibuindu-i, se abătea în jos, îi văzu căzând, vlăguiți de tot, sau poate înecați de fum și doborâți de dogoare, sau poate răpuși în cele din urmă de disperare, ferindu-și ochii din calea morții.

Zăceau unul lângă altul; și Gwaihir se repezi în jos la ei, urmat cu repeziciune de Landroval și Meneldor cel iute de aripă; și ca într-un vis, neștiind ce soartă se abătuse asupra lor, peregrinii fură înălțați în văzduh și purtați departe de întunecime și de foc.

Când se trezi, Sam descoperi că zăcea într-un pat moale, dar deasupra lui se legănau alene ramuri mari de fag, prin ale căror frunze tinere scliffea soarele, verde și auriu. Iar aerul era plin de tot felul de miresme dulci.

Își amintea de mirosul acesta: era aroma din Ithilien. „Bată-mă să mă bată! murmură el în sinea lui. Cât oi fi dormit?” Căci aroma îl dusesse înapoi la ziua în care aprinsese micul său foc sub malul însorit și preț de o clipă tot ceea ce se petrecuse de atunci îi pieri din amintirea vie. Se întinse, inspiră adânc. „Măiculiță, ce vis am avut! Bine că m-am trezit!” Se ridică în capul oaselor și atunci îl văzu pe Frodo întins lângă el, dormind în pace, cu o mână sub cap iar cealaltă odihnind pe cuvertură. Era mâna dreaptă, de la care lipsea degetul mijlociu.

În acea clipă memoria îi reveni pe de-a-ntregul și Sam strigă în gura mare:

- N-a fost vis! Atunci unde suntem?

- În țara Ithilien, vorbi o voce blândă din spatele lui, în grija Regelui care vă așteaptă.

Și zicând aceasta, Gandalf veni în fața lui, înveșmântat în alb, cu barba lucind ca neaua albă în scâpărările printre frunze ale razelor soarelui.

- Ei, jupâne Sam cel Înțelept, cum te simți?

Dar Sam căzu la loc pe pat, holbându-se cu gura căscată și, pradă în același timp uluiei și unei bucurii fără margini, nu fu în stare să răspundă imediat. Într-un târziu suspină.

- Gandalf! Te credeam mort! Dar și pe mine m-am crezut mort. Oare tot ce-i trist se dovedește neadevărat până la urmă? Ce s-a întâmplat cu lumea largă?

- O mare Umbră s-a risipit, spuse Gandalf și izbucni în râs, și hohotul lui era ca un cântec sau ca apa pe pământul pârjolit; și auzindu-l, lui Sam îi veni deodată în gând că nu mai auzise râset, acel sunet curat al veseliei adevărate, de atât de multe zile că le pierduse șirul. Picura în urechile lui precum ecoul tuturor bucuriilor pe care le cunoscuse vreodată. El însă izbucni în plâns. Ca apoi, asemenea unei ploii dulci ce se lasă dusă de vântul primăverii, după care soarele străluce cu și mai multă putere, lacrimile lui se zvântară și râsul îi gâlgâi în gâtlej și, râzând, Sam sări jos din pat.

- Cum mă simt? strigă el. Păi nu prea știu cum să spun. Mă simt, mă simt - își flutură mâinile în aer - mă simt ca primăvara după iarnă și ca soarele pe frunze; și ca surlele, și harfele, și ca toate cântecele pe care le-am auzit în viața mea! Se opri din vorbit, se răsuci către stăpânul său. Dar cum e domnu' Frodo? întrebă el. Nu-i păcat de biata lui mână? Da' nădăjduiesc că altfel se simte bine. A avut multe de îndurat.

- Da, altfel mă simt bine, zise Frodo ridicându-se în pat și izbucnind și el în râs. Am adormit la loc tot așteptându-te, Sam, somnorosule. M-am trezit devreme azi-dimineață, acum trebuie că s-a făcut de amiază.

- Amiază? se miră Sam, încercând să socotească în mintea lui. În ce zi la amiază?

- Ziua a paisprezecea a Noului An, zise Gandalf, sau, dacă vrei, a opta zi a lui aprilie, după numărătoarea din Comitat Martie (sau Rethe avea treizeci de zile în Calendarul din Comitat, *n. aut.*). Dar în Gondor Anul Nou va începe de-acum încolo, pe douăzeci și cinci martie, ziua în care a căzut Sauron și când ați fost scoși din mijlocul focului și aduși Regelui. El v-a îngrijit și acum vă așteaptă. Veți mânca și bea împreună cu el. Când sunteți gata, vă voi duce la el.

- Regele? făcu Sam. Ce rege, și cine e?

- Regele Gondorului și Senior al Meleagurilor Apusene, răspunse Gandalf; și și-a luat înapoi întregul său regat de demult. În curând se va duce să fie încoronat, dar acum vă așteaptă pe voi.

- Ce să purtăm? întrebă Sam; căci nu zărea decât vechile și rufoasele lor veșminte, cele pe care le purtasera în timpul călătoriei; acum zăceau împăturite pe podea, lângă pat.

- Veșmintele pe care le-ați purtat tot drumul până în Mordor, spuse Gandalf. Chiar și zdrențele orcești ce le-ai avut pe tine, Frodo, în Tărâmul Negru, chiar și acelea. Nici mătășurile sau pânzeturile, nici armurile sau blazoanele nu ar putea fi mai de preț. Dar poate că mai târziu o să vă găsec niște straie mai bune.

Își întinse mâinile spre ei și ei văzură că una dintre ele strălucea cu Lumină.

- Ce-ai acolo? strigă Frodo. Nu cumva...?

- Ba da, v-am adus cele două comori ale voastre. Au fost găsite la Sam, când ați fost salvați. Darurile de la Lady Galadriel: sticluța ta, Frodo, și cutiuța ta, Sam. Cred că vă veți bucura să le aveți din nou întregi și nevătămate.

După ce se spălară și se îmbrăcară, și după ce luară un prânz frugal, hobbiții îl urmară pe Gandalf. Ieșiră din crângul de fagi în care dormiseră și pășiră pe o pajiște lungă și verde, scăldată de soare și mărginită de copaci semeți, cu frunza închisă la culoare și flori purpurii. Dincolo de ei se auzea zvonul unei căderi de apă, iar prin dreptul lor între maluri înflorite curgea un pârâiaș, până la un luminiș, aflat la capătul pajiștii, și de acolo intra sub bolta copacilor printre ale căror trunchiuri se

zărea în depărtare sclipirea apei.

Ajungând la luminiș, văzură cu uimire că acolo stăteau cavaleri în zale lucitoare și străjeri înalți îmbrăcați în argintiu și negru, și toți îi salutară și se înclinară în fața lor. Apoi unul suflă dintr-o trâmbiță lungă, iar hobbiții își continuară drumul pe sub bolta copacilor și de-a lungul pâraiașului susurător. Și astfel ajunseră la un șes întins și verde, dincolo de care se zărea un râu lat acoperit de un abur argintiu din care apărea o insulă lungă și împădurită și multe corăbii erau trase la malurile ei. Dar pe șesul unde se găseau ei acum era aliniată o oștire numeroasă, rânduri și companii strălucind în soare. La apropierea hobbiților, săbiile fură scoase din teaci, sulitele se legănară, cornii și trâmbițele răsunară și bărbații strigară cu voci nenumărate și tot atâtea graiuri.

Trăiască Piticuții! Slăviți să fie cu slavă mare!
Cuio i Pheriain anann! Aglar'ni Pheriannath!
Slăviți să fie cu slavă mare, Frodo și Sam cel înțelept!
Daur a Berhael, Conin en Annún! Eglerio!
Slăviți să fie!
Eglerio!
A laita te, laita te! Andave laitivalmet!
Slăviți să fie!
Cormacolindor, a laita tárienna!
Slăviți să fie! Purtătorii Inelului, slăviți să fie cu slavă mare!

Cu obrazii roșii ca bujorii și ochii lucind de uimire, Frodo și Sam înaintară și văzură că în mijlocul oștirii aceleia răsunătoare se aflau trei jilțuri înalte, făcute din iarbă verde. În spatele jilțului din dreapta flutura alb pe un câmp verde un mare armăsar în galop liber; la stânga era un stindard argintiu pe câmp albastru - o corabie cu prova ca o lebedă plutind pe mare; iar în spatele celui mai înalt jilț era desfășurat un stindard măreț înfățișând un copac înflorit alb pe un câmp negru, sub o coroană lucindă și șapte stele scăpărătoare. Pe acest tron ședea un bărbat îmbrăcat în zale, cu o sabie mare pusă pe genunchi, dar fără coif. Și când hobbiții se apropiară, el se ridică în picioare. Și atunci îl recunoscuseră, chiar dacă se schimbaseră atât de mult, căci era înalt, cu fața strălucind de bucurie, regesc în toate cele, seniorul oamenilor, cu păr ca pana corbului și ochi de culoarea oțelului.

Frodo alergă spre el, urmat îndeaproape de Sam.

- Măi, da' asta pune capac la toate! strigă Sam. Ori ești Pas Mare, ori încă visez!

- Da, Sam, Pas Mare, răspunse Aragorn. Cale lungă, nu-i așa, din Bree, unde nu ți-a plăcut defel înfățișarea mea? Cale lungă pentru noi toți, dar drumul vostru a fost cel mai întunecat dintre toate.

La aceste vorbe, spre uluiala și zăpăceala lui Sam, Aragorn se înclină în fața lor, îndoindu-și un genunchi; apoi, luându-i de mână, pe Frodo în dreapta sa și pe Sam în stânga, îi duse la tron, îi așeză pe el, apoi se răsuci spre oamenii și căpitani aflați în apropiere și strigă cu glas tare, să se audă peste întreaga armie:

- Slăviți să fie cu slavă mare!

Și după ce strigătul bucuros se înalță din piepturile lor și apoi se stinse, un menestrel din Gondor păși în față, îngenunche și, spre deplina și suprema încântare a lui Sam, ceru voie să cânte. Și numai ce spuse:

- Voi! seniori și căpitani și oameni neînfricați și neînvinși, regi și prinți, și bărbați chipeși din Gondor, și Călăreți din Rohan, și voi fii ai lui Elrond și dunedaini din Miazănoapte, elfi și gnomi, și inimi mari din Comitat, și voi, seminție liberă din Apus, ascultați acum la cântecul nou. Căci vă voi cânta despre Frodo cel cu Nouă Degete și despre Inelul Osândeii.

Și auzind Sam acestea, izbucni într-un hohot răsunător de râs, atât era de încântat, și se ridică în picioare și strigă:

- Ah, măreață slavă și strălucire! Toate dorințele mi s-au împlinit!

Și izbucni în plâns.

Iar oștenii râdeau cu un ochi și plângeau cu celălalt și între atâtea hohote și lacrimi glasul limpede al menestrelului se înalță precum argintul și aurul și toți bărbații aceia tăcură. Iar menestrelul cântă, ba în graiul elfilor, ba în cel apusean, până când inimile lor, rănite de vorbe dulci, se revărsară de prea-umplere și bucuria lor era precum spadele, și gândurile lor îi duseră spre meleaguri unde

durerea și încântarea se împleteau și unde lacrimile erau însuși vinul binecuvântării.

Într-un târziu, când Soarele coborî de la chindie și umbrele copacilor se alungiră, menestrelul își sfârși cântarea.

- Slăviți să fie cu slavă mare! spuse și îngenunche.

Aragorn se ridică în picioare și o dată cu el se puse în mișcare întreaga armie și se îndreptară spre corturile mari anume pregătite, pentru a mânca, a bea și a se veseli cât mai rămăsese din acea zi.

Frodo și Sam fură duși în altă parte, la un cort unde li se ceru să se dezbrace de vechile lor veșminte care fură apoi frumos împăturite și puse cu cinstire la o parte; în locul lor li se dădură straie noi și curate. Apoi veni Gandalf, aducând în brațe, spre mirarea lui Frodo, sabia și mantia elfă și vesta din mithril ce-i fuseseră luate în Mordor. Lui Sam îi aduse o vestă de za aurită și mantia lui elfă, curățată de mânjeală și dreasă în toate stricăciunile pe care le suferise; la urmă puse în fața lor două săbii.

- Nu doresc nici o sabie, spuse Frodo.

- În seara asta va trebui să porți una, spuse Gandalf.

Atunci Frodo luă sabia mică ce fusese a lui Sam și fusese pusă lângă el în Cirith Ungol.

- Pe Sting ți-o dau ție, Sam, spuse el.

- Nu, stăpâne! Domnu' Bilbo domniei voastre v-a dat-o, dimpreună cu vesta de argint; n-ar dori s-o poarte altcineva în asemenea clipe.

Frodo cedă; iar Gandalf, ca și când ar fi fost scutierul lor, îngenunche și le prinse săbiile în jurul mijlocului, apoi se ridică și așeză pe creștetele lor câte un cerc de argint. Astfel gătiți, se duseră la marele banchet: și șezură la masa Regelui împreună cu Gandalf și cu Regele Éomer din Rohan, și cu Prințul Imrahil, și cu toți căpitanii cei mari; și acolo se aflau și Gimli, și Legolas.

Dar când fu adus vinul după cele câteva clipe de Tăcere în Picioare, intrară doi scutieri ca să-l servească pe Rege; sau asta păreau a fi: unul era înveșmântat în argintiu și negru, asemenea Străjerilor din Minas Tirith, iar celălalt în alb și verde. Sam însă se întrebă în sinea lui ce căutau puștani ăștia într-o oștire de bărbați în toată firea. Dar când cei doi se apropiară și îi zări mai bine, exclamă dintr-o dată:

- Ia'n priviți, domnu' Frodo! Uitați-vă aici! Doar n-o fi chiar Pippin! Adică domnu' Peregrin Took, aș zice mai bine, și domnu' Merry! Măculiță, ce-au mai crescut! Bată-mă să mă bată. Sunt mai multe povești de spus aici, bag seamă, nu numai a noastră.

- Chiar așa, zise Pippin răsucindu-se spre el. Și-o să începem să le spunem de cum se termină banchetul ăsta. Între timp, cearcă-l pe Gandalf. Nu mai e chiar atât de scump la vorbă cum era, doar că acum râde mai mult decât vorbește. Până una-alta, Merry și cu mine suntem prinși de treburi. Suntem cavaleri ai Orașului și ai Obștii, după cum bănuiesc că bagi de seamă.

Și se sfârși și ziua aceea de bucurie; și când Soarele dispăru dincolo de orizont și Luna rotundă se înalță încet peste cețurile Anduinului și sclipi printre frunzele fremătătoare, Frodo și Sam se așezară sub copacii șopotitori înconjurați de miremele frumosului Ithilien; și statură la vorbă până târziu în noapte, împreună cu Merry și Pippin și Gandalf, și după o vreme li se alăturară și Legolas și Gimli. Astfel afluă Frodo și Sam multe din cele ce s-au petrecut cu Însoțitorii Inelului după ce Frăția lor s-a rupt în acea blestemata zi la Parth Galen, aproape de Cascadele Rauros; și tot mereu mai era ceva de întreat și încă și mai multe de spus.

Orci, copaci vorbitori, leghe întregi de iarbă, călăreți în galop, grote sclipitoare, turnuri albe, săli daurite, bătlăii, corăbii înalte plutind pe ape, toate acestea trecură prin fața minții lui Sam până când simți ce-l apucă amețeala. Dar printre toate acestea, nu se mai sătura să se minuneze de cât crescuseră Merry și Pippin; îi puse spate în spate cu Frodo și cu sine însuși. Se scarpină în cap.

- Nu pricep, la vârsta noastră! spuse. Da' asta e: sunteți cu trei degete mai înalți decât ar trebui să fiți, ori oi fi eu pitic.

- Pitic nu ești, cătuși de puțin (*Dwarf* (în text) - „pitic”, dar și „gnom”. În textul original, cuvântul este folosit în special pentru seminția lui Gimli, și a fost tradus în românește prin „gnom”. De aici și replica lui Gimli gnomul. Sam se referă la faptul că e „pitic” față de cei din seminția lui. n.tr.), pufni Gimli. Da' ce vorbesc eu aici? Dacă muritorii beau licori de-ale enților, doar nu s-ar aștepta să iasă din ei țucale de bere.

- Licorile enților? făcu Sam. Iar mă amețiți cu enții ăștia; da' să mă trăsnească și tot nu pricep ce-s ăia. O' să ne ia câteva săptămâni bune până punem toate astea cap la cap.

- Săptămâni, că bine zici, încuviință Pippin. După care îl încuiem pe Frodo într-un turn în

Minas Tirith, ca să pună totul pe hârtie. Altfel o să uite jumătate din ce s-a petrecut și sârmanul Bilbo o să fie cumpănit de dezamăgit.

Într-un târziu Gandalf se ridică.

- Mâinile Regelui sunt mâini de tămăduitor, dragii mei, spuse el. Dar voi ați fost chiar în pragul morții înainte să apuce el să vă recheme, punându-și la bătaie întreaga sa putere. Și să vă trimită în somnul dulce al uitării. Și chiar dacă ați dormit îndelung și binecuvântat, e vremea să vă duceți din nou la culcare.

- Și nu numai Sam și Frodo! răspuse Gimli, ci și tu, Pippin. Te iubesc măcar pentru câte suferințe mi-ai pricinuit, pe care n-am să le uit nicicând. Și n-am să uit nici cum te-am găsit pe colina aia în ultima bătălie. Dacă n-ar fi fost Gimli gnomul, te-am fi pierdut atunci. Dar acum știu cum arată o labă de hobbit, chiar dacă e singurul lucru ce se poate vedea sub o grămadă de hoituri. Și când am ridicat stârvul ăla uriaș de pe tine, puneam mâna-n foc că erai mort. Îmi venea să-mi smulg barba. Și n-a trecut decât o zi de când ești iar pe picioarele tale. Așa că la culcare, hai! Și eu mă duc.

- Iar eu mă voi plimba prin pădurile acestei țări minunate, și-atât mi-ajunge ca să mă odihnesc. În zilele ce vor veni, dacă va îngădui seniorul meu elf, o parte din seminția noastră se va strămuta aici și atunci meleagul acesta va fi binecuvântat o vreme. O vreme: o lună, o viață, o sută de ani de-ai oamenilor. Dar Anduin e aproape și Anduinul duce spre Mare. Spre Mare!

Spre Mare! Spre Mare! Pescărușii albi țipă
Și în vânt spuma albă are joc de aripă.
Și apus, la apus intră soarele-n mare.
Dinspre sure corăbii, ce măreață chemare!
Neamul meu ce s-a dus, neamul meu să mă cheme?
Părăsi-voi pădurea, cuibul meu, prea devreme?
Zilele par pe sfârșite, anii-s departe, curgând
Peste-ntinsele ape voi pleca în curând.
Unde-i Ultimul țarm valuri cad fără teamă,
Din Tărâmul Pierdut glasuri dulci care cheamă –
În Eressëa, țara elfilor, pe care nimeni n-o știe,
Înverzită mereu, țara neamului meu, de acum în vecie!

Astfel cântând, Legolas se depărta pe colină la vale.

Plecară și ceilalți, iar Frodo și Sam se duseră la paturile lor și se culcară. Și a doua zi dimineața se treziră din nou plini de speranțe și în deplină pace; și multe zile petrecură astfel în Ithilien. Căci Câmpia Cormallen, unde era strânsă acum oștirea, se găsea în apropiere de Henneth Annûn, iar pârâul care curgea pe cascadele sale putea fi auzit noaptea prăvălindu-se prin poarta stâncoasă și trecând prin zăvoaiele înflorite, până în apele Anduinului, nu departe de Insula Cair Andros. Hobbiții hălăduiau prin toate părțile, vizitând locurile pe unde trecuseră înainte; și-n tot acest timp Sam nădăjduia ca în umbra pădurilor sau în vreo dumbravă tainică să zărească, măcar preț de o clipă, un olifant din cei mari. Și când află că, la asediul Gondorului, fuseseră nenumărate ființe din acestea, dar toate fuseseră nimicite, socoti că asta era o pierdere tristă.

- Ce să zic, o fi să nu putem fi în toate părțile deodată, oftă el. Da'mi vine să cred că am pierdut multe.

Între timp, armata se pregătea pentru întoarcerea în Minas Tirith. Cei istoviți se odihneau, cei răniți se tămăduiau. Căci unii dintre ei avuseseră mult de furcă și de luptat cu Răsăritenii și Sudiștii rămași, până când toți au fost puși cu botul pe labe. Și ultimii care s-au întors au fost cei care pătruseseră în Mordor și distruseseră fortărețele din nordul țării.

Dar veni și vremea când, la apropierea lunii mai, Căpitanii Apusului porniră din nou la drum, se îmbarcară în corăbii cu toți oamenii lor și astfel străbătură Anduinul de la Cair Andros până la Osgiliath; acolo făcură popas o zi; în ziua următoare ajunseră la câmpiile verzi ale Pelennorului și văzură din nou turnurile albe de sub înaltul Mindolluin, Orașul Oamenilor din Gondor, ultimul vestigiu al Apusimii, care trecuse prin întunecime și foc pentru a începe o nouă zi.

Și acolo, în mijlocul câmpurilor, își ridicară corturile și așteptară venirea dimineții; căci era Ajunul lunii Mai și Regele avea să Pătrundă pe Poarta Orașului o dată cu răsăritul Soarelui.

V

Majordomul și Regele

Orașul Gondor era apăsător de mari îndoieli și de o teamă cumplită. Vremea frumoasă și soarele limpede păreau a-i lua în derâdere pe acei oameni care aveau prea puțină nădejde și care, în fiecare dimineață, nu așteptau altceva decât vestea osândeii. Seniorul lor murise pârjolit, mort zăcea Regele din Rohan în citadela lor, iar regele cel nou abia venise la ei pe timp de noapte, ca să plece din nou la un război cu puteri mult prea întunecate și înspăimântătoare ca să poată fi învinse de vreun om, oricât de puternic sau viteaz ar fi fost acesta. Vestile întârziu să sosească. După ce armia părăsise Valea Morgul și o apucase pe drumul dinspre mieznoapte și sub umbra munților, nici un sol nu se întorsese și nu se auzise nici un zvon despre ceea ce se petrecea în Răsăritul amenințător.

La două zile după plecarea Căpitanilor, Lady Éowyn le rugă pe femeile care o îngrijeau să-i aducă veșmintele și se ridică din pat fără să țină seamă de împotrivirea lor; după ce ele o ajutară să se îmbrace și îi sprijiniră brațul într-o eșarfa din pânză, Éowyn se duse la Supraveghetorul Caselor Tămăduirii.

- Domnule, spuse ea, sunt pradă unei mari neliniști și nu mai pot lenevi în pat.

- Domniță, încă nu sunteți tămăduită, iar eu am primit poruncă să mă îngrijesc cu osebite de Domnia voastră. Nu ar fi trebuit să vă ridicați din pat încă șapte zile, așa mi s-a spus. Vă rog, prin urmare, să vă duceți înapoi.

- Sunt tămăduită, cel puțin la trup, doar brațul stâng mă mai supără, dar și acesta puțin. Dar o să mă îmbolnăvesc din nou dacă nu mi se dă ceva de făcut. Nu s-au primit vești despre război? Femeile nu-mi pot spune nimic.

- Nici o veste, în afară de aceea că Seniorii s-au îndreptat spre Valea Morgul; și oamenii spun că noul căpitan venit de la Miazănoapte comandă acum oștirea. E un senior mare și un tămăduitor; și mie mi se pare tare ciudat, dacă-mi dați voie s-o spun, ca mâna tămăduitoare să poarte și sabie. Nu-i un lucru obișnuit în Gondor, chiar dacă odată a fost așa, de e să dăm crezare vechilor povești. Dar timp de mulți ani noi, tămăduitorii, n-am căutat decât să dregem spintecăturile pricinuite de oamenii purtători de săbii. Cu toate că avem destule stricăciuni și fără aceștia: lumea e plină de suferințe și nenorociri chiar și fără războaie care să le înmulțească.

- E de ajuns un singur dușman, nu doi, să aprindă războiul, domnule, răspunse Éowyn. Iar cei care nu poartă sabie pot să moară din pricina lor. Ai dori poate ca poporul din Gondor să nu facă altceva decât să-ți strângă dumitale ierburi, în vreme ce Seniorul Întunecimii strânge armate? Pe lângă asta, nu e totdeauna bine să-ți tămăduiești trupul, cum nu e întotdeauna rău să mori în bătălie, chiar dacă în chinuri cumplite. Dacă mi s-ar îngădui, în acest ceas întunecat aș alege-o pe-a doua.

Supraveghetorul o privi cu atenție. Stătea acolo înaltă, cu ochii strălucind pe chipul ei alb, iar când se întoarse ca să se uite pe fereastra de la încăperea lui, care dădea spre răsărit, își încleșta mâna dreaptă. El oftă și clătină din cap. După câteva clipe de tăcere, Éowyn se răsuci spre el.

- Nu e nimic de făcut aici? îl întrebă. Cine poruncește în orașul acesta?

- Prea bine nu știu. Nu-s lucruri care să mă privească pe mine. Mai-marele Călăreților din Rohan este un mareșal; apoi Seniorul Húrin este în fruntea oștenilor din Gondor. Dar Seniorul Faramir este de drept Majordomul Orașului.

- Unde-l pot găsi?

- În casa aceasta, domniță. A fost rănit grav, dar acum s-a întremat și e pe calea cea bună. Dar nu știu...

- Vrei, te rog, să mă duci la el? Atunci vei ști.

Seniorul Faramir se plimba singur prin grădina Caselor Tămăduirii, lumina soarelui îl încălzea

și el simțea că viața curge din nou prin venele sale; dar inima îi era grea și privirile ațintite peste zidul grădinii, către răsărit. Apropiindu-se, Supraveghetorul îi rosti numele, iar el se răsuci și o văzu pe Lady Éowyn din Rohan; și se simți cuprins de milă, căci îi citea pe chip suferința și ochiului său pătrunzător nu-i scăpară amărăciunea și neliniștea ei.

- Măria ta, spuse Supraveghetorul, iat-o pe Lady Éowyn din Rohan. L-a însoțit pe rege și a fost rănită grav și se află acum în grija mea. Dar nu este mulțumită și dorește să vorbească Majordomului Orașului.

- Să nu-l înțelegi greșit, domnul meu, zise Éowyn. Nu lipsa de grijă mă îndurerează. Nici o altă casă n-ar putea fi mai frumoasă pentru cei ce doresc să se tămăduiască. Dar nu pot să stau în lenevie, în nemișcare, închisă în cușcă. Mi-am căutat moartea în bătălie. Dar n-am murit și bătălia continuă.

La un semn al lui Faramir, Supraveghetorul se înclină și plecă.

- Ce-ai dori să fac, domniță? Și eu sunt prizonier în mâinile tămăduitorilor.

Se uită la ea și, fiind un om pe care mila îl mișca până-n adâncul sufletului, simți ca și cum i se sfâșia inima în fața frumuseții ei adumbrite de durere. Iar ea îl privi și văzu bunătatea gravă din ochii lui, dar știa de asemenea, ca o ființă ce crescuse printre oșteni, că în fața ei se afla un bărbat pe care nici un Călăreț al Obștei nu-l putea întrece în bătălie.

- Ce dorești? întrebă el din nou. Dacă stă în puterea mea să fac, voi face.

- Aș dori să-l chemi pe acest Supraveghetor și să-l rogi lase să plec, spuse ea; dar cu toate că vorbele ei erau mândre, inima ei șovăi și pentru prima oară se simți cuprinsă de îndoială față de ea însăși. Se gândi că poate acest bărbat înalt, aspru și blând totodată o va crede capricioasă, o copilă care n-are destulă dârzenie pentru a duce o treabă plicticoasă până la capăt.

- Și eu sunt ținut aici de Supraveghetor, răspunse Faramir. Și încă nu mă aflu la cârma acestui Oraș. Dar chiar dacă m-aș afla, tot de sfatul lui aș asculta, căci el știe cel mai bine ce-i de făcut, și nu i-aș încălca povața, decât dacă mă împinge o mare nevoie.

- Dar eu nu doresc să mă tămăduiesc, spuse ea. Vreau să mă sui pe cal și să plec la război, ca fratele meu Éomer, sau mai curând ca Théoden regele, căci el a murit și acum are parte și de glorie și de pace.

- E prea târziu, domniță, să-i mai urmezi pe Căpitani, chiar dacă ai fi în deplină putere. Cât despre moartea în bătălie, ne poate încă paște pe toți, fie c-o dorim sau nu. Și vei fi mult mai pregătită să o înfrunți așa cum dorești dacă, acum cât încă mai este timp, te supui poruncii date de Tămăduitor. Și domnia ta și eu trebuie să îndurăm cu răbdare ceasurile de așteptare.

Ea nu răspunse, dar privind-o lui Faramir i se păru că ceva parcă se îmblânzise în ea, ca un îngheț amarnic ce se înmoaie la prima suflare timidă a Primăverii. O lacrimă apăru în ochii ei și se prelinse pe obraz, ca un strălucitor strop de ploaie. Capul ei mândru se aplecă puțin. Apoi încet, parcă vorbindu-și sieși, ea spuse:

- Dar tămăduitorii vor să mă țină la pat încă șapte zile. Iar fereastra mea nu dă spre răsărit.

Vocea ei era ca aceea a unei copilițe cuprinse de tristețe. Faramir zâmbi, cu toate că inima lui era plină de milă.

- Fereastra nu dă spre răsărit? întrebă el. Păi, asta e un lucru ce poate fi îndreptat. O să vorbesc cu Supraveghetorul. Dacă vei rămâne în casa aceasta, domniță, în grija noastră, și te vei odihni atât cât trebuie, atunci te vei putea plimba prin această grădină după pofta inimii; și vei privi către răsărit, într-acolo unde s-au dus toate nădejtile noastre. Și aici mă vei găsi pe mine, preumblându-mă și așteptând și îndreptându-mi și eu privirile către răsărit. Și tare mi-ai mai ușura grijile dacă mi-ai vorbi sau te-ai plimba când și când cu mine.

Atunci ea își înălță capul și-l privi din nou în ochi; și obrajii ei palizi se îmbujorară ușor.

- Cum să-ți ușurez grijile, domnul meu? Iar eu nu doresc vorba oamenilor vii.

- Dar răspunsul meu sincer ai dori totuși să-l auzi?

- Da.

- Atunci, Éowyn din Rohan, îți spun că ești frumoasă. În văile dintre munții noștri sunt flori frumoase și strălucitoare, și copile încă și mai frumoase; dar nici floare și nici domniță atât de minunată și atât de tristă nu mi-a fost încă dat să văd în Gondor. Cine știe, poate că mai sunt doar câteva zile până ca întunecimea să cadă peste lumea noastră, iar când o fi să vină, nădăjduiesc s-o înfrunt fără teamă; dar mi-ar fi mai ușoară inima dacă, atâta vreme cât mai străluce soarele, te-aș putea vedea. Căci amândoi am trecut pe sub aripa Umbrei și aceeași mână ne-a tras îndărăt.

- Vai, nu și pe mine, domnul meu! Umbra este încă asupra mea. Nu-ți căuta în mine tămăduirea! Sunt o fecioară obișnuită să port scutul și mâna nu mi-e blândă. Dar îți mulțumesc măcar pentru că nu mai sunt silită să stau în camera mea. Mă voi plimba dincolo de zidurile ei, cu îngăduința Majordomului Orașului.

Și cu acestea, făcu o plecăciune și porni înapoi spre casă. Faramir însă se plimbă încă multă vreme în grădină și privirile sale se îndreptau acum mai mult spre casă decât spre zidurile de la răsărit.

Când ajunse în camera sa, îl chemă pe Supraveghetor și află de la el tot ce știa despre Domnița din Rohan.

- Dar nu mă îndoiesc, stăpâne, că vei afla mai multe de la piticuțul care e cu noi; căci, din câte se spune, el a fost în suita regelui și s-a aflat lângă Domnița până la sfârșit.

Astfel că Merry a fost trimis la Faramir și cât a mai durat ziua aceea au stat ei doi îndelung de vorbă și Faramir a aflat multe, chiar mai multe decât a pus Merry în vorbele sale; și și-a spus că acum pricepea câte ceva din suferința și neliniștea lui Éowyn din Rohan. Și în înserarea frumoasă, Faramir și Merry s-au plimbat în grădină, dar ea nu a apărut.

Însă a doua zi dimineată, când a ieșit din Casele Tămăduirii, Faramir a zărit-o stând sus pe ziduri; era înveșmântată în alb și strălucea în soare. Și când a strigat-o, ea a coborât și apoi s-au plimbat pe pajiște sau s-au așezat sub un copac verde și au vorbit și au tăcut împreună. Și astfel au făcut în toate zilele care au urmat. Și Supraveghetorul, privind de la fereastră, se bucura în inima sa, căci el era un tămăduitor și grija lui era cu mult ușurată; și nu mai încăpea îndoială că, deși teama și presimțirile negre îngreunau inimile oamenilor, cei doi aflați sub oblăduirea lui înfloreau și puterile le reveneau pe zi ce trecea.

Și a venit și a cincea zi de când Lady Éowyn l-a întâlnit pentru prima oară pe Faramir; stăteau din nou unul lângă altul pe zidul Orașului, privind în depărtare. Nici o veste nu se primise și inimile tuturor erau întunecate. Vremea, și ea, se înnegurase. Se lăsase frigul. Vântul stârnit în timpul nopții sufla acum tăios dinspre miazănoapte și se întetea; iar pământurile din jur arătau cenușii și mohorâte.

Se îmbrăcaseră cu veșminte călduroase și mantii groase, iar Lady Éowyn purta și o pelerină largă, de culoarea nopților adânci de vară, împodobită cu stele de argint la poale și în jurul gâtului. Faramir ceruse să i se trimită pelerina aceasta care era a lui și pe care i-o așezase pe umeri; și privind-o își spuse că Éowyn era încă și mai frumoasă și arăta ca o regină așa cum stătea acolo, lângă el. Pelerina fusese țesută pentru mama lui, Finduilas din Amroth, care murise înainte de vreme, rămânând pentru el doar ca o amintire a frumuseții unor zile tare îndepărtate și a primei lui dureri; iar pelerina ei i se părea drept foarte potrivită pentru frumusețea și tristețea lui Éowyn.

Tremurând ca înfiorată sub pelerina aceea înstelată, Éowyn privi către miazănoapte, undeva deasupra pământurilor cenușii din acea parte, în chiar ochiul vântului rece, unde cerul arăta necruțător și limpede.

- La ce te uiți, Éowyn? întrebă Faramir.

- Nu acolo se află Poarta Neagră? Și n-ar trebui ca el să fi ajuns de-acum la ea? Au trecut șapte zile de când a plecat.

- Șapte zile, da. Dar să nu mă judeci greșit dacă-ți voi spune că zilele astea mi-au adus o asemenea bucurie și o asemenea suferință cum nu gândeam că am să simt vreodată. Bucuria de a te vedea pe tine; iar suferința pentru că acum teama și îndoiala pe care mi le trezește ceasul acesta rău au devenit și mai apăsătoare. Éowyn, n-aș vrea ca lumea asta să se sfârșească tocmai acum și să pierd atât de curând ceea ce-am găsit.

- Să pierzi ce-ai găsit, domnul meu? întrebă ea, privindu-l cu un aer grav, dar cu blândețe în ochi. Nu știu ce ai găsit în aste zile și ai putea pierde. Dar, prietene, haide să nu vorbim despre asemenea lucruri! Să nu vorbim defel! Mă aflu pe o muchie înspăimântătoare, iar genunea de la picioarele mele e cufundată în beznă și nu pot ști dacă în urmă-mi e vreo rază de lumină. Căci nu mă pot întoarce. Aștept o lovitură a soartei.

- Da, cu toții așteptăm o lovitură a soartei, spuse Faramir și apoi tăcură amândoi; și cum stăteau acolo, pe zid, li se păru că vântul încetează să mai sufle și că lumina se stinge și Soarele se înceteșează și că amuțesc toate zgomotele din Oraș și de peste tot împrejurul lui: nu se mai auzeau nici vântul, nici voci sau chemări de pasăre, ori foșnet de frunze, nici măcar propria lor răsufare n-o mai auzeau: înseși inimile lor încetaseră să bată. Timpul se oprise locului.

Și stând ei așa, mâinile lor se atinseră și se încleștară una de alta fără ca ei să-și dea seama. Încă mai așteptau ceva ce nici ei nu știau. La un moment dat li se năzări că peste crestele munților din

depărtare creștea un alt munte uriaș, un munte de întunecime, înălțându-se ca un val ce avea să înghită lumea, și în jurul lui scăpărau fulgere; apoi pământul fu străbătut de o zguduire și simțiră zidurile Orașului clătănându-se. Un sunet ca un oftat se auzi dinspre pământurile din jur; și inimile lor prinseră din nou a bate.

- Îmi aduce aminte de Númenor, spuse Faramir, mirat de propria sa voce.

- De Númenor?

- Da, de țara Apusimii, căzută în ruină, și de marele val de întuneric ce s-a întins peste câmpiile sale verzi și peste dealuri, și s-a tot întins întunecimea de neînvinș. O visez adesea.

- Și gândești că acum vine Întunecimea? Întunecimea de Neînvinș:

Brusc, se lipi de el.

- Nu, zise Faramir, privindu-i chipul. Era doar ceea ce vedeam în mintea mea. Nu știu ce se întâmplă. Dacă e să mă iau după judecata mea, aș zice că ne-a lovit un mare rău și că sfârșitul ne e aproape. Dar inima îmi spune altminteri; și mădularele mi-s ușoare m-au cuprins o speranță și o bucurie pe care n-am cum să le explic. Éowyn, Éowyn, Domnița Dalbă a Rohanului, în ceasul acesta nu cred că e vreă întunecime care să poată dăinui!

Și aplecându-se o sărută pe frunte.

Și au rămas acolo, pe zidurile Orașului Gondor, și un vânt mare s-a sfârșit și a început să sufle și părul lor, cel negru ca pana corbului și cel bălai, flutura împletindu-și șuvițele. Și Umbra s-a îndepărtat și Soarele s-a dezvăluit și lumina s-a revărsat deplină; și apele Anduinului sclipeau precum argintul și în toate casele Orașului oamenii au început să cânte de bucuria care le inunda inimile dintr-un izvor neștiut de ei.

Și înainte ca Soarele să se depărteze mult de crucea amiezei și de zenitul răsăritean, un mare Vultur s-a ivit în zbor, aducând vești dincolo de orice speranță, de la Seniorii Apusului, și astfel striga el:

Cântări înălțați, veselească-se-ntregul popor
Căci înfrânt este Turnul blestemat din Anor!
Turnul nopții-i căzut! - să vestiți tuturor!
Voi ai Turnului Strajei bucurați-vă iar,
veghea voastră, vegherea, nu v-a fost în zadar
și acum Poarta Neagră e-n molozul cel mut
și prin ea neînfrântul Rege-al nostru-a trecut!

Bucurați-vă, neamuri, voi al Vestului fii,
acum Regele vostru între voi va veni
Și cu voi va rămâne
cât pe lume veți fi.

Înverzit-a copacul veștejit oarecând
peste locuri înalte, cu foșnire de vânt,
Și Orașul va fi-n libertate! Veniți,
bucurați-vă, oameni, și cântați fericiți!

Și oamenii cântau pe străzile Orașului.

Zilele au urmat aurite, primăvara și vara au venit deodată, benchetuind pe câmpiile Gondorului. Iar veștile soseau acum, aduse de călăreți iuți, din Cair Andros, despre toate cele ce se făcuseră acolo și Orașul se pregătea pentru venirea Regelui. Merry a fost chemat să se alăture căruțelor care duceau provizii de mâncare în Osgiliath și de acolo, cu corăbiile, până în Cair Andros; Faramir însă nu s-a dus, căci acum, tămăduit fiind, a luat cărma Orașului ca Majordom al acestuia, chiar dacă pentru scurt timp, și datoria lui era să pregătească toate cele pentru acela care avea să-l înlocuiască.

Nici Éowyn nu s-a dus, cu toate că fratele ei i-a trimis vorbă, rugând-o să vină pe câmpia Cormallen. Faramir tare s-a mirat de aceasta, dar acum o vedea rareori, căci avea multe pe cap; iar ea rămăsese mai departe în Casele Tămăduirii și se plimba singură prin grădină și chipul ei și-a pierdut din nou roșeața și părea că în tot Orașul ea singură suferea și era tristă. Și Supraveghetorul Caselor era tare îngrijat din pricina asta, astfel că s-a dus să-i spună lui Faramir.

Atunci Faramir veni s-o caute pe Éowyn și împreună se urcară încă o dată pe zid, și el o

întrebă:

- Éowyn, de ce stai aici și nu te duci să te bucuri și tu de revedere în Cormallen, dincolo de Cair Andros, unde te așteaptă fratele tău?

- Chiar nu știi de ce? întrebă ea la rândul ei.

- Două pot să fie pricinile, răspunse el, dar nu știu care este cea adevărată.

- Nu-mi plac ghicitorile. Așa că vorbește mai pe înțeles!

- Dacă asta ți-e voia, domniță, atunci îți spun: nu vrei să te duci pentru că te-a chemat doar fratele tău și a-l privi pe Seniorul Aragorn, moștenitorul lui Elendil, în ceasul acesta de triumf nu-ți aduce nici o bucurie. Sau pentru că nu m-am dus nici eu și dorești să-mi fii în apropiere. Și poate din amândouă pricinile și nici măcar tu nu poți alege între ele. Éowyn, oare nu mă iubești sau n-ai să mă iubești?

- Mi-aș dori să fiu iubită de altul, răspunse ea. Dar nu doresc mila nici unui bărbat.

- Știi asta. Îți doreai să ai parte de dragostea Seniorului Aragorn. Pentru că este slăvit și puternic și doreai să ai parte de faimă și glorie și să te înalți mult deasupra tuturor vietăților mărunte care se târăsc pe pământ. Și așa cum privește un oștean de rând către o mare căpetenie, la fel îl priveai și tu și ți se părea o ființă minunată. Căci așa și este, un adevărat senior printre oameni, cel mai mare ce se află acum. Dar când el ți-a arătat numai înțelegere și milă, atunci nu ți-ai mai dorit nimic, decât o moarte curajoasă în bătălie. Uită-te în ochii mei, Éowyn!

Și Éowyn se uită în ochii lui îndelung și fără să clipească; și Faramir spuse:

- Nu disprețui mila care este darul unei inimi bune, Éowyn! Dar eu nu-ți dăruiesc mila mea. Căci tu ești o domniță slăvită și vitează și ți-ai câștigat singură faima și nu vei fi uitată; și ești frumoasă, domniță, cutez a spune, mai frumoasă decât s-ar afla cuvinte chiar și-n limba elfică să o zică. Și te iubesc. Odată mi-a fost milă de tristețea ta. Dar acum, chiar de n-ai mai fi tristă, chiar de n-ai avea nici o spaimă și n-ai duce lipsă de nimic, chiar de-ai fi binecuvântata Regină a Gondorului, tot te-aș iubi. Éowyn, oare nu mă iubești?

Și atunci inima lui Éowyn se înduplecă sau cel puțin ea începu să-i înțeleagă glasul. Și frigul iernii o părăsi și soarele străluci asupra ei.

- Stau în Minas Anor, Turnul Soarelui, spuse ea, și, uite! Umbra s-a îndepărtat! Nu voi mai fi fecioara obișnuită să poarte scutul și nu mă voi mai lua la întrecere cu călăreții, și nu mă voi mai bucura doar la auzul cântecelor despre război. Voi fi o tătăduitoare și voi iubi toate cele ce cresc și nu-s sterpe. Privi din nou spre Faramir și adăugă: Nu mai doresc să fiu regină.

Auzind acestea, Faramir izbucni într-un râs plin de veselie.

- E bine, așa e bine, zise el, căci eu nu sunt rege. Dar mă voi însura cu Domnița Dalbă din Rohan, dacă aceasta este dorința ei. Și dacă ea dorește, atunci vom trece Râul și în zilele mai fericite ce vor urma vom trăi în frumosul Ithilien și acolo vom face o grădină. Și toate vor crește acolo cu bucurie dacă va veni Domnița Dalbă.

- Înseamnă că va trebui să-mi părăsesc neamul meu, omule din Gondor? întrebă ea. Și vei vrea ca neamul tău mândru să spună despre tine: „Iată-l pe seniorul care a îmblânzit o sălbatică fecioară obișnuită să poarte scutul, venită de la Miazănoapte. Nu se afla nici o femeie în seminția număroneenilor pe care s-o aleagă?”, așa vei vrea să spună?

- Așa vei vrea, spuse Faramir.

Și o luă în brațele sale, și o sărută sub cerul însorit, și nu-i păsa că stăteau sus de tot, pe ziduri, în văzul multora. Și, într-adevăr, mulți i-au văzut și au văzut lumina ce-i învăluia atunci când au coborât de pe zid și s-au îndreptat ținându-se de mână către Casele Tămăduirii.

Iar către Supraveghetorul Caselor Tămăduirii spuse:

- Iat-o pe Domnița Éowyn a Rohanului, acum este tătăduită.

- Înseamnă că nu trebuie s-o mai țin în grija mea, zise Supraveghetorul, și îmi iau rămas-bun de la ea și îi urez să nu mai fie nicidecum rănită sau să sufere de vreo boală. O dau acum în grija Majordomului Orașului până la întoarcerea fratelui ei.

Dar Éowyn răspunse:

- Numai că acum când am voie să plec, aș dori să rămân. Căci această Casă a devenit pentru mine cea mai binecuvântată dintre toate.

Astfel că a rămas acolo până când a venit Regele Éomer.

Toate erau acum pregătite în Oraș; se adunase o mare de oameni, căci vestea se răspândise în fiecă colț al Gondorului, de la Min-Rimmon până la Pinnath Golin și chiar până la îndepărtatele coaste

ale mării; și toată suflarea care putea veni în Oraș s-a grăbit să vină. Iar Orașul era din nou plin cu femei și copii frumoși, întorși la casele lor cu brațele încărcate de flori; din Dol Amroth au venit harpiștii care cântau cel mai măiestru la harpă din întreaga țară; și erau cântăreți la violă și la flaut și la corni de argint, și cântăreți cu voci de cleștar, sosiți din văile Lebenninului.

Și a venit și seara în care de pe ziduri se puteau zări corturile ridicate pe câmpie și întreaga noapte au ars făcliile în vreme ce bărbații au stat să aștepte ivirea zorilor. Și când soarele s-a înălțat în dimineața limpede, deasupra munților de la Răsărit peste care nu mai atârnavă umbrele, atunci bătură toate clopotele și toate flamurile se desfășură și flutură în vânt; și pe Turnul Alb al citadelei fu înălțat pentru ultima oară în Gondor stindardul Majordomilor, de un alb-strălucitor, asemenea zăpezii proaspete în soare, fără nici un însemn sau blazon pe el.

Căpitani ai Apusului se aflau acum în fruntea oastei lor și se îndreptau spre Oraș, iar norodul îi văzu înaintând rând după rând, sclipind și scânteind în razele tinere ale soarelui și scâpărând ca argintul. Astfel ajunseră în fața Porții și se opriră la câteva sute de pași de ziduri. Aripile Porții nu fuseseră încă reparate, în locul lor însă era o barieră, și acolo stăteau oameni în armuri argintii cu negru, cu săbiile lor lungi scoase din teci. În fața barierei aștepta Faramir Majordomul, și Húrin, Păstrătorul Cheilor, și alți căpitani ai Gondorului și Domnița Éowyn din Rohan împreună cu Elfhelm Mareșalul și nenumărați căpitani ai Obștei; de o parte și de alta a Porții se înghesuia o mare mulțime de oameni în veșminte de multe culori și purtând ghirlande de flori.

Spațiul larg din fața zidurilor cetății Minas Tirith era înconjurat din toate părțile de cavalerii și oștenii Gondorului și ai Rohanului și de către locuitorii Orașului și oameni veniți de peste tot din țară. Și când din oștire pășiră în față dunedainii înveșmântați în argintiu și cenușiu, peste toți și toate se lăsă liniștea; și înaintea dunedainilor ieși Seniorul Aragorn. Era îmbrăcat într-o za neagră, încinsă cu un brâu de argint, și purta o mantie lungă, albă ca spuma, prinsă la gât cu o nestemată mare și verde, a cărei strălucire se vedea până la mare depărtare; capul îi era descoperit, doar pe frunte avea o stea legată cu un fir subțire de argint. Împreună cu el erau Éomer din Rohan și Prințul Imrahil, și Gandalf îmbrăcat în alb din cap până-n picioare, precum și patru siluete mici pe care mulți oameni le priveau cu mirare.

- Nu, verișoară dragă, nu-s băiețandri, îi spunea Ioreth rubedeniei ei din Imloth Melui care stătea alături. Sunt periannathi, din țara piticuților de tare departe, unde se zice că sunt prinți vestiți. Poți să mă crezi, pentru că am îngrijit unu' dinăștia în Casele Tămăduirii. Sunt mici da' tare curajoși. Auzi tu, verișoară dragă, unu' s-a dus numa' cu scutieru' său chiar în Tărâmu' Negru și s-a luptat singur cu Senioru' Întunecimii și i-a dat foc la Turn. Poți să crezi una asta? Așa se povestește în Oraș. Țăla trebuie să fie, care merge cu Piatra Elfă al nostru. Am auzit că ar fi prieteni tare buni. Iar Senioru' Piatra Elfă e o minune de om: n-are vorbă prea blândă el, e drept, da' inima-i e de aur, cum se zice; și are mâinile tămăduitoare. „Mâinile regelui sunt mâini de tămăduitor”, am zis eu; și așa s-a dat în vileag totul. Și Mithrandir mi-a zis: „Ioreth, oamenii or să-și amintească multă vreme de vorbele tale, și...”

Dar Ioreth n-apucă să termine cu dădăcița rubedeniei sale de la țară, pentru că se auzi chemarea unei singure trâmbițe, și imediat se lăsă tăcerea. Apoi Faramir părăsi Poarta însoțit de Húrin, Păstrătorul Cheilor, fără nimeni altcineva în afară de patru bărbați ce veneau în urma lor, îmbrăcați în armia Citadelei și cu coifurile înalte pe creștete, ducând un sipet mare din lemn negru de *lebethron* legat în argint.

Faramir îl întâmpină pe Aragorn în mijlocul tuturor celor adunați acolo și, îngenunchind, spuse:

- Ultimul Majordom al Gondorului cere îngăduința să se retragă din îndatoririle sale.

Și cu aceste vorbe îi întinse lui Aragorn un sceptru alb; dar Aragorn luă sceptrul și i-l dădu înapoi zicând:

- Îndatoririle acestea nu s-au sfârșit și vor fi ale tale și ale moștenitorilor tăi atâta vreme cât va dăinui dinastia mea. Îndeplinește-ți-le acum!

Atunci Faramir se ridică și vorbi cu glas limpede:

- Oameni ai Gondorului, ascultați-l acum pe Majordomul acestui Regat! Iată, în sfârșit a venit cineva să ceară înapoi tronul. Iată-l pe Aragorn, fiul lui Arathorn, căpetenia dunedainilor din Arnor, Căpitanul Armiei Apusului, purtător al Stelei de la Miazănoapte, mânuitor al Săbiei Refăurite, victorios în bătălie, ale cărui mâini aduc tămăduire, Piatra Elfă, Elessar din dinastia lui Vandalil, fiul lui Isildur, fiul lui Elendil din Númenor. Să fie el rege și să intre în Oraș și să trăiască aici?

Și întreaga armie și tot norodul strigară *Daaa* într-un singur glas.

Iar Ioreth se întoarse către rubedenia sa:

- Asta-i o ceremonie așa cum avem noi aici în Oraș, verișoară, pentru că el a intrat dinainte, așa cum ți-am spus; și mi-a zis...

Și iarăși a trebuit să-și înghită vorbele, pentru că Faramir vorbi din nou:

- Oameni din Gondor, cărturarii spun că datina din vechime e aceea ca regele să primească de la tatăl său coroana, înainte ca acesta să moară; sau dacă acest lucru nu se poate, să se ducă singur și să-și ia coroana din mâinile tatălui său din mormântul unde a fost așezat. Dar cum acum lucrurile trebuie făcute altfel, prin mijlocirea Majordomului, am adus astăzi aici, din Roth Dínen, coroana lui Eärnur, ultimul rege, ale cărui zile s-au sfârșit în vremea străbunilor noștri din vechime.

Atunci cei patru străjeri pășiră în față și Faramir deschise sîpetul și dinăuntru scoase o coroană străveche. Forma era ca aceea a coifurilor străjerilor Citadelei, numai că era mai înaltă și era albă toată, iar aripile de o parte și de alta erau făcute din perle și argint, semănând cu aripile unei păsări de mare, căci era însemnul regilor veniți de peste Mare; iar în inel erau bătute șapte diamante, cu o singură nestemată în vârf, care strălucea ca o flacăară.

Aragorn luă coroana, o ridică în sus și spuse:

- *Et Eärello Endoreenna utúlien. Sinome maruvan ar Hildunyar tenn' Ambar-metta!*

Acestea erau cuvintele pe care le rostise Elendil când ieșise din Mare pe aripile vântului: „Din Marea cea Mare în Pământul de Mijloc am venit. În acest loc vor poposi și moștenitorii mei până la sfârșitul lumii.”

Dar, spre minunarea multora, Aragorn nu-și puse coroana pe cap, ci o dădu înapoi lui Faramir, spunând:

- Prin strădania și curajul multora am ajuns să-mi dobândesc moștenirea. Ca mărturie a acestui lucru, aș dori ca Purtătorul Inelului să-mi dea coroana, iar Mithrandir să mi-o așeze pe creștet, dacă voiește; căci el a fost cel care a pus în mișcare tot ceea ce s-a întâmplat, iar izbânda a Lui este.

Atunci Frodo se apropie, luă coroana de la Faramir și i-o dădu lui Gandalf; iar Aragorn îngenunche și Gandalf puse Coroana Elfă pe creștetul lui.

- De-acum încep zilele Regelui și fie ele binecuvântate atâta timp cât vor dăinui tronurile valarilor!

Dar când Aragorn se ridică, toți cei de față îl priviră în tăcere, căci parcă abia acum li se înfățișa el pentru prima oară. Înalt precum regii mărilor din vechime, îi întrecea cu mult pe cei aflați în preajma lui; bătrân ca vremea părea a fi și cu toate acestea în floarea bărbăției lui; înțelepciune se citea pe fruntea lui, putere și tămăduire avea în mâini și o lumină îl înconjură. Și atunci Faramir strigă:

- Iată Regele!

În acea clipă toate trâmbițele răsunară și Regele Elessar înainta până la barieră și Húrin, Păstrătorul Cheilor, o dădu la o parte; și în muzici de harpă și violă și flaut și în cântec de voci limpezi, Regele străbătu străzile încărcate de flori și ajunse la Citadelă și pătrunse înăuntru; Stindardul Copacului și al Stelelor fu înălțat pe cel mai de sus turn și astfel începu domnia Regelui Elessar, despre care multe cântece au povestit de atunci încoace.

În vremea lui, Orașul a devenit mai frumos decât oricând înainte, chiar și decât în zilele primei sale glorie; s-a umplut de copaci și fântâni, porțile i-au fost făurite noi din mithril și oțel, iar străzile pavate cu marmură albă; seminția Muntelui a trudit în el iar Seminția Pădurii a primit cu bucurie să vină aici; și toate relele au fost tămăduite și făcute bune încă o dată și casele erau pline de bărbați și femei și de râsetele copiilor și nici o fereastră nu era oarbă sau vreo curte goală; și după ce al Treilea Ev al lumii a ajuns la capăt, evul ce a urmat a păstrat amintirea și gloria anilor duși.

În zilele de după încoronare, Regele a stat pe tronul său din Sala Regilor și a hotărât ce era de făcut. Și legații multor țări și multor popoare au venit, de la Miazăzi și Răsărit, de la hotarele Pădurii Întunecate, și din țara Murgă din Apus. Și Regele i-a iertat pe Răsăritenii care s-au predat și i-a lăsat să plece liberi, și a făcut pace cu popoarele din Harad; și i-a eliberat pe sclavii din Mordor și le-a dat lor spre stăpânire toate pământurile din jurul Lacului Núnnen. Și mulți au fost aduși în fața lui pentru a fi lăudați de el și a-și primi răsplata pentru vitejia dovedită; iar la urmă căpitanul Străjii îl aduse pe Beregond pentru a fi judecat.

Iar Regele îi spuse lui Beregond:

- Beregond, cu sabia ta a fost vărsat sânge în Locurile Venerate, unde acest lucru nu este îngăduit. Ți-ai părăsit postul fără să ai îngăduință de la Senior sau de la Căpitan. Pentru aceste fapte, în

străvechime erai pedepsit cu moartea. Prin urmare, acum trebuie să îți se hotărăscă soarta. Nu îți se va da nici o pedeapsă, continuă Aragorn, și asta pentru că te-ai arătat viteaz în luptă și mai ales pentru că ceea ce ai făcut ai făcut din dragoste pentru Seniorul Faramir. Totuși va trebui să părăsești Orașul Minas Tirith.

Beregond se făcu alb ca varul la față și, lovit până-n adâncul inimii, își lăsă capul în piept. Dar Regele încă nu terminase ce avea de spus:

- Așa am hotărât și așa se va împlini, căci ești numit să faci parte din Frăția Albă, Straja lui Faramir, Prinț al Ithilienului, și vei fi căpitanul acesteia și vei locui în Emyrn Arnon, în cinstire și pace, slujindu-l pe acela pentru care ai pus în joc totul ca să-l salvezi de la moarte.

Și Beregond, înțelegând milostenia și dreapta judecată a Regelui, tare se bucură și îngenunchind, îi sărută mâna și apoi plecă de acolo vesel și mulțumit. Iar Aragorn îi dăruie lui Faramir ținutul Ithilien să-i fie principat și-l rugă să întemeieze curtea între dealurile Emyrn Arnon, nu departe de Oraș.

- Căci, îl lămurii el, Minas Ithil din Valea Morgul va fi distrus în întregime și chiar dacă în anii ce vor veni locul va fi curățat, nimeni nu va putea trăi acolo mulți ani de-aici înainte.

În sfârșit, Aragorn îl primi pe Éomer din Rohan și după ce se îmbrățișară Aragorn îi spuse:

- Noi doi n-avem ce să ne dăm sau să ne luăm și nici să ne răsplătim în vreun fel; căci noi suntem ca frații unul pentru celălalt. Într-un ceas fericit a venit Eorl călare de la Miazănoapte și nicicând n-au fost alte seminții mai binecuvântate, și nu s-au trădat unele pe altele și nici nu se vor trăda. Acum, după cum știi, l-am așezat pe Théoden cel Vestit într-un mormânt în Locurile Venerate și acolo va dormi pe veci, printre Regii Gondorului, dacă și tu dorești astfel. Dar dacă vrei altminteri, venim și-l aducem în Rohan, ca să odihnească în mijlocul poporului său.

La care Éomer îi răspunse:

- Din ziua în care ai apărut dinainte-mi din iarba verde a gruiurilor te-am îndrăgit și dragostea asta nu va pieri nicicând. Dar acum va trebui să mă întorc o vreme în regatul meu unde sunt multe de tălmăduit și de îndreptat. Cât despre cel Căzut, după ce totul va fi pregătit cum se cuvine, vom veni după el; acum să-l lăsăm să doarmă aici o vreme.

Iar Éowyn îi zise lui Faramir:

- Acum trebuie să mă duc înapoi în țara mea, să o mai văd o dată și să-l ajut pe fratele meu în strădaniile lui; dar când acela pe care multă vreme l-am iubit ca pe tatăl meu va fi pus în sfârșit în locul somnului său de veci, mă voi întoarce.

Și astfel au trecut zilele bucuriei; călăreții din Rohan s-au pregătit de plecare și într-o bună zi au pornit spre Miazănoapte; iar de-a lungul drumului, de la Poarta Orașului până la zidurile Pelennorului, s-au înșirat toți cei voiau să-i cinstească și să-i laude. Iar cei care trăiau în ținuturi îndepărtate s-au întors cu bucurie la casele lor; în Oraș, în ăst timp, trudeau de zor multe mâini dornice să reclădească și să reînnoiască, și să înlăture toate cicatricile războiului și amintirile lăsate de întunecime.

Hobbiții au mai rămas o vreme în Minas Tirith, dimpreună cu Legolas și Gimli; căci Aragorn nu voia ca Frăția lor să se destrame.

- Până la urmă tot trebuie să se isprăvească odată și odată, le-a spus el, dar aș dori să mai zăboviți puțin; căci încă nu s-au sfârșit acele fapte la care ați fost făcuți părtași. Se apropie o zi pe care am așteptat-o în toți anii ăștia, de când am devenit bărbat, și când va să vină aș dori să-i am pe toți prietenii mei în preajmă.

Dar despre ce zi era vorba nu vru să spună mai multe.

Însoțitorii Inelului stăteau cu toții într-o casă frumoasă împreună cu Gandalf și erau liberi să umble pe unde pofteau.

- Știi despre ce zi vorbește Aragorn? îl întrebă Frodo într-o zi pe Gandalf. Căci noi ne simțim bine aici și nu-mi doresc să plec; dar zilele zboară și Bilbo ne așteaptă; și Comitatul este casa mea.

- Dacă e vorba de Bilbo, răspunse Gandalf, el așteaptă aceeași zi și știe ce anume vă ține aici. Cât despre zilele care zboară, de-abia suntem în luna mai, mai e până-n vară; și chiar dacă toate par să se fi schimbat, ca și când s-ar fi terminat un ev al lumii, pentru copaci și iarbă a trecut mai puțin de-un an de când v-ați pornit la drum.

- Pippin, se întoarse Frodo către prietenul său, nu spuneai tu că Gandalf e mai puțin secretos decât obișnuia să fie odată? Cred că în vremea aceea era obosit de toate câte le avea pe cap. Acum pare că-și revine.

- Mulți vor să știe ce vor primi la masă, răspunse Gandalf; dar aceia care au pregătit ospățul doresc să-și păstreze taina; căci cu cât minunarea oaspeților e mai mare, cu atât sunt mai răsunătoare laudele. Aragorn însuși așteaptă un semn.

Și într-o bună zi Gandalf n-a fost de găsit, iar însoțitorii se întrebau ce putea să însemne aceasta. Gandalf însă îl scosese pe Aragorn din oraș în timpul nopții, ducându-l la poalele dinspre miazăzi ale Muntelui Mindolluin; acolo au dat peste o potecă ce fusese bătută în vremuri de mult apuse și pe care puțini se încumetau acum să umble. Căci ducea sus în munte, într-o zăpodie înaltă, unde numai regilor le era îngăduit să meargă. Urcară într-acolo pe făgașuri abrupte, până sus pe platou, chiar sub căciulile de zăpadă ce acopereau tancurile crestei, și care dădea în prăpastia din spatele Orașului. Acolo se opriră și de acolo priviră către șesuri, scăldate în lumina dimineții; departe jos zăriră turnurile Orașului, asemenea unor plaivazuri albe atinse de razele soarelui, și întreaga vale a Anduinului era ca o grădină, iar Munții Umbrei erau învăluți într-un abur auriu. Într-o parte, privirile lor deslușeau în zare cenușii Eryn Mui, iar licărirea cascadelor Rauros semăna cu o stea scăpărând pe bolta cerului; în partea cealaltă era panglica Râului, întinsă până la Pelargir, iar și mai departe bolta cerului oglindea o lumină care trăda Marea.

- Acesta este regatul tău, spuse Gandalf, și inima regatului încă și mai mare care va să fie. Al Treilea Ev al lumii s-a sfârșit, un nou ev va începe; și este de datoria ta să poruncești acest început și să păstrezi ce este de păstrat. Căci, cu toate că multe au fost salvate, multe altele trebuie să piară; iar puterea celor Trei Inele s-a sfârșit și ea. Și toate pământurile pe care le vezi și cele care se află de jur împrejurul acestora vor fi sălășluite de oameni. A venit vremea Stăpânirii Oamenilor și Rubedeniile Bătrâne vor pieri încet-încet sau vor pleca.

- Știu asta, prietene drag, zise Aragorn, dar de sfatul tău tot nu mă pot lipsi.

- Deocamdată, deocamdată. Al Treilea Ev a fost evul meu. Eu am fost Dușmanul lui Sauron; treaba mea s-a sfârșit. Curând voi pleca. De aici încolo povara va trebui să stea pe umerii tăi și ai acelora înrudiți cu tine.

- Dar eu voi muri, protestă Aragorn. Căci eu sunt muritor, și cu toate că sunt ceea ce sunt, fără să am sânge apusean în venele mele, iar viața mea e mai lungă decât a altor oameni, ea e totuși doar cu puțin mai lungă; și când cei ce se află acum în pânțele mamelor lor vor fi fost născuți și vor fi crescut mari și vor fi îmbătrânit, și eu voi fi de-acum bătrân. Și cine va cârmui atunci Gondorul și pe cei pentru care Orașul acesta e ca o regină, dacă dorința mea nu se va împlini? Copacul din Curtea Fântânii este tot veșted și sterp. Când voi vedea semnul că lucrurile stau altminteri?

- Întoarce-ți privirile de la lumea verde și privește într-acolo unde totul pare sterp și rece! Îl sfătui Gandalf.

Atunci Aragorn se răsuci pe călcâie și dădu cu ochii de un pripon pietros, chiar în spatele lui, care cobora de la buza căciulii de zăpadă. Și în timp ce privea, își dădu seama că în pusticiunea aceea creștea ceva. Urcă până acolo și văzu că în chiar locul unde începea zăpada creștea un puiet, nu mai înalt de trei picioare. Îi dăduseră frunze noi, lungi, mlădii, întunecate în partea de sus și argintii dedesubt, iar coroana firavă încă purta câteva flori ale căror petale albe străluceau precum omătul în lumina soarelui.

- *Yé! utúvienyes!* strigă Aragorn. L-am găsit! Uite! Un vlăstar din Cel mai Bătrân Copac! Dar cum de-a ajuns aici? Căci n-are mai mult de șapte ani.

Gandalf urcă și el lângă Aragorn și, uitându-se la puiet, spuse:

- Cu adevărat acesta e un vlăstar al lui Nímloth cel frumos; care a fost o sămânță a lui Galathilion care, la rândul său, a fost un fruct al lui Telperion ce se trăgea din multe alte nume, Cel mai Bătrân dintre Copaci. Cine poate spune cum de-a ajuns aici la ceas hotărât? Dar platoul acesta este străvechi și înainte ca regii să fost înfrânți sau Copacul să se fi uscat în Curte, unul din fructele sale a fost îngropat aici. Căci se spune că, deși fructul Copacului arar ajunge să se coacă, viața din el zace acolo, dormind ani mulți și îndelungați și nimeni nu poate proroci când se va trezi. Să nu uiți asta. Căci dacă un fruct ajunge să se coacă, trebuie pus în pământ, altfel seminția lui piere pentru totdeauna de pe lume. Acesta a zăcut aici, ascuns în munți, așa cum seminția lui Elendil a stat ascunsă în pustietățile de la Miazănoapte. Dar dinastia lui Nímloth e mult mai veche, chiar și decât a ta, Rege Elessar.

Atunci Aragorn cuprinse blând în mână vlăstarul și, ce să vezi! părea că rădăcinile sale abia se țineau de pământ, căci se desprinsese ușor, fără să fie vătămat cu nimic; și de acolo Aragorn îl duse înapoi în Citadelă. Copacul veștejit fu scos din rădăcini, cu multă venerație; nu-l arseră, ci-l așezară întru odihnă în liniștea din Rath Dínen. Iar pe vlăstarul cel nou, Aragorn îl plantă în curte, lângă

fântână, și copacul începu să crească iute și bucuros; și când veni luna iunie, era greu de flori.

- Semnul a fost dat, zise Aragorn, și ziua nu este departe. Astfel că puse sentinele pe ziduri.

În ziua de dinaintea Miezului de Vară pătrunseră în Oraș solii din Amon Dîn, cu vestea că dinspre Miazănoapte veneau călare cei din Seminția Bălaie și acum erau aproape de zidurile Pelennorului. Auzind acestea, Regele spuse:

- În sfârșit, au sosit. Întreg Orașul să se pregătească!

Și chiar în Ajunul Miezului de Vară, când cerul era albastru precum safirul și stele albe se aprindeau la Răsărit, dar Apusul era încă daurit, iar văzduhul răcoros și plin de miresme, călăreții veniră pe drumul de Miazănoapte până la porțile Orașului Minas Tirith. În frunte se aflau Elrohir și Elladan, cu un stindard argintiu, urmau Glorfindel și Erebor și întreaga curte din Vâlceaua Despăcată, iar după aceștia veneau Lady Galadriel și Celeborn, Seniorul din Lothlórien, călărind pe armăsari albi, și împreună cu ei mulți din seminția frumoasă din țara lor, cu mantii cenușii pe umeri și nestemate albe în păr; la urmă de tot venea Stăpânul Elrond, mareț printre elfi și oameni deopotrivă, purtând sceptrul din Annúminas, iar alături, pe un armăsar sur, călărea Arwen, fiica lui, Steaua Înserării, cum o numea poporul său.

Și când o văzu Frodo venind atât de strălucitoare în înserare, cu stele pe frunte și înconjurată de o mireasmă dulce, fu tulburat peste măsură și îi spuse lui Gandalf:

- Acum înțeleg de ce am așteptat! Acesta e sfârșitul. De-acum nu numai zilele vor fi minunate, ci și nopțile vor fi frumoase și binecuvântate și toate spaimele vor pieri!

Regele ură bun venit oaspeților săi și ei descălecară; iar Elrond își dădu sceptrul Regelui și puse mâna fiicei sale în mâna acestuia și împreună urcară în Orașul de Sus și toate stelele se aprinseră pe boltă. Iar Aragorn, Regele Elessar, luă de soață pe Arwen Undómiel în Orașul Regilor în ziua Mijlocului de Vară, iar povestea despre lunga lor așteptare și chinurile îndurate s-a împlinit astfel.

VI

Multe despărțiri

Când zilele bucuriei ajunseră la capăt, însoțitorii Inelului se gândiră să se întoarcă la casele lor. Astfel că Frodo se duse la Rege; îl găsi șezând lângă fântână împreună cu Regina Arwen care cânta un cântec din Valinor, iar lângă ei Copacul creștea și înflorea. Măriile lor îl primiră cu bucurie și se ridicară să-l întâmpine, iar Aragorn spuse:

- Știi ce-ai venit să-mi spui, Frodo: vrei să te întorci acasă. Ei bine, dragă prietene, copacul crește cel mai bine în țara strămoșilor săi, dar tu vei fi întotdeauna bine venit în toate meleagurile din Apus. Și cu toate că neamul tău nu se bucură de prea mare faimă în legendele celor mari, acum va fi mai vestit decât multe regate mărețe care nu mai sunt.

- E adevărat că vreau să mă întorc în Comitat, recunosc Frodo. Dar mai întâi trebuie să mă duc în Vâlceaua Despăcată. Căci dacă-mi, lipsește ceva într-o vreme atât de binecuvântată, acesta e Bilbo; și m-a durut să văd că nu a venit împreună cu toți cei din Casa Elrond.

- Chiar nu pricepi de ce, Purtător al Inelului? îl întrebă Arwen. Doar știi puterea aceluia lucru ce a fost distrus; iar acum pieri tot ceea ce a fost făcut de către acea putere. Numai că rubedenia ta a avut acel lucru asupra sa mai mult timp decât tine. Și e foarte bătrân acum, după socoteala celor de-o seminție cu el: te așteaptă, căci nu va mai face nicicând o călătorie lungă, în afară de una singură.

- Atunci vă rog să-mi îngăduiți să plec cât mai iute, ceru Frodo.

- Vom pleca peste șapte zile, zise Aragorn. Căci vom merge cu tine până departe, adică până în Rohan. Peste trei zile se întoarce Éomer ca să-l ia pe Théoden pentru a-l îngropa în Obște, și vom călări cu el pentru a aduce cinstire celui căzut. Dar înainte să pleci, vreau să întăresc ceea ce ți-a spus Faramir: ești pentru totdeauna dezlegat de orice legământ față de regatul Gondor, la fel și toți cei care

te-au însoțit. Și dacă ar fi să vă pot dăruie ceva pe măsura faptelor voastre, spuneți-mi și se va împlini, iar dacă doriți să luați ceva cu voi, sunteți liberi să luați și veți călători cu toată cinstirea și veșmintele convenite unor prinți ai acestei țări.

Dar Regina Arwen spuse:

- Eu îți voi dăruie ceva. Căci sunt fiica lui Elrond. Nu voi pleca împreună cu el când se va duce la Limanuri; căci alegerea mea este aceeași ca a lui Lúthien, cum a ales ea am ales și eu, atât dulcele cât și amarul. Vei merge însă tu în locul meu, Purtător al Inelului, atunci când va veni vremea și dacă vei voi. Dacă rănilile te mai dor și amintirea poverii tale te mai apasă, atunci vei putea trece în Apus, până ce toate rănilile și istovirea ți s-au tămăduit. Dar acum poartă asta în amintirea Pietrei Elfe și a Stelei înserării cu care ți-ai împletit viața!

Zicând acestea, scoase o nestemată albă asemenea unei stele, ce odihnea pe pieptul ei atârnată de un lanț de argint, și petrecu lanțul pe după gâtul lui Frodo.

- Când te va chinui amintirea temerilor și a întunerului, nestemata îți va veni în ajutor, mai spuse ea.

Peste trei zile, așa cum spusese Regele, Éomer din Rohan intră în călare în Oraș și împreună cu el veni și un *éored* alcătuit din cei mai chipeși cavaleri ai Obștei. Éomer fu primit cu brațele deschise; și când se așezară cu toții la masă în Merethrond, Marea Sală a Banchetelor, băgă de seamă cât de frumoase erau domnițele acolo de față și tare se mai minună. Și înainte să se retragă pentru a se odihni, îl chemă la sine pe Gimli gnomul și-l întrebă:

- Gimli, fiu al lui Glóin, ți-ai pregătit poporul?

- Nu, domnia ta, spuse Gimli, dar pot să-l aduc de-ndată, dacă e nevoie.

- Singur vei hotărî asta. Între noi doi au rămas rostite niște vorbe nesăbuite despre Doamna din Pădurea de Aur. Acum am văzut-o cu ochii mei.

- Ei bine, și ce spune domnia ta acum?

- Cu părere de rău n-am să spun că-i cea mai frumoasă doamnă de pe lume.

- Atunci mă duc să-mi iau poporul, hotărî Gimli.

- Dar înainte trebuie să limpezesc un lucru. Dacă aș fi văzut-o între alte doamne, aș fi spus tot ce ți-ai dori tu să spun. Acum însă trebuie s-o pun înaintea ei pe Regina Arwen, Steaua înserării. Și sunt gata să mă bat cu oricine zice altminteri. Să cer să mi se aducă sabia?

Gimli făcu o plecăciune adâncă.

- Nu, domnia ta, eu te-am iertat. Ai ales Înserarea; eu însă mi-am dăruit dragostea Dimineții. Și inima-mi spune că în curând se va stinge pentru totdeauna.

Și sosi și ziua plecării și numeroșii și chipeșii oaspeți veniți de la Miazănoapte se pregătiră de drum. Cei doi regi, al Gondorului și al Rohanului, se duseră la Locurile Venerate și coborâră la criptele din Rath Dínen și de acolo îl scoaseră pe Regele Théoden pe un catafalc aurit și cu el străbătură Orașul în tăcere. Apoi așezară catafalcul pe un car mare, înconjurat de Călăreții din Rohan și cu stindardul lui purtat în frunte; iar Merry, ca scutier al lui Théoden, stătea în car, ținând armele regelui.

Celorlalți însoțitori li se aduseră cai pe măsura și rangul lor;

Frodo și Sam cel înțelept călăreau alături de Aragorn, Gandalf era calare pe Iute ca Gândul, iar Pippin călărea împreună cu cavalerii din Gondor; Legolas și Gimli îl călăreau împreună pe Arod, așa cum făcuseră și până atunci.

Regina Arwen călărea și ea laolaltă cu ei. Și Celeborn și Galadriel, împreună cu însoțitorii lor, precum și Elrond și fiii săi; și mai erau în mulțimea aceea prinți din Dol Amroth și din Ithilien și numărați căpitani și cavaleri. Nici când nu mai avusese vreun rege al Obștii o asemenea suită pe drum cum avea acum Théoden, fiul lui Thengel, la întoarcerea în țara lui de baștină.

Fără să se grăbească și în deplină pace intrară în Anórien și ajunseră la Codrul Cenușiu de la poalele muntelui Amon Dîn, și acolo auziră un zvon dintre dealuri, ca un bubuit de tobe, cu toate că nu puteau zări nici o ființă vie. Aragorn porunci să răsune trâmbițele; iar vestitorii strigară:

- Iată, a venit Regele Elessar! și dăruiește Codrul Druadan lui Ghân-buri-Ghân și poporului său, spre a fi a lor pentru totdeauna; și nicicând de-acum încolo picior de om să nu-i mai păsească hotarul fără îngăduința lor.

Tobe bubuiră mai tare la aceste vorbe, apoi amuțiră.

În sfârșit, după cincisprezece zile de călătorie, carul ce-l purta pe Regele Théoden străbătu plaiurile verzi ale Rohanului și ajunse în Edoras; și acolo făcură popas cu toții. Lăcașul Auriu era

împodobit cu ghirlande care mai de care mai frumoasă și făclii fără număr îl inundară cu lumina lor, iar ospățul care urmă fu cel mai mare pe care îl găzduise lăcașul acela de când fusese construit. După trei zile, Oamenii din Obște pregătiră funeraliile pentru Théoden; și el fu așezat într-un sălaș de piatră cu armele sale alături și cu multe alte lucruri frumoase pe care le avusese în viață, și deasupra fu înălțat un gorgan mareț, acoperit cu iarbă verde și cu veșnicuțe albe. Și iată că acum erau opt gorgane de partea răsăriteană a Câmpiei Gorganelor.

Apoi Călăreții de la Curtea Regelui, călare pe cai albi, înconjurară gorganul și cântară cântecul lui Théoden, fiul lui Thengel, născocit de menestrelul său Gléowine, care nîcicînd n-a mai scris un alt cântec după aceea. Vocile molcome ale Călăreților tulburară chiar și inimile celor care nu cunoșteau graiul aceluia popor; dar stihurile făcură ochii poporului Obștei să se lumineze, căci li se părea că aud din nou tunetul copitelor de la Miazănoapte și glasul lui Eorl strigînd peste vuietul bătăliei pe Câmpia Celebrant, și povestea regilor continua cu răsnetul cornului lui Helm peste munți, până când a venit întunecimea și atunci s-a ridicat la luptă Regele Théoden și a trecut prin Umbră până a ajuns la foc și acolo a murit vitejește chiar când Soarele s-a reîntors dincolo de orice speranță și a strălucit dimineața peste Mindolluin.

Din îndoieli, din întuneric, spre așteptații zori de zi
Cu sabia din teacă scoasă el înspre soare călări.
În el a renăscut speranța, și în speranță a sfârșit
Peste osîndă, peste moarte-nălțat acum, nebiruit,
din viață și din tot ce piere, spre glorie, în infinit!

Merry însă a stat la piciorul gorganului cel verde în tot acest timp și a plîns și când se sfârși cântecul se ridică și strigă:

- Rege Théoden, Rege Théoden! Adio! Ca un tată mi-ai fost, chiar dacă pentru atât de puțin timp. Adio!

După ce s-a încheiat înmormîntarea și femeile și-au șters lacrimile și Théoden a fost în sfârșit lăsat singur în gorganul său, poporul se adună în Lăcașul Auriu pentru marele praznic, uitînd de tristeți; căci Théoden își trăise viața și murise glorios, asemenea celor mai de seamă strămoși ai săi. Și când sosi clipa ca, după datina Obștei, să se bea în amintirea regilor, Éowyn, Domnița Rohanului, ieși în față, daurită precum soarele și dalbă asemenea zăpezii, și îi dădu lui Éomer o cupă plină.

Atunci un menestrel și un cărturar se ridicară de la locurile lor și înșirară toate numele Seniorilor Obștei în ordine: Eorl cel Tânăr; și Brego, cel care a construit Lăcașul; și Aldor, frate al lui Baldor cel fără de noroc; și Fréa, și Fréawine, și Goldwine, și Déor, și Gram; și Helm care a zăcut ascuns în Văgăuna lui Helm când a fost cotropită Obștea; și cu gorganul lui se isprăvea șirul celor nouă de pe partea apuseană, căci la acea vreme dinastia s-a întrerupt, după care au urmat gorganele răsăritene; Fréalaf, nepotul de soră al lui Helm; și Léofa, și Walda, și Folca, și Folcwine, și Fengel, și Thengel, și Théoden, cel de pe urmă. Și la rostirea numelui lui Théoden, Éomer goli cupa. Apoi Éowyn îi rugă pe chelari să umple din nou cupele și toți cei prezenți se ridicară în picioare și băură întru slava noului rege, strigînd:

- Trăiască Éomer, Rege al Obștei!

La urmă, când praznicul se apropia de sfârșit, Éomer se ridică și spuse:

- Acesta e un praznic în amintirea Regelui Théoden; dar până să plecăm vreau să vă dau o veste de bucurie, căci el nu s-ar supăra dacă o fac, pentru că a fost ca un tată pentru sora mea Éowyn. Auziți, prin urmare, oaspeți ai mei, oameni chipeși din multe regate, cum nîcicînd nu s-au fost strânși în acest lăcaș! Faramir, Majordomul Gondorului și Prinț al Ithilienului, o cere de soață pe Éowyn, Domnița Gondorului, iar ea a primit. Astfel că își vor jura credință unul altuia în fața voastră a tuturor.

Faramir și Éowyn pășiră în față, ținîndu-se de mână și toți băură în cinstea lor și se bucurară:

- Astfel se leagă o dată în plus prietenia dintre Obște și Gondor și cu atât mai mult e prilej de bucurie pentru mine, spuse Éomer.

- Se vede treaba că nu ești zgârcit, Éomer, spuse Aragorn, dacă primești să dăruiești Gondorului ce ai tu mai frumos în regatul tău!

Éowyn privi adînc în ochi pe Aragorn și zise:

- Urează-mi fericire, senior și tîmăduitor al meu!

La care el răspunse:

- Ți-am dorit fericirea de când te-am văzut întâiași dată. Îmi simt inima mângâiată să te văd fericită.

Și când s-a sfârșit ospățul, cei care urmau să plece își luară rămas-bun de la Regele Éomer. Aragorn și cavalerii săi, precum și cei veniți din Lórien și din Vâlceaua Despăcată se pregătiră de drum; Faramir și Imrahil rămăneau în Eodoras; la fel și Arwen, Steaua Înserării, care-și luă rămas-bun de la cei din seminția ei. Nimeni n-a văzut ultima întâlnire dintre ea și Elrond, căci s-au dus amândoi departe, între dealuri, unde au stat îndelung de vorbă și amară le-a fost despărțirea, ce avea să dăinuiască dincolo de sfârșitul lumii.

În cele din urmă, înainte ca oaspeții să pornească la drum, Éomer și Éowyn veniră la Merry și îi spuseră:

- Rămas-bun, deocamdată, Meriadoc din Comitat și Chelar al Obștei! Să-ți fie cu noroc călătoria și întoarce-te cât mai curând la noi!

Iar Éomer adăugă:

- Pentru faptele tale de pe câmpiile Fortăreței Colnicului, regii de altădată te-ar fi încărcat de daruri atât de multe, că un car nu ți le-ar fi putut duce; dar tu nu vrei să iei nimic cu tine, așa spui, doar armele ce ți-au fost date. Și mă întristează acest lucru, pentru că nu am cu adevărat nici un dar pe măsura faptelor; sora mea însă te roagă să iei acest lucru mic, în amintirea lui Dernhelm și a cornilor ce anunță în Obște venirea dimineții.

Și Éowyn îi dădu lui Merry un corn străvechi, mic însă măiestrit lucrat din argint alb și legat de o curea verde; făuritorii gravaseră pe el un șir de călăreți în galop, care se înfășura în spirală din vârful cornului și până la buză; și acolo erau înscrise rune cu puteri mari.

- Este o moștenire a familiei noastre, spuse Éowyn. A fost făurit de gnomi și Scatha Viermele l-a avut în comoara sa. Eorl Tânărul l-a adus de la Miazănoapte. Cel care suflă în el la nevoie umple de teamă inimile dușmanilor săi și de bucurie inimile prietenilor care îl vor auzi și vor veni în ajutorul lui.

Merry primi cornul, căci nu-l putea refuza, și sărută mâna lui Éowyn; iar ei îl îmbrățișară și așa se despărțiră pentru o vreme.

Gata de drum, oaspeții urcați în șa băură un ultim pahar și plecară în urale de laudă și prietenie, iar după o vreme ajunseră în Văgăuna lui Helm unde se odihni ră timp de două zile. Acolo Legolas își ținu promisiunea pe care i-o făcuse lui Gimli, ducându-se cu el în Peșterile Scânteietoare; și după ce se întoarseră de acolo, Legolas nu spuse decât că Gimli singur poate să găsească vorbele potrivite pentru a povesti despre ele.

- Și așa spune că niciodată până acum nu s-a lăudat vreun gnom că l-a învins pe un elf într-o întrecere de cuvinte, mai zise el. Așa că hai să mergem în Fangorn și să lămurim lucrurile!

Din Văgăuna lui Helm călătoriră până în Isengard ca să vadă ce ispravă au făcut enții acolo. Inelul de piatră a fost dărâmat și îndepărtat în întregime, iar pământurile dinăuntru inelului au fost preschimbate într-o grădină plină de pomi, străbătută de un pârâu; chiar în mijloc era un lac cu apă limpede, din care încă se înălța Turnul Orthanc, înalt, de nepătruns, ale cărui ziduri de piatră neagră se oglindeau în apa lacului.

O vreme călătorii statură chiar pe locul unde altădată se găseau Porțile Isengardului; acum acolo se înălțau doi copaci ca două santinele, de o parte și de alta a unei poteci mărginite de maluri de iarbă verde, și care ducea spre Orthanc: călătorii priveau și se minunau de toată această trudă, dar nu vedeau pe nicăieri nici un suflet. Deodată auziră o voce care striga ceva cam așa, „Hmm-hm,hmm-hm”; și numai ce apăru Arborebărbos, pășind cu pași mari pe potecă, și alături venea Bărnăzor.

- Bun venit în Arboregrădina din Orthanc! spuse el. Știam că veniți, dar eram la treabă sus pe vale; mai sunt multe de făcut. Dar nici voi nu ați pierdut vremea nici la miazăzi, nici la răsărit, din câte am auzit; și veștile sunt bune, foarte bune.

Arborebărbos lăudă toate faptele lor despre care părea să știe tot ce era de știut; și după ce isprăvi cu laudele tăcu și se uită la Gandalf.

- Așa, care va să zică! spuse el. Te-ai dovedit cel mai tare, toate strădaniile tale s-au împlinit. Acu' încotro de îndrepti? Și de ce ai venit aici?

- Ca să văd cum vă merge treaba, prietene, spuse Gandalf, și să-ți mulțumesc pentru ajutorul pe care mi l-ai dat în tot ce-am izbândit.

- *Hm*, mda, corect, pentru că se știe că enții și-au jucat rolul. Și nu numai în treaba cu ăla, *hm*, blestematul ăla de ucigaș de copaci care a sălășluit aici. Dar a fost o adevărată invazie de din ăia, *burărurum*, ăia cu-ochi-răi-mâini-negre-picioare-crăcănate-inimi-de-piatră-degete-cu-gheare-pântece-

umflate-însetați-de-sânge, *morimaite-sincahonda*, hm, mă rog, voi sunteți o seminție tare grăbită și numele lor întreg este lung cât ani întregi de chin, becisnicii ăia de orci; și au venit peste Râu și dinspre Miazănoapte și au înconjurat întreaga pădure Laurenindórenan în care n-au putut intra mulțumită celor Măreți care sunt aici.

Făcu o plecăciune către Seniorul și Doamna Lórienuului.

- Și vietățile alea ticăloase au fost tare mirate să ne găsească pe Platoul Golaș, căci până atunci nu auziseră de noi; deși asta se poate spune și despre seminții mai de soi. Și nu mulți își vor aminti de noi, pentru că nu-s mulți cei care au scăpat vii din mâinile noastre, iar Râul a înghițit leșurile multora. Dar pentru voi a fost bine, căci dacă nu ne-ar fi întâlnit pe noi, atunci regele țării de iarbă nu ar fi ajuns departe, iar dacă ar fi făcut-o, n-ar mai fi avut casă unde se întorcă.

- Știm asta foarte bine, spuse Aragorn, și ce-ați făcut nicicând nu se va uita în Minas Tirith sau în Edoras.

- *Nicicând* e un cuvânt lung chiar și pentru mine, răspuse Arborebărbos. Adicătelea atâta timp cât vor dăinui regatele voastre; dar vor avea mult de dăinuit ca să le pară și enților lungi.

- Începe Noul Ev, spuse Gandalf, și cine știe dacă în evul ăsta nu se va dovedi că regatele oamenilor te vor întrece în vârstă, Fangorn, prietene? Dar ia să-mi zici tu mie: ce se aude cu treaba pe care te-am rugat s-o faci? Ce face Saruman? Nu s-a săturat de Orthanc? Pentru că nu-mi vine să cred că-i place cum i-ai schimbat priveliștea de la fereastră.

Arborebărbos îl privi pe Gandalf îndelung, o privire aproape pișicheră, ar fi zis Merry.

- Aha! făcu Arborebărbos. Eram sigur că o să mă-ntrebi. Săturat de Orthanc? Până-n gât, în cele din urmă; dar nu neapărat din pricina turnului său, cât a vocii mele. *Hmm!* I-am înșirat niște povești lungi sau, mă rog, așa le-ați socoti voi în vorbirea voastră.

- Și de ce-a stat să te asculte? Ai intrat în Orthanc? nu pricepu Gandalf.

- *Hmm*, nu, nu în Orthanc! Ieșea el la fereastră să asculte, pentru că altfel nu avea cum să primească vești și, cu toate că le ura, era prea lacom să le afle; și am avut grijă să le audă pe toate. Dar am adăugat și de la mine o grămadă, ca să aibă la ce să se gândească. Așa că i s-a făcut lehamite de-a binelea. Întotdeauna s-a grăbit în toate. Asta l-a nenorocit.

- Dragul meu Fangorn, văd că vorbești numai la trecut despre el. Ce poți să-mi spui despre prezent? E mort cumva?

- Nu, din câte știu nu-i mort, spuse Arborebărbos. Dar a plecat. Da, a plecat acum șapte zile. Eu l-am lăsat să plece. Când s-a târât afară, abia dacă mai aveai ce alege din el, iar creatura aia ca un vierme de pe lângă el, aia cel puțin era ca o umbră ștearsă. Gandalf, nu-mi spune că ți-am promis să-l țin la păstrare; știu. Dar de atunci lucrurile s-au schimbat. Și i-am ținut până am fost sigur de el, sigur că n-o să mai poată face nici un rău. Tu ar trebui să știi că mai mult și mai mult urăsc să țin ființele vii în cușcă și n-aș ține nici asemenea ființe decât dacă altfel nu se poate. Un șarpe fără colți se poate târi pe unde pofteste.

- Poate că ai dreptate, spuse Gandalf, dar șarpelui ăștia mă tem că i-a mai rămas un dinte. Avea otravă în voce și am eu bănuiala că te-a convins și pe tine, chiar și pe tine, Arborebărbos, știindu-ți slăbiciunea inimii. Asta e, s-a dus, nu mai e nimic de spus. Dar Turnul Orthanc va fi de-acum al Regelui, căci al lui este de drept. Deși poate că nu va avea nevoie de el.

- Asta o să vedem mai încolo, zise Aragorn. Valea asta însă o voi da enților, să facă ce vor cu ea, atâta vreme cât vor păzi Turnul ca nimeni să nu intre înăuntru fără învoirea mea.

- E încuiat, spuse Arborebărbos. L-am pus pe Saruman să-l încuie și să-mi dea mie cheia. Sunt la Bârnăzor.

Bârnăzor se înclină precum un copac bătut de vânt și îi întinse lui Aragorn două chei mari și negre, cu o formă tare ciudată, prinse pe un inel de oțel.

- Îți mulțumesc încă o dată, zise Aragorn, și rămâneți cu bine. Fie ca pădurea voastră să crească din nou în liniște și pace. După ce veți fi umplut valea asta, mai e loc și pe partea apuseană a munților, pe unde ați mai umblat voi odată, de mult de tot.

Chipul lui Arborebărbos se întristă.

- Pădurile or crește ele. Codrii s-or întinde. Dar nu și enții. Pentru că nu mai sunt entmlădițe.

- Poate că veți avea mai mult noroc în căutarea voastră, zise Aragorn. De-acum vă puteți îndrepta spre meleagurile răsăritene, unde de mult n-ați mai putut pătrunde.

Însă Arborebărbos clătină din cap.

- E prea departe până acolo. Și-s prea mulți oameni prin locurile acelea în ziua de azi. Dar mi-

am uitat îndatoririle de gazdă! Ce-ar fi să rămâneți o vreme cu noi, să vă odihniți? Poate că unii dintre voi vor s-o taie prin Pădurea Fangorn, să scurteze drumul, ce ziceți?

Arborebărbos își aținti privirile asupra lui Celeborn și a lui Galadriel.

Dar, în afară de Legolas, toți spuseră că trebuiau să plece ori spre miazăzi, ori spre apus.

- Hai cu mine, Gimli! îl îndemnă Legolas. Cu voia lui Fangorn pot acum să vizitez tainele Pădurii Enților și să văd copacii aceia care nu se mai găsesc niciunde altundeva în Pământul de Mijloc. Hai cu mine, ca să-ți ții cuvântul dat și astfel vom călători împreună spre meleagurile noastre în Pădurea Întunecimii și mai departe.

Gimli primi, dar nu cu mare tragere de inimă, din cât se părea.

- Prin urmare, iată că se sfârșește și cu Frăția Inelului, spuse Aragorn. Dar nădăjduiesc să vă întoarceți curând în țara mea cu ajutorul promis.

- Vom veni, dacă ne vor îngădui seniorii noștri, zise Gimli. Păi, rămâneți cu bine, hobbiților! Să ajungeți cu bine la voi acasă și știu că n-am să-mi pierd somnul de prea multă grijă pentru voi. Vom trimite vorbă de câte ori vom putea, și poate că ne vom mai și întâlni unii-alții; dar mă tem că niciodată n-o să mai fim cu toții împreună.

Arborebărbos își luă rămas-bun de la fiecare în parte și se înclină de trei ori, încet, cu venerație în fața lui Celeborn și a lui Galadriel.

- E multă vreme de când nu ne-am mai întâlnit pe drumuri de pădure sau de munte, *A vanimar, vanimálion nostari!* spuse el. E trist că ne întâlnim doar la sfârșit. Căci lumea se schimbă; o simt în apă, o simt în pământ, o adulmec în aer. Nu cred că ne vom mai întâlni.

- Nu știu, Prea-bătrânule, zise Celeborn.

- Nu în Pământul de Mijloc, spuse Galadriel, și nu înainte ca meleagurile ce zac sub valuri să se înalțe din nou. Abia atunci, cine știe, ne vom întâlni din nou în văile mănoase din Tasarinan, la vreme de primăvară. Rămâi cu bine!

În fine, era rândul lui Merry și a lui Pippin să-și ia rămas-bun de la ent și, când se uită la ei, Arborebărbos se veseli întrucâtva.

- Ei bine, piticuților veseli, vreți să mai trageți o dușcă împreună cu mine înainte de plecare?

- De bună seamă, răspuseră ei, așa că entul îi luă cu sine la umbra unui copac și acolo hobbiții văzură că fusese pregătit un ulcior mare de piatră. Arborebărbos umplu trei cupe și băură toți trei, și hobbiții văzură cum ochii entului privesc la ei peste buza cupei.

- Fiți cu băgare de seamă, cu băgare de seamă! spuse el. Căci ați crescut ceva de când nu v-am mai văzut.

Izbucniră în râs și își goliră cupele.

- Păi, cu bine, atunci! zise el. Și nu uitați că dacă auziți vești despre entsoațe prin țărișoara voastră, să-mi trimiteți vorbă.

Și cu acestea, își flutură mâinile sale mari către toți și se pierdu printre copaci.

Călătorii călăreau acum mai iute, îndreptându-se spre Strunga Rohan; aproape de locul unde Pippin privise în Piatra Turnului Orthanc, Aragorn își luă rămas-bun de la ei. Despărțirea aceasta îi îndurera pe hobbiți; căci Aragorn nu-i dezamăgise niciodată și fusese călăuză lor prin multe primejdii.

- Mi-aș dori să avem o Piatră ca să ne putem vedea prietenii în ea, spuse Pippin, și ca să putem vorbi cu ei chiar dacă suntem departe!

- Mai e o singură piatră pe care ați putea-o folosi, răspunse Aragorn, și asta pentru că sunt sigur că n-ați dori să vedeți ce v-ar arăta Piatra din Minas Tirith. Dar Palantírul din Orthanc va rămâne în păstrarea Regelui, ca să vadă ce se petrece în regatul său și ce fac supușii săi. Nu uita, Peregrin Took, tu ești cavaler al Gondorului, și nu te eliberez din serviciul meu. Acum îți dau voie să pleci, dar s-ar putea să te chem înapoi. Și nu uitați, dragi prieteni din Comitat, că regatul meu se întinde până la Miazănoapte, și-ntr-o bună zi voi veni până acolo.

Aragorn își luă rămas-bun de la Celeborn și de la Galadriel.

- Piatră Elfă, prin întunecime ai venit la noi, retrezindu-ne speranța, și acum ți-ai împlinit toate dorințele. Folosește-ți din plin zilele! îi ură Galadriel.

- Frate al nostru, rămâi cu bine! Fie ca soarta ta să fie alta decât a mea și comoara ta să rămână cu tine până la sfârșit!

Și cu aceasta se despărțiră. Și era vremea apusului; când, după o vreme, priviră în urmă, îl zăriră pe Regele Apusului în șa, înconjurat de cavalerii săi; soarele ce apunea strălucea deasupra lor și făcea ca zalele și armele lor să lucească asemenea aurului roșu, iar mantia albă a lui Aragorn părea să

se fi preschimbat într-o flacăra. Și atunci Aragorn ridică piatra verde și din mâna lui țâșni o flacăra verde.

După ce urmară valea Isenului o vreme, călătorii, tot mai puțini o apucară spre apus și trecură prin Strungă în pustietățile de dincolo, apoi o luară spre miazănoapte și trecură hotarul țării Murge. Dunlendingii o rupeau la fugă din calea lor și se piteau care pe unde apuca, căci se temeau de seminția elfilor, cu toate că puțini dintre aceștia ajungeau prin partea locului; dar călătorii nu-i băgară în seamă: încă erau mulți și aveau tot ceea ce le trebuia; așa că își văzură de drum în liniște și tihnă, poposind și ridicând corturile când poșteau.

În a șasea zi de la despărțirea de Rege, traversară o pădure ce cobora din dealurile de la poalele Munților Ceșoși, aflați acum în dreapta lor. Și când ieșiră din nou la loc deschis, la ceasul scăpătatului, ajunseră din urmă un bătrân sprijinit într-un toiag, îmbrăcat în zdrențe cenușii sau poate de un alb murdar, la picioarele căruia se târa un cerșetor scâncitor și scheunător.

- Ei, ei, Saruman! zise Gandalf. Încotro așa grăbit?

- Ce te privește? făcu el țâfnos. Tot mai vrei să-mi poruncești unde și ce să fac, nu te mulțumește că am ajuns în ruină?

- Cunoști răspunsurile; nu și nu. Dar, oricum, vremea strădaniilor mele se apropie de sfârșit. Greul apasă acum umerii regelui. Dacă ai fi avut răbdare să aștepti în Turnul Orthanc, l-ai fi văzut și ți-ar fi arătat cât de înțelept și milostiv este.

- Atunci cu atât mai bine am făcut că am plecat mai devreme, zise Saruman. N-am nici un chef să-l văd. Iar dacă vrei un răspuns la prima ta întrebare, ei bine, caut o cale să ies din regatul lui.

- Păi atunci chiar că ai apucat-o pe un drum greșit și nu văd cum ai să reușești în călătoria asta a ta. Ne disprețuiești chiar într-atât ajutorul? Pentru că noi vrem să te ajutăm.

- Pe mine? făcu Saruman. Nu, te rog, nu-ți râde de mine! Mai bine să te văd încruntat. Cât despre Doamna asta de-aici, n-am nici o încredere în ea: întotdeauna m-a urât și ți-a ținut ție partea. Sunt pe deplin încredințat că anume te-a adus prin părțile astea ca să ai plăcerea să te bucuri de sărăcia mea. Dacă aș fi avut vreun semn că o să mă urmărești, fii sigur că nu ți-aș fi făcut plăcerea asta.

- Ascultă, Saruman, zise Galadriel, noi avem alte rosturi și alte griji mult mai importante decât să te vânam pe tine. Mai degrabă recunoaște că a dat norocul peste tine; căci acum ți se oferă ultima șansă.

- Dacă ar fi cu adevărat ultima, m-aș bucura, spuse Saruman, căci n-ar trebui să mă mai ostenesc să o refuz încă o dată. Nu mai am nici o nădejde, dar nu vreau să le împărtășesc pe-ale voastre, dacă aveți așa ceva.

Preț de o clipă, ochii lui scăpărară.

- Plecați! Nu mi-am pierdut degeaba vremea cercetând toate acestea. Singuri v-ați pecetluit soarta și o știți prea bine. Și în timp ce hălăduiesc așa, mă gândesc că v-ați dărâmat propriile voastre case când ați distrus-o pe a mea, un gând care, trebuie să recunosc, mă mângâie întrucâtva. Și, dacă nu-s indiscret, ce corabie vă va purta înapoi peste marea cea mare? Întrebă el batjocoritor. O corabie cenușie, plină de fantome?

Izbucni în râs, dar vocea lui era spartă și hădă.

- Ridică-te, netotule! strigă el către celălalt cerșetor care se așezase în drum, și-l lovi cu toiagul. Întoarce-te! Dacă spilcuițiiăștia merg pe același drum cu noi, atunci noi o apucăm pe altul. Hai, urnește-te sau nu-ți primești coaja la cină!

Cerșetorul se întoarse și trecu pe lângă ei, abia mergând și adus de spate.

- Bietu' și bătrănu' Grima! se smiorcăi el. Bietu' și bătrănu' Grima! Mereu bătut și înjurat. Ah, cât îl urăsc! Ah, de l-aș putea părăsi!

- Atunci părăsește-l! zise Gandalf.

Dar Limbă de Vierme se mulțumi să-i arunce o privire scurtă și îngrozită, cu ochii lui împăienjeniți, după care se târșăi iute la adăpost în spatele lui Saruman. Și trecând pe lângă călăreți, cei doi nenorociți ajunseră în dreptul hobbiților. Văzându-i, Saruman se opri și se holbă la ei; dar ei îl priveau cu milă.

- Vasăzică, și voi ați venit să vă desfățați, micuții mei? Nu vă pasă de nevoile unui cerșetor, nu-i așa? Pentru că voi aveți tot ce vreți, mâncărică, haine frumoase și cea mai bună iarbă pentru pipele voastre. Aaaa, da, știu, știu! Știu de unde vine. Nu i-ați da unui cerșetor o pipă plină, nu-i așa?

- Dacă aș avea, ți-aș da, spuse Frodo.

- Îți dau ce mi-a rămas mie, numai să aștepti nițel, zise Merry.

Cobori de pe ponei și răscoli în traista agățată de șa. Apoi întinse lui Saruman o punguliță de piele.

- Vezi ce mai găsești. Poți s-o iei pe toată. Atât mi-a mai rămas de la Isengard.

- Ea mea, a mea, da, și cumpărată scump tare! strigă Saruman, apucând strâns punga. E doar o plată simbolică; căci ai luat mult mai mult, pun rămășag. Da' un cerșetor trebuie să fie recunoscător când hoțul îi înapoiază chiar și o fărâmbă din ce-a fost a lui. Mă rog, să nu te miri când o să ajungi acasă dacă ai să găsești lucrurile mai puțin bune în Meleagul de la Miazăzi decât ar fi pe placul tău. Multă vreme o să ducă țărișoara ta lipsă de frunze d-astea!

- Mulțumesc! răspuse Merry. În cazul ăsta, îmi iau pungulița înapoi, pentru că nu e a ta, ci a bătut cale lungă împreună cu mine. N-ai decât să învelești buruiana într-o zdreanță de-a ta!

- După plată și răsplată, pufni Saruman și, întorcându-i spatele lui Merry, îi dădu un șut lui Limbă de Vierme și porni în direcția pădurii.

- Da' știi că-mi place! izbucni Pippin. I-auzi, hoț! Ce să mai zicem noi atunci că am încăput pe mâinile dușmanului și-am fost răniți și târâți de orci prin tot Rohanul?

- Ah, oftă Sam. Și-a pomenit ceva de *cumpărat*. Cum naiba? Iar ce-a spus despre Meleagul de la Miazănoapte nu mi-a plăcut câtuși de puțin. E timpul să ne întoarcem acasă.

- Da, așa zic și eu, spuse Frodo. Dar nu putem ajunge mai iute dacă e să-l vedem pe Bilbo. Întâi mă duc în Vâlceaua Despicate, orice s-ar întâmpla.

- Așa e mai bine să faceți, consimți Gandalf. Dar vai de nenorocitul ăsta de Saruman! Mă tem că pentru el nu se mai poate face nimic. S-a veștejit de tot. Însă și așa, tot îmi vine să cred că Arborebărbos nu are dreptate: încă mai e în stare să facă rău, chiar dacă mic și meschin.

A doua zi ajunseră în partea nordică a țării Murge, unde nu mai locuia nici un om, cu toate că ținutul era verde și plăcut. Septembrie venea cu zile aurii și nopți argintii, și călătorii își urmară calea nestingheriți până la râul Gârla Lebedelor; găsiră vechiul vad, la răsărit de cascadă, unde râul cădea abrupt în luncă. Departe la apus, se zăreau în ceață iazurile și ostroavele printre care râul își croia valea până la Torentul Cenușiu: acolo, în pădurea de stuf își făceau cuibare lebede fără număr.

Și ajunseră și în Eregion, și zorii unei dimineți minunate se revărsară sclipind peste cețurile lucitoare; și privind din tabăra lor așezată pe o dâlmă, călătorii văzură la orizontul răsăritean trei piscuri avântate spre cer printre norii plutitori, luminate de primele raze ale Soarelui: Caradhras, Celebdil și Fanuidhol. În apropierea lor se găseau Porțile Moriei.

Zăboviră acolo șapte zile încheiate, căci sosise ceasul unei noi despărțiri și nici unul nu se grăbea să facă primul pas. Curând, Celeborn și Galadriel și suita lor aveau să o apuce spre răsărit, să treacă de Trecătoarea Cornului Roșu, în jos pe Scara Pârâiașului Tainic, până la Râul Argintului și de acolo în țara lor. Făcuseră tot ocolul acesta pe drumuri apusene pentru că avuseseră multe de vorbit cu Elrond și Gandalf, iar acum descoperiseră că încă mai aveau ce să-și spună, Astfel că, după ce hobbiții se cuibăreau în culcușurile lor, ei rămâneau de vorbă până târziu în noapte, sub acoperișul de stele, amintindu-și de evuri trecute și de bucuriile și suferințele pe care le trăiseră pe lume, sau se sfătuiu în privința zilelor ce aveau să urmeze. Dacă s-ar fi întâmplat să treacă pe-acolo vreun drumeț pribeag, n-ar fi avut multe de văzut sau de auzit, ci i s-ar fi năzărit că zărește niște forme cenușii, tăiate în piatră, monumente ridicate în amintirea cine știe căror fapte și rătăcite pe meleaguri pustii. Căci stăteau nemișcați și nu-și vorbeau prin viu grai, ci își priveau unii altora gândurile; și numai ochii lor strălucitori se mișcau sau se aprindeau și mai tare, în urmărirea gândurilor.

A venit însă și momentul în care nu mai rămăsese nimic nespus, astfel că se despărțiră din nou, pentru o vreme, până când sosea ceasul ca cele Trei Inele să dispară din această lume. Făcându-se repede nevăzuți printre pietre și umbre din pricina mantiilor cenușii, seminția din Lórien își urmă drumul spre munți; iar cei care mergeau spre Vâlceaua Despicate statură îndelung sus pe dâlmă și priviră în urmă-i, până zăriră o scăpărare ca de fulger în ceața tot mai deasă; după care nu se mai văzu nimic. Frodo știa că Galadriel își ridicase inelul, în semn de rămas-bun.

- Ce mi-aș fi dorit să mă întorc în Lórien, oftă Sam și își întoarse privirile de la munți.

Într-o seară, străbătând podișul ierbos, s-au pomenit dintr-o dată, așa cum li se părea întotdeauna călătorilor, la marginea acestuia, deasupra văii adânci a Vâlceleii Despicate, și au văzut departe jos făcliile aprinse în casa lui Elrond. Au coborât în vale, au traversat podul și au ajuns la ușa și toată casa s-a umplut de lumină și cântec de bucurie, căci, iată, se întorsese Elrond.

Primul lucru pe care l-au făcut hobbiții înainte de a mânca, de a se spăla sau chiar de a-și dezbrăca mantiile, a fost să-l caute pe Bilbo. L-au găsit singur-singurel în odăița lui. Peste tot vrafuri

de hârtii, tocuri de scris și condeie; Bilbo însă ședea într-un jilț în fața unui foc mic și vesel. Arăta foarte bătrân, dar împăcat și somnoros.

La intrarea lor, el a deschis ochii și și-a înălțat privirile.

- Salutare, salutare! Vasăzică v-ați întors? Și mâine e ziua mea. Ați nimerit la tanc! Știți că împlinesc o sută douăzeci și nouă de ani? Și dacă mi se mai dă un an de viață, o să-l ajung pe Bătrânul Took. Mi-ar plăcea să-l întrec; dar asta vom mai vedea.

După sărbătorirea zilei de naștere a lui Bilbo, hobbiții au mai rămas câteva zile în Vâlceaua Despăcată și în tot acest timp au stat mult împreună cu bătrânul lor prieten care-și petrecea mai toată vremea în odăiță, de unde ieșea numai ca să mănânce. La mese era foarte punctual, ca de obicei, și arareori i se întâmpla să nu se trezească la timp pentru ele. Adunați în jurul focului, hobbiții i-au povestit pe rând tot ceea ce-și puteau aminti din călătoriile și aventurile lor. La început, Bilbo s-a prefăcut a lua notițe; dar deseori ațipea; și când se trezea spunea: „Ce minunat! Ce minunat! Dar unde rămăsesem?” Astfel că ei reluau povestea de acolo de unde îl cuprinsese pe el somnul. Singura parte care părea să-l fi stârnit cu adevărat și să-l țină treaz a fost episodul încoronării și căsătoriei lui Aragorn.

- Am fost invitat la nuntă, desigur. Și cât am mai așteptat clipa aceasta. Dar, nu știu cum s-a făcut că atunci când a fost să plec, mi-am dat seama că aveam multe de făcut aici; și împachetatul îți dă atâtea bătaii de cap.

Trecuseră aproape două săptămâni când, într-o bună dimineață, Frodo se uită pe geam afară și văzu că noaptea căzuse bruma, încât plasele de păianjen arătau ca niște țesături albe. Și brusc își dădu seama că trebuia să plece și să-și ia rămas-bun de la Bilbo. Vremea încă era liniștită și frumoasă, după una dintre cele mai minunate veri de care-și aminteau oamenii; însă iată că intraseră în octombrie și în curând vremea avea să se schimbe, aducând ploi și vânt urât. Și drumul până acasă era lung. Dar nu gândul la vreme îl frământa pe el. Ci avea simțământul ăsta că trebuia neapărat să se întoarcă în Comitat. Și Sam simțea același lucru. Cu o seară înainte chiar îi spusese lui Frodo:

- Ei, domnu' Frodo, departe am mai umblat și multe am văzut, da' nu cred că am găsit un alt loc mai grozav ca ăsta. Aici găsești câte puțin din toate, dacă mă-nțelegeți ce vreau să spun: și din Comitat, și din Pădurea de Aur, și din Gondor, și case regești și hanuri, pășuni și munți, toate laolaltă. Da' nu știu cum, simt așa că trebuie s-o pornim la drum curând. Ca să fiu sincer, îmi fac griji din pricina Unchiașului meu.

- Da, Sam, din toate câte puțin, doar Marea lipsește, răspunsese Frodo; iar acum își repetă în sinea lui; „Doar Marea lipsește.”

În acea zi Frodo vorbi cu Elrond și hotărâră să plece a doua zi dimineața.

- Cred că o să vin și eu, spuse Gandalf, spre încântarea lor. Măcar până în Bree. Vreau să-l văd pe Captalan.

Seara își luară rămas-bun de la Bilbo.

- Ei, dacă trebuie să plecați, atunci trebuie, spuse el. Îmi pare rău. O să vă duc dorul. Îmi place să vă știu pe-aici, pe-aproape. Dar acum mi s-a făcut tare somn.

După care îi dădu lui Frodo vesta de mithril și sabia Sting' uitând că i le mai dăduse o dată; îi mai dădu însă și trei cărți cu datini și legende, pe care le scrisese de-a lungul timpului cu scrisul său mărunț și fin și pe care le intitulase *Traduceri din elfică, de B.B.* - titlul fiind scris pe copertele roșii.

Lui Sam îi dădu o punguliță cu aur.

- Cam ultima picătură din prada lui Smaug. S-ar putea să-ți de folos dacă ai de gând să te însori, Sam.

La care vorbe Sam roși.

- Vouă, tinereilor, nu prea am ce să vă dau, se întoarse el spre Merry și Pippin, în afară de niște sfaturi bune. Și după ce le dădu sfaturile convenite, adăugă după cum era obiceiul în Comitat: Să nu vi se urce la cap prea tare că n-o să vă mai încapă pălăriile! Numai că dacă nu vă opriți din crescut, curând și pălăriile și hainele o să vă ardă la buzunare.

- Dar tu vrei să-l întreci pe Bătrânul Took, i-o-ntoarse Pippin. Așa că nu văd de ce n-am încerca și noi să-l întrecem pe Muget de Taur.

Bilbo izbucni în râs și scoase din buzunar două pipe frumoase, cu muștiuc din sedef și împodobite cu argint filigranat.

- Gândiți-vă la mine când fumați cu pipele astea! îi rugă el. Le-am primit de la elfi, le-au făcut anume pentru mine, dar eu nu mai fumez acum. Și spunând acestea, capul îi căzu în piept și ațipi pe

loc; iar când se trezi, spuse: Unde rămăsesem? Aa, da, împărțeam daruri. Că mi-am adus aminte: ce s-a ales de inelul meu, Frodo, pe care mi l-ai luat?

- L-am pierdut, Bilbo dragă, spuse Frodo. Am scăpat de el, știi doar.

- Ce păcat! Mi-ar fi plăcut să-l văd. Ba nu, ce prost sunt! Doar de-asta-i plecat în călătorie, să scapi de el, nu-i așa? Dar totul e așa de încâlcit, pentru că multe altele s-au amestecat în povestea asta: treburile lui Aragorn, și Staful Alb și Gondorul, și Călăreții și Sudiștii și olifanții - chiar ai văzut unul, Sam? - și peșteri, și turnuri, și copaci de aur, și naiba știe câte și mai câte.

Desigur că eu m-am întors acasă din călătoria mea pe un drum mult prea drept. Cred că Gandalf ar fi putut să mă ducă să-mi arate și mie una-alta. Dar dacă aș fi făcut asta, licitația s-ar fi isprăvit înainte să apuc eu să mă întorc și aș fi dat de un bucluc mult mai mare decât cel în care am intrat. Oricum, acum e prea târziu; și chiar cred că e mult mai comod să stau aici și să mi se povestească. Focul e tare plăcut și mâncarea e *foarte* bună și sunt elfi pe care-i poți vedea oricând ai chef. Ce-și mai poate dori un hobbit?

Din fața ușii început,
Se pierde drumu-n depărtare.
Urmează-i urma lui de lut
De-acum încol' cine-i în stare
De noi porniri și drumeții!
Ci eu, prea istovit de cale
La hanul cald voi poposi,
Să dorm în tihna nopții sale.

Și în timp ce murmură ultimele cuvinte, capul îi căzu de tot în piept și Bilbo se cufundă într-un somn adânc.

O dată cu lăsarea nopții, odaia era tot mai întunecoasă și focul mai luminos; hobbiții îl priviră pe Bilbo cum dormea și văzură că fața lui zâmbea. Rămaseră o vreme acolo în tăcere, apoi Sam se uită înjur, la odăiță și la umbrele ce dansau pe pereți și spuse încetișor:

- Nu cred, domnu' Frodo, că a scris prea mult cât am fost noi plecați. Povestea noastră n-o s-o scrie niciodată.

La aceste cuvinte, Bilbo deschise un ochi, ca și cum l-ar fi auzit. Se foi în jilț și se trezi de-a binelea.

- Știți, mă fură somnul în ultima vreme, explică el. Iar când am timp de scris, îmi place mai mult să scriu poezii. Mă-ntreb, Frodo, dragule, dacă te-ar deranja să faci puțină ordine pe-aici înainte de a pleca? Să-mi strângi însemnările și hârtiile și jurnalul și să le iei cu tine, dacă vrei. Vezi tu, nu mai am mult timp ca să aleg și să aranjez totul. Pune-l pe Sam să te ajute și după ce-ai pus totul la punct, întoarce-te ca să mă uit și eu ce-ai făcut. N-o să fiu prea aspru cu criticile.

- Bineînțeles că o să fac ce-mi spui! răspunse Frodo. Și bineînțeles că o să mă întorc iute; nu mai e nici o primejdie. Acum avem un rege adevărat care o să se îngrijească în curând și de drumuri.

- Îți mulțumesc, dragul meu prieten! Îmi iei o adevărată povară de pe cap, să știi. În clipa următoare adormi buștean.

A doua zi, Gandalf și hobbiții se despărțiră de Bilbo în odaia lui, pentru că afară era prea frig; apoi își luară rămas-bun de la Elrond și de la toți ai casei.

În prag, Elrond îi ură lui Frodo drum bun, îl binecuvântă și-i spuse:

- Ascultă-mă, ori te întorci foarte curând, ori cred că nu mai e nevoie să vii aici. Cam la vremea asta a anului, când frunzele se auresc înainte să cadă, caută-l pe Bilbo în pădurile Comitatului. Voi fi cu el.

Nimeni altcineva n-a auzit aceste cuvinte, iar Frodo le-a păstrat doar pentru sine.

Spre casă

În sfârșit, hobbiții priveau spre casă. Erau nerăbdători să revadă Comitatul; la început au mers încet, din pricină că Frodo avea un fel de neliniște în el. Când au ajuns la Vadul Urșilor, el s-a oprit și mai că n-ar fi voit să-și măie calul în apele râului; prietenilor nu le-a scăpat că ochii lui păreau să nu-i vadă, nici pe ei și nici ce era în jurul lor. Toată ziua aceea Frodo a rămas tăcut. Era șase octombrie.

- Te doare ceva, Frodo? îl întrebă Gandalf încet în timp ce călărea alături de el.

- Mda, mă doare. Umărul. Rana mă înțeapă și amintirea Întunecimii mă apasă. Azi se împlinește anul.

- Din păcate, unele răni nu se vindecă niciodată pe de-a-ntregul, oftă Gandalf.

- Mă tem că rana mea e de acest soi. Nu am cum să mă întorc cu adevărat acasă. Da, ajung în Comitat, dar nu mi se va mai părea la fel; pentru că nu voi fi același. Sunt rănit de cuțit, de vârful ascuțit, de dinte veninos și de o lungă povară. Unde mai pot eu găsi odihna?

Gandalf nu-i răspunse.

La capătul zilei următoare durerea și neliniștea trecuseră și Frodo era din nou vesel, atât de vesel de parcă nu-și amintea de întunericul de cu o zi înainte. Au continuat călătoria cu bine, zilele treceau cu repeziciune; căci călăreau în tihnă și adeseori zăboveau pe frumoasele plaiuri împădurite unde frunzele erau roșii și galbene în soarele toamnei. Și au ajuns și la Țancul Vremii; era la scăpătat și umbra dealului se întindea neagră pe drum. Frodo i-a rugat să se grăbească. Nu s-a uitat nici o clipă spre deal, ci a călărit mai departe prin umbra lui, ținându-și capul plecat și strângându-și pelerina în jurul trupului. În noaptea ceea vremea a dat semne de schimbare, vântul a început să bată dinspre Apus, aducând cu el ploaie; sufla tare și tăios, frunzele galbene se învârtteau precum păsările în văzduh. Când au ajuns la Pădurea Rea, ramurile erau aproape despuiate și o perdea grea de ploaie ascundea Dealul Bree de ochii lor.

Așa s-a făcut că la capătul unei seri vijelioase și umede, în ultimele zile ale lui octombrie, după ce au urcat drumul în pantă, cei cinci călători ajunseră la Poarta dinspre Miazăzi a satului Bree. Era încuiată zdravăn; ploaia le bătea în față și norii joși se fugăreau pe cerul tot mai întunecat, încât cei cinci se simțiră oarecum descumpăniți, căci se așteptaseră la o primire mai călduroasă.

Fură nevoiți să strige de mai multe ori până când Portarul se îndură să iasă, cu un ciomag în mână, după cum observară ei. Îi privi cu teamă și neîncredător; dar când îl recunoscu pe Gandalf și văzu că însoțitorii săi erau hobbiți, în ciuda straielor lor străine de partea locului, se luminează la față și le ură bun venit.

- Pofțiți, intrați! îi invită el, descuind poarta. N-o să stăm de povești aici în frig și umezeală, o noapte de câine. Da' bătrănu' Barley sigur o să vă primească cu brațele deschise la *Ponei* și-acolo o să auziți tot ce-i de auzit.

- Și-acolo o să auziți mai târziu tot ce-avem noi de zis, și chiar mai multe, zise Gandalf râzând. Ce face Harry?

Portarul sudui.

- S-a dus, spuse. Da' mai bine-l întrebați pe Captalan. Seară bună!

- Seară bună! îi urară la rândul lor și trecură mai departe.

Abia acum băgară de seamă că în spatele gardului viu ce mărghinea pe o parte drumul fusese construită o baracă joasă și lungă și din ea ieșiseră câțiva oameni care stăteau și se uitau la ei peste gard. Când ajunseră în dreptul casei lui Bill Ferigă, văzură că gardul viu crescuse neîngrijit și netuns de multă vreme, iar ferestrele erau toate oblonite.

- Oare i-ai făcut de petrecanie când l-ai lovit cu mărul ăla? îl întrebă Pippin pe Sam.

- N-am eu norocul ăsta, domnu' Pippin, răspunse Sam. Dar tare-aș vrea să știu ce s-a ales de bietu' poneiu' ăla. M-am gândit de multe ori la el, și la lupii ăia care urlau, și la tot.

Ajunseră într-un târziu și la *Poneiul în două Picioare*, unde lucrurile păreau neschimbate pe dinafară; în spatele perdelelor roșii de la ferestrele de la parter se zăreau lumini. Așa că traseră de clopotul de la intrare. Nob veni la ușă, deschise o fereastră și își furișă o privire afară; și când îi văzu stând sub felinar, scoase un strigăt de surpriză.

- Domnu' Captalan! Stăpâne! urlă el. S-au întors!

- Chiar așa? Ei las' că-i învăț eu minte, se auzi vocea domnului Captalan, și numai ce ieși val-vârtej din casă cu o bătă zdravănă în mână. Dar când văzu cine erau întorșii, se opri brusc și încruntătura neagră de pe chipul lui se preschimbă în uimire și încântare.

- Nob, neghiob cu minte de câlți ce ești! strigă el. Nu poți să zici numele vechilor noștri prieteni? Auzi, să mă sperii tu în halu' ăsta, și pe asemenea vremuri. Măi să fie, măi să fie! Și de unde-mi veniți, mă rog frumos? Nu mă așteptam să vă mai văd pe vreunu' pe-aici, zău așa: s-o apucați așa pe pustii, cu Pas Mare ăla și cu toți Oamenii Negri mișunând peste tot. Da-s bucuros de-a binelea că vă văd, și mai ales pe Gandalf. Intrați! Intrați! Aceleași camere ca data trecută? Sunt libere. Da, aproape toate camerele sunt libere în ziua de azi, nu mă feresc să v-o spun, căci o să aflați și singuri în curând. Să văd ce putem pregăti de cină, și cât mai repede; da' nu prea am ajutoare deocamdată. Hei, Nob, trântore! Spune-i lui Bob! Ah, tot uit, Bob s-a dus; se întoarce seara la ai lui acasă, mai nou. Mda. Nob, ia poneii oaspeților și du-i în grajd! Iar dumneata, Gandalf o să vrei să-ți duci singur calul la grajd, nu-i așa? Frumos animal, ți-am zis-o încă de când l-am văzut întâiași dată. Păi, hai, intrați! Simțiți-vă ca acasă!

Domnul Captalan, cel puțin, nu-și schimbase câtuși de puțin felul de a vorbi și părea că-și ducea viața în același iureș clocotitor. Cât despre mușterii, aproape că nu era nimeni în preajmă, totul era tăcut; din Sala Mare se auzea un murmur stins de două-trei voci, mai multe. Iar fața hangului arăta cam vârstată și roasă de griji, acum că o puteau vedea mai bine în lumina celor două lumânări pe care le aprinsese pentru a le lumina drumul.

Îi conduse pe coridor până în salonașul pe care-l ocupaseră în acea noapte ciudată cu mai mult de un an în urmă; iar ei se luară după el oarecum neliniștiți, căci nu aveau nici o îndoială că bătrânul Barliman era ros de gânduri în ciuda aerului său curajos. Lucrurile nu mai erau cum fuseseră odată. Dar călătorii nu spuseră nimic, așteptau să vadă ce s-a mai întâmplat.

După cum bănuiseră, domnul Captalan veni în salonaș după cină, să vadă dacă totul fusese pe placul lor. Și fusese, într-adevăr: cel puțin în privința berii sau a merindelor gătite la *Poneiul*, nici o schimbare în rău.

- N-am să cutez chiar atât de mult încât să vă invit în Sala Mare în seara asta, zise Captalanul. Trebuie că sunteți oboșiți; și oricum nu prea e nimeni acolo. Dar dacă-mi puteți dăruii o jumate de oră înainte să mergeți la culcare, tare-aș vrea să stau nițel de vorbă cu Domniile voastre, așa, liniștit, între noi.

- Chiar asta voiam și noi să facem, zise Gandalf. Nu suntem oboșiți. Am venit fără nici o grabă. Ne-a murat ploaia, am înghețat, ne era foame, dar mulțumită ție am scăpat și de astea. Hai, șezi colea! Și dacă ai niște buruiană de pipă, ți-am fi recunoscători.

- Uff, orice altceva să-mi fi cerut vă dădeam bucuros, numai asta nu, zise Captalanul. E unul dintre lucrurile ce aproape că nu se mai găsesc prin părțile astea, numa' ce apucăm să creștem pe lângă casă și alea nu-s de ajuns. Din Comitat nu mai primim nimic în ultima vreme. Da' să văd ce pot face.

Când se întoarse, le dădu cât să le ajungă pentru o zi sau două; un cocoloș de frunze netăiate.

- De pe terasele noastre de la miazăzi, explică el, cel mai bun pe care-l avem, da' nu se compară cu cel din Meleagul de la Miază-zi, așa am spus întotdeauna, chiar dacă țin cu Bree în mai toate cele, să-mi fie cu iertare.

Îl poftiră să șadă într-un jilț mare lângă foc, Gandalf se așeză de partea cealaltă a vetrei, iar hobbiții pe niște taburete între ei; și astfel stătură și vorbiră mai multe jumătăți de oră și își împărtășiră toate noutățile pe care dorea domnul Captalan să le audă ori să le dea în vileag. Cele mai multe lucruri pe care le povesteau ei umpleau de mirare și uluială pe gazda lor și întrecea de departe orice închipuire a minții sale; și arareori provocau un comentariu mai adânc decât: „Nu mai spune!” repetat adeseori în ciuda a ceea ce auzea domnul Captalan cu propriile sale urechi.

- Ia nu mai spune, domnu' Baggins; sau ai fi domnu' Subdeal? M-am zăpăcit de tot. Nu mai spune, domnu' Gandalf! Al naibii să fii! Cine să-și închipuie așa ceva în ziua de azi!

Cât despre veștile sale, lui Captalan nu-i ajungea o singură gură să spună tot ce avea de spus. Lucrurile erau departe de a fi bune, zicea el. Afacerile nici măcar bunicele nu mai erau, dimpotrivă, rele de tot.

- Nimeni nu mai vine în Bree de Afară. Iar cei dinăuntru stau mai tot timpul închiși în casă, cu ușile zăvorite. Totu' se trage de la străinii și teleleii care-au început să sosească pe Calea Verde anu' trecut, după cum bănuiesc că vă amintiți; da' mai târziu au venit și mai mulți. Unii erau niște vai-de-

capu'-lor, fugeau de necaz; da' cei mai mulți erau oameni răi, puși pe hoții și ticăloșii. Și-au fost belele chiar aici în Bree, belele mari. Am avut parte chiar și de o încăierare, și unii au fost omorâți, omorâți de-a binelea! Puteți să credeți așa ceva?

- Da, eu da, zise Gandalf. Câți?

- Trei și doi, răspunse Captalanul, voind să spună că trei din Neamul Mare și doi din Neamul Mic. Bietu' Mat Iarba Neagră și Rowlie Măr Pădureț, și micu' Tom Scai Ghimpos din Pestedeal; și Willie Maluri de Dinsus, și unul din familia Subdeal, din Căpița: băieți de treabă cu toții, le simțim lipsa; și Harry Iarba Ciutei, ăla de era la Poarta de la Apus și ăla de-i zicea Bill Ferigă s-au dat cu străinii și cu ei s-au tot dus; și am eu așa o bănuială că ăștia doi i-au lăsat să intre. În noaptea încăierării, vreau să spun. Și asta a fost după ce le-am arătat pe unde sunt porțile și i-am dat afară; adică înainte de sfârșitu' anului; iar încăierarea a fost la începutu' anului cestălalt, după zăpada grea ce-am avut-o.

Și-acu' s-au dat pe jaf și trăiesc Afară, se-ascund în păduri dincolo de Fundurâului, și-n pustietățile de la miazănoapte. E cam ca în vremurile alea rele despre care povestesc legendele. Drumurile sunt primejdioase și nimeni nu se-ncumetă să meargă prea departe, iar oamenii se încuie în case de cum apune soarele. Ținem străjeri de jur împrejurul gardului, iar noaptea porțile sunt bine păzite.

- Să știți că noi n-am avut nici o bătaie de cap pe drum, zise Pippin, și-am venit agale și n-am stat de veghe. Credeam că am lăsat în urmă toate problemele astea.

- Ei, Jupâne, aflați că nu le-ați lăsat și tare-i păcat, oftă Captalanul. Da' nu-i de mirare că nu v-au săcâit. Nu se iau de cine-i înarmat cu spade și coifuri și scuturi și toate cele. Îi face să se gândească de două ori, zău. Și trebuie să spun că și pe mine m-a luat nițel cu frig când v-am văzut.

Abia acum înțeleseseră hobbiții că oamenii îi priviseră uluiți nu din pricină că erau surprinși de întoarcerea lor, ci pentru că se minunau de tot harnașamentul. Ei înșiși se obișnuiseră într-atât să poarte arme și să călătorească printre oșteni înarmați până-n dinți, încât uitaseră că zalele lucioase care se întrezăreau de sub mantiile lor și coifurile din Gondor și din Obște, precum și frumoasele însemne de pe scuturile lor aveau să pară ca de pe altă lume în propriul lor ținut. Gandalf, și el, călărea acum pe calul lui mare și sur, înveșmântat în alb tot, cu o mantie albastră cu argintiu pe deasupra și cu sabia cea lungă, numită Glamdring, prinsă la șold.

Gandalf izbucni în râs.

- Măi, măi, zise, dacă ăștia se tem de noi cinci, apoi să știi că am avut parte de dușmani mai de temut în drumurile noastre. Dar, oricum, or să te lase în pace noaptea cât suntem noi pe-aici.

- Și cât veți sta? întrebă Captalanul. N-am să ascund că tare ne-ar bucura să vă avem o vreme printre noi. Vedeti dumneavoastră, nu prea suntem obișnuiți cu asemenea belele; iar Pribegii au plecat cu toții, așa vorbește lumea. Nu cred că până acum am priceput noi prea bine ce-au făcut ei pentru noi. Căci am avut parte de jivine mai rele decât bandiții. Iarna trecută urlau lupii pe la garduri. Și-n păduri bântuie tot felu' de lighioane negre, atât de înspăimântătoare că-ți îngheață sângele-n vine numa' când te gândești la ele. Tare ne mai frământă toate astea, vă zic.

- Te cred, zise Gandalf. Aproape toate meleagurile au fost cuprinse de tulburare în zilele din urmă, de mare tulburare. Dar, capul sus Barliman! Ați fost în pragul unor nenorociri cu adevărat mari și mă bucur că nu vi s-a întâmplat nimic mai rău de-atât. Acum vin vremuri mai bune. Mai bune poate decât îți amintești că ai trăit vreodată. Pribegii s-au întors. Noi am venit înapoi cu ei. Și avem din nou rege, Barliman. În curând o să-și îndrepte gândurile și prin părțile voastre.

Și atunci Calea Verde va fi din nou deschisă și solii lui vor veni spre miazănoapte și se va vântura multă lume în sus și-n jos și tot ce-i rău va fi alungat din pustietăți. Crede-mă că timpul scurs nu s-a irosit în zadar și unde a fost odată sălbăticie vor fi din nou oameni și câmpii.

Domnul Captalan clătină din cap.

- Dacă pe drum umblă câțiva oameni de bună-credință și cuviincioși, n-au decât să umble cât or vrea, n-avem noi treabă cu ei. Da' ne-am săturat de gloate și de tâlhari. Și nu vrem nici picior de străin în Bree. Sau prin preajmă. Vrem să fim lăsați într-ale noastre. N-am chef să ne vină pe cap o adunătură de străini și să-și facă sălaș aici și să strice frumusețe de natură.

- O să fiți lăsați într-ale voastre, Barliman, zise Gandalf împăciuitor. E loc destul pentru alte așezări între Isen și Torentul Cenușiu, sau de-a lungul malurilor la miazăzi de Coniaied, fără suflare de om pe distanțe de zile-ntregi de călărit până-n Bree. Unde mai pui că mulți au trăit la miazănoapte, la mai bine de o sută de mile de-aici, la capătul celălalt al Căii Verzi; pe Gruirile de la Miazănoapte sau

în preajma Lacului Amurgului.

- Acolo sus, la Stăvilarul Morților? întrebă Captalanul, privindu-i cu și mai multă neîncredere. Alea-s locuri bântuite, așa umblă vorba. În afară de tâlhari, nimeni nu bate locuri din alea.

- Pribegii le bat, zise Gandalf. Stăvilarul Morților, zici tu. Da, așa s-a numit mulți ani la rând; dar numele său adevărat, Barliman, este Fornost Erain, Fortăreața de la Miazănoapte a Regilor. Și într-o bună zi regele se va duce acolo; și-atunci prin Bree o să treacă mulți oameni de soi.

- Mă rog, asta mai sună a încurajare, dacă-mi dați voie, zise Captalanul. Și poate o să fie bine și pentru trebușoarele noastre de pe-aici. Numa' să ne lase satu'n pace.

- O să vi-l lase, îl asigură Gandalf. Îl cunoaște și-l iubește.

- Oare? făcu Captalanul uluit. Deși nu văd de unde și până unde, doar stă cocoțat pe tronu' lui mare din castelu' ăla mare, la sute de mile depărtare. Și nu m-ar mira să aflu că-și bea vinu' din pocal de aur. Ce-i *Poneiu'*, pentru el, sau ce-s ulcelele cu bere? Nu că berea mea n-ar fi bună, Gandalf. E chiar neobișnuit de bună de când ai venit toamna trecută și-ai descântat-o dumneata știi cum. Și-asta a fost o mare mângâiere cu atâtea necazuri în jur, crede-mă.

- Aaa, da' el zice că berea ta e întotdeauna grozavă, spuse Sam.

- El?

- Da, el. El e Pas Mare. Căpetenia Pribegilor. Încă nu ți-a intrat în cap?

I-a intrat, în sfârșit, și chipul lui era uluia la însăși. Ochii i se rotunjiseră pe fața lui lățăreață, gura i se deschise larg, răsuflarea i se opri în piept.

- Pas Mare! explodă el când își recapătă suflul. ăla, cu coroană și toate cele și cu pocal de aur! Da' unde-ajungem?

- În vremuri mai bune, pentru Bree în orice caz, răspuse Gandalf.

- Trag nădejde, zău așa. Ei, să știți că vorba asta pe care-am avut-o cu voi a fost cea mai frumoasă pe care-am avut-o de când mă știu. Și n-am să ascund că voi dormi mai bine în noaptea asta și cu inima mai ușoară. Mi-ați dat multe la care să mă gândesc, da' mai e și mâine o zi. Mă trage așa spre pat acu' și cred că și domniile voastre ați fi bucuroase să vă culcați. Hei, Nob! strigă el, îndreptându-se spre ușă. Nob, trântore! Barliman se pocni cu palma peste frunte. Nob! De ce-mi amintește mie asta? se întrebă el.

- Sper că nu e încă o scrisoare de care ai uitat, domnule Captalan? îl luă Merry peste picior.

- Ei, ei, domnu' Brandybuck, nu-mi mai amintiți de povestea aia! Da' uite că mi-ați întrerupt gându'. Unde rămăsesem? Nob, grajd, aa! Da, asta era. Am ceva aici de-al domniilor voastre. Dacă vă amintiți de Bill Ferigă și de furtu' cailor: poneiu' ăla de l-ați cumpărat, știți, e aici. A venit înapoi singur-singurel. Da' pe unde-a hălăduit știți domniile voastre mai bine decât mine. Era răpciugos ca un câine bătrân și slab ca un umerăș de haine, da' viu. S-a îngrijit Nob de el.

- Ce? Bill al meu? strigă Sam. Înseamnă că m-am născut sub o zodie norocoasă, orice-ar zice unchiașu'. Încă o dorință care mi s-a împlinit. Unde-i?

Sam refuză să meargă la culcare înainte să-l vadă pe Bill în grajd.

Călătorii au rămas în Bree toată ziua următoare și domnul Captalan nu s-a putut plânge de lipsă de mușterii la ceasurile serii. Curiozitatea învinsese orice teamă și hanul s-a umplut de lume. În semn de politețe pentru gazda lor, hobbiții s-au dus seara în Sala Mare și au stat o vreme acolo, răspunzând nenumăratelor întrebări. Și cum ținerea de minte a celor din Bree era strașnică, Frodo a fost întrebat de mai multe ori dacă și-a scris cartea.

- Încă nu, răspuse el într-un târziu. Acum mă duc acasă și mă apuc să fac ordine în însemnări.

Le făgădui că va scrie și despre uluitoarele întâmplări din Bree, pentru ca să facă mai interesantă o carte ce altfel ar fi părut că se ocupă mai cu seamă de treburi „de la miazănoapte”, îndepărtate și mai puțin importante.

Apoi unul dintre cei mai tineri aflați acolo ceru un cântec. Primi însă numai sâsâituri drept răspuns și priviri încruntate, încât nu-și mai repetă dorința. Era limpede că nimeni nu mai dorea evenimente ciudate în Sala Mare.

Nici un necaz ziua, nici un zgomot noaptea, nimic nu a tulburat pacea satului Bree cât au stat călătorii acolo; numai că a treia zi dimineața s-au trezit devreme, căci ploaia nu încetase și ei doreau să ajungă în Comitat înainte de căderea nopții, și drumul era lung. Sătenii ieșiseră cu toții să-i conducă și erau mai veseli acum decât fuseseră tot anul acela; iar cei care n-apucaseră să-i vadă pe străini cu tot harnașamentul îi priveau acum cu gurile căscate: pe Gandalf cu barba lui albă și cu lumina aceea ce părea să iasă din el, ca și când mantia albastră era doar un nor peste lumina soarelui; și pe cei patru

hobbiți care semănau cu niște cavaleri rătăcitori din povești străvechi aproape uitate. Chiar și cei care izbucniseră în râs când se vorbise despre Rege începeau să creadă că ceva-ceva adevăr tot era în vorbele acelea.

- Păi, s-aveți noroc la drum și la sositu' acasă! le ură domnul Captalan. Ar fi trebuit să vă previn că nici în Comitat nu-i tocmai bine, dacă ceea ce-am auzit e adevărat. Tot felu' de trăsnați ciudate, așa se zice. Da' uite-așa ne luarăm cu unele și uitaram de altele, unde mai pui că și mie-mi bubuia capu' d-ale mele. Da' dacă-mi dați voie, ați venit schimbați din peregrinările voastre și-arătați acum ca unii care pot să dea piept cu necazurile ce-au scăpat din hățuri. Sunt sigur c-o să le dați de capăt cât de curând. S-aveți noroc! Și cu cât veniți mai des înapoi, cu atât o să mă bucur mai tare.

Își luară rămas-bun de la el și, după ce ieșiră prin Poarta de la Apus se așternură la drum întins spre Comitat. Bill poneiul îi însoțea, încărcat și acum de bagaje, dar tropăia voiniceste pe lângă Sam și avea un aer tare mulțumit.

- Mă-ntreb ce-a vrut să spună Barliman, zise Frodo.

- Am eu așa o bănuială-două, mormăi Sam ursuz. Ce-am văzut în Oglindă - copaci tăiați, tot felul de lucruri și unchiășu' meu bătrănu' aruncat în uliță din Vizuina lui. Trebuia să mă fi grăbit să ajung mai repede.

- Este limpede că ceva nu e în ordine în tot Meleagul de la Miazăzi, spuse Merry. Nu se mai găsește buruiană de pipă.

- Orice-ar fi, poți fi sigur că Lotho e capu' tuturor relelor, zise Sam.

- Vârât până-n gât, poate, dar nu neapărat capul, spuse Gandalf. L-ați uitat pe Saruman. S-a arătat interesat de Comitat încă înaintea celor din Mordor.

- Nu-i nimic, ești tu cu noi, așa că lucrurile se vor lămurii iute, zise Merry împăcat.

- Sunt cu voi acum, dar curând nu voi mai fi. Nu vin în Comitat. Treburilor de acolo singuri trebuie să le dați de capăt; pentru asta ați fost pregătiți. Încă nu ați înțeles? Vremea mea s-a sfârșit, nu mai este treaba mea să îndrept lucrurile și nici să-i ajut pe alții s-o facă. Cât despre voi, dragii mei prieteni, voi n-o să aveți nevoie de nici un ajutor. Ați crescut mari de-acum. Și ați crescut chiar foarte sus: sunteți printre cei mari de tot și nu mă mai tem câtuși de puțin pentru voi.

Și dacă vreți să știți, curând mă despart de voi. Mă duc să stau de vorbă pe îndelete cu Bombadil: o vorbă lungă cum n-am avut de când mă știu. El e din cei ce prind cheag, iar eu am fost mereu o piatră sortită să se rostogolească. Dar zilele rostogolirii se sfârșesc, așa că acum avem multe să ne povestim.

Nu trecu mult și ajunseră la acel loc de pe Drumul spre Răsărit unde se despărțiseră odată de Bombadil; trăgeau nădejde, aproape că se așteptau să-l vadă stând acolo și salutându-i. Dar nu se vedea nici urmă de el. Iar la miazăzi, Gruiriile-gorgane erau îngropate într-o ceață deasă și o pâclă groasă se lăsase peste Pădurea Bătrână din depărtare.

Se opriră și Frodo privi cu jind spre miazăzi.

- Tare mi-aș dori să-l mai văd o dată pe bătrân, zise el. Ce-o mai fi făcând?

- La fel de bine ca întotdeauna, poți fi sigur, răspunse Gandalf. Netulburat, și așa zice că nici prea interesat de ce-am făcut sau am văzut noi, decât poate doar de vizitele noastre la enți. Poate că ceva mai încolo o să vină vremea să te duci să-l vezi. Dar în locul vostru eu m-aș grăbi spre casă, căci altfel n-o să ajungeți la Podul Viniac înainte să se închidă porțile.

- Dar nu sunt porți acolo, zise Merry, în orice caz nu pe Drum; doar știi asta foarte bine. E Poarta Țării Iedului; însă pe acolo pot trece oricând vreau.

-Vrei să zici că n-au fost porți, îl corectă Gandalf. Ei bine, acum veți da peste câteva. Și veți avea de furcă până și la Poarta Țării Iedului, mai mult decât vă închipuiți. Dar o să vă descurcați, fiți fără grijă. Cu bine, prieteni! Nu pentru ultima oară, nu încă. Cu bine!

Îl trase pe lute ca Gândul de frâu ca să coboare de pe drum și marele armăsar sări peste șanțul verde care, în acest loc, era chiar lipit de drum; și apoi, la un strigăt al lui Gandalf, dus a fost, gonind spre Gruiriile-gorgane precum vântul de la Miazănoapte.

- Iată-ne deci și aici, numai noi patru, ca atunci când am pornit-o la drum, spuse Merry. I-am lăsat pe toți în urmă, unul după altul. Parcă-i un vis care se destramă încet.

- Nu și pentru mine, spuse Frodo. Mie mi se pare ca și când aș adormi la loc.

VIII

Se face curățenie în Comitat

Trecuse de miezul nopții când, uzi și obosiți, călătorii ajunseră în sfârșit în Coniaied și găsiră drumul închis. La ambele capete ale podului, câte o poartă mare cu țăruși; iar pe celălalt mal al râului se zăreau niște case nou-construite: cu două caturi, ferestre înguste și dreptunghiulare, lipsite de grădini și slab luminate, mohorâte și fără să semene cu nimic din Comitat.

Bătură la poartă, strigară, dar nu primiră nici un răspuns: și numai ce deodată, spre surprinderea lor, se auzi un corn chemând și luminile de la ferestre se stinseră. O voce strigă în întuneric:

- Cine-i? Șterge-o! Nu poți intra. Nu vezi ce scrie: *Intrarea interzisă între apus și răsărit?*

- E la mintea cocoșului că în întuneric nu vedem ce scrie, strigă Sam drept răspuns. Și dacă hobbiții din Comitat sunt siliți să rămână pe-afară în ploaie pe o noapte ca asta, vă fac bucăți-bucățele a fișul când dau de el.

La aceste vorbe se auzi o fereastră trântindu-se și o ceată de cu lămpașe ieșiră buluc din casa din stânga. Deschiseră poarta de la capătul celălalt și câțiva dintre ei traversară podul. Când dădură cu ochii de călători, păru să-i cuprindă frica.

- Haideți, măi! îi chemă Merry, recunoscându-l pe unul dintre ei. Dacă nu mă cunoști, Hob Hayward, s-ar cuveni s-o faci. Sunt Merry Brandybuck și aș dori să știu ce-i cu toată povestea asta și ce face aici unul din Țara Iedului așa ca tine. Te știam la Poarta Fânului.

- Al naibii să fiu! E jupânu' Merry, zău așa, și-mbrăcat de zici că pleacă la bătălie! exclamă bătrânul Hob. Păi, lumea vorbea c-ai murit! Că te-ai rătăcit în Pădurea Bătrână, așa se zvonea. Mă bucur să văd că ești în viață!

- Atunci nu te mai zgâi la mine printre gratii și deschide poarta! ceru Merry.

- Fără supărare, Stăpânu' Merry, da' avem ordin.

- Ordin de la cine?

- De la șefu' din Fundătura.

- Șefu'? Șefu'? Adică domnu' Lotho? nu pricepu Frodo.

- Așa cred, domnu' Baggins; da'n ziua de azi trebuie să spunem „șefu”, așa și nicicum altfel.

- Ce vorbești, frate?! făcu Frodo. Păi să știi că mă bucur că a uitat de numele de Baggins. Însă este limpede că a sosit timpul ca familia să-l ia la scuturat și să-i arate lungul nasului.

De cealaltă parte a porții hobbiții amuțiră.

- Nu-i bine să vorbiți așa, zise unul dintre ei. O să-i ajungă la urechi. Și dacă faceți atâta tărăboi o să-l treziți pe Omu' Mare a' șefului.

- O să-l trezim într-un fel care o să-l lase cu gura căscată, nu se potoli Merry. Dacă vreți să spuneți că neprețuitul vostru șef tocmește bandiți din pustie, înseamnă că am întârziat cam mulțisor cu întorsul. Sări jos din șa și, zărind a fișul în lumina lămpașelor, îl smulse și-l aruncă peste poartă. Hai, Pippin! zise el. Doi suntem de-ajuns.

Merry și Pippin se cățărară pe poartă; când îi văzură ce fac, hobbiții de pe partea cealaltă o rupseră la fugă. Alt corn răsună. Din casa mai mare, din dreapta, se ivi o matahală și se opri sub felinarul din prag.

- Ce-i asta? mârâi matahala înaintând. Forțați poarta? Valea de-aici ori vă frâng grumazurile alea mici și jechoase!

Dar se opri brusc, căci zări sclipirea săbiilor. Bill Ferigă, spuse Merry, dacă nu deschizi poarta până număr la zece, o să-ți pară rău. Trec oțelul ăsta prin tine dacă nu faci ce-ți spun. Și după ce deschizi porțile, treci frumușel prin ele și te nevăzut. Ești un ticălos și-un tâlhar de drumul mare.

Bill Ferigă făcu fețe-fețe, își târșâi picioarele până la poarta și o descuie.

- Dă-mi mie cheia, ceru Merry.

Dar ticălosul i-o azvârli în cap și o rupse la fugă în întuneric. Când trecu pe lângă ponei, unul dintre ei azvârli din picioarele dindărăt și-l pocni în plină fugă. Bill făcu un salt înainte, scoase un urlet și-n clipa următoare se pierdu în beznă și nimeni n-a mai auzit de el vreodată.

- Curat lucrat, Bill, zise Sam către ponei.

- Cu tine am terminat, Om Mare, spuse Merry. De șef ne ocupăm mai încolo. Până una-alta, vrem găzduire pentru o noapte și pentru că, din câte-mi dau seama, ați dăruit Hanul Podului și-ați clădit căsoaiele astea îngrozitoare, va trebui să ne luați la voi.

- Îmi pare rău, domnu' Frodo, zise Hob, da' nu e voie.

- Ce nu e voie?

- Să primim în casă pe oricine așa, tam-nesam, să mâncăm mai mult decât ni se dă voie și altele de felu' ăsta.

- Ce naiba se-ntâmplă prin locurile astea? întrebă Merry nedumerit de-a binelea. Ați avut un an prost, asta e? Și eu care credeam că ați avut o vară frumoasă și o recoltă bogată.

- Păi anu' fuse bun, nu-i vorba, zise Hob. Grâne avurăm din belșug, da' nu prea știm ce se-alege de ele. E toți „perceptorii” și „împărțitorii” ăștia, zic eu, care merge peste tot și socotește, și măsoară, și ia, și duce la păstrare. Aștia mai mult ia decât împarte și noi rămânem cu buzele umflate, că ce ne-a luat nu mai vedem înapoi.

- Hai, gata! făcu Pippin căscând. Mi-a ajuns pentru seara asta. Avem mâncare în raniță. Dă-ne o cameră unde să ne punem capu'. O să fie oricum mai bună decât multe locuri pe care mi-a fost dat să le văd.

Hobbiții de la poartă încă dădeau din colț în colț, era limpede că oricum ar fi întors-o tot încălcau o lege sau alta; dar n-aveai cum să refuzi patru asemenea călători poruncitori, înarmați până-n dinți, dintre care doi erau neobișnuit de spătoși și de vânjoși. Frodo le porunci să încuie porțile la loc. Avea și paza asta rostul ei, la urma urmei, atâta vreme cât dădeau târcoale toți netrebnicii. Apoi cei patru prieteni intrară în casa străzii și încercară să se simtă cât mai acasă cu puțință. Locul era gol și urât, cu o vatră mică și prăpădită în care nu se putea face un foc ca lumea. În încăperile de sus, șiruri de paturi mici și tari, și pe fiecare perete un afiș și o listă de Reguli. Pippin le smulse pe toate de pe pereți. Bere nu era; iar mâncare cât să le-ajungă pe-o măsă, dar cu ce mai aduseseră călătorii, reușiră să încropească o cină mulțumitoare pentru toți; iar Pippin încălcă Regula 4, punând pe foc toată provizia de lemne pentru a doua zi, apoi se întoarse spre Hob:

- Și-acum, ce-ar fi să fumăm o pipă în timp ce ne povestești ce s-a mai întâmplat în Comitat?

- Nu mai avem buruiană de pipă, spuse Hob, nu mai e decât pentru oamenii șefului. Proviziile s-a dus toate, din cât se pare. Convoaie întregi de care pline cu buruiană, aș-am auzit, au luat drumu' vechi ce iese din Meleagu' de la Miazăzi, dincolo de Vadu' Sarn. A fost cam pe la sfârșitu' anului trecut, după ce-ați plecat voi. Da' și înainte de asta dispărea fără știrea nimănui, așa, câte-un pic, câte-un pic. Lotho ăla...

- Acuma să taci, Hob Hayward! strigară câțiva dintre ceilalți hobbiți. Știi că nu-i îngăduit să vorbim astfel. O să audă șefu' și o să dăm toți de belea.

- N-ar auzi nimic dacă n-ar fi și ciripitori printre noi, pufni Hob înfierbântat.

- Bine, bine! îl potoli Sam. De-ajuns. Nu vreau să mai aud nimic. Nici tu bun-venit, nici tu bere, nici tu pipă, în schimb reguli și vorbe orcești cu ghiotura. Nădăjduiam să-mi pot trage și eu sufletul, da' văd că-i treabă nu glumă și belele cât cuprinde. Hai să ne culcăm acum și să nu ne mai gândim la nimic până mâine!

Era limpede că noul „șef” avea mijloacele sale de a primi vești. Între Pod și Fundătura erau mai bine de patruzeci de mile, cu toate acestea cineva le străbătuse în mare grabă. Frodo și prietenii săi aveau să descopere acest lucru în curând.

Nu-și făcuseră nici un plan bine stabilit, se gândiseră să meargă mai întâi toți la Scobitura Râului și să se odihnească acolo o vreme. Dar acum, văzând cum stau lucrurile, au hotărât să se îndrepte direct spre Hobbiton. Astfel că a doua zi o luară pe Drum cu pas mărit și hotărât. Vântul se potolise, cerul însă era mohorât. Câmpiile arătau triste și părăsite; dar, la urma urmei, era prima zi de noiembrie și sfârșitul toamnei. Chiar și așa, miștea părea să ardă mai dihai ca de obicei și fumul se înălța din multe locuri peste tot în jur. Un vâlătuc mare se vedea în depărtare, spre Cornu Împădurit.

La lăsatul serii ajunseră aproape de Frogmorton, un sat așezat la dreapta Drumului, cam la douăzeci și două de mile de Pod. Voiau să rămână acolo peste noapte, *Bușteanul Plutitor* era un han bun în Frogmorton. Dar când ajunseră la capătul de răsărit al satului, dădură peste o barieră de care atârna o pancartă mare cu următorul anunț: DRUM ÎNCHIS; iar în spatele ei stătea o ceată mare de șirifi cu bâte în mâini și pene la căciuli, și cu un aer important pe chipuri, dar și speriat.

- Ce-i asta? întrebă Frodo căruia-i venea să izbucnească în râs.

- E ce e, domnu' Baggins, spuse șeful șirifilor, un hobbit cu două pene. Sunteți arestați pentru că ați Trecut de Poartă fără învoire și ați Rupt Regulamentul, și i-ați Atacat pe Portari, și ați Pătruns, și ați Dormit în clădiri din Comitat fără învoire, și i-ați Mituit pe Paznici cu Mâncare.

- Și mai ce? pufni Frodo.

- Deocamdată atât pentru început, zise șeful.

- Aș mai putea și eu adăuga câteva, dacă vreți, zise Sam. Vă Facem șefu' în Toate Felurile, Dorim să-i pocnim Fața Buboasă și Credem că voi șirifi arătați ca niște Dobitoci.

- Uite ce-i, Domnu', gata. Ordinul șefului e să veniți binișor cu noi. O să vă ducem la Lângă Ape și acolo vă predăm Oamenilor Șefului; și după ce vede șefu' ce și cum stă treaba cu voi, puteți spune ce aveți de spus. Dar dacă nu vă arde să stați în Beciuri mai mult decât e nevoie, ați face mai bine să fiți scurți la vorbă, eu așa vă zic.

- Nu fiți caraghioși! zise Frodo. Merg unde poftesc și când cred eu de cuviință. Din întâmplare mă îndrept spre Fundătura cu niște treburi, dar dacă țineți neapărat să mergeți și voi, e treaba voastră.

- Prea bine, domnu' Baggins, spuse șeful și deschise bariera. Să nu uitați însă că v-am arestat.

- N-o să uit, făgădui Frodo. Niciodată. Dar s-ar putea să vă iert. Numai că astăzi nu mă duc cu nici un chip mai departe, așa că, dacă binevoiiți să mă escortați până la *Bușteanul Plutitor*, v-aș fi îndatorat.

- Nu pot să fac asta, domnu' Baggins. Hanul e închis. E o casă a șirifilor la capătul celălalt al satului. Vă duc acolo.

- Foarte bine, acceptă Frodo. Mergeți înainte și vă urmăm.

Sam, care-i măsurase pe șirifi din cap până-n picioare, îl ochi pe unul pe care-l cunoștea.

- Hei, Robin Smallburrow (*Robin* - măcăleandru, *small burrow* - vizuină mică, n.tr.)! strigă el. Vino-ncoa, vreau să am o vorbă cu tine.

Furișând o privire timidă către șeful său care arăta furibund, dar nu îndrăznea să se amestece, șiriful Smallburrow rămase în urmă ca să meargă alături de Sam care coborâse de pe ponei.

- Uite ce-i, Păunașul Codrilor! începu Sam. Tu ești de felul tău din Hobbiton și ar trebui să ai mai multă minte-n cap, nu să te apuci să-l pândești pe domnu' Frodo și așa mai departe. Și de ce-i hanu' închis, mă rog frumos?

- Toate-s închise, răspunse Robin. Șefului ăl mare nu-i place berea. De-aici a-nceput totu'. Da' acu' cred că Oamenii lui o țin pe toată pentru ei. Și nu-i place ca lumea să umble încoace și-ncolo; dar dacă vrea cu tot dinadinsu' sau trebuie, atunci merge la casa șirifilor și acolo explică ce treabă are de umblă.

- Ar trebui să-ți fie rușine că te-ai băgat într-o asemenea negliobie, îl mustră Sam. Pe vremuri îți plăceau hanurile mai mult pe dinăuntru decât pe dinafară. Una-două îți iței capu' înăuntru, ori în timpul serviciului, ori după.

- Și-acu' aș face la fel, Sam, dacă aș putea. Dar nu mă judeca prea aspru. Ce pot să fac? Știi de ce m-am băgat la șirifi acu' șapte ani, înainte să începă toate astea. Puteam să străbat Comitatul, să mă întâlnesc cu unii-alții, să aflu vești și să știu unde-i berea a bună. Acu' e altfel.

- Dar las-o atunci baltă, termină cu șirifatul, dacă nu mai e o slujbă demnă.

- Nu ne este îngăduit.

- Ascultă, dacă mai aud mult treaba asta cu *neîngăduitul*, mă supăr rău de tot, izbucni Sam.

- N-aș putea spune că mi-ar părea rău s-o văd și pe asta, zise Robin coborând vocea. Dacă ne-am supăra cu toții, poate că am izbuti să facem ceva. Da' e Oamenii aștia, Sam, Oamenii șefului. Îi trimite peste tot și dacă vreunu' d-ai noștri din seminția mică își cere drepturile, îl duc fedeleș la Beciuri. I-am dus pe moș Flourdumpling și pe moș Will Whitfoot (aprox. „Gogoasă”, „Picioar Alb”, n.tr.) Primaru' întâi și-ntâi și apoi pe mulți alții. În ultima vreme e tot mai rău. Acu' îi mai și bat.

- Atunci de ce muncești pentru ei? se mânie Sam. Cine te-a trimis la Frogmorton?

- Nimeni. Aici stăm, în casa a' mare a șirifilor. Acu' suntem Prima Trupă din Meleagu' de la Răsărit. E sute de șirifi, și-ncă mai vrea, cu toate regulile astea noi. Mulți e băgați fără voia lor, da' nu toți. Chiar și în Comitat e d-unii care le place să-și vâre nasu' în treburile altora și să se dea mari. Și chiar mai rău: e unii care fac pe iscoadele pentru șefu' și Oamenii lui.

- Aha! Care va să zică, așa ați prins de veste despre noi, da'?

- Da. Nu ne mai e îngăduit să folosim Serviciul Poștei, da' ei folosește Serviciul Poștei Fulger ăla vechi și ține mesageri anume tocmiți în anumite locuri. A venit ieri seara târziu unu' din Dâra Albă cu o „solie tainică” și altu' de-aici a dus-o mai departe. Și un alt mesaj a venit azi după-masă înapoi

care zice să vă aresteze și să vă ducă la Lângă Ape, nu de-a dreptu' la Beciuri. E limpede că șefu' vrea să vă vadă pe loc.

- N-o să mai fie chiar atât de nerăbdător după ce isprăvește domnu' Frodo cu el, îl liniști Sam.

Casa șirifilor din Frogmorton era la fel de proastă ca și cea de la pod. Avea un singur cat, dar aceleași ferestre înguste și era zidită din cărămizi nearse, tare urâte și prost așezate. Înăuntru era jilav și nici un pic de veselie, iar cina le-a fost servită la o masă lungă, neacoperită și nefrecată de săptămâni de zile. La așa decor, așa mâncare. Călătorii erau bucuroși că plecau de-acolo. Până la Lângă Ape erau optsprezece mile. Au plecat la zece dimineața. Ar fi pornit ei mai devreme, dar au vrut să-l scoată din minți pe șeful șirifilor cu moșmondeala lor. Vântul se mutase de la apus la miazănoapte și sufla mai rece, dar nu mai ploua.

Cavalcada care părăsea satul era de-a dreptul caraghioasă, cu toate că puținii care ieșiseră să se uite la „arestarea” călătorilor nu prea păreau siguri dacă hohotele de râs erau îngăduite. Doisprezece șirifi fuseseră aleși să escorteze „prizonierii”, numai că Merry îi obliga să meargă în față, în vreme ce Frodo și ai săi veneau călare în urma lor. Merry, Pippin și Sam călăreau în tihnă, râzând, vorbind, cântând, iar șirifii mergeau târâș-grăpiș, încercând să arate cât mai severi și mai importanți. Frodo însă era tăcut și mai curând trist și gânditor.

Ultima persoană prin dreptul căreia trecură era un unchiaș bătrân și vânjos, care tunde un gard.

- Salutare, salutare! rânji el. Acu' cine-a arestat pe cine?

Doi dintre șirifi părăsiră imediat formația și se îndreptară spre el.

- Șefu'! strigă Merry. Poruncește oamenilor tăi să se întoarcă imediat la locurile lor, dacă nu vrei să mă ocup eu de asta!

La o poruncă tăioasă a șefului, cei doi hobbiți veniră înapoi cu fețe îmbufnate.

- Hai, dați-i drumul! ordonă Merry, după care călătorii avură grijă ca poneii lor să grăbească pasul într-atât, încât să-i împingă pe șirifi din spate cât mai repede cu putință.

Soarele răsări, vântul sufla rece, cu toate acestea șirifii începură curând să gâfâie și să asude.

La Piatra celor Trei Hotare se dădură bătuți. Făcuseră aproape paisprezece mile cu o singură oprire, la prânz. Acum era ora trei. Erau flămânzi, cu tălpile numai bășici și nu mai puteau ține pasul.

- Păi atunci veniți cum puteți! le spuse Merry. Noi mergem mai departe.

- La revedere, Păunașul Codrilor! zise Sam. Te aștept în față la *Dragonul Verde*, dacă n-ai uitat unde-i. Să nu te mocoșești pe drum!

- Nesocotiți arestul, asta faceți, spuse șeful pe un ton nenorocit și n-am să fiu eu cel răspunzător.

- O să nesocotim încă multe lucruri și n-o să-ți cerem să fii răspunzător, i-o-ntoarse Pippin. Hai noroc!

Călătorii își continuară drumul la trap și când soarele începea să coboare spre Colinele Albe aflate la zenitul apusean, ajunseră la Lângă Ape, pe malul heleșteului întins al satului; abia acolo avură primul șoc cu adevărat dureros. Era chiar țara lui Frodo și a lui Sam și abia acum își dădeau seama că le păsa de ea mai mult decât de orice alt loc de pe lume. Multe din casele pe care le știau acolo dispăruseră. Unele păreau a fi fost arse până-n temelii. Șirul atât de plăcut al vechilor văgăune ale hobbiților de pe malul nordic al Heleșteului erau părăsite, iar buruienile năpădiseră micile lor grădini care înainte coborau până jos la marginea apei. Mai rău decât atât, pe Malul Heleșteului, acolo unde Drumul Hobbiton se găsea foarte aproape de țârm, apăruse un întreg lanț de case noi și urâte. Drumul fusese cândva mărginit de copaci. Nici urmă de ei. Uitându-se disperați de-a lungul drumului, spre Fundătura, zăriră în depărtare un coș înalt de cărămizi din care se vălătucea spre cerul serii un fum negru.

Sam simțea că-l ia cu amețeală.

- Mă duc direct acasă, domnu' Frodo! strigă el. Mă duc să văd ce s-a întâmplat. Vreau să-l gădesc pe unchiaș.

- Sam, mai întâi să vedem ce ne așteaptă, îl domoli Merry. Pun rămășag că „șefu'” și-a pregătit ceata de ticăloși. Mai bine să găsim pe cineva care să ne poată spune cum stau lucrurile pe aici.

Dar în satul Lângă Ape toate casele și văgăunile erau închise și nimeni nu le-a ieșit în întâmpinare. Lucrul acesta avu darul să-i mire, dar curând descoperiră pricina. Când ajunseră la *Dragonul Verde*, ultima casă din capătul dinspre Hobbiton, acum pustie și cu ferestrele sparte, zăriră

nu fără tulburare că de zidul hanului stăteau rezemați câțiva bărbați mătăhăloși, cu chipuri livide și încruntate și o lucire dușmănoasă în ochii lor sașii.

- Aștia seamănă cu prietenul ăla al lui Bill Ferigă din Bree, spuse Sam.

- Seamănă cu mulți pe care i-am văzut în Isengard, murmură Merry.

Bandiții aveau bâte în mâini și corni prinși la brâu, dar nici o altă armă la vedere. La apropierea călătorilor, își părăsiră locurile de lângă zid și ieșiră în drum, blocându-le înaintarea.

- Unde credeți voi că mergeți? întrebă unul dintre ei, cel mai mare și mai fioros din ceată. Pentru voi drumul se sfârșește aici. Și unde-s comorile alea de șirifi?

- Vin în urmă domol, răspunse Merry. Poate că îi dor picioarele. Le-am promis că-i așteptăm aici.

- Ce v-am spus, hă? se-ntoarse netrebnicul către ceilalți. I-am zis Iu' Sharkey că nu se poate pune temei pe neghiobii ăia mici. Ar fi trebuit să trimită pe câțiva d-ai noștri.

- Și cu ce-ar fi schimbat situația, mă rog frumos? vru să știe Merry. Nu suntem deprinși cu tâlhari în țara asta, dar știm cum să ne descurcăm cu ei.

- Tâlhari, zici? mârâi omul. Vas' că ăsta-i felu' în care-mi vorbești? Ia vezi de ți-l schimbă, altfel ți-l schimbăm noi. Vă cam luați nasu' la purtare, voi aștia micuții. Nu vă încredeți prea mult în mărinimia șefului. Acum a venit Sharkey, și șefu' o să facă așa cum vrea Sharkey.

- Și cam ce-ar vrea el? întrebă Frodo liniștit.

- Țara asta trebuie să se trezească și să-și pună lucrurile în ordine, spuse netrebnicul, și Sharkey o să aibă grijă ca acest lucru să se întâmple; și n-o să vă fie moale dacă-i forțați mâna. Aveți nevoie de un șef mai mare aici. Și-o să vă vină unu' înainte să se încheie anu', dacă mai faceți multe nazuri. O să vă învățăm noi minte, neam de șobolănei ce sunteți.

- Mda. Mă bucur că vă știu planurile, spuse Frodo. Tocmai mă îndreptam spre domnul Lotho și cred că o să fie și el interesat să le afle.

Netrebnicii pufniră în râs.

- Lotho! Știe, nu-ți face griji. O să facă exact așa cum spune Sharkey. Pentru că dacă un șef dă bătaie de cap, îl schimbăm una-două. Pricepi? Și dacă semințiile mici încearcă să se vâre acolo unde nu-s dorite, le putem împiedica să facă prostii. Pricepi?

- Da, pricep, zise Frodo. Întâi și-ntâi pricep că pe-aici ați rămas în urma vremurilor și a noutăților. S-au petrecut multe de când ați plecat de la Miazăzi. Vremea voastră s-a sfârșit, a voastră și a tuturor celorlalți ticăloși. Turnul Întunecimii a căzut, acum este un Rege în Gondor. Isengard a fost distrus, neprețuitul vostru stăpân a ajuns cerșească prin pustietăți. L-am lăsat în urmă pe drum. De-acum pe Calea Verde vor veni solii Regelui și nu toți bătaușii ăia din Isengard.

Omul se uită lung la el și zâmbi.

- Cerșetor prin pustietăți! îl îngână el pe Frodo. Nu mai spune!? Și ce te-mpăunezi cu asta, bă, țângău țanțoș? Dar asta n-o să ne împiedice să trăim în țărișoara asta a voastră îmbelșugată unde voi ați ars destul gazu' de pomană. Și ziceai ceva de solii Regelui? Asta le dau! zise, pocnindu-și degetele în nasul lui Frodo. Și când oi vedea unu', mă mai gândesc dacă merită osteneala să-l bag în seamă.

Era prea mult pentru Pippin. Gândurile sale se întoarseră la câmpia Cormallen și-n fața lui se afla un ticălos cu ochi sașii care-l făcea „țângău țanțoș” pe Purtătorul Inelului. Își dădu pelerina pe spate, trase sabia din teacă și argintul și mătasea Gondorului luciră pe el atunci când înaintă spre netrebnici.

- Sunt sol al Regelui, spuse. Vorbești cu prietenul regelui și unul dintre cei mai vestiți din melegurile de la Apus. Ești ticălos și nesăbuit. Jos, în genunchi, aici în drum, și cere iertare, altfel bag otrava orcească în tine!

Sabia sclipi în soarele ce asfințea. Merry și Sam își scoaseră și ei săbiile și veniră în sprijinul lui Pippin; Frodo însă nu se clinti. Ticăloșii bătură în retragere. Până acum avuseseră de-a face doar cu țărani speriați din ținutul Bree și cu hobbiți zăpăciți ori fanfaroni. Dar niște hobbiți netemători, cu săbii strălucitoare și fețe încruntate, ei bine, asta da surpriză. Și era ceva în vocile acestor nou-veniți cum nu le mai fusese dat să audă până atunci. Îi luă cu un fior rece pe spinare.

- Plecați! zise Merry. Și dacă mai tulburați satul ăsta, o să vă pară rău.

Cei trei hobbiți făcură încă un pas înainte și atunci ticăloșii se răsuciră pe călcăie și o luară la sănătoasa în sus pe Drumul Hobbiton, fără să uite să sufle din corn în timp ce fugeau.

- Mda, nu ne-am întors prea devreme, zise Merry.

- Nici o zi prea devreme. Poate prea târziu ca să-l mai salvăm Lotho, spuse Frodo. Neghiob

nenorocit, dar mi-e milă de el.

- Să-l salvăm pe Lotho? Ce vrei să spui? nu pricepu Pippin. Adică să-l distrugem, poate asta-i vrut să spui.

- Nu cred că înțelegi prea bine cum stau treburile, Pippin. Lotho n-a vrut niciodată ca lucrurile să ia o asemenea întorsătură, întotdeauna a fost un neghiob afurisit, dar acum a căzut în cursă. Ticăloșii sunt în frunte, jefuiesc, bagă spaima-n toată lumea, cârmuiesc și distrug cum îi taie capul, toate în numele lui. Și nici treaba asta n-o să mai țină mult. Pentru că acum e prizonier în Fundătura, așa bănuiesc, și e tare speriat. Ar trebui să încercăm să-l salvăm.

- Bată-mă să mă bată! exclamă Pippin. Dintre toate sfârșiturile pe care le-ar fi putut avea călătoria noastră, la asta mă așteptam cel mai puțin; să fiu nevoit să mă lupt cu niște doar-pe-jumate-orci și niște bandiți chiar în Comitat - ca să-l salvez pe Lotho Bubosu?

- Să te lupți? se miră Frodo. Da, poate că o să se ajungă și la asta. Dar nu uitați: dintre hobbiți nu trebuie să moară nici unul, chiar dacă au trecut la vrăjmaș. Trecut de tot, nu doar că se supun ordinelor acestor ticăloși din pricină că sunt speriați. Nici un hobbit n-a omorât vreodată înadins alt hobbit aici în Comitat și n-o să începem noi s-o facem. Și dacă se poate să nu omorâm pe nimeni, cu atât mai bine. Păstrați-vă firea și stăpâniți-vă mâinile până în ultima clipă!

- Dar dacă ticăloșii ăștia sunt prea mulți, cu siguranță o să se ajungă la luptă, protestă Merry. Poți să fii oricât de trist și de descumpănit, dragul meu Frodo, cu asta n-ai să salvezi nici Comitatul și nici pe Lotho.

- Așa e, zise și Pippin. A doua oară n-o să-i mai speriem la fel de ușor. Acum i-am luat pe nepregătite. Doar ai auzit chemarea cornilor? Cu siguranță că sunt și alți ticăloși undeva prin apropiere. Când or să fie mai mulți, or să aibă mai mult curaj. Ar trebui să ne gândim să ne adăpostim undeva peste noapte. La urma urmei, suntem doar patru, chiar dacă suntem înarmați.

- Am o idee, se luminează Sam. Hai să mergem la bătrânul Tom Cotton, pe ulița de la miazăzi! A fost întotdeauna un hobbit curajos și are o mulțime de băieți care-s prieteni cu mine.

- Nu! se opuse Merry. Nu-i bine „să ne adăpostim”, asta au făcut toți până acum și asta le place și ticăloșilor ăștora. Or să năvălească peste noi, or să ne încolțească și după aceea ne scot afară pe brânci sau ne dau foc înăuntru. Nu, trebuie să facem ceva acum, pe loc.

- Să facem ce? întrebă Pippin.

- Să ridicăm Comitatul în picioare! spuse Merry. Acum! Să-i trezim pe toți ai noștri! Nu le place nimic din ce se întâmplă, este limpede; nimănui, în afară de unul sau doi nemernici și câțiva nebuni care vor să fie băgați în seamă. Dar locuitorii Comitatului au avut o viață atât de tihnită atât de multă vreme, încât nu știu ce să facă. Însă e de ajuns un chibrit ca să se aprindă scânteia. Oamenii șefului știu acest lucru, fără îndoială. Or să încerce să ne calce în picioare și să ne strivească iute. Nu avem decât puțin timp.

- Sam, tu dacă vrei, repede-te până la ferma lui Cotton. El e starostele aici, și cel mai curajos. Hai, du-te.

- Eu o să suflu în cornul din Rohan și așa o muzică am să le fac cum n-au mai auzit nicicând.

Se reîntoarseră în mijlocul satului. Acolo Sam trase de hățuri și o luă la vale pe ulicioara care ducea spre gospodăria lui Cotton, în partea de sud a satului. Nu ajunsese prea departe când auzi o chemare limpede de corn înălțându-se în văzduh. Răsună până departe, peste câmpuri și dealuri; și atât de puternică era chemarea aceea, încât Sam însuși aproape că dădu să se întoarcă din drum și să se repeadă înapoi. Poneiul lui se cabra și necheză.

-Diiii, băiete! înainte! strigă el. O să ne întoarcem curând.

Apoi îl auzi pe Merry schimbând nota și cornul intona chemarea din Țara Iedului, care cutremură văzduhul.

"Săriți! Săriți! Primejdie, foc, vrăjmași! Săriți! Foc, vrăjmași!"

În urma lui, Sam auzi tumult de voci, hărmălaie, uși trântite. În fața lui, lumini se aprinseră deodată în înserare; câinii lătrau; picioare lipăiau. Înainte să apuce să ajungă la capătul uliței, numai ce-i văzu pe fermierul Cotton împreună cu trei dintre flăcăii lui, Tom cel Mic, Jolly și Nick, alergând spre el. Cu topoare în mâini i se puseră în drum.

- Nu! Nu-i unu' din ticăloșii ăia, îl auzi Sam pe fermier. E un hobbit după înălțime, da-i ciudat îmbrăcat. Hei! strigă el. Cine ești și ce-i cu tot vacarmu' ăsta?

- Sunt Sam. Sam Gamgee. M-am întors.

Fermierul Cotton se apropie și se holbă la el în lumina amurgului.

- Măi să fie! exclamă el. Vocea-i tot a ta și nici chipul nu ți-e mai bocciu ca înainte, Sam. Da' aș fi trecut pe lângă tine pe uliță fără să te recunosc, îmbrăcat cum ești. Ai umblat pe meleaguri străine, din cât se pare. Ne temeam că ai murit.

- N-am murit! Nici domnu' Frodo. E aici cu prietenii lui. Din pricina asta-i vacarmul. Scoală Comitatul în picioare. Vrem să-i alungăm pe toți nemernicii ăștia și pe șeful lor. Acum începem.

- Bine, așa-i bine! strigă fermierul Cotton. Vas' că a-nceput, în sfârșit! M-au mâncat palmele tot anu', da' ai noștri n-au vrut să mă ajute. Și trebuia să mă gândesc la nevastă și la Rosie. Nemernicii ăștia nu se dau înapoi de la nimic. Da' acu' să mergem, băieți! Lângă Ape se răscoală! Suntem alături de voi!

- Și doamna Cotton și Rosie? întrebă Sam. Nu trebuie să fie lăsate singure.

- Nib al meu e cu ele. Da' poți să te duci să-l ajuți, dacă la asta te gândești, zâmbi cu înțeleș fermierul Cotton.

Și cu acestea, fugi spre sat, urmat de fiii săi.

Sam porni în galop spre casă. Lângă ușa mare și rotundă din capul scărilor ce urcau din curtea largă stăteau doamna Cotton și Rosie, iar în fața lor Nib, strângând în mâini o furcă.

- Eu sunt! strigă Sam, înaintând acum la trap. Sam Gamgee! Așa că nu încerca să mă înțepi, Nib. Oricum, am o za pe mine.

Sări din șa și urcă treptele. Îl priveau în tăcere.

- Bună seara, doamnă Cotton! Bună, Rosie!

- Bună, Sam! spuse Rosie. Pe unde-ai umblat? Se spunea că ai murit; dar eu te aștept din primăvară. Nu te-ai prea grăbit, nu-i așa?

- Poate că nu, se fâstâci Sam. Dar mă grăbesc acum. Vrem să-i mătrășim pe netrebncici și trebuie să mă întorc iute la domnu Frodo. Da' m-am gândit să vin să văd cum o mai duce doamna Cotton, și tu, Rosie.

- O ducem bine, mulțumim, spuse doamna Cotton. Sau așa ar trebui, de n-ar fi netrebncicii ăștia de bandiți.

- Păi, hai, șterge-o! spuse Rosie. Dacă de domnu' Frodo ai avut grijă în tot timpul ăsta, de ce vrei să-l părăsești tocmai când primejdia-i mai mare?

Asta era prea mult pentru Sam. I-ar fi luat o săptămână întreagă să răspundă, așa că mai bine tăcu. Făcu stânga-mprejur, încăleca în șa, dar când dădu pinteni poneiului, Rosie cobori în fugă treptele.

- Zic că arăți bine, Sam, zise ea. Du-te acum! Dar ai grijă de tine și vino ață înapoi după ce-ai isprăvit cu ticăloșii ăia!

Când ajunse înapoi, tot satul era în picioare. Pe lângă mulți tineri, se strânseseră peste o sută de hobbiți vânjoși, cu topoare, baroase, cuțite cu lamă lungă și bâte zdravene; câțiva aveau arcuri de vânătoare. Și încă mai veneau și alții de la fermele din împrejurimi.

Câțiva săteni aprinseseră un foc mare, ca să mai însuflețească atmosfera, dar și pentru că era unul dintre lucrurile interzise de șef. Ardea tot mai luminos, pe măsură ce se adâncea noaptea. La porunca lui Merry, alții se apucaseră să baricadeze drumul la ambele capete ale satului. Când veniră șirifii la capătul din vale, rămaseră fără grai; dar când înțeleseră cum stă treaba, cei mai mulți dintre ei își scoaseră penele de la căciuli și se alăturară răsculaților. Ceilalți se făcură nevăzuți.

Sam îi găsi pe Frodo și pe prietenii lui lângă foc, stând de vorbă cu bătrânul Tom Cotton și înconjuțați de o mulțime de săteni din Lângă Ape, care îi priveau plini de admirație.

- Bun, și care-i următoarea mișcare? întrebă fermierul Cotton.

- Nu pot să spun până nu știu mai multe. Câți bandiți din ăștia sunt?

- Greu de spus. Tot vine și pleacă. Câteodată e cincizeci în cocioabele alea ale lor în sus pe drumu' spre Hobbiton; da' de acolo dau iama în jur și jefuiesc sau, cum zic ei, „adună”. Da'n juru' Șefului nu e niciodată mai puțini de douăzeci - așa-i zice ei, șefu'. E la Fundătura, sau a fost; da' ăla nu mai iese la suprafață. Nimeni nu l-a mai văzut de vreo săptămână sau două; da' Oamenii nu lasă pe nimeni să se apropie.

- Nu-s numai în Hobbiton, nu-i așa? întrebă Pippin.

- Nu, și-asta-i rău, zise Cotton. Mai este destui în jos, spre miază-zi în Valea Lungă și pe lângă Vadu' Sarn, aș-am auzit; și unii se pitesc în Cornu împădurit; și mai are adăposturi la Răspântie. Și-apoi e Beciurile, cum le zice ei: vechile tuneluri de provizii din Michel Delving, alea le-a făcut temnițe pentru ăi' de le țin piept. Da' tot n-aș zice că-s mai mulți de trei sute cu totu' în Comitat, poate mai

puțin. Dacă suntem uniți, îi dovedim.

- Arme au? întrebă Merry.

- Bice, cuțite, ciomege, destul pentru ticăloșiile lor; până acu' n-au arătat că ar avea mai multe, spuse Cotton. Da' aş zice că mai are și d'altel dacă e să se ajungă la luptă. Unii are arcuri, asta-i sigur. A tras în unu' sau doi d'ai noștri.

- Ce ți-am spus, Frodo! sări Merry. Știam că va trebui să luptăm. Deci au început să omoare.

- Nu chiar, zise Cotton. Adică nu în treaba asta cu arcu'. Cei din familia Took a început. Adică tătâne-tău, domnu' Peregrin, n-a vrut nici să stea de vorbă cu Lotho ăsta, de la bun început; spunea că dacă e cineva să facă pe mai-marele în vremuri din astea, apoi acela nu poate fi decât Thainul Comitatului și nu un ajuns. Lotho și-a trimis oamenii, da' n-au scos-o la capăt cu el. Tookșii-s tare norocoși, au vizuinile alea adânci în Dealurile Verzi, Marile Tuneluri, cum li se zice, și tâlharii ăștia nu pot să-i înhațe; unde mai pui că nu-i lasă pe bandiți să le calce pământurile. Dacă o fac totuși, începe vânătoarea. Trei a împușcat dintre ei pentru că a dat târcoale și a jefuit. După treaba asta nemernicii s-a ticăloșit și mai mult. Și n-au mai scăpat din ochi Țara Iedului. Nimeni nu mai iese și nu mai intră acolo.

- Bravo, Took! strigă Pippin. Dar acum va intra cineva. Am și pornit spre Tuneluri. Mai vine cineva cu mine la Târgupitit?

Pippin plecă însoțit de vreo șase flăcăi călare pe ponei.

- Ne vedem curând! strigă el. Sunt doar vreo paisprezece mile peste câmp. Mă întorc mâine dimineață cu o armată întregă de Tookși.

Înainte să dispară de tot, înghițiți de întunericul tot mai adânc, Merry suflă din corn în direcția lor. Mulțimea chiui.

- Chiar dacă așa s-au întâmplat lucrurile, nu vreau să ucideți pe nimeni; nici dintre ticăloși, decât dacă e neapărată nevoie, pentru a-i împiedica să facă rău vreunui de-ai noștri.

- Bine! acceptă Merry. Dar de-acum ne putem aștepta în orice clipă la o vizită din partea haitei din Hobbiton. N-or să vină doar ca să negociem. Vom încerca să vorbim frumos cu ei, dar trebuie să ne așteptăm la ce-i mai rău. Acum însă am un plan.

- În regulă, spuse Frodo. Atunci las în seama ta totul. Tocmai atunci se apropiară în fugă câțiva hobbiți care fuseseră trimiși spre Hobbiton.

- Vin! spuseră ei. Vreo douăzeci și mai bine. Doi însă au apucat-o spre apus, peste câmp.

- Înseamnă că spre Răspântie, ca să mai adune câțiva, zise Cotton. Cinspe mile dus-întors. Cu ăia nu trebuie să ne batem capu' acu'.

Merry se apucă imediat de dat ordine. Fermierul Cotton eliberă drumul, trimițându-i acasă pe toți, în afară de hobbiții mai în vârstă, care aveau arme. N-au trebuit să aștepte mult. Curând auziră voci puternice și tropăitul unor picioare greoaie. Mai trecu puțin și o bandă întregă de tâlhari apăru pe drum, îndreptându-se spre ei. Când dădură cu ochii de barieră, izbucniră în râs. Nu-și imaginău că în țărișoara aia putea să existe ceva care să poată ține piept la douăzeci dintre ei în același timp.

Hobbiții deschiseră bariera și se dădură în lături.

- Mulțam! hohotiră Oamenii. Acum fuguța acasă, înainte să fiți biciuiți. Apoi, mărșăluind pe drum, începură să strige: Stingeți luminile! Intrați în case și acolo să rămâneți! Dacă nu, o să luăm cincizeci dintre voi și-i închidem în Beciuri pentru un an întreg, înăuntrul Mahăru' își pierde răbdarea.

Nimeni nu luă în seamă poruncile lor; în loc de aceasta, pe măsură ce treceau bandiții, hobbiții strângeau rândurile în spatele lor și-i urmau. Când Oamenii ajunseră la foc, îl găsiră acolo pe fermierul Cotton care ședea singur-singurel și-și încălzea mâinile.

- Cine ești și ce-ți închipui că faci aici? îl luă la rost căpetenia bandiților.

Fermierul Cotton își ridică încet privirile spre ei.

- Tocmai voiam să vă întreb același lucru, zise el. Asta nu e țara voastră și nu sunteți doriți aici.

- Tu, în schimb, ești dorit oricum, zise căpetenia. Te vrem. Ridicați-l, băieți! Beciurile-s de el, și dați-i ceva să-și țină fleanca.

Oamenii făcură un pas spre Cotton, dar se opriră brusc. În jurul se iscă un vuiet de voci și dintr-o dată își dădură seama că fermierul Cotton nu era singur. Erau împresurați. În întuneric, la marginea cercului de lumină, se găsea un inel de hobbiți care se furișaseră din umbre. Vreo două sute, fiecare purtând o armă de-un fel sau altul.

Merry păși în față.

- Ne-am mai întâlnit, se adresă el căpeteniei, și te-am prevenit să nu te întorci aici. Te avertizez din nou: stați în lumină și sunteți înconjurați de arcași. Dacă-l atingeți numai și cu un deget pe acest fermier sau pe oricare altul, veți fi uciși. Lăsați jos toate armele!

Căpetenia privi înjur. Era prins în capcană. Dar nu era speriat, căci îi avea pe ortacii săi care să-l apere. Știa prea puține despre hobbiți ca să înțeleagă în ce primejdie se afla. Nesăbuit, hotărî să lupte. Nu-i va fi greu să scape din încercuire, își închipuia el.

- Pe ei, băieți! strigă el. Beliți-i!

Cu un cuțit lung în mâna stângă și o bâtă în dreapta, se repezi spre cercul hobbiților, încercând să treacă cu forța și să fugă înapoi în Hobbiton. Ținti o lovitură năprasnică asupra lui Merry care se găsea în drumul lui. În clipa următoare căzu mort, cu patru săgeți înfipite în el.

Asta a fost de-ajuns pentru ceilalți. Se preară. Hobbiții le luară armele, iar pe ei îi legară unul de altul și-i duseră într-o cocioabă goală, construită chiar de ei, și acolo îi legară fedeleș de mâini și de picioare și-i încuiară înăuntru sub pază. Căpetenia moartă fu târâtă din drum și îngropată.

- Pare cam prea simplu, nu-i așa? întrebă Cotton. Am spus eu că-i putem dovedi. Da' aveam nevoie de o chemare. Te-ai întors chiar la timp, domnu' Merry.

- Încă mai sunt multe de făcut, zise el. Dacă ai socotit bine, înseamnă că n-am isprăvit decât cu o mână de bandiți. Dar acum e întuneric. Cred că următoarea lovitură trebuie să aștepte până mâine dimineață, când ne vom duce la șef.

- De ce să nu mergem acum? întrebă Sam înflăcărat. Încă nu-i trecut de șase. Și vreau să-l văd pe unchiaș. Știți cumva ce s-a ales de el, domnu' Cotton?

- N-o duce prea bine, da' nici prea rău, Sam, răspuse fermierul. Aștia a săpat peste tot în Pușcă-ntraistă și asta a fost o lovitură tare tristă pentru el. Stă acu' în una din casele alea noi pe care le-a zidit Oamenii șefului, când încă mai făceau și altele decât să dea foc și să jefuiască: cam la o milă de capătul lui Lângă Ape. Da' vine pe la mine când apucă și am grijă să-l hrănesc mai bine decât apucă ăia săraci de tot. Asta împotriva *Regulilor*, să fim înțeleși. L-aș fi ținut cu mine, da' nu-i îngăduit așa ceva.

- Mulțam, domnu' Cotton, și n-am să uit asta, spuse Sam. Da' vreau să-l văd. Șefu' ăla și Sharkey ăla, cum li se spune, pot să pricinuiască mare rău înainte de venirea dimineții.

- Bine, Sam, acceptă Cotton. Alege-ți unu' sau doi băieți și duceți-vă să-l aduceți la mine acasă. Nu-i nevoie să te apropii de vechiu' Hobbiton peste Apă. Sally al meu o să-ți arate drumu'.

Sam plecă. Merry alese grupurile care să facă de strajă peste noapte în jurul satului și la bariere. Apoi el și Frodo plecară împreună cu fermierul Cotton. Statură cu întreaga familie în bucătăria caldă, iar fermierul și ai lui le puseră câteva întrebări politicoase despre călătoriile lor, dar abia dacă ascultau răspunsurile: gândul lor era la ceea ce se petrecuse în Comitat.

- Totu' a-nceput cu Bubosu', cum îi spunem noi, povesti fermierul Cotton, și a-nceput la scurtă vreme după plecarea dumatiale, domnu' Frodo. Avea tot felu' de bazaconii-n cap, Bubosu' ăsta voia ca totu' să fie al lui și dup-aia să poruncească-n dreapta și-n stânga. Curând s-a aflat că avea mai mult decât era bine pentru el; și mereu punea mâna pe tot mai mult, numa' că de unde făcea rost de bani nimeni n-ar fi putut spune: mori, slădării, hanuri, ferme, plantații de rădăcina-pipei. Din cât se pare, moara Iu' Roșcovanu' o cumpărase înainte de-a veni la Fundătura.

Bunînțele că începuse cu averea din Meleagu' de la Miazăzi, rămasă de la tătâne-său; și-am auzit că vindea buruienile cele mai bune și vreun an sau doi le-a tot trimis pe alte meleaguri. Da' la sfârșitu' anului trecut a-nceput să scoată peste hotare lăzi întregi, nu numa' buruieni. Și recolta s-a tot împuținat și venea și iarna. Lumea s-a înfuriat, da' el a știut cum să le răspundă. Și-atunci a venit mulți Oameni, mai cu seamă bandiți din ăștia, în care mari, unii ca să plece cu carele pline către miazăzi, alții însă ca să rămână. Și după ăștia a venit și mai mulți. Și înainte să ne dezmeticim noi, se și așezaseră ba aici, ba colo, în tot Comitatul și tăiau copacii și săpau și-și construiau șoproane și case după placul lor. La început Bubosu' a plătit tot ce luau și toate stricăciunile, da' n-a trecut mult și-a început ei să dea porunci în dreapta și-n stânga și să ia tot ce poftea.

Lumea iar s-a burzuluit, da' nu destul. Bătrănu' Will Primaru' s-a dus la Fundătura să se plângă, da' n-a apucat să ajungă acolo. L-au prins ticăloșii și l-au luat și l-au închis într-o văgăună în Michel Delving și acolo e și acu'. Și dup-aia, asta să fi fost curând după Anu' Nou, n-a mai fost primar și Bubosu' s-a pus singur șirif-șef, sau șefu', atât, și făcea cum îl tăia capu'; și dacă vreunu' „își lua nasu' la purtare”, cum zicea ei, iute ajungea lângă Will. Și treaba s-a tot împuțit. De fumat numa' Oamenii mai avea ce fuma; iar șefului nu-i plăcea berea, și aia era doar pentru Oamenii lui, așa că a-

nchis toate hanurile; și totu', în afară de reguli, a-nceput să se împruțineze, numa' dacă apucaî să mai pitești câte ceva înainte să vină bandiții ăștia să strângă, cică pentru „împărțeaală cinstită”: adicătelea ei avea și noi nu, doar firimiturile cu care te mai alegeai la casele șirifilor, dacă nu-ți stăteau în gât. Totu' rău, rău și iar rău. Da' de când a venit Sharkey, prăpăd și alta nu.

- Cine-i Sharkey ăsta? întrebă Merry. L-am auzit pe unul dintre bandiți vorbind de el.

- Banditu' ăl' mai mare dintre toți, așa pare. La ultima recoltă, cam pe la sfârșitu' lui octombrie, atunci am auzit întâiași dată de el. De văzut nu l-am văzut, da' stă la Fundătura; și el e șefu' adevărat acu', îmi vine să cred. Toți bandiții face cum zice el; și ce zice el sună cam așa: hăcuiește, arde, prăpădește; și-acu' a ajuns și săucidă. Nu mai are nici o noimă nimic din ce face ăștia. Taie copacii și-i lasă să zacă, pârjolește casele da' altele nu zidește în locu' lor.

Moara lu' Roșcovanu, să zicem. Bubosu a dărâmat-o de cum a venit la Fundătura. Apoi a adus nu știu câți oameni jegosi ca să construiască o moară mai mare, pe care a umplut-o cu roți și tot felu' de născoceli de pe alte meleaguri. Numa' că neghiobului ăluia de Ted i-a plăcut și stă și muncește acolo și curăță roți pentru Oameni, în locu' unde tătâne-său a fost morar și stăpân pe moara lui. Mai are și alte mori. Da' trebuie să ai grăunțe ca să poți măcina; da' sămânță nu mai era nici pentru moara veche, necum pentru aia nouă. Iar de când a venit Sharkey, nu mai macină de nici un fel. Ciocănesc toată ziua acolo și numa' fum și putoare iese și nu mai e liniște nici măcar noaptea în Hobbiton. Și-aname varsă toată murdăria afară de-au spurcat toată Apa din vale și-acu' ajunge și-n Coniaied. Dacă vor să preschimbe Comitatul într-o pustiiciune, apoi au pornit-o pe calea cea bună. Și nu cred că neghiobu' ăla de Bubos e-n spatele tărășeniei ăsteia. Vă spun eu că-i Sharkey.

- Așa e! se băgă în vorbă Tom cel Mic. Păi cum, au luat-o până și pe maica a' bătrână a lui Bubosu, pe Lobelia, și-o-ndrăgea Bubosu ca nimeni altu'. Au văzut câțiva din Hobbiton cum s-antâmpilat. Cică vine bătrâna pe uliță cu umbrela aia veche a ei. Și câțiva bandiți urcau cu un car mare.

„Da' un' vă duceți?”, întrebă ea.

„La Fundătura”, răspunde ei.

„Pentru care treabă?”

„Să construim niște șoproane pentru Sharkey.”

„Da' cin' v-a zis că puteți?”

„Sharkey. Așa că șterge-o din drum, cotoroanțo!”

„Vă dau eu Sharkey, ticăloși bandiți și împruțiți ce sunteți!”, zice ea și se repede cu umbrela la căpetenie, unu' de două ori cât ea. Așa că au luat-o. Au târât-o în Beciuri, la vârsta ei. I-au luat și pe alții de care ne pare mai rău, da' zău că ea s-a arătat mai vitează decât mulți.

Chiar atunci în încăpere năvăli Sam împreună cu unchiașul său. Bătrânul Gamgee nu arăta cu mult mai bătrân, doar că era mai tare de urechi.

- Bună seara, domnu' Baggins! spuse el. Tare mă bucur să vă văd întreg și nevătămat acasă. Da' am eu un dinte împotriva dumatăle, ca să zic așa, și dacă nu cutez prea mult. N-ar fi trebuit în vecii vecilor să vindeți Fundătura, așa cum v-am spus mereu. D-aici a pornit tot răul. Și-n vreme ce domnia voastră băteați meleaguri străine, vânând Oameni Negri prin coclaurile munților, cum mi-a povestit Sam, cu toate că nu-mi zice limpede de ce, ăștia vin și sapă toată Pușca-ntraistă și-mi fac praf și pulbere bunăta de cartofi!

- Îmi pare tare rău, domnule Gamgee, zise Frodo. Dar acum m-am întors și voi face tot ce pot să îndrept lucrurile.

- Păi mai frumos nici că puteați s-o spuneți, zise unchiașul. Domnu' *Frodo* Baggins e un adevărat gentlehobbit, întotdeauna am spus asta, orice-ați gândi domniile voastre despre alții care poartă același nume, să-mi fie cu iertare. Și trag nădejde că Sam s-a purtat cuviincios și ați fost mulțumit de el?

- Foarte mulțumit, domnule Gamgee. Mai mult chiar, dacă puteți crede așa ceva, este unul dintre cei mai vestiți din toate meleagurile, și peste tot se scriu cântece despre faptele lui mărețe, de-aici și până la Mare și până dincolo de Râul cel Mare.

Sam roși, dar îl privi recunoscător pe Frodo, căci ochii lui Rosie străluceau și fața ei era numai zâmbet pentru Sam.

- Îmi vine greu să cred, zise unchiașul, cu toate că, din câte văd, s-a înhăitat cu tot felu' de neamuri străine. Ce s-a ales din jiletca ta? Nu-mi place să te văd cu fierăraiele astea pe tine, chiar dacă-ți sade bine în ele.

Toți ai casei fermierului Cotton și oaspeții se treziră devreme a doua zi dimineața. Nici un

zgomot nu tulburase noaptea, dar nimeni nu se îndoia că necazurile aveau să se ivească înainte să se însereze.

- Pare-se că n-a rămas picior de bandit în Fundătura, zise Cotton, da' ne putem aștepta oricând să apară șleahța de la Răspântie.

După micul dejun veni un sol din țara Tuk. Era înflăcărat nevoie mare,

- Thainul a sculat toată țara, zise el, și veștile se răspândesc ca focul în toate părțile. Bandiții care ne supravegheau țara și-au luat tălpășița spre miazăzi, ăia care au scăpat cu viață. Thainul s-a luat după ei, ca să prindă clica cea mare pe drum; pe domnu' Peregrin l-a trimis încoa' cu toți de care s-a putut lipsi.

Veștile care au urmat nu erau tot atât de bune. Merry fusese plecat toată noaptea și se întoarse pe la zece dimineața.

- E o bandă cam la patru mile de-aici, zise el. Vin pe drumul dinspre Răspântie, dar li s-au alăturat și alți bandiți răzleți, veniți de prin alte locuri. Sunt vreo sută, dacă nu și mai bine; și dau foc la tot pe unde trec. Blestemații!

- Ah! ăștia nu stau la vorbe, ăștia ucid dacă poate, zise fermierul Cotton. Dacă Took nu vine mai degrabă, mai bine ne punem la adăpost și tragem fără vorbă. Fără luptă nu isprăvim trebușoara asta, domnu' Frodo.

Cei din neamul Took veniră într-adevăr mai degrabă. Nu trecu mult și numai ce-i văzură, o sută-n cap, din Târgupitit și Dealurile Verzi, cu Pippin în frunte. Merry avea acum destui hobbiți voinici ca să dea piept cu bandiții. Din spusele cercetașilor, netrebnicii veneau în grup compact, știau că toată țara se ridicase împotriva-le și aveau de gând să înăbușe fără milă răscoala, chiar în inima ei, în Lângă Ape. Dar oricât de feroși erau, n-aveau printre ei nici o căpetenie care să se priceapă la război. Drept care veneau fără fereală. Astfel că Merry își făcu iute planurile.

Bandiții înaintau tropăind pe Drumul de Miazăzi și, fără să se oprească o luară pe Drumul care ducea în Lângă Ape și urca printre maluri înalte ce se terminau în partea de sus cu garduri vii joase. La un cot, să fi tot fost vreo patru sute de picioare de la drumul principal, dădură peste ditamai bariera improvizată din căruțe vechi răsturnate. Asta îi făcu să se oprească în sfârșit. În aceeași clipă, băgară de seamă că, de ambele laturi, de-a lungul gardurilor ce se aflau chiar deasupra capetelor lor, erau înșirați hobbiți. În spatele lor, alți hobbiți împingeau și mai multe căruțe ce stătuseră ascunse pe un câmp din apropiere, astfel că și calea de întoarcere le era blocată. De deasupra se auzi o voce: era a lui Merry.

- Vasăzică, ați nimerit într-o capcană și amicii voștri din Hobbiton au pățit la fel, și unul este mort, iar ceilalți au fost luați prizonieri. Depuneți armele! Apoi depărtați-vă douăzeci de pași și așezați-vă. Cine-ncearcă să fugă, va muri pe loc.

Bandiții însă nu se lăsau intimidati cu una-cu două. Câțiva se supuseră, dar imediat săriră ceilalți cu gura, astfel că prinseră din nou curaj. Vreo douăzeci se năpustiră asupra căruțelor. Șase căzură săgetați, dar restul reușiră să scape, omorâră doi hobbiți și se risipiră spre Cornu Împădurit. Mai căzură doi în timp ce fugeau. Merry suflă cu putere în corn și alți corni îi răspunseră din depărtare.

- N-or să ajungă departe, spuse Pippin. Peste tot acolo sunt vânătorii noștri.

Oamenii prinși în capcană, vreo optzeci câți mai rămăseseră, încercară să scape cățărându-se peste bariere și pe maluri, astfel că hobbiții se văzură nevoiți să tragă în ei cu săgeți sau să-i spintece cu topoarele. Dar mulți dintre cei mai vânjoși și mai sperați scăpară prin partea dinspre apus, atacându-și vrăjmașii cu furie, fiind acum mai curând porniți să ucidă decât să fugă. Căzură răpuși câțiva hobbiți, ceilalți șovăiau, când Merry și Pippin, care erau în partea răsăriteană, veniră de partea ceastălaltă și se aruncară asupra ticăloșilor. Merry însuși își înfipse sabia în căpetenia lor, o brută cu ochi sașii, ca un orc din cei mari. Apoi își regrupă forțele, făcând un cerc mare de arcași în jurul Oamenilor care mai rămăseseră în viață.

Într-un târziu, lupta se sfârși. Aproape șaptezeci de bandiți zăceau morți pe câmp și vreo doisprezece fuseseră făcuți prizonieri. Dintre hobbiți muriseră nouăsprezece și aproape treizeci erau răniți. Încărcară bandiții morți în căruțe și-i duseră la o veche groapă de nisip din apropiere, unde îi îngropară: în Groapa Bătăliei, cum avea să se numească mai apoi. Pe hobbiții răpuși îi așezară unul lângă altul într-un mormânt săpat în coasta dealului, unde mai târziu a fost așezată o lespede mare, înconjurată de o grădină. Astfel s-a încheiat Bătălia de la Lângă Ape, în 1419, ultima bătălie purtată în Comitat și singura de la cea din 1147 de la Câmpiile Verzi, departe în Meleagul de la Miazănoapte. Ca urmare, cu toate că, din fericire, a costat puține vieți, își are un capitol aparte în Cartea Roșie, iar

numele tuturor celor care au luat parte la ea au fost consemnate într-un Sul pe care istoricii Comitatului îl învățau pe de rost. Faima și prosperitatea de care s-a bucurat ulterior familia Cotton din acea vreme datează; dar primii în lista de pe Sul se află, fără doar și poate, numele Căpitanilor Meriadoc și Peregrin.

Frodo luase și el parte la bătălie, dar nu-și scosese sabia din teacă, rostul lui de căpătâi fiind acela să-i împiedice pe hobbiții furioși de uciderea semenilor lor, să nu-i măcelărească pe acei dușmani care-și aruncau armele. După ce s-a încheiat lupta și s-au da ordinele pentru împlinirea celorlalte rânduieli, Merry, Pippin și Sam i se alăturară lui Frodo și tustpatru se întoarseră în sat împreună cu fermierul Cotton și ai lui. Mâncară un prânz târziu după-masă, apoi Frodo zise oftând:

- Cred că a sosit vremea să ne ocupăm de „șef”.

- Da, cu cât mai repede cu atât mai bine, consimți Merry. Și să nu aveți milă! El e vinovatul pentru că i-a adus pe acești bandiți și pentru tot răul făcut de aceștia.

Fermierul Cotton strânse vreo douăzeci și ceva de hobbiți voinici.

- Asta pentru că n-avem cum ști de n-or mai fi alți bandiți la Fundătura, explică el.

Porniră pe jos, în frunte cu Frodo, Sam, Merry și Pippin.

Era unul dintre cele mai triste momente din viața lor. Marele horn se înălța în fața lor; și cu cât se apropiau mai mult de bătrânul sat de peste Apă, printre șiruri de case noi și mizere de-o parte și de alta a drumului, văzură noua moară în toată urâtenia ei, posomorită și răpănoasă: o clădire masivă din cărămidă, încăleacănd râul și spurcându-i apele cu o scursură grea de aburi și duhoare. De-a lungul Drumului spre Lângă Ape, toți copacii fuseseră doborâți.

Traversând podul și ridicându-și privirile spre Măgură, simțiră că li se oprește respirația în piept. Nici măcar ceea ce întrezărise Sam în Oglindă nu-l pregătise pentru ceea ce le era dat să vadă acum. Hambarul cel Vechi, de pe partea apuseană, fusese dărâmat, în locul lui fiind ridicate șiruri de șoproane smolite, castanii dispăruseră fără urmă. Terasale și gardurile vie - praf și pulbere. Care mari se îngrămădeau de-a valma pe-un tăpșan fără fir de iarbă. Pușca-ntraistă, rândul de vizuini ale hobbiților, stătea căscat ca o carieră de nisip și pietriș. Fundătura, aflată mai sus, nu se zărea din Pricina unui talmeș-balmeș de barăci mai mari.

- L-au tăiat! urlă Sam. Au tăiat Copacul Petrecerii!

Și arată cu mâna spre locul unde se aflase copacul sub care Bilbo își ținuse Discursul de Adio. Acum zăcea rețezat și mort în câmp. Ca și când acesta fusese picătura ce-a revărsat paharul, Sam izbucni în plâns.

Un hohot de râs îl făcu pe Sam să-și înghită restul lacrimilor. Peste zidul scund al ogrăzii morii stătea aplecat un hobbit ursuz, chipul îi era mânjit de funingine și mâinile așijderea.

- Nu-ți place, Sam? rânji el. Da' tu întotdeauna-i fost slab de inimă. Credeam c-ai plecat cu o corabie de-a ălora de care tot băteai câmpii, să plutești pe mare. Ce-ți veni să te-ntorci? Acu' avem treabă de făcut în Comitat.

- Văd, spuse Sam. Timp să te speli n-ai, da' să sprijini zidul ai. Da' ascultă la mine, jupân Roșcovan, am niște polițe de plătit în satu' ăsta, așa că isprăvește cu rânjitu', că altfel ți se ridică nota de n-ai s-o poți duce.

Ted Roșcovanul trase un scuipat peste zid.

- Haida-de! pufni el. Nu te poți atinge de mine. Îs prieten cu Mahăru'. Da' el o să se atingă de tine, n-ai grijă, dacă mă mai amețești mult cu melița aia a ta.

- Nu-ți mai răci gura de pomană cu măscăriciul ăsta, Sam! îl sfătui Frodo. Sper să nu fie mulți hobbiți care să se fi schimbat în halul ăsta. Ar fi o pacoste mult mai rea decât tot răul pe care l-au făcut Oamenii.

- Ești jegos și neobrăzat, Roșcovane, spuse Merry. Și ți-ai făcut greșit toate socotelile. Tocmai mergem la Măgura să-l scoatem de-acolo pe neprețuitul tău Mahăr. Cu Oamenii lui am isprăvit.

Ted căscă gura ca un pește pe uscat, căci abia acum băgă de seamă escorta care, la un semn al lui Merry, începu să traverseze podul. Sări jos de pe zid, se repezi în moară și de acolo ieși val-vârtej cu un corn în care suflă din toți bojocii.

- Vezi să nu rămâi fără aer! răsă Merry. Eu am unul mai bun. Și ridicându-și cornul de argint, suflă în el, și chemarea lui limpede răsuna peste Măgură, și din toate vizuinile, și șoproanele, și casele prăpădite din Hobbiton răspunseră glasuri de hobbiți care se revărsau afară și, cu strigăte și urale li se alăturară, urcând împreună drumul spre Fundătura.

În vârful uliței, ceata se opri, lăsându-i pe Frodo și ai săi să-și continue drumul singuri; în

sfârșit ajunseră la locul atât de drag lor odinioară. Grădina era plină de colibe și șuri, unele atât de aproape de vechile ferestre dinspre apus, încât le luase de tot lumina. Peste tot mormane de gunoarie și resturi. Ușa era plină de crăpături; lanțul clopoțelului atârna desprins din perete și clopoțelul nu mai suna. Bătură la ușă, dar nimeni nu răspunse. În cele din urmă o împinseră și ușa se deschise singură. Intrară. Înăuntru - duhoare, murdărie, dezordine: din câte se părea, locul nu mai era locuit de-o bucată bună de vreme.

- Unde se ascunde mizerabilul ăla de Lotho? întrebă Merry. Scotociseră în fiecare încăpere și în afară de șobolani și șoareci nu dăduseră peste nici un alt suflet viu. Să-i punem pe ceilalți să caute în șoproane?

- E mai rău ca-n Mordor! spuse Sam. Într-un fel chiar cu mult mai rău. Adică te trăsnește dintr-o dată, ca să zic așa; pentru că ești acasă, dar ți-o amintești cum arăta înainte de a ajunge în ruină.

- Da, e Mordorul, spuse și Frodo. Una din lucrările sale. Saruman n-a încetat o clipă să-i desăvârșească opera, chiar și atunci când își închipuia că trudește pentru sine. La fel s-a întâmplat și cu aceia care s-au lăsat amăgiți de Saruman, așa ca Lotho.

Merry privi înjur îngrozit și scârbit.

- Haide afară! spuse. Dacă aș fi știut ce mare rău a făcut Saruman, până-n cot mi-aș fi vârat pumnul în gâtul lui.

- De bună seamă, de bună seamă! Dar n-ai făcut-o, așa că pot să vă urez bun-venit acasă.

În prag stătea însuși Saruman, arătând bine hrănit și peste măsură de încântat; ochii lui scăpărau cu răutate și amuzament. Frodo se dumiri dintr-o dată.

- Sharkey! strigă el. Saruman izbucni în râs.

- Vas' că ai auzit de numele ăsta, nu-i așa? Așa-mi spuneau cam toți ai mei în Isengard. Poate în semn de dragoste pentru mine (probabil de origine orcească: *sharku* - „moșneag”, n.tr.). Dar desigur că nu v-ați așteptat să mă vedeți aici.

- Eu nu, recunosc Frodo. Însă ar fi trebuit să-mi treacă prin cap. O răutate mică, dar mârșavă: m-a prevenit Gandalf că încă mai ești în stare de așa ceva.

- În stare și-ncă cum, zise Saruman, și n-aș spune că e mică. Ce-am mai râs de voi, măi seniorași hobbiței, călăreați cu toate mărimile alea și vă simțeți atât de apărați și erați atât de încântați de măruntele voastre ființe. Gândeți că v-ați descurcat cum nu se poate mai bine și acum vă puteți întoarce acasă țațoși nevoie mare, la un trai tihnit în țara voastră. Casa lui Saruman se poate duce de râpă, el poate fi aruncat pe drumuri, dar de-ale voastre nu se poate atinge nimeni. Oho, nu! Gandalf se va îngriji de trebușoarele voastre.

Saruman izbucni din nou în râs.

- Dar nu e el omul ăla! După ce uneltele și-au împlinit rostul, le aruncă. Voi însă vă țineți scai de el, trândăviți, stați la taclale, faceți de două ori drumul. „Mă rog, dacă-s neghiobi, eu o să ajung înaintea lor și le dau o lecție”, mi-am zis eu. „Rău cu rău se plătește.” Lecția ar fi fost și mai amară dacă mi-ați fi dat ceva mai mult timp și mai mulți Oameni. Dar am făcut și așa destule ca să vă vină greu să le îndreptați sau să le îndepărtați din viețile voastre. Și-mi va fi foarte plăcut să mă gândesc la asta și să le pun în balanță cu propriile mele suferințe.

- Păi, dacă asemenea lucruri îți fac plăcere, zise Frodo, chiar că mi-e milă de tine. Mă tem că vei găsi plăcere doar în amintiri. Hai, acum să pleci și să nu te mai întorci niciodată!

Hobbiții din sate îl văzuseră pe Saruman ieșind din una dintre colibe și iute se buluciseră la intrarea în Fundătura. Când auziră porunca lui Frodo, prinseră a murmura furioși:

- Nu-l lăsați să plece! Omorâți-l! E un ticălos și-un ucigaș. Omorâți-l. Saruman privi la fețele lor dușmănoase și zâmbi.

- Omorâți-l! îngână el. Omorâți-l, dacă credeți că sunteți de-ajuns, vitejii mei hobbiți! Se îndreptă de spate și își aținti asupra lor privirea întunecată a ochilor lui negri. Dar să nu gândiți că, dacă am pierdut tot ce aveam, mi-am pierdut și toată puterea! Cine mă lovește va fi blestemat. Și dacă sângele meu pângărește Comitatul, țara voastră se va veșteji și nicicând nu va mai fi tămăduită.

Hobbiții bătură în retragere. Dar Frodo nu se lăsă intimidat:

- Să nu-l credeți! Și-a pierdut toată puterea, în afară de glas care încă vă mai poate speria și amăgi. Dar nu-l voi ucide. Nu are rost să răspunzi cu răzbunare la răzbunare: nu așa îndreptăm lucrurile. Te du, Saruman, pe unde-i mai iute!

- Vierme! Vierme! strigă Saruman; și dintr-o cocioabă din apropiere se ivi Limbă de Vierme, târându-se aproape ca un câine. Hai la drum, din nou, Vierme! zise Saruman. Sătenii ăștia de treabă și

seniorașii lor ne dau din nou cu șutul. Haide!

Saruman se întoarse să plece și Limbă de Vierme porni șonticăit în urma lui. Dar chiar când Saruman trecu pe lângă Frodo, în mâna lui luci o lamă de cuțit și-n clipa următoare o înfipse în hobbit. Lama nimeri în zaua ascunsă și se frânse. Câțiva hobbiți, cu Sam în frunte, se repeziră strigând și-l trântiră pe netrebnic la pământ. Sam scoase sabia.

- Nu, Sam! îl opri Frodo. Nici măcar acum să nu-l ucizi. Căci nu m-a rănit. Și, oricum, nu vreau să fie omorât în starea asta ticăloasă în care se află. Odată a fost mare, de o noblețe asupra căreia n-ar trebui să îndrăznim să ridicăm mâna. A decăzut și este peste puterile noastre să-l lecuim; dar, cu toate acestea, i-aș cruța viața, nădăjduind că poate își va găsi leacul într-o bună zi.

Saruman se ridică în picioare și se uită lung la Frodo. În ochii lui se deslușea un amestec ciudat de uimire, respect și ură.

- Ai crescut, Piticuțule, zise el. Da, ai crescut foarte mult. Ești înțelept și crud. Îmi lipsești răzbunarea de toată dulceața ei, și-acum trebuie să plec de-aici cu amar în suflet și îndatorat milosteniei tale. Urâsc milostenia asta și te urâsc pe tine! Ei bine, voi pleca, și nu-ți voi mai pricinui necazuri. Dar să nu te aștepti să-ți urez viață îndelungată și fericire. Nu vei avea parte de nici una. Dar asta nu din pricina mea. Eu doar ți-o prezic.

Plecă, și hobbiții se dădură la o parte ca să-l lase să treacă; dar încheieturile degetelor li se albiră de cât de tare strângeau armele în mâini. Limbă de Vierme șovăi, apoi își urmă stăpânul.

- Limbă de Vierme! strigă Frodo în urma lui. Nu trebuie să-l urmezi. Nu știu ca tu să-mi fi pricinuit vreun rău. Poți să rămâi o vreme aici, să te odihnești și să mănânci, până prinzi puteri și poți pleca de unul singur.

Limbă de Vierme se opri și privi peste umăr la el, aproape gata să rămână. Dar Saruman se răsuci pe călcâie.

- Nici un rău, zici? chicoti el. Oho, nu! Chiar și când se furișează noaptea afară, o face doar ca să se uite la stele. Dar oare am auzit pe cineva întrebând unde se pitește bietu' Lotho? Tu știi, nu-i așa, Vierme? Nu vrei să le spui?

- Nu, nu, scheună Limbă de Vierme și se făcu mic la pământ.

- Atunci am să le spun eu. Viermele l-a omorât pe șefu' vostru, amărâtu de el, pe micuțul vostru Mahăr. Nu-i așa, Vierme? L-a înjunghiat în somn, așa cred. Și sper că l-a îngropat, deși Viermele a fost tare flămând în ultima vreme. Nu, Viermele nu e chiar atât de drăguț. Mai bine îl lăsați cu mine.

În ochii roșii ai lui Limbă de Vierme se aprinse o ură sălbatică.

- Tu mi-ai spus ss-o fac, tu m-ai făcut ss-o fac, sâsâi el. Saruman izbucni în râs.

- Tu faci totdeauna ce-ți spune Sharkey să faci, nu-i așa, Vierme? Ei bine, acum îți spune: urmează-mă!

Îl izbi în față pe Limbă de Vierme care se târa în patru labe, apoi se răsuci pe călcâie și porni. Dar în acea clipă ceva plesni: dintr-o dată, Limbă de Vierme se ridică în picioare, scoase un cuțit ținut ascuns până atunci și, cu un mârâit ca de câine, îi sări lui Saruman în cârcă, îi smuci capul pe spate, îi spintecă gâttele și, cu un urlet, fugi pe uliță la vale. Înainte ca Frodo să se dezmeticească ori să-și recapete glasul, trei arcuri de-ale hobbiților vibrară și Limbă de Vierme căzu mort.

Spre uluiala celor de față, în jurul trupului lui Saruman se alese o ceață deasă care se înălță încet în înaltul înaltului, asemenea fumului de la un foc, și alcătui acolo, în văzduh, o siluetă palidă, înfășurată în giulgiu, rămânând atârnată deasupra Măgurii. Șovăi câteva clipe, privind spre Apus; dar dintr-acolo veni o pală rece, silueta se legănă și, cu un oftat, se risipi în nimicnicie.

Frodo privi la trupul de pe pământ cu milă și groază, căci în timp ce privea, i se păru că ani lungi de moarte se arătau dintr-o dată în acel trup, care se-mpuțină și fața smochinită se preschimbă în zdrențe de piele pe o tîgvă hidoasă. Frodo ridică poala pelerinei murdare ce căzuse alături, acoperi rămășițele cu ea și plecă de acolo.

- Și acesta-i sfârșitul poveștii ăsteia, zise Sam. Urât sfârșit, mi-aș fi dorit să nu trebuiască să-l văd; dar bine c-am scăpat.

- Și nădăjduiesc că e și sfârșitul cel de pe urmă al Războiului, zise Merry.

- Și eu sper asta, oftă Frodo. Lovitura cea mai de pe urmă. Dar când te gândești că aici a trebuit să cadă, chiar la ușa Fundăturii! Între toate speranțele și temerile mele, este ultimul lucru la care m-am așteptat.

- Eu n-aș zice că-i sfârșitul, până nu curățăm toată murdăria asta, spuse Sam posomorit. Și-asta

o să ne ia mult timp și muncă multă.

IX

Limanurile Cenușii

Curățenia cerea într-adevăr multă muncă, dar le-a luat mai puțin timp decât se temuse Sam. A doua zi după bătălie, Frodo se duse călare la Michel Delving și eliberă prizonierii din Beciuri. Unul dintre primii pe care-i găsiră era Fredegar Bolger, care nu mai era Grăsunu' de-altădată. Fusese prins când bandiții afumaseră o ceată de răzvrătiți, silindu-i să iasă din Scobiturile Sparte, în apropierea dealurilor din Spăimoasa, unde-i dusesese Grăsunu' din ascunzătorile lor.

- Mai bine veneai cu noi, zău așa, bietule Fredegar bătrâne! zise Pippin în timp ce-l scoteau de-acolo pe brațe, căci era prea slăbit să umble singur.

El deschise un ochi și încercă un zâmbet viteaz.

- Cine-i uriașul ăsta tânăr cu voce de tunet? șopti el. Că n-o fi micul Pippin? Ce măsură porți la pălărie?

A urmat Lobelia. Sărmana de ea, arăta bătrână tare și firavă când au scos-o dintr-o celulă întunecoasă și îngustă. A ținut să iasă singură, șonticăit, dar pe picioarele ei; și a avut parte de o asemenea primire, cu aplauze și urale atunci când a apărut sprijinindu-se de brațul lui Frodo, dar strângând în mână umbrela, încât s-a pierdut cu firea și a izbucnit în plâns. Nici când înainte nu se bucurase de simpatia lor. Dar vestea despre uciderea lui Lotho a doborât-o, încât n-a mai vrut să se întoarcă la Fundătura. I-a dat-o înapoi lui Frodo și s-a întors printre ai ei, neamul Bracegirdle din Sticlățapănă.

Și când amărâta a murit în primăvara următoare - la urma urmei, avea mai mult de o sută de ani - Frodo a rămas mirat și a fost tare mișcat: banii ei și ai lui Lotho i-a lăsat lui pentru a-i ajuta pe hobbiții rămași pe drumuri în urma nenorocirilor. Și astfel s-a sfârșit vrajba dintre ei.

Bătrânul Will Whitfoot stătuse cel mai mult în Beciuri și, chiar dacă se purtaseră cu el cu mai puțină asprime decât cu alții, a avut nevoie de multă hrană înainte să-și ocupe din nou jilțul de Primar; astfel că Frodo a primit să fie Vechilul lui până avea să-și revină în puteri. Singurul lucru pe care l-a făcut Frodo ca Vechil al Primarului a fost să micșoreze numărul șirifilor la câți fuseseră și să le dea numai acele îndatoriri pe care le avuseseră înainte. Merry și Pippin au primit misia de a-i vâna pe ultimii bandiți, pe care au și împlinit-o foarte curând. Aflând despre Bătălia din Lângă Ape, bandele de la miazăzi au fugit din țară, nepreavrand să-i țină piept Thainului. Înainte de sfârșitul Anului, pușinii supraviețuitori au fost împresurați în păduri și cei dintre ei care s-au predat au fost duși frumușel la hotare.

În acest timp, truda de a repara stricăciunile continua și Sam era ocupat până peste cap. Hobbiții pot trudi asemenea furnicilor când îi apucă sau când e nevoie. Acum erau mii de truditori, de toate vârstele, de la puradei și copilite de hobbiți, mici, dar sprinteni, până la mătușicile și unchieșii hodorogiți și plini de negi. Înainte de Sărbătoarea Iernii nu mai rămăsese nici o cărămidă în picioare din noile case ale șirifilor sau din tot ceea ce zidiseră „Oamenii lui Sharkey”; însă aceleași cărămizi au fost folosite pentru a repara multe din vechile văgăuni, pentru a le face mai confortabile și mai uscate. Au fost găsite provizii mari de tot felul de obiecte și alimente și de bere, dosite de bandiți în șoproane și hambare și în vizuini părăsite, dar mai ales în tunelurile din Michel Delving și în carierele din Spăimoasa; încât cea Sărbătoare a fost mai veselă decât sperase oricare dintre ei.

Unul dintre primele lucruri făcute în Hobbiton chiar și înainte de dărâmarea morii celei noi, a fost curățirea Măgurii și a Fundăturii și reconstruirea vizuinilor din Pușcă-ntraistă. Partea din față a noii gropi de nisip a fost nivelată și preschimbată într-o mare grădină acoperită, iar vizuinile noi au fost săpate în latura dinspre miazăzi, spre adâncul Măgurii, și pereții au fost întăriți cu cărămizi.

Unchiașul și-a reocupat vizuina de la Numărul Trei; și adesea spunea fără să-i pese de-l auzea cineva:

- Cine seamănă vânt, culege furtună, asta-i vorba mea. Da' totu-i bine când se termină cu bine!

Nu s-au prea înțeles ce nume să dea noului rând de vizuină. Cineva s-a gândit la *Grădinile Bătăliei* sau *Tunelurile mai hune*. Dar după o vreme, buna judecată a hobbiților a hotărât să i se spună *Noul Rând*. Iar în Lângă Ape îl numeau în glumă *Fundătura lui Sharkey*.

Cea mai mare pagubă, și cea mai rea, erau copacii, căci din ordinul lui Sharkey fuseseră tăiați fără noimă peste tot în Comitat; Sam suferea din pricina asta mai mult decât din oricare alta. Căci rana aceasta avea nevoie de mult timp ca să se vindece și numai stă-strănepoții săi, își spunea el, aveau să vadă Comitatul așa cum trebuia să fie.

Apoi, dintr-o dată, într-o bună zi, căci până atunci, timp de săptămâni, fusese prea ocupat ca să se gândească la aventurile lui, și-a amintit de darul lui Galadriel. Astfel că a scos cutia și a arătat-o celorlalți Călători (așa le spuneau acum toți), cerându-le sfatul.

- Chiar mă-ntrebam când ai să te gândești la ea, spuse Frodo. Deschide-o!

Era plină de o țărână cenușie, moale și fină, iar la mijloc se găsea o sămânță, ca o nucă mică învelită într-o coajă argintie.

- Ce să fac cu asta? întrebă Sam.

- Arunc-o în văzduh într-o zi vântoasă și las-o să-și îplinească rostul! spuse Pippin.

- Unde? nu pricepu Sam.

- Alege-ți un loc drept răsadniță și vezi ce se-ntâmplă cu plantele de-acolo, zise Merry.

- Dar sunt sigur că Doamnei nu i-ar plăcea să păstrez totul doar pentru grădina mea, acum când atât de mulți dintre noi au avut de pățimit.

- Pune-ți la bătaie mintea și cunoștințele, Sam, îl îndemna Frodo, și-apoi folosește darul pentru a te ajuta în ceea ce vrei să faci și a face chiar mai bine. Dar folosește-l cu măsură. Nu prea a mult și gândesc că fiecărei sămânțe își are rostul ei.

Astfel că Sam a plantat lăstare în toate locurile unde fuseseră rezeși copaci deosebit de frumoși sau de îndrăgiți, și a pus câte un fir din prețioasa țărână în pământul de la rădăcina fiecăruia. Și așa a făcut în lungul și-n latul Comitatului; dar dacă s-a gândit cu osebire la Hobbiton și Lângă Ape nimeni nu i-a găsit vină din pricina asta. Și la urmă a văzut că-i mai rămăsese puțină țărână; așa că s-a dus la Piatra celor Trei Hotare, care se afla chiar în mijlocul Comitatului, și a aruncat țărână în văzduh, binecuvântând-o. Mica sămânță argintie a plantat-o în Pajiștea Petrecerii, pe locul unde fusese înainte copacul; tare era curios ce avea să iasă din ea. A așteptat răbdător iarna întreagă, stăpânindu-se să nu se ducă una-două acolo ca să vadă dacă se întâmplă sau nu ceva.

Primăvara i-a întrecut până și cele mai nebunești speranțe. Copacii înmugureau și creșteau, ca și când timpul însuși se grăbea și voia să facă într-un an cât în douăzeci. Pe Pajiștea Petrecerii, o mlădiță minunată și fragedă se ivise: cu coaja argintie și frunze lungi; iar în aprilie i s-au deschis florile de aur. Era, nici mai mult nici mai puțin, un copac *mallorn*, minunea-minunilor în întreg ținutul, în anii care aveau să urmeze, avea să crească frumos și mlădiu, ducându-i-se faima în cele patru zări, și neamuri de tare departe băteau cale lungă numai ca să-l vadă: singurul *mallorn* la apus de Munți și la răsărit de Mare și unul dintre cei mai frumoși din lume.

Una peste alta, 1420 a fost un an minunat în Comitat. Nu numai răsărituri de soare pline de splendoare și ploi mângâietoare, la timpul potrivit și atât cât trebuia, dar parcă era și altceva: un aer al bogăției și al rodniciei, o strălucire a frumuseții ce întrecea verile pieritoare care pâlpâie și se trec pe acest Pământ de Mijloc. Toți copiii ce s-au născut sau au fost concepuți în acel an, și au fost mulți, erau frumoși la înfățișare și voinici, și mulți dintre ei aveau părul bogat și auriu, ceea ce fusese lucru rar înainte printre hobbiți. Fructele erau atât de multe, încât copiii aproape că se scăldau în fragi cu smântână; iar mai târziu în an se întindeau pe pajiști sub pruni și mâncau până când sâmburii se înălțau ca niște mici piramide sau precum mobilele de țigve retezate de un cuceritor, și abia după aceea se mutau în alt loc. Și nimeni n-a fost suferind și toți erau mulțumiți, în afara celor care trebuiau să tundă iarba.

În Meleagul de la Răsărit, viile erau grele de ciorchini, iar recolta de „frunze” uluitor de bogată; și peste tot era atât de mult grâu, încât la vremea secerișului hambarele s-au umplut ochi. În Meleagul de la Miazănoapte orzul a fost atât de grozav, că berea făcută din malțul anului 1420 n-a fost uitată vreme îndelungată și a ajuns de pomină. Și cu adevărat, o generație mai târziu se mai găsea câte-un moșneag în cine știe ce han care, după ce golea o halbă de bere binemeritată, o puneă jos cu un oftat: „Ah! Berea aia adevărată din 1420, aia da bere!”

Sam a stat la început la fermierul Cotton acasă, împreună cu Frodo; dar după ce s-a isprăvit de

săpat Noul Rând, s-a mutat cu Unchiașul. Pe lângă toate celelalte treburi de care se îngrijea, supraveghea și curățirea și repararea Fundăturii; dar adesea pleca prin diverse colțuri ale Comitatului, unde-l mânau îndatoririle sale de silvicultor. Astfel că n-a fost acasă la începutul lui martie și n-a știut că Frodo zăcuse bolnav. Pe treisprezece ale lunii aceleia, fermierul Cotton l-a găsit pe Frodo întins în pat; strângea în pumn o piatră albă atârnată de un lanț în jurul gâtului și părea că plutește într-un fel de vis:

- S-a dus pentru totdeauna, spunea el, și acum totul e întunecat și pustiu.

Dar criza a trecut și când s-a întors Sam pe douăzeci și cinci, Frodo își revenise și nu i-a spus nimic lui Sam despre sine. Între timp, Fundătura era gata, astfel că Merry și Pippin au venit din Scobitura Râului cu mobila cea veche și toate cele trebuincioase, iar vechea vizuină arăta curând aproape la fel cum arătase întotdeauna.

Și când totul a fost în sfârșit gata, Frodo spuse:

- Când ai de gând să te muți cu mine, Sam? Sam avea un aer cam stânjenit.

- Nu-i nevoie să vii chiar acum, dacă nu vrei. Dar știi că Unchiașul e în vecini și o să fie bine îngrijit de văduva Rumble.

- Nu-i asta, domnu' Frodo, zise el roșindu-se ca o pătlăgică.

- Atunci ce-i?

- Rosie, Rose Cotton. Nu i-a prea plăcut că am mers pe meleaguri străine, săraca fată; da' cum eu nu am zis nimica, n-a putut nici ea să se plângă. Și n-am spus nimica pentru că mai întâi aveam o treabă de făcut. Da' acu' am vorbit și ea zice: „Ei bine, ai irosit un an, de ce să mai așteptăm?” „Irosit? fac eu. N-aș zice așa.” Da' pricep unde bate ea. Și mă simt rupt în două, ca să zic așa.

- Înțeleg, vrei să te însori, dar vrei și să stai cu mine la Fundătura? Dar, dragul meu Sam, e atât de simplu! Însoară-te cât poți de repede și apoi mută-te la mine cu Rosie. Loc este berechet la Fundătura pentru o familie atât de mare cât vrei tu să ți-o faci.

Și așa a rămas hotărât. Sam Gamgee s-a însurat cu Rose Cotton în primăvara lui 1420 (un an vestit, de altfel, și pentru nunțile sale) și amândoi au venit să locuiască la Fundătura. Iar dacă Sam se socotea norocos, Frodo gândea că el însuși e mult mai norocos; căci nici un alt hobbit din Comitat nu era la fel de bine îngrijit ca el. Și după ce toate lucrările de reparații au fost plănuite și pornite, el s-a retras într-o existență liniștită, scriind mult și recitându-și toate însemnările. Și când a avut loc Târgul Liber în mijlocul verii, a renunțat la postul de Vechil al Primarului, iar dragul și bătrânul Will Whitfoot a mai avut încă șapte ani de atunci încolo onoarea să fie starostele Banchetelor.

Merry și Pippin au locuit o vreme împreună în Scobitura Râului, astfel că toată ziua-bună ziua era o vântureală întreaga între Fundătura și Țara Iedului. Celor doi tineri Călători le mersese vestea în tot Comitatul cu cântecele și poveștile lor, și veșmintele prețioase și cu minunatele petreceri pe care le dădeau. Când vorbea despre ei, lumea zicea „ca niște mari seniori”, gândind numai de bine; căci le încălzea inimile să-i vadă călărind cu strălucitoarele lor cămăși de zale și cu minunatele scuturi, râzând și cântând cântece de pe meleaguri străine; și deși crescuseră atât de mult și arătau atât de semeți, nu însemna că se schimbaseră în firea lor, decât poate doar în aceea că aveau vorbă mai aleasă și erau mai prietenoși și mai plini de veselie decât oricând înainte.

Frodo și Sam au revenit la îmbrăcămintea lor obișnuită, și numai atunci când era nevoie își puneau amândoi pelerinele lungi și cenușii, din țesătura aceea fină, prinse la gât cu agrafe măiestrit lucrate; iar domnu' Frodo purta întotdeauna o nestemată albă agățată de un lanț în jurul gâtului, la care își ducea adesea mâna ca să o pipăie.

Toate mergeau acum bine și erau speranțe de și mai bine; iar Sam era ocupat până peste cap și tot atât de fericit pe cât își putea dori un hobbit să fie. Nimic nu i-a stricat bucuria în acel an, fără doar de o oarecare îngrijorare pentru stăpânul său. Frodo se retrăsese încet din toate cele câte se făceau în Comitat și Sam suferea când vedea de cât de puțină prețuire se bucura stăpânul său în țară. Puțini cunoșteau sau doreau să afle despre faptele și peripețiile sale; admirația și respectul lor se îndreptau în special către domnul Meriadoc și domnul Peregrin și către el însuși, Sam (dar Sam nu știa acest lucru). Iar în toamnă, umbra unor vechi necazuri și-a făcut din nou simțită prezența.

Într-o seară, Sam intră în camera de lucru a lui Frodo și văzu că stăpânul său arăta ciudat. Era foarte palid și ochii săi păreau să zărească lucruri îndepărtate.

- Ce s-a-ntâmplat, domnu' Frodo?

- Sunt rănit, rănit; nu se va vindeca niciodată cu totul.

Dar apoi se ridică din pat și tulburarea păru să treacă, iar a doua zi era iarăși el cel

dintotdeauna. Abia mai târziu și-a amintit Sam că ziua cu pricina fusese șase octombrie. Cu doi ani înainte, în acea zi fusese tare întuneric în viroaga de pe Țancul Vremii.

Timpul s-a scurs și așa a venit și anul 1421. Frodo a căzut din nou bolnav în martie, dar cu mare efort a reușit să-și ascundă suferința, pentru că Sam avea alte griji pe cap. Pe douăzeci și cinci martie s-a născut primul dintre copiii lui Sam și ai lui Rosie. O zi pe care Sam și-a notat-o.

- Domnu' Frodo, m-am cam împotmolit. Rose și cu mine ne hotărâsem să-l numim Frodo, cu îngăduința domniei voastre; dar nu e un *el*, ci o *ea*. O scumpete de copilă cum și-ar dori orice părinte, seamănă mai mult cu Rosie decât cu mine, din fericire. Dar nu știm ce să facem.

- Sam, de ce nu te iei după vechile noastre obiceiuri? Alege un nume de floare, așa ca Rose. Jumătate din copilițele Comitatului au nume de flori, și ce-ar putea fi mai frumos decât asta?

- Cred că aveți dreptate, domnu' Frodo, zise Sam. Am auzit câteva nume frumoase pe undeam umblat, da' cred că-s prea pompoase pentru viața de zi cu zi, ca să zic așa. Unchiașu' meu spune: „Scurtează-l de la bun început și-atunci nu mai trebuie să-l scurtezi înainte să-l folosești.” Da' dacă e să-i punem nume de floare, atunci nu-mi fac griji de lungime: trebuie să fie o floare frumoasă, pentru că, vedeți, socotesc că e o copilă foarte frumoasă și va fi și mai frumoasă.

Frodo rămase o clipă pe gânduri.

- Atunci, Sam, ce-ai zice de *elanor*, steaua-soarelui, îți amintești de floarea aceea mică și aurie din iarba din Lothlórien?

- Din nou aveți dreptate, domnu' Frodo! exclamă Sam încântat. Asta-i ce voiam.

Micuța Elanor avea aproape șase luni și 1421 intrase în anotimpul toamnei, când Frodo îl chemă într-o bună zi pe Sam în camera lui de lucru.

- Joi o să fie ziua lui Bilbo, Sam. Și-l va întrece pe Bătrânu' Took. Va împlini o sută treizeci și unu!

- Cu adevărat! Cu totul neobișnuit!

- Ei bine, Sam, vreau să stai de vorbă cu Rose și să vezi dacă se poate lipsi de tine ca să mergi cu mine. Bineînțeles că acum nu mai poți pleca pentru mult timp sau departe, mai spuse el oarecum cu părere de rău.

- Mda, și-asta nu-i prea bine, domnu' Frodo.

- Nu e, desigur. Dar nu-i nimic. Mă poți conduce. Spune-i lui Rose că n-o să lipsești mult, cel mult o săptămână; și vei veni înapoi întreg și nevătămat.

- Aș dori să pot merge cu domnia voastră până în Vâlceaua Despăcată, domnu' Frodo, să-l văd pe domnu' Bilbo, spuse Sam. Cu toate acestea, singurul loc în care vreau cu adevărat să fiu e aici. Sunt rupt în două.

- Bietul Sam! Așa ai să te simți, din păcate. Dar o să-ți treacă. Ți s-a menit să fii puternic și întreg, și așa vei fi.

În următoarele două zile, Frodo își revizui toate hârtiile și scrierile împreună cu Sam și îi dădu cheile. Era acolo o carte mare cu coperte simple, din piele roșie; paginile sale înalte erau acum aproape umplute. La început erau multe file acoperite de scrisul subțire și săltăreț al lui Bilbo; restul, cele mai multe, erau scrise cu scrisul sigur și curgător al lui Frodo. Cartea era împărțită în capitole, dar capitolul optzeci nu fusese încheiat, după care urmau câteva pagini goale. Pagina de titlu avea multe titluri pe ea, tăiate unul după celălalt:

Jurnalul meu. Călătoria mea neașteptată. Într-acolo și din nou înapoi. Și ce s-a întâmplat după aceea.

Cinci hobbiți și aventurile lor. Povestea Inelului Suprem, compilată de Bilbo Baggins din propriile sale observații și din relatările prietenilor săi. Ce-am făcut în Războiul Inelului.

Aici se sfârșea scrisul lui Bilbo și începea cel al lui Frodo:

DECĂDEREA STĂPÂNULUI INELELOR ȘI ÎNTOARCEREA REGELUI

(Așa cum au fost ele văzute de Seminția Mică; fiind memoriile lui Bilbo și ale lui Frodo din Comitat, cu adăugiri din cele povestite de prietenii lor și din învățăturile Înțelepților.)

Laolaltă cu fragmente din Cărțile cu datini și legende traduse de Bilbo în Vâlceaua Despăcată.

- Ia te uită, aproape că ați isprăvit-o, domnu' Frodo! exclamă Sam. V-ați ținut de ea, trebuie să recunosc.

- Aproape am terminat-o, Sam. Ultimele pagini îți rămân ție de umplut.

Pe douăzeci și unu septembrie porniră la drum împreună, Frodo pe poneiul care-l purtase tot timpul din Minas Tirith, și care acum se numea Pas Mare, iar Sam călare pe preaiubitul său Bill. Era o dimineață aurie minunată și Sam nu întrebă încotro se îndreptau: avea el bănuielile sale și asta-i era de ajuns.

O apucară pe Drumul spre Stogu, peste dealuri, îndreptându-se spre Cornu Împădurit și-acolo își lăsară poneii să umble în voie. Făcură popas la Dealurile Verzi și pe douăzeci și doi septembrie coborâră încet la vale spre liziera pădurii, la ceasul la care după-amiaza făcea loc înserării.

- Păi asta-i chiar copacul după care v-ați pitit când s-a arătat prima oară Călărețul Negru, domnu' Frodo! spuse Sam, arătând în stânga lor. Acum îmi pare-un vis.

Se înserase, stelele luceau pe cerul răsăritean atunci când ei trecură prin dreptul stejarului scorburit, cotiră și coborâră panta dealului spre desișurile de aluni. Sam călărea tăcut, cufundat în amintiri. Deodată își dădu seama că Frodo cânta încetișor, pentru sine, vechiul lor cântec de drumeție, doar cuvintele nu erau chiar la fel.

Poate la colț așteaptă și-acum ca în trecut
O poartă mai ascunsă, un drum necunoscut,
Pe unde-am fost odată, acum nici nu mai știu,
De unde o să vină când singur o să fiu
Pe lungi cărări tăcute ce trec șerpuitoare
De la Apus de Lună la Răsărit de Soare.

Și parcă răspunzându-i de jos din vale, se auziră niște glasuri care cântau și ele, urcând pe același drum:

*A! Elbereth Gilthoniel!
silivren penna míriel
o menel aglar elenath,
Gilthoniel, A! Elbereth!*
De-aceste-ndepărtate meleaguri, noi, cei vii,
Ca de lumini de stele pe rând ne-om aminti
Pe sub copaci în foșnet și clătinări de sus,
Peste oglinda Mării încinse la Apus.

Frodo și Sam se opriră și rămaseră tăcuți în umbrele blajine, până zăriră un licăr de lumini pe măsură ce se apropiau călătorii.

Și erau acolo Goldor și mulți elfi frumoși; și, spre mirarea lui Sam, Elrond și Galadriel veneau și ei călare. Elrond purta o mantie cenușie și avea o stea pe frunte și o harpă de argint în mână, iar pe deget un inel de aur cu o piatră albastră mare, Vilya se numea, cea mai puternică dintre cele Trei. Iar Galadriel călărea pe un armăsar alb și era înveșmântată în alb-strălucitor, asemenea norilor din jurul Lunii; căci ea însăși părea să strălumineze de o lumină blândă. Pe degetul ei se afla Ninya, inelul făurit în mithril, ce purta o singură piatră albă sclipind ca o stea înghețată. Călărind încet în urma lor pe un ponei sur și părând a moțai, venea Bilbo însuși.

Elrond îi salută cu un aer solemn și binevoitor, iar Galadriel le zâmbi.

- Ei, jupâne Sam cel înțelept, spuse ea, aud și văd că ai știut cum să-mi folosești darul. Comitatul va fi mai binecuvântat și mai iubit ca oricând înainte.

Sam făcu o plecăciune, dar parcă-și înghițise limba. Uitase cât de frumoasă era Doamna.

Atunci se trezi și Bilbo și deschise ochii.

- Salutare, Frodo! zise. L-am întrecut pe Bătrânu' Took! Vasăzică, am făcut-o și pe asta. Acum cred că sunt pregătit să plec într-o altă călătorie. Vii și tu?

- Da, vin, spuse Frodo. Purtătorii Inelului trebuie să meargă împreună.

- Un' vă duceți, stăpâne? strigă Sam, cu toate că în sfârșit înțeleșese ce se petrecea.

- La Limanuri, Sam.

- Și eu nu pot să vin.

- Nu, Sam. Nu încă, oricum nu mai departe de Limanuri. Cu toate că și tu ai fost Purtător al Inelului, chiar dacă pentru un timp scurt. Poate va veni și vremea ta. Să nu fii trist, Sam. Nu poți tot timpul să te rupi în două. Va trebui să fii unul singur și întreg mulți ani de-acum înainte. Ai atât de multe lucruri de care să te bucuri și atâtea de făcut.

- Da' credeam că și domnia voastră o să se bucure de Comitat mulți, mulți ani, după tot ce ați făcut, bâigui Sam cu lacrimi în ochi.

- Așa am gândit și eu, odată. Dar am fost rănit mult prea în adânc, Sam. Am încercat să salvez Comitatul și a fost salvat, dar nu pentru mine. Adesea așa se întâmplă, Sam, când lucrurile sunt în primejdie: cineva trebuie să renunțe la ele, să le piardă, pentru ca alții să le poată avea. Tu însă ești moștenitorul meu: tot ce-am avut sau aș fi putut avea îți las ție. Și apoi o ai pe Rose și pe Elanor; Și va veni și flăcăiandru Frodo, și fătuca Rosie, și Merry, și Zulufiaurii și Pippin; și poate și alții încă, pe care nu-i pot vedea. Va fi nevoie de mâinile și de mintea ta peste tot. Vei fi Primarul, desigur, atât cât vei vrea să fii, și cel mai vestit grădinar din istorie; și vei citi din Cartea Roșie și vei păstra vie amintirea evului care-a trecut, pentru ca lumea să-și amintească de Marea Primejdie și să-și iubească încă și mai mult țara îndrăgită. Și astea te vor ține ocupat și fericit ca nimeni altul, atât cât va dăinui partea ta din Poveste.

Hai acum, călărește cu mine!

Și atunci Elrond și Galadriel porniră mai departe; căci al Treilea Ev se încheiase și Zilele Inelului trecuseră și cu aceasta se sfârșeau și povestea și cântecul despre acele vremi. Și împreună cu ei au plecat mulți elfi din Seminția celor Nobili care nu mai avea să se afle pe Pământul de Mijloc; și printre ei, copleșiți de o tristețe în același timp binecuvântată și fără urmă de amărăciune, călăreau Sam și Frodo, iar Bilbo și elfii erau încântați să le arate toate onorurile.

Cu toate că au călărit chiar prin mijlocul Comitatului cât au fost seara și noaptea de lungi, nimeni nu i-a văzut trecând, în afară de sălbăticiuni; sau ici și colo un drumeț în întuneric, care zărea o sclipire pe sub copaci sau o lumină și o umbră trecând prin iarbă după apusul Lunii. Și după ce au ieșit din Comitat, trecând pe la poalele dinspre miazăzi ale Colinelor Albe, au ajuns la Gruiurile din Zare, și la Turnuri, de unde au privit Marea îndepărtată; și astfel au coborât în cele din urmă spre Mithlond, la Limanurile Cenușii din lungul estuar al râului Lune.

Când ajunseră la porți, Círdan Făuritorul de Corăbii ieși în întâmpinarea lor. Era înalt foarte și barba îi atârna lungă, și era cărunț și bătrân, doar ochii îi străluceau ca niște stele; și privind la ei făcu o plecăciune și spuse:

- Totul e pregătit.

Apoi Círdan îi conduse la Limanuri și acolo era ancorată o corabie mare, iar pe chei îi aștepta o siluetă înveșmântată toată în alb. Și când aceasta se întoarse și veni spre ei, Frodo văzu că era Gandalf; iar pe mână purta al Treilea Inel, Mărețul Naryo, iar piatra din el era roșie ca para focului. Tare se mai bucurară cei care aveau să plece, căci înțeleseseră că și Gandalf va călători cu ei.

Dar Sam avea acum inima grea de amărăciune și i se părea că, oricât de dureroasă va fi despărțirea, mult mai dureros va fi drumul spre casă, de unul singur. Dar cum stătea el acolo și privea la elfii ce urcau pe corabie și toți se pregăteau de plecare, numai ce apărură Merry și Pippin, galopând cu sufletul la gură. Și Pippin râdea și plângea în același timp.

- Ai mai încercat tu o dată să ne tragi clapa, Frodo, dar n-ai reușit, spuse el. De data asta aproape că ai izbutit, dar nu până la capăt. Însă n-a mai fost Sam cel care te-a trădat, ci Gandalf însuși!

- Da, spuse Gandalf; căci e mai bine să vă întoarceți acasă câteștrei, decât singur. Ei bine, dragi prieteni, iată-ne în cele din urmă pe țărmul Mării și aici se sfârșește și Frăția noastră pe Pământul de Mijloc. Mergeți în pace! N-am să vă spun să nu plângeți, căci nu toate lacrimile sunt rele.

Apoi Frodo îi sărută pe Merry și pe Pippin și ultimul pe Sam, și urcă pe corabie; pânzele fură înălțate, vântul le umflă și încet corabia se desprinsese de la țărm și porni în jos, de-a lungul estuarului cenușiu; și lumina sticlutei lui Galadriel, pe care o purta Frodo cu sine, luci și apoi pieri. Și corabia ieși în Marea cea Mare și trecu spre Apus, până când, într-un târziu, într-o noapte ploioasă, Frodo simți în nări o mireasmă dulce în văzduh și auzi zvon de cântec ce venea peste ape. Și i se năzări că, așa cum văzuse și în visul din casa lui Bombadil, cortina cenușie a ploii se preschimbă într-o sticlă argintie și se dă la o parte și el zărește țămurile albe și dincolo de ele un meleag verde și îndepărtat, scaldat de scăpărarea unui răsărit de soare.

Pentru Sam însă seara se adânci în întunecime, așa cum stătea el la Limanuri; și când privi la

marea cenușie, zări doar o umbră pe ape, ce se pierdu curând spre Soare-apune. Și rămase el acolo îndelung, până târziu în noapte, auzind doar suspinul și murmurul valurilor la țărmul Pământului de Mijloc, și foșnetul lor pătrunse adânc în inima sa. Lângă el stăteau Merry și Pippin și nici unul n-a scos o vorbă.

Într-un târziu, cei trei prieteni traseră de dârlogi și, fără să mai arunce nici o privire îndărăt, porniră încet către casă; și nu-și vorbiră până în Comitat, dar fiecare se simțea mângâiat la gândul că prietenii îi erau alături.

Și trecură și peste coline și ajunseră la Drumul de Răsărit și de acolo Merry și Pippin se îndreptară spre Țara Iedului și numai ce se apucară de cântat în timp ce călăreau. Sam însă o luă spre Lângă Ape și ajunse înapoi la Măgură pe inserat. Și merse mai departe și zări lumina galbenă și focul din vatră, cina era pregătită, și el era așteptat. Și Rose îl trase înăuntru, îl așeză pe jilțul său și i-o puse pe micuța Elanor în poală.

El trase adânc aer în piept.

- Ei bine, m-am întors, spuse.

SFÂRȘIT

Descarcat/Vizualizat de pe www.e-books1.blogspot.com